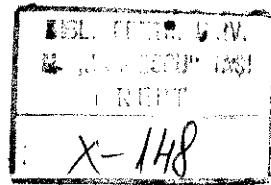

~~Volumul~~

**ANALELE ȘTIINȚIFICE
ALE
UNIVERSITĂȚII „AL.I.CUZA“
DIN IAȘI
(SERIE NOUĂ)
SECTIUNEA III
d. Șt. juridice**

TOMUL XVIII, ANUL 1972

**ANALELE ȘTIINȚIFICE
ALE
UNIVERSITĂȚII „AL.I.CUZA“
DIN IAȘI
(SERIE NOUĂ)**

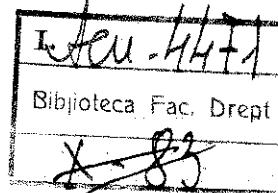
SECTIUNEA III

d) Șt. juridice

TOMUL XVIII, ANUL 1972

4010611
Periodice

COMITETUL DE REDACTIE

Prof. I. BENDITER, Prof. M. JACOTĂ, Prof. N. ȚATOMIR

Prof. M. JACOTĂ
Prof. N. ȚATOMIR } *Redactori responsabili*

T. GALAN, *Secretar de redacție*
V. DUMISTRĂCEL, *Tehnoredactor*

ANALELE ȘTIINȚIFICE ALE UNIVERSITĂȚII „AL. I. CUZA“ DIN IAȘI

Tomul XVIII, s. III d

1972

S U M A R

	Pag.
MARIA DVORACEK — Unele elemente de continuitate în evoluția dreptului	1
— Quelques éléments de continuité concernant l'évolution du droit	6
MARIA ZOLYNEAK — Cu privire la actele pregătitoare în concepția nou-lui cod penal	7
— Sur les actes préparatoires dans la conception du nouveau code pénal	16
OCTAVIAN LOGHIN — Cu privire la cauzele criminalității minorilor în societatea socialistă	17
— Sur les causes de la criminalité des mineurs dans la société socialiste	27
A. CIOPRAGA — Constatarea tehnico-științifică — nou mijloc de probătune în procesul penal	29
— La constatation technique-scientifique — nouveau moyen de preuve dans le procès pénal	39
IOAN IAVORSCHI — Convențiile bilaterale încheiate de România cu unele state sociale europene privind colaborarea în domeniul ocrotirii sociale	41
— Les conventions bilatérales conclues par la Roumanie avec certains états socialistes européens concernant la collaboration en matière de sécurité sociale	51
NOTE	
NICOLAE ȚATOMIR — Criminalitatea în literatura universală. II. Fișe clinice criminale	53
S. CIUREA — Probleme privind îmbunătățirea pregătirii și selecționării funcționarilor administrativi în Republica Socialistă România	59
C. ZOTTA — Comisia drepturilor omului în sistemul O.N.U.	67
CONST. ANDRONOVICI — Dezarmarea și dreptul internațional	75
ELENA PIPERNEA — Planificarea economiei naționale, — componentă a suveranității statului socialist	81
TUDOR PLĂEȘU — Unele aspecte ale revizuirii penale în temeiul descoperirii de fapte și imprejurări noi	89
GH. FILIP — Reabilitarea în materie disciplinară	95
STEFAN RAUSCHI — Regimul juridic al bunurilor din unitățile anexe ale cooperativelor agricole de producție și din asociațiile intercoopera-tiste agricole	105

RECENZII

A. Bolintineanu, M. Malița, <i>Carta O.N.U., document al erei noastre</i> (C. Andronovici)	111
G. Scripcaru, M. Terbancea, <i>Medicina legală</i> (A. Ciopraga)	113
Stanciu D. Carpenaru, <i>Drept civil. Drepturile de creație intelectuală. Succesiunile</i> (J. Manoliu)	116
D. V. Mihăescu, V. Rămureanu, <i>Cările extraordinare de atac în procesul penal</i> (Tudor Plăesu)	118
Ioan Zinveliu, <i>Legislația forestieră în R. S. România</i> (V. Negru)	123
Tudor Drăganu, <i>Actele administrative și faptele asimilate lor, supuse controlului judecătoresc, potrivit Legii nr. 1/1967</i> (Elena Pipernea)	126
J. Macqueron, <i>Le travail des hommes libres dans l'Antiquité romaine</i> (Mihai Jacotă)	128
<i>Etudes offertes à Jean Macqueron</i> (Mihai Jacotă)	129
I. N. Umanski, <i>Sovetskoe gosudarstvennoe pravo</i> (I. Benditer)	131

UNELE ELEMENTE DE CONTINUITATE
ÎN EVOLUȚIA DREPTULUI
DE
MARIA DVORACEK

Este cunoscut faptul că dreptul pozitiv al fiecărei orînduiriri sociale reprezintă o transpunere pe plan normativ a conceptiilor, convingerilor, idealurilor proprii conștiinței juridice, tipurile de drept fiind diferite, în principal, după valorile pe care le ocrotesc conform conștiinței juridice a clasei dominante ale cărei interese le servesc.

Evoluția dreptului a demonstrat în decursul dezvoltării istorice persistența unor principii și reglementări în mai multe sau chiar în toate tipurile istorice de drept, alături de principiile și reglementările juridice specifice tipurilor de drept respective.

O deosebită importanță teoretică prezintă înțelegerea trecerii de la un tip de drept la altul și, îndeosebi, a trecerii de la tipul de drept burghez la cel socialist — de la tipul proprietății burgheze la tipul proprietății socialiste. În același timp nu pot fi neglijate unele aspecte practice legate de această problemă, cum ar fi, de pildă, folosirea vremelnică a unor norme ale vechiului drept de către noua putere de stat. Dacă utilizarea acestor norme poate fi oarecum mai ușor înțeleasă în societățile presocialiste — dat fiind existența evidentă a unor elemente de continuitate în cadrul acestor societăți — în condițiile statului socialist ele prezintă unele particularități specifice.

Dreptul socialist are o esență și un conținut manifestat în forme proprii. În același timp, dreptul socialist ca parte a suprastructurii deși are o independență relativă, aceasta nu exclude o anumită continuitate a unor elemente ale tipurilor anterioare de drept. În consecință — din acest punct de vedere — dreptul socialist reprezintă o negare dialectică a dreptului burghez, negare care presupune o funcție de menținere a elementelor pozitive ale vechii calități, realizând continuitatea în procesul

dezvoltării ascendentă, și o funcție de distrugere a ceea ce este vechi, a tot ceea ce frinează dezvoltarea ascendentă¹.

Fenomenul continuității istorice și-a găsit teren de examinare și în domeniul dreptului, constituind o preocupare care s-a remarcat în literatură juridică din țara noastră, în studii juridice de ramură cit și în studii juridice cu caracter general teoretic privind îndeosebi forma² dreptului, precum și unele referiri legate de ceea ce s-a denumit conținutul normativ al dreptului³.

Urmărind aceeași linie de investigație elementele de continuitate pot fi descoperite și pe planul acelor valori sociale pe care dreptul ca atare, sau diferite tipuri de drept sănătate să le promoveze și chiar să le ocrotească. În acest sens avem în vedere, în primul rînd, interesul comun al oamenilor de a asigura condițiile unei normale desfășurări a raporturilor sociale, de a se apăra de o eventuală destrâmpare a vieții sociale — interes reflectat în norme elementare de conviețuire socială⁴, pe care le remarcăm în mai multe tipuri de drept, în forme mai mult sau mai puțin cristalizate⁵ (ocrotirea vieții și securității oamenilor, repararea pre-judiciilor cauzate, respectarea obligațiilor asumate). De asemenea, avem în vedere și acele valori pentru care — în condițiile istorice diferite, din diferențele orînduirii sociale — au militat forțele sociale progresiste pentru a impune ocrotirea lor cu ajutorul dreptului (libertatea, egalitatea etc.).

În cadrul dreptului socialist remarcăm norme de drept noi, instituite de noua putere de stat (în problema⁶ care ne interesează reglementările privind structura economico-socială a societății, cele referitoare la

¹ Vezi, Al. Suciu, *Cu privire la legătura dintre tipurile și juncțiile negării dialectice*. Rev. de filozofie nr. 5/1970.

² vezi în această problemă în principal: Tr. Ionașcu și Eug. A. Barasch, *Despre relativă independență a unor aspecte ale formei de drept*, Stud. și cercetări juridice nr. 2/1964; M. Eliescu, *Dialectica conținutului și formăi*, S.C.J. nr. 3/1964; I. Ceterchi, *Categorile de esență, conținut și formă în dreptul socialist*, *Justiția nouă* nr. 11/1966; p. 3—14; D. Mazilu, *Considerații asupra rolului și importanței tehnicii juridice în elaborarea și aplicarea dreptului*, J. N. 12/1965, p. 94—109; M. Luburici, *Unele considerații privind noțiunile de conținut și formă a dreptului socialist*, Analele Univ. Buc., seria *Științe sociale, Științe juridice*, anul XVII/1967.

³ vezi, V. Dongoroz, *Principalele transformări ale dreptului penal al R.P.R. în lumina concepției marxist-leniniste*, Stud. Jurid., Buc. Ed. Acad. R.P.R., 1960, p. 394—395.

⁴ V. I. Lenin, *Opere* vol. 25 (*Statul și revoluția*), Ed. pol. București, 1954, p. 455—456; „...reguli elementare de conviețuire, cunoscute de secole, repetate de mii de ori în toate preceptele“.

⁵ Se poate vorbi în acest sens de anumite norme sancționatorii ale dreptului penal, precum și despre o serie de norme ale dreptului civil, dreptului familiei, cum ar fi de pildă cele privitoare la rudenie, obligațiile părintilor de creștere și educare a copiilor etc.

⁶ legată de două studii privitoare la noțiunile de proprietate și drept de proprietate precum și de o prezentare comparată a noțiunilor de tip și formă a dreptului publicate în An. științifice ale Universității „Al. I. Cuza“ din Iași, în anii 1970—1971.

proprietatea socialistă, la cooperația agricolă etc.) precum și norme juridice care conțin reglementări asemănătoare cu cele ale dreptului burghez.

Menținerea în vigoare a unor norme vechi, care — cu modificările corespunzătoare — continuă să se aplique, se face în condițiile unor deosebiri calitative față de orînduirea anterioară, atât prin titlul în temeiul căruia primesc aplicarea în R. S. România, cît și prin conținutul și finalitatea lor. Astfel, vechile legiuiri nu se mai aplică în virtutea actului legislativ care le-a dat naștere și care exprima voînța fostei clase dominante, ci în temeiul actului elaborat de puterea de stat populară care le-a menținut în vigoare, expresie a voînței clasei muncitoare. În acest sens edificator ne apare textul art. 105 al Constituției din 13 aprilie 1948⁷:

Ca atare, asemănarea — mai sus amintită — poate fi explicată atât prin faptul menținerii de către noua putere de stat a unor norme și principii vechi (nullum crimen sine lege, nulla poena, nulla justitia sine lege — legalitatea incriminării și a pedepsei) cu modificările corespunzătoare, și în condițiile amintite, cît și prin faptul că unele acte normative ale statului socialist conțin unele prevederi similare cu cele ale statului burghez.

Menținerea unor asemenea reglementări⁸ chiar în orînduirile întemeiate pe proprietatea privată, dar cu atât mai mult în cazul trecerii de la capitalism la socialism — în condițiile unor relații sociale diferite — implică o modificare a conținutului vechiului drept, menținut în noua orînduire.

Unele din aceste reglementări conțin referiri și la dreptul de proprietate, deși proprietatea — îndeosebi cele două forme ale proprietății sociale — în condițiile statului socialist prezintă trăsături net distinctive față de cea burgheză.

Existența, în acest domeniu, a unor norme juridice sociale asemănătoare sau chiar identice cu cele ale dreptului burghez poate fi explicată din mai multe puncte de vedere:

Comunitatea anumitor condiții ale vieții materiale a determinat păstrarea și utilizarea acelorași instituții juridice în cadrul diferitelor tipuri de drept. În acest sens putem vorbi și de acțiunea unor legi obiective comune mai multor orînduirii social-economice.

⁷ Titlul X — Dispoziții tranzitorii: „Art. 105. Se vor revizui toate codicile și legile existente spre a le pune de acord cu Constituția. De la data intrării în vigoare a constituției, prin publicarea ei în Monitorul Oficial, se desființează toate dispozițiile din legi, decrete, regulamentele și orice alte dispoziții contrare prevederilor Constituției.

⁸ Astfel este posibil să se păstreze în mare parte „formele vechiului drept feudal, dându-li-se un conținut burghez...”, cum s-a întîmplat în Anglia potrivit intregii ei dezvoltări naționale” vz. Fr.-Engels, *Ludwig Feuerbach și sfîrșitul filozofiei clasice germane*, în K. Marx, F. Engels, Op. alese, în două vol. Vol. II, 1955, p. 429.

În aceeași măsură este remarcabil faptul că normele generale ale dreptului care au reglementat pe baza relației marfă-bani relațiile unei economii de producție și schimb de mărfuri, au dăinuit în toate orînduirile a căror economie era deopotrivă intemeiată pe schimbul de mărfuri⁹ și care au precedat orînduirea socialistă după cum ele dăinuie și în condițiile socialismului, respectiv în condițiile în care economia socialistă cunoaște relația marfă-bani și schimburi de mărfuri.

Astfel, în domeniul proprietății, sunt folosite normele generale privitoare la conținutul juridic al dreptului de proprietate (posesiune, folosință, dispoziție) precum și unele instituții ale dreptului civil burghez (în strînsă legătură cu proprietatea și dreptul de proprietate) cum este instituția contractului: contractul de vînzare-cumpărare, împrumut etc.

În condițiile statului socialist însă, sferele producției de mărfuri nu sunt separate, ci alcătuiesc verigi ale producției de mărfuri sociale, care în ansamblul ei este subordonată conducerii planificate a economiei. Dar, întrucât legea dezvoltării planice proporționale a economiei naționale acționează în forme diferite în sferele diferite ale producției de mărfuri se pune problema unei reglementări diferențiate în cadrul dreptului unitar socialist. De asemenea, raporturile patrimoniale, indiferent dacă le întlnim în sfera economiei sociale sau a satisfacerii nevoilor individuale ale cetățenilor, sunt din punctul de vedere al naturii lor economice și juridice de același tip și necesită o reglementare unitară.

Că atare, utilizarea în condițiile statului socialist a normelor mai sus amintite — privitoare la proprietate — nu afectează asupra conținutului nici asupra caracterului unitar al reglementărilor juridice sociale. Cu atât mai mult, unitatea reglementării juridice în societatea socialistă își găsește expresia în existența unor instituții juridice comune care se extind asupra tuturor raporturilor de tip marfă-bani, indiferent de participanții la aceste raporturi juridice.

Un alt aspect este legat de terminologia juridică, de forma de redactare a preceptelor legale precum și de unele procedee și artificii tehnice (tehnică juridică) care trec din dreptul burghez în cel socialist, dat fiind continuitatea existentă în însuși procesul cunoașterii juridice. Terminologia juridică în parte este păstrată în sensul că unele noțiuni și categorii juridice — cărora teoria marxistă le-a dat o fundamentare

⁹ Fr. Engels, explica astfel — în lucrarea sa *Ludwig Feuerbach, op. cit.* p. 430 — folosirea dreptului roman în statul feudal căt și capitalist dat fiind tocmai caracterul său de a fi „primul drept universal al unei societăți producătoare de mărfuri, ... care a elaborat cu o precizie neîntrecută toate raporturile juridice esențiale dintre simplii posesori de mărfuri (cumpărători și vînzători, creditori și debitori, contracte, obligații etc.)”.

nouă — au fost preluate și utilizate de dreptul socialist (norma de drept, subiectul de drept, raportul juridic, capacitatea juridică). Astfel, o serie de noțiuni din dreptul burghez le regăsim în dreptul socialist, chiar dacă conținutul lor nu este întru totul același.

În același timp numeroase procedee și elemente legate de tehnica juridică trec din dreptul burghez în cel socialist și care, folosite și dezvoltate de dreptul socialist, determină în mod inevitabil anumite asemănări ale acestuia cu dreptul anterior (clasificările, construcțiile etc.).

Menținerea lor este cu atât mai justificată, cu cit, pe de o parte, proprietatea privat-capitalistă s-a menținut un timp mai mult sau mai puțin îndelungat, după preluarea puterii politice de către clasa muncitoare, iar pe de altă parte, relațiile economice cu statele capitaliste, menținute sau reluate de către noua putere de stat necesitau un limbaj juridic comun, adecvat, dar care să nu afecteze cu nimic noile orînduri statonice.

În fine — și prin aceasta punctele de vedere nu pot fi epuizate — statul socialist menține în vigoare, într-o anumită măsură, vechile norme privitoare la proprietate, dar le pune în slujba propriilor sale finalități — construirea socialismului, aceleași finalități fiind imprimate legilor vechi, respectiv formei care a fost burgheză, care a rămas în vigoare în statul socialist și care urmează să se aplique unor relații social-economice socialiste. În acest sens aplicarea și interpretarea legilor vechi se va face în spiritul acestei finalități — atât cit litera textului rămas în vigoare o permite — conform exigențelor conștiinței juridice socialiste. Menținerea lor învederează un fenomen juridic complex, în sensul persistenței în măsura în care nu s-a exercitat acțiunea de abrogare a unei părți din conținutul normativ al dreptului de origine burgheză, schimbându-se însă titlul în temeiul căruia conținutul normativ vechi a fost menținut în vigoare și avându-se în vedere, îndeosebi, conținutul social-economic al acestor norme precum și finalitatea lor.

Această situație nu afectează asupra noilor relații de producție în temeiul pe proprietatea socialistă. Chiar dacă dreptul socialist conține unele prevederi asemănătoare cu cele ale dreptului burghez sau utilizează unele norme vechi, acest fapt nu-i schimbă caracterul nou și calitativ superior, întrucât aprecierea esenței conținutului și formelor dreptului socialist trebuie făcută avându-se în vedere întregul ansamblu al normelor sale și nu privind izolat unele norme juridice. Trecerea de la proprietatea burgheză la cea socialistă de la tipul de drept burghez la cel socialist, reprezentă un salt calitativ care în mod categoric presupune o negare dialectică a proprietății și dreptului de proprietate burghez (în cazul de față) și care presupune existența unei continuități pe un plan superior.

QUELQUES ÉLÉMENTS DE CONTINUITÉ CONCERNANT L'ÉVOLUTION DU DROIT

Résumé

L'auteur présente quelques aspects de la continuité à l'égard de l'évolution du droit, en insistant particulièrement sur le droit socialiste.

En soulignant que le problème de la continuité constituait une préoccupation qui s'était remarquée dans la littérature juridique de notre pays, l'auteur continue son investigation insistant sur la nécessité de la continuité, même dans le domaine du droit socialiste, où la continuité des phénomènes juridiques n'est pas si évidente que dans les autres domaines des relations sociales.

CU PRIVIRE LA ACTELE PREGĂTITOARE ÎN CONCEPȚIA
NOULUI COD PENAL

DE

MARIA ZOLYNEAK

1. Atât codul penal anterior cât și codul penal în vigoare a adoptat teza neincriminării actelor pregătitoare. Așa se explică de ce nici în legea penală anterioară, nici în codul penal actual nu există o definiție a actelor de pregătire, spre deosebire de tentativă care a format obiectul unor reglementări cu caracter general în cele două legislații penale. În succesiunea fazelor de desfășurare a activității infracționale, legea penală intervine în general în faza tentativei, din acest moment activitatea făptuitorului desfășurată în realizarea hotărîrii infracționale căpătind relevanță penală.

Criteriul fundamental al incriminării în legislația penală în vigoare îl constituie pericolul social al faptelor în accepțiunea legii penale¹, adică în sensul art. 18 c. pen., potrivit căruia prin faptă care prezintă pericol social trebuie să se înțeleagă „orice acțiune sau inacțiune prin care se aduce atingere vreunei dintr-o valoare arătate în art. 1 și pentru sancționarea căreia legea a prevăzut că este necesară aplicarea unei pedepse”.

Pericolul social constituie, aşadar, elementul de referință la care trebuie să raportăm faptele incriminate de legea penală, toate caracterizându-se prin existența acelui grad de pericol social, mai ridicat, necesar pentru ca fapta să devină infracțiune.

Același criteriu de incriminare funcționează nu numai în situația faptelor ajunse în faza consumării, ci și în cazul tentativei, atunci cînd legea o consacră penal.

¹ A se vedea, în același sens, V. Dongoroz, S. Kahane, I. Oancea, I. Fodor, N. Iliescu, C. Bulai, R. Stănoiu, *Explicații teoretice ale codului penal român*, Ed. Acad., București, 1969, vol. I, p. 112.

Definită în partea generală a codului penal — art. 20 —, tentativa devine infracțiune numai cînd o dispoziție din partea specială prevede aceasta în mod expres (art. 21). Din analiza normelor de incriminare din partea specială, observăm că s-a incriminat tentativa numai în cazul unor anumite infracțiuni, a celor care prezintă un grad mai intens de periculozitate socială. Dat fiind gravitatea deosebită a unor astfel de fapte, pusă în evidență de importanța relațiilor sociale vătămate, repreziunea penală intervine și înainte de consumarea infracțiunii, înainte de lezarea obiectului infracțiunii în substanța lui, intervine atunci cînd s-a creat doar un pericol direct împotriva acestuia, atunci cînd obiectul infracțiunii a fost vătămat în siguranță, în securitatea lui. Din momentul incriminării, tentativa devine infracțiune, aşa cum prevede art. 144 c. pen., aplicîndu-i-se toate reglementările privitoare la fapta penală, toate instituțiile legate de infracțiune, ce-și găsesc reglementarea în partea generală a codului penal.

Pornind de la pericolul social care constituie criteriul incriminării în legislația noastră, justificăm lipsa de relevanță penală a actelor de pregătire — în codul nostru penal — adică a celor acte care constau în procurarea sau adaptarea mijloacelor de săvîrșire a infracțiunii sau în crearea, în general, de condiții care să însnească săvîrșirea faptei penale. Legea nu le-a incriminat întrucît ele, în general, nu realizează pericolul social cerut de art. 18 — adică nu ating valorile cuprinse în art. 1 c. pen., ci creează doar un pericol îndepărtat pentru acestea, fapt pentru care legea a considerat că nu este necesară aplicarea unei pedepse.

Impunitatea actelor pregătitoare caracterizează mai toate legislațiile penale burgheze, evident, avînd la bază o altă justificare, care trebuie căutată în definiția formală a infracțiunii ce caracterizează dreptul penal burghez. Astfel, în codul penal francez actele de pregătire nu se pedepsesc afară de cazul cînd legea le reține ca delicte speciale² sau ca acte de complicitate a unei infracțiuni, cînd aceasta a fost săvîrșită³.

Există și legislații care incriminează actele de pregătire pe cale de dispoziție generală stabilind chiar un criteriu legal paritar de sanctiōnare a lor cu infracțiunea consumată. Avem în vedere codul penal R.S.F.S.R. care, în art. 15, prevede că prin pregătirea infracțiunii se înțelege „procurarea sau adaptarea mijloacelor ori a instrumentelor, sau crearea in-

² Portul de arme prohibite, Decr.-Lege din 18 aprilie 1939 care stabilește regimul materialelor de război, armelor și munițiilor, art. 32; contrafacerea sau modificarea cheilor, art. 399 c. pen.; distrugerea încuietorilor, art. 437, 456 c. pen. fr.; a se vedea, P. Bouzat, J. Pinatel, *Traité de droit pénal et de criminologie*, tome I, Paris, 1963, p. 210—211; G. Stefani, G. Levassieur, *Droit pénal général et procédure pénale*, tome I, Paris, 1964, p. 156.

³ Procurarea instrumentelor la infracțiunea de omor art. 60—2° c. pen. fr.; a se vedea, P. Bouzat, J. Pinatel, op. cit., p. 210—211; G. Stefani, G. Levassieur, op. cit., p. 156.

tenționată a altor condiții pentru săvîrșirea infracțiunii". În ce privește sancționarea lor, alin. 3 dispune că „Actele de pregătire și tentativa se pedepsește potrivit articolului din partea specială... care prevede infracțiunea respectivă“. Deși s-a creat același regim juridic ca și faptelor consumate, legiuitorul sovietic n-a pierdut din vedere totuși, deosebirea de pericol social realmente existentă între fazele de desfășurare a activității infracționale, fapt care l-a determinat ca în aliniatul final să prevadă ca la stabilirea pedepsei să se iaibă în vedere o serie de împrejurări, cum ar fi caracterul și periculozitatea socială a faptelor săvîrșite, gradul de înfăptuire a hotărîrii infracționale, sau determinarea cauzelor datorită căror infracțiunea n-a fost dusă pînă la capăt⁴.

S-ar părea că în lumina reglementării noastre problema actelor de pregătire nu prezintă importanță nefiind incriminate. Și cu toate acestea, studiul lor prezintă interes nu numai din punct de vedere teoretic ci și practic, mai ales în ce privește delimitarea lor de actele de executare, de tentativă, problemă controversată care a dus la elaborarea în teoria dreptului penal a unor criterii de distincție a acestor două faze.

Fără a evoca teoriile formulate în această privință, care de altfel nu formează obiectul preocupării noastre, ne vom îndrepta atenția numai asupra problemei considerării juridice a actelor de pregătire pe cale de excepție, de către legea noastră penală, a modalităților de incriminare a acestora, precum și a încadrării juridice în cazul săvîrșirii unor acte de pregătire incriminate ca infracțiuni de sine stătătoare și a infracțiunii consumate.

2. Așa cum s-a mai arătat, în codul penal în vigoare actele pregătitoare sunt incriminate în mod excepțional. În cazul incriminării lor legiuitorul a folosit două modalități. Astfel le-a incriminat fie ca etapă în desfășurarea activității infracționale, asimilându-le cu tentativa, ca în art. 173 alin. 2 c. pen. (acte pregătitoare la infracțiunile împotriva securității statului) și art. 245 alin. 3 (acte pregătitoare la infracțiunea de trecere frauduloasă a frontierei), fie ca infracțiuni de sine stătătoare, ca în cazul deținerii de instrumente sau materiale avortive — art. 187 c. pen. — sau deținerea de instrumente în vederea falsificării de valori — art. 285 c. pen.

Ne interesează caracterizarea dată de legiuitor actelor de pregătire pentru că de ea, adică de considerarea lor ca fază infracțională sau ca infracțiune de sine stătătoare, depind o serie de consecințe juridice pe care vom încerca să le relevăm în cele ce urmează.

⁴ Incriminarea în mod nelimitat a actelor pregătitoare se constată și în codul penal cehoslovac din anul 1969 în art. 7. Alte coduri penale socialiste le-au incriminat limitat, adică numai în cazurile cînd o dispoziție din partea specială prevede sancționarea lor. Cităm în acest sens codul penal al R.D.G. din anul 1968, par. 21, codul penal al R. P. Bulgaria din anul 1968, art. 17, codul penal al R. P. Ungare din 1961, art. 11.

O primă modalitate de incriminare a actelor pregătitoare o constituie incriminarea lor ca fază de infăptuire a activității infracționale. Întrucât nu există o dispoziție generală care să definească actele de pregătire aşa cum observăm în alte coduri penale, sau cum se constată în materia tentativei — art. 20 c. pen. —, în cazul incriminării lor în partea specială, legiuitorul prevăzind că se pedepsesc, a făcut și o caracterizare a activității ce constituie acte de pregătire pentru a releva trăsăturile lor și a le deosebi astfel de actele de executare.

Codul penal anterior se caracteriza și el prin incriminarea pe cale de dispoziție specială a actelor pregătitoare, și anume în cazul infracțiunilor contra securității statului — art. 228 —, în cazul infracțiunii de incendiu — art. 358 alin. 2 —, și la infracțiunea de trecere frauduloasă a frontierei — art. 267 alin. 5 —, cu deosebirea, față de actualul cod, că făcea distincție sub aspectul incriminării între acestea și tentativă, păstrând denumirea corespunzătoare pentru fiecare fază în parte, cu stabilirea în același timp și a unui tratament juridic deosebit⁵.

Codul penal actual nu mai menține denumirea de acte pregătitoare și nu mai consacră texte distincte pentru acestea și tentativă. În situația incriminării lor, ele sunt asimilate cu tentativa, aşa cum rezultă din redactiunea art. 173 alin. 2 și 245 alin. 3 c. pen. și din nota marginală a acestor texte intitulată „Sancționarea tentativei”.

Faptul că legiuitorul incriminează actele pregătitoare prin asimila-rea lor cu tentativa nu trebuie să ne ducă la concluzia că s-a stabilit o confuzie a lor cu tentativa. Actele pregătitoare au o existență obiectivă distinctă de a tentativei, se caracterizează prin trăsături proprii care le dau o individualitate aparte și pe care trebuie să o păstreze și în cazul transpunerii lor în legea penală. Obiectiv și subiectiv, ele prezintă un grad mai redus de pericol social decit tentativa, întrucât reprezintă doar prima etapă din procesul de infăptuire a hotărîrii infracționale. Prin formularea legii „se consideră tentativă și producerea sau procurarea mijloacelor...” legiuitorul a dat relevanță penală actelor pregătitoare ca și tentativei, stabilind același tratament juridic pentru cele două faze infracționale, fără ca prin acest mod de sancționare să se lase impresia unei identificări a lor.

Stabilind în partea generală definiția și tratamentul juridic al tentativei, legiuitorul, pentru a fi consecvent față de reglementarea dată în partea generală, a asimilat actele pregătitoare cu tentativa, acordindu-le același tratament juridic. Considerindu-se tentativă și procurarea mijloacelor ori instrumentelor în vederea săvîrșirii unei infracțiuni, rezultă că se va aplica, în cazul incriminării unor astfel de activități în partea specială, pedeapsa prevăzută în art. 21 c. pen.

⁵ Cu excepția actelor pregătitoare la infracțiunile împotriva securității statului care se pedepseau ca și infracțiunea consumată.

Deși s-a stabilit un sistem legal unitar de sancționare a actelor pregătitoare cu tentativa prin modul de incriminare a lor, în individualizarea judiciară a pedepsei instanța va trebui să țină seama de faptul că ceea ce s-a realizat este un act de pregătire și nu de executare, și ca atare va doza pedeapsa în primul rînd în funcție de această constatare pe lîngă alte împrejurări de a căror apreciere depinde o justă individualizare a ei.

Din această primă modalitate de incriminare a actelor pregătitoare decurg o serie de consecințe.

Astfel în cazul în care o persoană efectuează acte pregătitoare pentru buna desfășurare a activității infracționale proiectate, care sunt sancționate de lege, și apoi depășește această fază ajungînd la momentul consumării infracțiunii, actele pregătitoare, deși au semnificație penală proprie, nu pot fi reținute în concurs cu infracțiunea consumată, întrucât aceasta din urmă absoarbe toate activitățile premergătoare consumării, ștergîndu-le individualitatea proprie pe care chiar legea penală le-a dat-o. Toate activitățile socialmente periculoase, incriminate distinct de lege ca faze de desfășurare a infracțiunii care preced consumarea, se absorb în infracțiunea consumată, avînd de-a face într-o asemenea situație cu o singură faptă penală. Astfel, dacă o persoană a săvîrșit acte preparatorii pentru trecerea frauduloasă a frontierei și a fost descoperită, se va pedepsi potrivit art. 245 alin. 4, iar dacă a fost prinsă în faza consumării va fi trasă la răspundere penală numai pentru infracțiunea de trecere frauduloasă a frontierei. Deci fapta consumată va absorbi în mod necesar în ea actele de pregătire și tentativa, făptuitorul avînd a răspunde numai pentru fapta consumată.

Fiind asimilată cu tentativa, se va aplica actelor pregătitoare, în total, reglementarea cuprinsă în art. 22 c. pen. privind desistarea și împiedicarea producerii rezultatului (în cazul examinat punîndu-se numai problema desistării). Dacă făptuitorul care a efectuat actul de pregătire se desistă, adică renunță la continuarea activității incepute, beneficiază de această cauză de nepedepsire. Aliniatul 2 al art. 22 c. pen. prevede că și în ipoteza desistării sau a împiedicării producerii rezultatului se poate pune problema răspunderii penale dacă actele îndeplinite pînă în acel moment constituie o infracțiune de sine stătătoare. O astfel de dispoziție își găsește aplicabilitatea în cazul tentativei, unde adesea este posibil, ca după începutul de executare a infracțiunii, activitatea infăptuită să contureze conținutul unei alte infracțiuni, făptuitorul fiind obligat să suportă consecințele juridice potrivit cu dispoziția incriminatoare care prevede acea faptă. În cazul actelor pregătitoare o astfel de situație este mai greu de imaginat.

³⁷ A doua modalitate de incriminare a actelor pregătitoare constă în alcătuirea din acestea a unor infracțiuni de sine stătătoare, ca cele

prevăzute de art. 187⁶ și 285 c. pen. După cum se observă, în aceste situații legiuitorul s-a conformat regulilor tehnice privitoare la incriminare, prin crearea unor norme deosebite, în care sunt descrise faptele sub aspectul trăsăturilor lor esențiale. Fiind norme care incriminează fapte cu semnificație juridică proprie, vor trebui interpretate ca și celelalte norme de incriminare prin corelarea cu dispozițiile din partea generală, cum ar fi, spre exemplu, cu art. 19 c. pen. pentru a se stabili forma de vinovătie cu care se comit asemenea activități.

Discuția, deși cu caracter principal, se va referi mai mult la incriminarea din art. 187 c. pen., introdusă în legea anterioară prin Decr. 771/1966 care a modificat codul penal în materia infracțiunii de avort.

Legiuitorul adoptând o disciplinare mai severă privitoare la întreruperea cursului sarcinii în baza unei motivări temeinice⁷, a incriminat pe lîngă unele infracțiuni admise în majoritatea codurilor penale, ca cea prevăzută în art. 185 c. pen., și detinerea de instrumente sau materiale avortive, din care a alcătuit o infracțiune de sine stătătoare, căreia i-a stabilit o pedeapsă mai atenuată, constând în închisoare de la 3 luni la 1 an (art. 187 c. pen.).

Deși detinerea în afara instituțiilor de specialitate a instrumentelor pentru întreruperea cursului sarcinii sau a mijloacelor avortive în vederea întreruperii cursului sarcinii are toate caracteristicile unor acte de pregătire la infracțiunea de avort, legiuitorul nu le-a incriminat prin asimilare cu tentativa, ci le-a dat caracterizarea unor fapte distincte. Așa fiind, în cazul în care se descoperă că o persoană detine instrumente sau materiale avortive, în alte condiții decât cele legale, se va face aplicarea art. 187 c. pen. Această infracțiune se caracterizează din punct de vedere obiectiv prin păstrarea instrumentelor sau materialelor avortive în afara instituțiilor de specialitate, iar din punct de vedere subiectiv prin conștiința subiectului că nu are dreptul să le detină, unită cu voința de a le detine. La detinerea mijloacelor avortive legea cere ca aceasta să se facă în vederea întreruperii cursului sarcinii.

Detinerea instrumentelor avortive poate să conste într-o detinere pur și simplu, în dorința de a le păstra în continuare prin sustragerea de la obligația impusă de lege de a le depune la instituțiile indicate.

Dar, detinerea instrumentelor avortive poate avea loc și în vederea efectuării mai devreme sau mai tîrziu a infracțiunii de avort. Ceea ce este conturat pentru un moment este știința detinerii în contra dispozițiilor legale a instrumentelor necesare întreruperii cursului sarcinii și dorința sau acceptarea acestei situații. Se intrevede săvîrșirea ulterioră a avortului ca posibilitate, ca virtualitate, fără ca în momentul detinerii să existe o cunoaștere exactă asupra unei activități viitoare

⁶ A se vedea, în același sens, V. Donegoroz s.a., *op. cit.*, vol. III, p. 276.

⁷ A se vedea „Scînteia”, nr. 7105 din 21 septembrie 1966; *Măsuri pentru reglementarea întreruperii cursului sarcinii*, în „Scînteia” nr. 7119 din 2 oct. 1966.

determinate constind în efectuarea avortului; ea are caracter de prevedere viitoare și generală.

Altfel ne apare desfășurarea procesului infracțional în cazul activității de pregătire incriminată ca fază infracțională. Ne aflăm, într-o asemenea situație, în fața unei hotăriri infracționale care se realizează etapă cu etapă, una dintre acestea fiind pregătirea. Momentele de infăptuire a hotăririi se succed de regulă imediat sau cu pauze nu prea mari în vederea atingerii rezultatului urmărit.

Definerea de instrumente pentru întreruperea cursului sarcinii ca infracțiune autonomă durează în timp pînă ce intervine o forță contrară care îi pune capăt. Este o infracțiune continuă permanentă. Persoana care deține astfel de instrumente poate fi descoperită, caz în care va fi trasă la răspundere penală pentru infracțiunea prevăzută în art. 187 c. pen. Ea poate fi descoperită și ca urmare a săvîrșirii infracțiunii de avort. În această ultimă situație, în activitatea ei intrunindu-se trăsăturile a două infracțiuni distințe, în concurs, va suporta răspunderea penală potrivit cu reglementarea art. 33 lit. a și urm. c. pen.

Admițînd că o persoană, după apariția legii care obligă depunerea instrumentelor avortive, la unitățile sanitare nu le-a depus ci le-a deținut în continuare, hotărîrea infracțională care a constat în știință și voînță de a nu le depune s-a realizat integral, infractorul nevoind să le predea ci să le dețină în continuare. Prin simpla lor deținere fapta s-a consumat. Săvîrșirea ulterioară a unei infracțiuni de avort se face în baza unei noi hotăriri infracționale, independente de poziția psihică manifestată în fapta anterioară, ceea ce nu permite absorbirea primei activități în cea care i-a succedat, intrucît faptele deși legate între ele rămîn infracțiuni distințe, concurente.

Rezolvarea în această a două modalitate de incriminare a actelor pregăritoare trebuie să fie cu totul diferită față de prima situație infășătă în care opera absorbția actelor pregăitoare în infracțiunea consumată. În cea de a doua ipoteză, aşa cum am arătat, prima activitate realizînd conținutul unei infracțiuni independente trebuie apreciată și reținută ca atare. Dacă deținerea este urmată de efectuarea avortului, cele două infracțiuni independente vor configura o formă o pluralitate de infracțiuni.

Situatia ar fi oarecum asemănătoare cu aceea în care o persoană ar deține fără drept o armă cu care ulterior ar comite o infracțiune de omor. Soluția care se impune și care nu comportă nici o discuție este aceea a concursului de infracțiuni, în alcătuirea căreia întră deținerea fără drept a armei și omorul. Si în acest exemplu, ca și în situația discutată, deținerea de armă ca și deținerea de instrumente avortive constituie un act de pregătire care creează condiții favorabile săvîrșirii faptei, care fiind incriminate ca infracțiuni de sine stătătoare trebuie reținute alături de fapta săvîrșită — omor, avort — în concurs, fără a exista posibilitatea absorbirii activităților anterioare care au avut față

de cea de a doua infracțiune, rol ajutător prin crearea unor condiții favorabile.

În temeiul regulilor concursului de infracțiuni va răspunde și persoana care deținind instrumente avortive le procură alteia în vederea efectuării avortului, făcindu-se vinovată de detinerea de instrumente avortive și complicitate la infracțiunea de avort.

Fapta incriminată în art. 187 c. pen. având caracterul unei infracțiuni autonome nu va permite aplicarea art. 22 c. pen. Este cunoscut că desistarea poate interveni numai pînă în momentul consumării infracțiunii, activitatea ulterioară acestui moment neprezentind interes în ce privește răspunderea penală, legea neatribuindu-i vreun efect juridic.

O reglementare similară în care este incriminată ca infracțiune de sine stătătoare o activitate cu caracter pregătitor este cea prevăzută în art. 35 din Legea nr. 22/1969 privind angajarea gestionarilor, constituirea de garanții și răspunderea în legătură cu gestionarea bunurilor organizațiilor sociale⁸. Textul indicat dă relevanță penală creării de plusuri în gestiune prin mijloace frauduloase. În cazul în care un gestionar, în modul prevăzut de art. 35, își creează plusuri în gestiune în vederea însușirii, procedind apoi la însușirea lor, va răspunde atât pentru infracțiunea prevăzută de legea specială cit și pentru infracțiunea de delapidare prevăzută de art. 223 c. pen.

Dacă detinerea de instrumente avortive poate să însemne în unele cazuri o detinere pură și simplă, fără intenția de a săvîrși infracțiunea de avort, crearea de plusuri în gestiune mai întotdeauna învederează intenția de însușire.

Cele două activități — crearea de plusuri și însușirea — deși strins legate între ele nu se vor absorbi una în celalătă, ci se vor reține și încadra în textele corespunzătoare, urmînd regimul concursului de infracțiuni. Fiind acțiuni distincte se realizează un concurs real și anume; aspectul prevăzut pentru prima dată în actualul cod penal în art. 33 lit. a, partea a doua alin. 1, căruia în literatura penală, datorită legăturii strinse dintre infracțiuni, i s-a dat denumirea de concurs cu conexitate etiologică sau teleologică sau concurs caracterizat⁹.

4. În situația comentată în rîndurile ce preced se vor aplica regulile concursului de infracțiuni, deși nu există o dispoziție specială care să consacre această soluție. O astfel de dispoziție nu este necesară întrucît situația examinată ne infățișează un tablou obișnuit al concursului de infracțiuni alcătuit din două fapte penale juridice distincte, săvîrșite de aceeași persoană, fătă de care se aplică instituția în care se înădreasă, respectiv art. 33 și urm. c. pen.

⁸ Legea nr. 22/1969 publicată în „Buletinul oficial”, partea I, în nr. 132 din 18 noiembrie 1969.

⁹ A se vedea, I. Fodor, *Concursul cu conexitate (caracterizat) în noul Cod penal*, în „Studii și cercetări juridice”, nr. 2/1969, p. 243.

Mai desprindem o situație în partea specială a codului penal care constă în incriminarea unei activități ca infracțiune de sine stătătoare, activitate care are caracter de act pregătitor, de creare a unor condiții optime care să asigure săvîrșirea altor infracțiuni. Este cazul incriminării cuprinse în art. 167 c. pen. — infracțiunea de complot¹⁰ — și a aceleia din art. 323 c. pen. — asocierea pentru săvîrșirea de infracțiuni.

Desfășurarea unei astfel de activități relevă mai evident decit în cazul incriminării cuprinse în art. 187 c. pen. și întotdeauna, crearea unor condiții care constau în organizarea în vederea săvîrșirii în viitor a unor alte infracțiuni. Aceste asociații cu caracter infractional nu s-au constituit pur și simplu ci organizarea s-a făcut în scopul săvîrșirii în condiții de certitudine a infracțiunilor ce constituie finalitatea și justificarea existenței lor.

În cazul detinerii de instrumente avortive, uneori aceasta poate avea caracter de act pregătitor la infracțiunea de avort — depinde de conținutul intenției infractorului, de mobilul detinerii —, după cum în alte împrejurări detinerea de asemenea instrumente să nu aibă în vedere efectuarea în viitor a avortului, ci să conste numai în voința infractorului de a le detine în continuare și a nu le preda organelor indicate de lege.

Infracțiunea de complot sau cea incriminată în art. 323 c. pen. pe care însăși legea o denumește asocierea pentru săvîrșirea de infracțiuni, relevă ideea că unor astfel de acte de pregătire — care constau în inițierea sau constituirea unei asociații sau grupări în scopul de a săvîrși vreuna din infracțiunile împotriva securității statului sau alte infracțiuni având o altă natură — împotriva persoanei, a patrimoniului (art. 323) —, le vor urma în mod necesar alte acțiuni antisociale incriminate distinct de lege.

Semnificația juridică de sine stătătoare atribuită de lege activităților pe care le avem în vedere trebuie justificată tot prin gradul de pericol social deosebit de ridicat a unor astfel de asociații, periculoase prin scopul înființării lor, făcind posibilă intervenția legii penale și deci a rigorilor ei într-o etapă anterioară săvîrșirii acțiunilor în vederea cărora s-au constituit, împiedicind în acest fel producerea unor urmări a căror periculozitate socială este mult sporită.

Incriminându-le ca infracțiuni de sine stătătoare, sui generis, și consumându-se prin simplul fapt al inițierii, constituiri sau al realizării celorlalte modalități prevăzute de lege, în cazul în care urmează săvîrșirea vreunei dintre faptele penale inscrise în programul organizației, intrunindu-se toate trăsăturile concursului de infracțiuni se vor aplica regulile acestei materii.

Deși situația la care ne referim prin datele ei s-ar fi încadrat în totul între cazurile avute în vedere de art. 33 c. pen., legea pe cale de

¹⁰ A se vedea, în același sens, V. Dongoroz s.a., op. cit., vol. III, p. 132.

dispoziție specială, art. 164 alin. 4 și 323 alin. 2, a prevăzut că, dacă complotul sau asocierea sănătatea următoare de săvîrșirea unei infracțiuni se aplică regulile de la concursul de infracțiuni¹¹. Credem că existența acestei dispoziții care întărește regula inscrisă în art. 33 c. pen. trebuie înțeleasă prin caracteristicile activității de complot și asociere, ca activități subordonate scopului pentru care au fost inițiate, și anume săvîrșirea altor infracțiuni, fiind irelevant dacă le desprindem de finalitatea în vederea căreia au fost organizate. Dat fiind legătura foarte strânsă între acțiunile incriminate distinct de lege și lipsa de sens a asocierii privită separat, pentru a nu se proceda în practică la absorbiția primei manifestări — a asocierii — în cea de a doua, care reprezintă obiectivul ce trebuie atins, s-a stabilit pe cale legală soluția juridică justă¹².

SUR LES ACTES PRÉPARATOIRES DANS LA CONCEPTION DU NOUVEAU CODE PÉNAL

Résumé

En examinant la conception du code en vigueur quant à l'incrimination des actes préparatoires, l'auteur a relevé qu'en principe le législateur ne les punit pas.

Dans certains cas, le législateur, par une disposition spéciale, a incriminé les actes préparatoires soit en les assimilant à la tentative, soit en les incriminant à titre d'infractions distinctes.

Étant donné ce système d'incrimination des actes préparatoires, on a démontré qui, si une personne a accompli des actes préparatoires qui sont punies par la loi comme tentative et qui, en dépassant ce moment, arrive à la consommation de l'infraction, les actes préparatoires, quoique ayant une signification pénale distincte, ne peuvent pas être considérés en concours avec l'infraction consommée, parce que celle-ci absorbe toutes les activités antérieures.

La deuxième modalité d'incrimination, est de les considérer comme délits indépendants (la détention d'instruments pour l'avortement ou le complot). Si la détention d'instruments pour l'avortement est suivie de l'avortement, quoique la première activité est par rapport de la deuxième un act préparatoire, en étant punie comme infraction distincte, elle ne s'absorbe pas dans la deuxième infraction — l'avortement — ; elle va être retenue en concours réel avec l'avortement. On y fait de pareilles considérations concernant d'autres activités ayant un caractère préparatoire qui sont punies comme infractions indépendantes.

¹¹ Codul penal anterior în aceleasi situații — art. 227 și 315 — nu cuprindea o dispoziție asemănătoare.

¹² În literatura penală și practica judiciară, în baza codului penal anterior, pornindu-se de la legătura foarte strânsă între două infracțiuni distincte — fals și o infracțiune în paguba avutului obștesc — s-a motivat într-o opinie absorbiția infracțiunii de fals în cealaltă (delapidare, înșelăciune), susținându-se teza unității infracționale.

CU PRIVIRE LA CAUZELE CRIMINALITĂȚII MINORILOR
ÎN SOCIETATEA SOCIALISTĂ

DE

OCTAVIAN LOGHIN

1. Criminalitatea, care a apărut ca urmare a apariției proprietății private asupra mijloacelor de producție, a claselor sociale antagoniste și a luptei de clasă, ca urmare a apariției statului și dreptului, a însoțit societatea sclavagistă și feudală, cunoscind o tot mai puternică dezvoltare în societatea capitalistă, pe măsura adâncirii ilegalităților economice și sociale, a ascuțirii tuturor contradicțiilor acestei societăți.

O dată cu dezvoltarea criminalității în general și ca rezultat al acestora și cauze fundamentale, a început să se dezvolte, în cadrul societății capitaliste, și criminalitatea în rîndul minorilor, a tineretului. Acest proces al creșterii criminalității minorilor, apreciat de Karl Marx ca un proces tipic al societății capitaliste alături de cel al creșterii criminalității în general¹, a ajuns, într-o perioadă istorică relativ scurtă, la proporții uriașe, îndeosebi în țările capitaliste puternic dezvoltate, devenind, în zilele noastre, o adevărată problemă națională pentru fiecare dintre aceste țări.

2. Societatea socialistă născindu-se, după cum arăta, de asemenea, Karl Marx², nu pe loc ci din sînul vechii societăți, cauză din care mai poartă din multe puncte de vedere stigmatale societății din care a luat naștere, a fost nevoie să preia, împreună cu balastul altor fenomene negative, și această moștenire grea care este criminalitatea. Ca moștenire a vechii societăți care-și prelungește existența în noua so-

¹ A se vedea, *Belgia — stat model*, în Marx-Engels, *Opere*, vol. V, Ed. polit. București, 1959, p. 343.

² A se vedea, *Critica programului de la Gotha*, Marx — Engels, *Opere*, vol. XIX, Ed. polit. București, 1964, p. 20.

cietate, criminalitatea nu are în societatea socialistă cauze specifice, deosebite esențial de cele care au dus la apariția fenomenului, o dată cu apariția proprietății private, cu scindarea societății în clase antagoniste, o dată cu apariția statului și dreptului. Relațiile de producție socialiste, toate celelalte raporturi sociale, morala și conștiința juridică socialistă, tot ceea ce este legat de esența societății socialiste, nu poate genera fenomenul criminalității. În felul acesta, problema care se pune nu este cea a descoperirii unor cauze specifice fenomenului criminalității din societatea socialistă, ci problema dezvăluirii măsurii și a modului în care cauzele fenomenului, apărut în condițiile societății exploatațioare, continuă să mai acționeze în noua societate³.

Proprietatea privată și exploatarea omului de către om, adincile inegalității economice și sociale, care constituie cauzele fundamentale ale criminalității, fiind definitiv lichidate în societatea socialistă, fenomenul nu are și nu poate să-și aibă originea în societatea însăși, ci numai în anumite rămășițe ale vechii societăți. În perioada de trecere de la capitalism la socialism mai există puternice asemenea rămășițe în domeniul economic. Astfel mai există un sector particular capitalist, în care, cu toate măsurile luate de statul socialist, nu este înălțată încă exploatarea omului de către om. Mai există clase sociale antagoniste, iar lupta de clasă se desfășoară din plin între clasa muncitoare aliată cu țărăniminea muncitoare și fostele clase dominante doborăte de la putere. Urmele societății vechi în domeniul economic întrețin puternic în această perioadă și rămășițele trecutului în conștiința oamenilor.

Mai tîrziu, în procesul profundelor transformări social-economice care se infăptuiesc, rămășițele trecutului sint treptat înălțurate, mai intîi din domeniul economic, iar apoi și din cel al conștiinței oamenilor. Dar, aceasta nu se poate realiza nici repede și nici de la sine, ci numai în decursul procesului complex și îndelungat de transformare a societății și a omului însuși. Chiar și după victoria deplină și definitivă a socialismului, continuă să se mențină urme ale vechii societăți în domeniul economic, sub forma unei anume inegalități, determinate de principiul repartiției după cantitatea și calitatea muncii depuse. Referindu-se la aceasta, V. I. Lenin scria: „Prin urmare, în prima fază a comunismului nu poate să existe încă dreptate și egalitate; deosebirile în ceea ce privește bogăția — deosebiri nedrepte — rămîn“. Si, mai departe, el adaugă „numai trecerea mijloacelor de producție în proprietatea comună a întregii societăți... nu înălțură încă neajunsurile repartiției și inegalității „dreptului burghez“, care continuă să domine în măsura în care produsele se împart după muncă“.⁴

³ A se vedea C. Bulai, *V. I. Lenin despre fenomenul criminalității și despre politica penală a statului socialist*, în Rev. rom. de drept, Nr. 5/1970, p. 52.

⁴ V. I. Lenin, *Opere complete*, vol. 33, p. 93.

De asemenea, deși conștiința nouă, socialistă, se dezvoltă în mod continuu, în conștiința oamenilor se mai păstrează încă multă vreme urme ale vechii societăți, sub forma unor concepții, deprinderi, obiceiuri, generate de acea societate. Aceste concepții, deprinderi, obiceiuri, care nu-și au nici o bază în societatea socialistă, menținîndu-se la unii oameni, își găsesc manifestarea în domeniul vieții de toate zilele, în mediul din imediata lor apropiere, exercită influența lor negativă și asupra altor membri ai societății, în sfîrșit, explică, în principal, săvîrșirea de infracțiuni într-o societate în care cauzele profunde, social-eco-nomice ale fenomenului criminalității sînt treptat înlăturate.

3. Criminalitatea în rîndul minorilor, nefiind un fenomen cu totul distinct de criminalitatea în general, își are originea, în principal, în aceleași cauze, prin urmare, dacă ne raportăm la societatea socialistă, în cauze, în primul rînd, de ordin moral. Este adevărat că societatea socialistă în ansamblul ei oferă cele mai bune condiții de creștere și educare a tinerei generații. Dar, în mediul din imediata apropiere a unui minor, se pot menține și își pot găsi manifestarea unele dintre concepții, deprinderile, obiceiurile moștenite de la vechea societate, exercitînd influența lor negativă asupra minorului, asupra formării personalității lui și oferindu-ne, în consecință, în întregul complex al imprejurărilor concrete date, explicația comiterii unor infracțiuni de către o asemenea persoană, născută, crescută și educată în condițiile societății noi.

În literatura de specialitate din țările socialiste, s-a subliniat și se subliniază mereu marea însemnatate a studierii mediului din imediata apropiere a minorului, deoarece tocmai în acest mediu pot fi găsiți factorii negativi care au influențat asupra lui, determinînd orientarea sa antisocială⁵.

4. Fără îndoială, cercetînd mediul din imediata apropiere a minorului infractor, nu trebuie neglijate nicio particularitate fiziologice și psihice ale acestuia, deoarece fără luarea în considerare a acestor particularități nu s-ar putea înțelege pe deplin modul în care diferenții factori negativi au acționat asupra lui, ducînd la comiterea infracțiunii. Se știe că

⁵ A se vedea în acest sens: Lucrările Conferinței internaționale de criminologie în domeniul criminalității minorilor care au avut loc la Berlin între 23—28 septembrie 1964, publicate în volumul *Jugend-Kriminalität und ihre Bekämpfung in der Sozialistischen Gesellschaft*, Berlin, 1965; *Sovetskaia Kriminologija*, Moskva, 1966; Dr. F. Földvári József, Or. Vigh József *Kriminologia* Budapest, 1966; *Kriminalita Maládeze*, Vyzkumy ustov Kriminologicky pri Generalni Procuratură, Praha, 1968; Dr. Huszár Tibor, *Fiatelkorú Bünnözök* Budapest, 1964. Observații interesante cu privire la cauzele criminalității minorilor pot fi găsite și în alte studii ca: *Delinvenția și personalitatea* de R. Hartmann și H. Dettenborn; *Criminalitatea juvenilă în mediul urban și rural* de B. S. Vorontov, N. I. Gukovskaja, E. B. Melnikova; *Particularitățile infracțiunilor comise în grup de către adolescenți* de E. I. Harșac, toate publicate în „*Studii și cercetări asupra delinvenției juvenile*”, Centrul de cercetare pentru problemele tineretului, Caiet documentar nr. 4 București 1970.

perioada de trecere de la copilărie la maturitate se caracterizează prin profunde transformări în organismul omului; acesta se dezvoltă din punct de vedere fizic și intelectual, și se formează concepțiile și ideile morale, și se conturează tot mai mult caracterul, personalitatea. Tot acest proces are însă loc sub influența mediului în care trăiește minorul, sub influența educației pe care o primește. De aceea, particularitățile fizio- logice și psihice ale minorilor nu au o importanță independentă în studiul cauzelor criminalității acestora, ci numai un rol ajutător, înlesnind cunoașterea mecanismului apariției concepțiilor, deprinderilor antisociale în conștiința lor⁶. Psihologia ne arată — de exemplu — că minorii în general, datorită procesului de transformare pe care îl cunosc, sunt extrem de receptivi, susceptibili, se caracterizează prin lipsa unui echilibru al conducei, o mare instabilitate a sentimentelor, manifestă o tendință deosebită de a imita etc. Datorită acestor particularități, minorii sunt uneori impresionați puternic și tentați să urmeze un exemplu rău, reacționează diferit la diversii stimuli externi și, fără o motivație deosebită, pot manifesta intoleranță, aspirație, sub influența unor impulsuri exterioare spontane și neînsemnate⁷. Pe baza cunoașterii acestor particularități se va putea înțelege și explica de ce un minor, crescut într-un mediu vicios, în care a întinut exemple negative, și-a format anumite deprinderi dăunătoare, care l-au dus apoi, într-o anumită situație concretă, la comiterea unei infracțiuni.

De asemenea, fără a dobândi nici în asemenea cazuri o importanță independentă în studiul cauzelor criminalității minorilor, trăsăturile fizio- logice și psihice ale minorului, gradul său de dezvoltare intelectuală, ar putea constitui un element prețios pentru a putea explica de ce comite infracțiuni unii minori care provin dintr-un mediu în care s-au bucurat de bune condiții de creștere și educare, sau dimpotrivă, de ce nu comite infracțiuni unii minori proveniți dintr-un mediu vicios.

5. Cercetarea mediului din imediata apropiere a unui minor trebuie să înceapă, în primul rînd, cu mediu familial. Aici, în acest mediu, își începe copilul existența, întâlnesc primele exemple pozitive sau negative, cunoaște cele dintâi experiențe ale vieții și tot aici, în mediu de familie, începe procesul educativ de care depinde, în cea mai mare măsură, orientarea și conduită sa ulterioară în societate.

În condițiile societății socialiste, familia clădită pe principii noi și încurajată în permanență de grija partidului și statului, constituie, în imensa majoritate a cazurilor, un mediu favorabil creșterii și educării

⁶ A se vedea, T. I. Korotkova, *O nekotorikh polojeniia izucenii licnosti nesoversinnoletnego pravonaruștele preduprejdenia prestupnosti nesoversinnoletnih*. Moskva, Izd-vo iurisdiceskaia literatura, 1965, p. 69.

⁷ Concluzii interesante în ceea ce privește ponderea particularităților psihice în determinarea acțiunilor umane în general pot fi găsite în lucrări ca: *Psihologia generală*, sub redacția lui Al. Rosca, Ed. didactică și ped., București, 1966, p. 370, 376, 396, 401, 453; *Introducerea în psihologia socială* de M. Ralea, T. Herseni, Ed. șt. București 1966, p. 96, 100, 111, 112.

copilor. Dar, și în societatea socialistă pot fi întâlnite cazuri cînd unii copii sănt lipsiți de un mediu de familie corespunzător, cazuri cînd unele familii se dezorganizează prin moartea unuia, a ambilor părinți sau prin divorț, familii dominate de neînțelegeri permanente între soț, familii în care copiii întîlnesc exemple negative etc. Crescătuți într-un asemenea mediu de familie nefavorabil, lipsiți de dragostea și atenția părinților, needucați sau primind o educație greșită, influențați de exemple negative, copiii ajung să vagabondeze, să lege prietenii cu alți copii needucați și lipsiți de supraveghere și, în final, să comită infracțiuni. Practica judiciară oferă în această privință exemple dintre cele mai graitoare. Astfel, minorul C.J.⁸, trimis în judecată pentru comiterea infracțiunii de furt în dauna avutului personal este copil natural. Mama lui, care a mai dat naștere altor trei copii naturali, dintre care doi în viață, deși membru al unei cooperative agricole de producție, lucrează puțin în cadrul acesteia, preferind să muncească cu ziua la diferite familii sau chiar să cersească. Minorul, deși s-a dezvoltat corespunzător din punct de vedere fizic și intelectual, a reușit cu foarte mari dificultăți să urmeze patru clase elementare, după care, abandonind școala, a rămas fără ocupație.

Lipsiți de condiții prielnice de creștere și educare sănt uneori și copiii care provin din familii dezorganizate prin moartea unuia dintre părinți sau prin divorț, familii în care unul dintre părinți este condamnat pe o mai lungă perioadă de timp, familii în care părintele la care rămîne copilul după divorț se recăsătorește sau trăiește în concubinaj cu o altă persoană. De exemplu, minorul M.M.⁹, trimis în judecată tot pentru comiterea unui furt în dauna avutului personal, provine dintr-o familie dezorganizată prin moartea unuia dintre părinți și anume a tatălui. Mama lui s-a recăsătorit, iar din această a doua căsătorie a rezultat un alt copil. Tatăl vitreg al minorului, stăpinit de viciul beției, are o atitudine dură față de copii, li se adresează cu cuvinte urîte, îi lovește și îi alungă de acasă. Minorul a urmat 5 clase elementare, dintre care pe unele le-a repetat. După terminarea clasei a V-a, a fost trecut la cursurile fără frecvență, pe care însă le-a abandonat. Rămas fără ocupație, el a început să-și petreacă timpul cu alți minori infractori, să lipsească de acasă, să vagabondeze, comitînd apoi furturi pentru care a fost trimis în judecată.

Intr-un alt caz, minorul L.A.¹⁰, trimis în judecată pentru săvîrșirea unui furt contra avutului obștesc, provine tot dintr-o familie dezorganizată. Mama a decedat, iar tatăl a fost condamnat la 25 de ani închisoare pentru comiterea unui omor. După condamnarea tatălui său,

⁸ Dosar 469/1971 al Judecătoriei Iași.

⁹ Dosar 465/1971 al Judecătoriei Iași.

¹⁰ Dosar 909/1971 al Judecătoriei Iași.

minorul a fost internat într-o casă de copii, de unde fugea însă mereu, legind prietenii cu alți minori infractori și vagabondind.

Tot dintr-o familie dezorganizată, dar de data aceasta prin divorț, provine și minorul P.P.¹¹, trimis în judecată pentru comiterea unui furt de autovehicul. În urma divorțului părinților săi, minorul a fost încrezădit tatălui. Acesta, începând să conviețuiască în concubinaj cu o altă femeie, a trimis minorul la bunici. Departe de tatăl său, care îl vedea destul de rar, minorul a început să aibă o conduită necorespunzătoare. Obținea rezultate slabe la învățătură (clasa a V-a a repetat-o de 3 ori), era nedisciplinat, fugea mereu de la școală și de la bunicii săi.

Se întâmplă ca în fața instanțelor judecătorești să ajungă, ca urmare a săvîrșirii unor infracțiuni, nu numai minori proveniți din familii dezorganizate, ci și din familii organizate. Dar, în asemenea cazuri, pot fi constataate alte deficiențe în ceea ce privește creșterea și educarea copiilor. Astfel, pot fi întâlnite familii organizate în care părinții sunt incapabili de a-și educa copiii, părinți fără pregătire școlară, ei însiși stăpâniți de vicii, alcoolici sau imorali, care nu au nici o autoritate asupra copiilor. De exemplu, minorul T.N.¹², trimis în judecată pentru comiterea unui furt în participație cu un alt minor, provine dintr-o familie organizată. Tatăl minorului nu are însă nici o pregătire profesională și nu este încadrat în cîmpul muncii. Mama, încadrată ca femeie de serviciu, are și ea un grad extrem de redus de cultură. Deși fără vicii, părinții nu au nici o autoritate asupra copiilor lor. Minorul mai are șase frați, dintre care trei căsătoriți, unul condamnat la 16 ani închisoare, altul fugit de acasă, iar un al treilea, de asemenea, arestat.

Tot dintr-o familie organizată provine și minorul F.V.¹³ trimis în judecată pentru săvîrșirea unui furt de buzunar. Tatăl minorului, fără nici o pregătire profesională, nu este încadrat în cîmpul muncii. Mama muncește cu ziua. Ambii părinți sunt alcoolici, iar în stare de bete au grave tulburări de comportament. Sînt extrem de irascibili, certăreți și scandalagii. Minorul mai are 10 frați, dintre care unul a fost internat într-un institut de reeducare, altul la casa copilului, doi sunt neșcolariizați, iar cei ce frecventează școala au rezultate slabe la învățătură.

În alte cazuri, deși capabili de a-și educa copiii, părinții nu sunt totuși preocupăți de a-și îndeplini această importantă obligație care le revine. Lipsa de preocupare a părinților în ceea ce privește creșterea și educarea copiilor se poate manifesta prin necunoașterea de către aceștia a modului în care copilul își petrece timpul, a cercului său de prieteni, a preocupărilor pe care le are, prin lipsa legăturii lor cu școala unde învăță copilul și deci prin necunoașterea conduitei copilului la școală și a rezultatelor pe care le obține la învățătură, prin necunoașterea aba-

¹¹ Dosar 467/1971 al Judecătoriei Iași.

¹² Dosar 466/1971 al Judecătoriei Iași.

¹³ Dosar 2948/1971 al Judecătoriei Iași.

terilor comise de copil sau, în cazul cunoașterii acestora, prin neluarea nici unei măsuri de îndreptare, prin nesupravegherea copilului etc. Crescut într-un asemenea mediu de familie, lipsit de îndrumarea și supravegherea părinților, neajutat să evite anumite greșeli sau în cazul cînd a comis greșeli, neajutat ca să nu mai săvîrsească altele, copilul va putea porni ușor pe căi greșite, neglijind școala, persistînd în indisciplină, irosindu-și timpul, vagabondind și, în final, adesea sub influența altor minori infractori, săvîrșind infracțiuni. De exemplu, minorul P.C.¹⁴, trimis în judecată pentru comiterea unor furturi de buzunar provine dintr-o familie organizată. Tatăl său este lăcătuș, iar mama este încadrată garderobieră. Părinții minorului nu s-au preocupat însă de educarea acestuia. La școală, minorul a avut mereu rezultate slabe la învățătură, rămînînd de mai multe ori repetent. Nesupravegheat de părinți, el a început să vagabondeze și încă de la vîrstă de 11 ani să comită, împreună cu alți minori, diferite furturi.

Intr-un alt caz, minorul D.G.¹⁵, trimis în judecată pentru săvîrșirea unui furt în dauna avutului obștesc, provine tot dintr-o familie organizată. Tatăl său este salariat, iar mama casnică. Deși minorul a absentat mereu de la școală și a avut rezultate slabe la învățătură, părinții nu au luat măsuri de remediere a situației. Ba mai mult, atunci cînd, în urmă sustragerii unor bani de la bunica lui și a plecării minorului din localitate, acesta a fost readus de organele de milîtie și dat în grija părinților, aceștia s-au complăcut în aceeași atitudine. Consecințele nu s-au lăsat mult așteptate, minorul săvîrșind, de data aceasta, furtul calificat pentru care a fost trimis în judecată.

Sînt și situații în care există anumite dificultăți în ceea ce privește preocuparea părinților pentru educarea copiilor minori, situații în care părinții, muncind intens în producție precum și în domeniul activităților obștești, sunt nevoiți să-și comprime foarte mult timpul afectat familiei, creșterii și educării copiilor, supravegherii acestora. Dar, nu trebuie uitat, în același timp, faptul că societatea, statul socialist, vine în sprijinul familiei, prin crearea de creșe și grădinițe de copii, de cămine, cu educatori calificați, prin diferite organizații pentru copii și tineret, prin aceea că, după cum prevedea Fr. Engels, „o dată cu trecerea mijloacelor de producție în proprietatea obștească familia izolată încetează de a mai fi unitatea economică a societății, iar îngrijirea și educarea copiilor devine o chestiune publică”¹⁶.

Îndeplinirea în bune condiții a obligației de a-și educa și supraveghează copiii poate fi îngreuiată uneori și prin aceea că unul sau ambii părinți sunt bolnavi, că în familie există un număr mare de copii, că părin-

¹⁴ Dosar 1904/1971 al Judecătoriei Iași.

¹⁵ Dosar 2756/1971 al Judecătoriei Iași.

¹⁶ A se vedea, *Originea familiei, a proprietății private și a statului*, Ed. P.L.P., 1957, p. 77.

ții au unele dificultăți în ceea ce privește satisfacerea nevoilor membrilor familiei etc. De exemplu, minorul M.M.¹⁷, trimis în judecată pentru comiterea mai multor furturi, a rămas fără tată. Mama lui, care a mai crescut doi copii este suferindă, fiind internată în spital. În aceste condiții, minorul, lipsit de supraveghere, a început să absenteze de la școală, să vagabondeze în compania altor copii fără supraveghere și să comită în cele din urmă faptele pentru care a fost trimis în judecată.

Intr-un alt caz, minorul C.N.¹⁸, trimis în judecată pentru o tentativă de viol, provine dintr-o familie cu 7 copii, iar mama sa este de asemenea, mereu bolnavă, neputindu-se ocupa de supravegherea copiilor ei.

O înriurire deosebit de mare pot exercita asupra minorului exemplele negative pe care le întilnește în familie; cazuri de imoralitate, vicii, comiterea de fapte antisociale de către părinți, frați, sau alte rude apropiate. De exemplu, minorul S.C.¹⁹, trimis în judecată pentru săvîrșirea unui furt calificat în dauna avutului obștesc, provine dintr-o familie în care abundă exemplele negative. Tatăl său, care a fost condamnat de mai multe ori pentru furt, se află în prezent în execuția unei pedepse. El este un om vicios. Minorul mai are doi frați internați în institute speciale de reeducare. Mama sa nu este încadrată în cîmpul muncii, preferind să obțină venituri sporadice, lucrînd cu ziua la diferite familii.

Și în cazul unora dintre minorii la care ne-am mai referit, exemplele negative din cadrul familiei au avut, de asemenea, un rol important în formarea orientării și conduitei lor infracționale²⁰.

6. Referindu-ne la mediul din imediata apropiere a minorului, trebuie să cercetăm, în al doilea rînd, mediul său școlar, școala, care are menirea de a continua procesul educativ început în familie, precum și de a face copiilor și tinerilor instruirea necesară, pregătindu-i pentru a deveni elemente utile societății. În condițiile societății socialeiste, școala, ca și familia, clădită pe principii noi și bucurîndu-se de o atenție specială din partea partidului și statului, își îndeplinește din plin acest rol important care-i revine. Dar, după cum ne demonstrează viața de toate zilele, mai sunt cazuri cînd unii copii și tineri abandonează prea de timpuriu școala, sustrângîndu-se influenței ei binefăcătoare, cazuri cînd unii învățători și educatori sunt insuficient preocupati de educarea și instruirea elevilor, tolerează rezultatele slabe la învățătură și absențele nemotivate de la diferite forme ale procesului de învățămînt, nu se ocupă în suficientă măsură de dezvoltarea la copii și tineri a unor deprinderi utile, de organizarea timpului lor liber

¹⁷ Dosar 202/1971 al Judecătoriei Iași.

¹⁸ Dosar 463/1971 al Judecătoriei Iași.

¹⁹ Dosar 1932/1971 al Judecătoriei Iași.

²⁰ Dosar 909/1971 ; dosar 466/1971 ; dosar 2948/1971 toate ale Judecătoriei Iași.

etc. De asemenea, se pot întîlni cazuri cînd fără a se fi folosit toate mijloacele de prevenire a unor asemenea situații, se ajunge la exmatricularea din școală a unor copii și tineri care, în felul acesta, lipsiți de preocuparea și influența pozitivă a școlii, încep să-și irosească timpul fără rost, cad sub înriurirea negativă a străzii, vagabondează, leagă prietenii dăunătoare, pentru a ajunge în cele din urmă în fața instanțelor judecătorești pentru comiterea unor infracțiuni. De exemplu, minorul C. Gh.²¹, trimis în judecată pentru comiterea mai multor furturi, după ce cu foarte mari dificultăți a terminat cinci clase elementare, dintre care a III-a, a IV-a și a V-a le-a repetat, a abandonat școala. Rămas fără ocupație și lipsit de supravegherea părintilor săi, el a început să vagabondeze și, împreună cu alți minori fără ocupație, să comită diferite furturi.

Intr-un alt caz, minorul F.V.²², trimis în judecată tot pentru comiterea mai multor furturi, este elev în clasa a V-a. El provine dintr-o familie organizată, dar părinții săi nesupraveghindu-l, minorul a început să absenteze mult de la școală, să-și petreacă timpul cu alți copii, să vagabondeze. Exemplele s-ar putea înmulții deoarece în marea majoritate a cazurilor minorii ajunși în fața instanțelor judecătorești sunt minori care au abandonat școala sau care, deși nu au abandonat-o, nu o frecventează cu regularitate și au rezultate din cele mai slabe la învățatură, cu toate că expertizele efectuate demonstrează că au un grad corespunzător de dezvoltare intelectuală.

La lipsa de preocupare a unor părinți în ceea ce privește școala ce urmează copiii lor, la deficiențele în activitatea unor cadre didactice, se pot adăuga și unele lipsuri care se pot manifesta în activitatea educativă a unor organizații de copii și tineret, insuficienta lor preocupare de a antrena copiii și tinerii la învățatură, la diferite activități utile, de a organiza în mod plăcut și instructiv timpul lor liber etc.

7. De o mare însemnatate pentru explicarea conduitei antisociale a unui minor este și cunoașterea anturajului său de prieteni, a persoanelor cu care intră în legătură, a cercurilor pe care le frecventează. Îndeosebi copiii care nu au un mediu de familie favorabil sunt tentați să lege prietenii cu alți copii de vîrstă lor sau chiar cu persoane adulte, pentru a umple golul lăsat de absența sau nepăsarea părintilor. Și, în multe cazuri, aceste prietenii sunt dintre cele mai dăunătoare. De exemplu, minorul C.V.²³, trimis în judecată pentru violare de domiciliu și furt în dauna avutului personal, provine dintr-o familie organizată, în care însă părinții afectează prea puțin timp creșterii și educării copiilor lor. Minorul, lipsit de îndrumare și supraveghere, a început să se împrietenească cu diferite elemente înrăuite, să consume băuturi alcoolice, să comită infracțiuni în participație cu acești prieteni ai săi.

²¹ Dosar 1904/1971 al Judecătoriei Iași.

²² Dosar 1950/1971 al Judecătoriei Iași.

²³ Dosar 2653/1971 al Judecătoriei Iași.

Intr-un alt caz, minoră B.E.²⁴, trimisă în judecată pentru comiterea mai multor furturi, provine tot dintr-o familie organizată. Înă în clasa a VII-a a avut în general o conduită bună. La un moment dat se imprietenește însă cu o altă minoră, fugă de acasă și împreună cu prietenă ei începe să ducă o viață dezordonată, practicind relații sexuale cu diferiți bărbați, dormind pe unde se întâmplă, pentru ca apoi să comită fururile pentru care a fost trimisă în judecată.

Sint și situații cînd unii tineri, lipsiți de supraveghere, cad sub influența unor persoane adulte, posedind antecedente penale, care îi folosesc la comiterea unor infracțiuni. De exemplu, minorul D.G.²⁵, provenind dintr-o familie organizată, a avut anterior o conduită bună. La un moment dat a căzut însă sub influența unui infractor adult. Ambii au închiriat pentru scurt timp o cameră în Iași, iar a doua zi, gazdele plecând de acasă, ei au spart ușa camerei acestora, sustrâgînd diferite obiecte de îmbrăcăminte și de uz casnic. După săvîrșirea faptei, au plecat la Brașov, unde au fost descoperiți de organele de miliție.

Intr-un alt caz²⁶, infractorul major S.V. a determinat pe minorii M.M. și I.N. să sustragă mai multe obiecte de la reclamantul P.P., la care aceștia erau găzduiți.

8. Studiul mediului din imediata apropiere a minorului trebuie să includă și mediul în care acesta se integrează, după absolvirea școlii și angajarea sa în producție. Procesul educativ început în familie, completat în școală, continuă în colectivul de muncă al tînărului. Se întâmplă însă ca unii tineri să nu se angajeze în procesul muncii, preferînd să fie în continuare întreținuți de părinții lor. Rămași fără ocupație, acești tineri își petrec timpul în compania altor tineri, la fel de lipsiți de preocupări, cutreieră cofetăriile și restaurantele, se obișnuiesc cu o viață parazitară și, în multe cazuri, alunecă ușor pe pantă criminălității. De exemplu, minorul I.C.²⁷, trimis în judecată pentru comiterea unor furturi, rămînînd repetent, dar fiind în continuare întreținut de părinții săi care locuiau la țară, și-a închiriat o cameră în oraș, petrecîndu-și timpul prin cofetării cu diversi prieteni. Terminînd banii, a trăit o vreme mai mult din expediente, pentru ca apoi să săvîrsească fururile pentru care a fost trimis în judecată.

În alte cazuri, tineri încadrați în producție întîlnesc în colectivul în care își desfășoară munca exemple negative, încalcări ale normelor morale, încalcări ale disciplinei și o atitudine tolerantă față de asemenea încalcări, cazuri de beție etc. Toate acestea fac ca unii tineri să adopte, la rîndul lor, o atitudine necorespunzătoare față de muncă, să pornească pe căi greșite. De exemplu minorul M.D.²⁸, trimis în judecată pentru tentativă de furt în dauna avutului obștesc și furt în dauna

²⁴ Dosar 2350/1971 al Judecătoriei Iași.

²⁵ Dosar 1907/1971 al Judecătoriei Iași.

²⁶ Dosar 465/1971 al Judecătoriei Iași.

²⁷ Dosar 2048/1968 al Judecătoriei Turda.

avutului personal, a fost încadrat zugrav. La un moment dat a început să se dezintereseze de muncă, să cheltuiască banii pe băutură, iar cind aceștia nu-i ajungeau, să ceară de la diferite persoane sub formă de împrumut, să lipsească în mod nejustificat de la serviciu și, în final, să comită faptele pentru care a fost trimis în judecată.

9. Un factor de care trebuie să se țină seama și atunci cind urmărim să explicăm criminalitatea minorilor este și consumul de alcool. Obișnuința unor minori de a consuma băuturi alcoolice, în mod repetat și uneori în cantități mari, se datorează contactului și relațiilor cu diferite persoane stăpînite de viciul beției, faptului că unii părinți sunt ei însăși alcoolici, faptului că unii părinți adoptă o atitudine tolerantă față de minorii surprinși sub influența alcoolului, considerind aceasta drept un semn de maturizare a copiilor lor etc. Și, sub influența băuturilor alcoolice, unii minori ajung în situația de a comite infracțiuni, îndeosebi, după cum arată practica judiciară, loviri și acte de violență, vătămări ale integrității corporale, violuri.

10. Desigur, cauzele săvîrsirii unor infracțiuni de către minori, având un caracter tot atât de complex ca și cauzele criminalității în general, ele nu vor trebui căutate numai în una sau unele dintre împrejurările care l-au putut influența pe minor, în mod negativ, în mediul său de familie, de școală etc. Dimpotrivă, se va impune cercetarea tuturor influențelor pe care acesta le-a suferit, a situației concrete în care s-a aflat în momentul săvîrsirii faptei precum și a particularităților sale subiective, deoarece infracțiunea, ca act de conduită conștientă a omului, apare întotdeauna ca un răspuns al personalității acestuia, formată sub influența mediului social, la o situație concretă de viață.

SUR LES CAUSES DE LA CRIMINALITÉ DES MINEURS DANS LA SOCIÉTÉ SOCIALISTE

Résumé

En étudiant un assez grand nombre de dossiers concernant les infractions accomplies par les mineurs, l'auteur arrive à la conclusion que, dans la société socialiste, les causes de la criminalité des mineurs se trouvent, en principal, dans les défauts de l'éducation.

Comme la société socialiste assure les meilleures conditions pour le développement de la personnalité humaine, l'auteur cherche les causes de la criminalité des mineurs dans leur milieu le plus proche (la famille, le milieu de l'école, le milieu où ils travaillent, le cercle de leurs amis etc.), en montrant les circonstances qui peuvent influencer négativement leur formation.

²⁸ Dosar 1123/1968 al Judecătoriei Turda.

CONSTATAREA TEHNICO-ȘTIINȚIFICA — NOU MIJLOC
DE PROBAȚIUNE ÎN PROCESUL PENAL

DE

A. CIOPRAGA

1. Subordonând întreaga activitate procesuală aflării adevărului în fiecare pricină penală — imperativ situat la rangul de regulă fundamentală a procesului nostru penal — Codul de procedură penală în vigoare creează totodată și garanțiiile aflării acestui adevăr, așezind sistemul probator pe temeiuri rigurose științifice.

În materia probelor și mijloacelor de probă, în afară de precizarea legală a noțiunilor de probă și mijloc de probă și de alte îmbunătățiri aduse reglementării anterioare, au fost prevăzute pentru prima dată noi mijloace de probă. Astfel, în enumerarea completă dată mijloacelor de probă de articolul 64 c.pr. pen., alături de celelalte mijloace de probă sunt inscrise constataările tehnico-științifice și medico-legală, noi „procedee probatorii care operează asupra mijloacelor materiale de probă”¹.

Că orice instituție nou introdusă în legislație, și constataarea tehnico-științifică, asupra căreia dorim să stăruim în cele ce urmează, impune conturarea naturii, a conținutului acesteia, evidențierea acelor elemente care o apropie sau o diferențiază de alte instituții. În lipsa însă, a unei literaturi care să abordeze chestiunea în fondul ei și în condițiile unei practici încă reduse, observațiile noastre se vor intemeia pe analiza textelor ce reglementează acest nou mijloc de probă și, în măsura în care ne-a fost la îndemînă, pe practica unor organe de urmărire penală și a unor specialiști și tehnicieni din cadrul acestora.

2. Ceea ce a justificat, între altele, consacrarea și pe cale legislativă a acestui mijloc de probă, a fost nevoia de a pune la îndemîna organelor

¹ Vintilă Dongoroz s.a. *Noul cod de procedură penală și Codul de procedură penală anterior, Prezentare comparativă*. Ed. polit., București, 1969, p. 62.

de urmărire penală un instrument rapid și eficient de lămurire a unor extrem de variate aspecte legate de săvîrșirea unei infracțiuni, care să îngăduie acestora posibilitatea valorificării neîntîrziate a unor date, stări, situații ce nu suferă amînare.

La aceeași idee a condus, firește, și existența chiar mai înainte de consacrarea legală a acestui mijloc de probă a unei practici pozitive în acest sens a unor organe de urmărire penală, în cadrul cărora existau formațiuni de profil tehnico-științifice, dotate cu utilajul și aparatula necesare efectuării unor astfel de constatări, dar care, datorită reglementării incomplete din legislația anterioară², nu aveau eficiență unor mijloace de probă propriu-zise. Astfel, prin caracterul său contradictoriu, activitatea acestor organe se apropia de expertiză, dar pe de altă parte, concluziile la care ajungeau nu dobîndeau valoare de sine stătătoare decât după confirmarea lor, de data aceasta printr-o expertiză propriu-zisă. Se înțelege, astfel reglementată, activitatea care sub regimul legislației anterioare era impropriu denumită expertiză, nu putea răspunde necesității de a valorifica neîntîrziat constatarilor la care ajungeau specialiștii din cadrul acestor organe. Așa fiind, înscrierea printre mijloacele de probă și a constatarii tehnico-științifice a suplinit o lacună a vechii legislații procesual penale și a însemnat totodată legalizarea unor situații și pînă atunci înținute în practica judiciară³. Dacă la acestea adăugăm rolul tot mai însemnat al probațiunii tehnico-științifice în realizarea justiției, înscrierea printre mijloacele de probă, alături de expertiză, și a constatarii tehnico-științifice apare pe deplin motivată.

3. Se știe că săvîrșirea unor infracțiuni dă naștere unor importante schimbări în mediul înconjurător. Totalitatea acestor transformări, măraturie a prezenței infractorului într-un anumit loc, sunt desemnate în literatura tehnică de specialitate prin termenul general de urme. Fără a stărui asupra însemnatății studierii acestor elemente materiale, căci aceasta ar excede preocupările noastre, ne mărginim să arătăm că examinarea schimbărilor din mediul înconjurător poate dezvălui organelor de urmărire penală cele mai semnificative aspecte legate de infracțiune și de infractor, cum ar fi de pildă procedeele de patrundere la locul unde își vor desăvîrși activitatea infracțională, instrumentele de care s-au servit în acest scop, succesiunea acțiunilor întreprinse, sau să-și facă chiar o reprezentare exactă a întregii activități infracționale.

Dacă sensurile, semnificațiile acestor stări, situații legate de infracțiune, într-un cuvint a ceea ce am denumit urme, se dezvăluie ochiului format al organului de urmărire penală, semnificația altora, dată fiind mareea diversitate a fenomenelor în prezența cărora iau naștere urmele și implicit formele extrem de diverse sub care se prezintă, scapă și orga-

² Ibidem, p. 75.

³ Grigore Răduică, *Noile reglementări procesual-penale cu privire la probe — importante garanții în aflarea adevărului*, „Revista română de drept”, nr. 11, 1969, p. 10.

nului de urmărire penală. Or, se știe, nici un element având legătură cu infracțiunea sau infractorul oricăr de nesemnificativ ar părea la prima vedere, nu trebuie lăsat neexploatat, nevalorificat, deoarece de rezultatele cercetării neîntirziate a acestora depind nu o dată rezultatele cercetării. De aici necesitatea pentru organele judiciare de a se adresa, atunci cînd numai cunoștințele de ordin juridic nu sunt suficiente, celor cu o pregătire adecvată, de profil — specialiștilor sau tehnicienilor, de aici necesitatea efectuării constatării tehnico-științifice al cărei obiect îl constituie elementele materiale ce sunt un rezultat al infracțiunii, obiectele ce reprezintă un produs sau conțin o urmă a săvîrșirii infracțiunii, urmele în accepția cea mai largă atribuită acestui termen.

Dispozițiile legale ce o reglementează pe de o parte, elementele ce o apropie de expertiza criminalistică pe de altă parte, ne îngăduie să definim constatarea tehnico-științifică drept un mijloc de probă unic tehnico-științifică ce constă într-o examinare specială a mijloacelor materiale de probă, efectuată la cererea organelor de urmărire penală, de către specialiști sau tehnicieni din cadrul acestora, ori care funcționează pe lîngă instituția de care aparține organul de urmărire penală, sau a altor organe, în vederea obținerii unor date, fapte cu relevanță probatorie în cauză, materiale în raportul de constatare.

4. Efectuarea unei constatări tehnico-științifice este subordonată unor condiții, unele prevăzute expres în dispozițiile legii, altele, fără a fi astfel menționate, decurg în mod firesc din însăși natura acestui mijloc de probă.

Astfel, potrivit art. 112 c.pr.pen., organele de urmărire penală pot dispune efectuarea unei constatări tehnico-științifice atunci cînd sunt realizate următoarele condiții :

a) există pericolul de dispariție a unor mijloace de probă sau de schimbare a unor situații de fapt ;

b) apare necesitatea lămuririi urgente a unor fapte sau imprejurări ale cauzei ;

c) se impune necesitatea folosirii pentru lămurirea unor fapte sau imprejurări ale cauzei, a cunoștințelor unor specialiști sau tehnicieni, condiție care fără a fi prevăzută expres ca în cazul expertizei, derivă din termenii folosiți de legiuitor pe de o parte, din natura acestui mijloc de probă mult asemănător expertizei, pe de altă parte.

Dezvoltări speciale impun numai condițiile de la punctele a și b

Prin pericol de dispariție a unor mijloace de probă trebuie să se înțeleagă nu numai primejdia distrugerii intenționate sau neintenționate în substanță sa a unui mijloc de probă, nu numai posibilitatea înlăturării lui din cîmpul infracțiunii și implicit sustragerea acestuia cercetării, ci și situațiile în care mijloacele de probă, subzistind în materialitatea lor, pot suferi totuși modificări, transformări care să le altereze insușirile ce le individualizează și care le-ar face improprii cercetărilor.

Prin pericol de schimbare a unor situații de fapt se înțelege posibilitatea intervenirii, ulterior săvîrșirii infracțiunii, a oricărui nou element care ar putea modifica aspecte semnificative în configurația locului infracțiunii, care ar putea atrage schimbarea cadrului infracțiunii în raport cu felul în care acesta se prezenta în momentul părăsirii lui de către infractor și care ar avea drept consecință îngreuierea cercetării în sensul tergiversării acesteia, cheltuirea inutilă de forțe, mijloace, energie, conducerea cercetării pe căi false sau chiar faptul de a ajunge la concluzii eronate.

Atât primejdia dispariției unor mijloace de probă cit și pericolul schimbării unor situații de fapt, se pot datora unor cauze de natură obiectivă sau a altora de natură subiectivă. În categoria celor dintii se includ acele imprejurări exterioare intervenției omului și se datorează cel mai adeseori factorilor atmosferici, transformărilor pe care le pot suferi unele obiecte ca urmare a curgerii timpului, naturii, structurii obiectelor purtătoare de urme, locului unde sunt situate urmele etc. Astfel, pot constitui, de pildă, imprejurări de natură obiectivă care să impună efectuarea unor constatări tehnico-științifice dictată de necesitatea prevenirii primejdiei dispariției unor mijloace de probă sau de schimbare a unor situații de fapt, imprejurări cum ar fi : evitarea distrugerii datorită intemperilor, a urmelor de încălțăminte, a urmelor mijloacelor de transport etc., formate în materiale pulvulerante (nisip, praf, făină, pământ afinat), evitarea efectului dăunător al trecerii timpului asupra urmelor formate de obiecte supuse alterării (fructe, legume, alimente), evitarea distrugerii urmelor formate în cazul accidentelor de circulație datorită situației acestora pe artere cu trafic intens etc.

Cauzele de natură subiectivă ce pot pune în pericol de dispariție mijloacele de probă sau de schimbare a unor situații de fapt sunt cele ce presupun intervenția omului și constau într-o intervenție voluntară, cind în acest sens pot acționa autorul sau participanții la infracțiune, sau intervenția altor persoane care, fără a fi interesate în acest sens, acțiunile lor duc la același rezultat.

Numai existența primejdiei dispariției unor mijloace de probă sau de schimbare a unor situații de fapt nu justifică efectuarea unei constatări tehnico-științifice, deoarece, potrivit art. 112 c.pr.pen., oricare din aceste două condiții trebuie să se asocieze, să se alăture unei alteia — necesitatea lămuririi neîntîrziate, urgente a unor fapte sau imprejurări ale cauzei. Cu alte cuvinte, pentru a se dispune efectuarea unei constatari tehnico-științifice, trebuie să se constate, alternativ, fie primejdia dispariției unor mijloace de probă, fie pericolul schimbării unor situații de fapt, oricare din aceste condiții trebuind a fi realizată, de astă dată cumulativ, cu nevoie lămuririi urgente a unor fapte sau imprejurări ale cauzei.

Înscrierea printre condițiile ce trebuie realizate pentru a se dispune efectuarea unei constatari tehnico-științifice și a aceleia privind necesi-

tatea lămuririi urgente, neintîrziate a unor fapte sau împrejurări ale cauzei, este în consonanță cu caracterul operativ al urmăririi penale și a fost determinată de necesitatea de a da eficiență practică imediată constatărilor, concluziilor la care ajung organele de urmărire penală în urma investigațiilor lor inițiale.

Între pericolul disparației unor mijloace de probă sau de schimbare a unor situații de fapt și necesitatea lămuririi urgente a unor fapte sau împrejurări ale cauzei poate exista adeseori un raport de dependență, deoarece, de multe ori, ceea ce justifică urgența lămuririi unor împrejurări este tocmai pericolul de disparație a unor mijloace de probă sau de schimbare a unor situații de fapt.

Dar nu întotdeauna pericolul disparației unor mijloace de probă sau de schimbare a unor situații de fapt implică și necesitatea lămuririi urgente a unor fapte sau împrejurări ale cauzei. În astfel de situații nefiind împlinită condiția urgenței, dacă subzistă necesitatea lămuririi unor aspecte ce reclamă cunoștințe de specialitate, organele de urmărire penală pot dispune efectuarea unei expertize.

5. Potrivit alineatului doi al art. 112 c.pr.pen., constatarea tehnico-științifică se efectuează, de regulă, de către specialiști sau tehnicieni care funcționează în cadrul sau pe lîngă instituția de care aparțin organul de urmărire penală, adică de specialiști sau tehnicieni din formațiunile criministice sau de ofițerii criminaliști ce funcționează la nivelul diferitelor organe de miliție sau de securitate și prin excepție, potrivit părții finale a același alineat al art. 112 c.pr.pen., de către specialiști sau tehnicieni care funcționează în cadrul altor organe, adică organe exteroare celor care au dispus-o. Astfel, potrivit art. 15 din Instrucțiunile nr. 547 din 13 mai 1970, cu privire la organizarea, atribuțiile și funcționarea laboratoarelor de expertiză criminalistică, constatarea tehnico-științifică poate fi efectuată și în cadrul laboratoarelor interjudețene de expertiză criminalistică subordonate Ministerului Justiției, cu respectarea competenței teritoriale stabilite prin lege, a acestora.

Se înțelege, organele de urmărire penală se vor adresa specialiștilor din cadrul laboratoarelor interjudețene de expertiză criminalistică în vederea efectuării constatărilor tehnico-științifice cînd complexitatea acestelor ce se cer a fi lămurite reclamă cunoștințe, aparatură, utilaje ce depășesc posibilitățile formațiunilor criministice sau cînd aceasta este dispusă de organe de urmărire penală, altele decât cele în cadrul căror funcționează asemenea specialiști.

6. În ce privește forma procesuală în care se dispune efectuarea constatării tehnico-științifice, întrucât dispozițiile legale care o reglementează nu prevăd un anume act procesual, își vor găsi aplicare dispozițiile generale privitoare la urmărirea penală cuprinse în art. 203 c.pr.pen., potrivit cărora cînd legea nu prevede ordonanța ca formă prin care să dispună asupra acțelor sau măsurilor procesuale, asupra acestora se va dispune prin rezoluție motivată.

Dispozițiile art. 113 c.pr.pen. privesc obiectul constatării tehnico-științifice, materialele ce trebuie puse la indemîna specialistului sau tehnicienului și stabilesc totodată anumite incompatibilități între calitatea de specialiști sau tehnician însărcinat cu efectuarea constatării tehnico-științifice și cea de organ de urmărire penală. Cum potrivit art. 118 c.pr.pen. dispozițiile art. 113 se aplică în mod corespunzător și în cazul expertizei, unde literatura și practica laboratoarelor de specialitate și-au precizat poziția, observațiile noastre se vor mărgini doar la cîteva precizări.

Organul de urmărire penală care dispune efectuarea constatării tehnico-științifice trebuie să precizeze obiectul acesteia, adică să fixeze cu exactitate sfera aspectelor cu privire la care urmează a se pronunța specialistul, cu alte cuvinte, să precizeze limitele acesteia pentru a nu da loc unor cercetări inutile. Tot astfel, organul de urmărire penală trebuie să acorde atenție modului în care formulează întrebările la care urmează să răspundă specialistul sau tehnicianul. Acestea trebuie să privescă exclusiv obiectul cauzei, să poarte numai asupra unor aspecte de specialitate, să fie redactate precis și clar.

Potrivit alin. 2 al art. 113 c.pr. pen., constatarea tehnico-științifică se efectuează asupra materialelor și datelor puse la dispoziție de către organul de urmărire penală. În această privință materialul trimis specialistului sau tehnicienului trebuie să fie suficient, corespunzător din punct de vedere calitativ, pentru a permite celui chemat să efectueze constatarea tehnico-științifică să răspundă la întrebările puse. Cind materialul sau datele puse la indemîna specialistului sau tehnicienului nu îngăduie acestora să purceadă la examinările cerute datorită insuficienței lor, acestea vor fi completate de organele de urmărire penală la cererea specialiștilor sau tehnicienilor.

Legea stabilește o incompatibilitate între calitatea de specialist sau tehnician și calitatea de organ de urmărire penală. Astfel, potrivit părăji finale a alin. 2 al art. 113 „Celui însărcinat cu efectuarea constatării nu î se pot delega și nici acesta nu-și poate însuși atribuții de organ de urmărire penală sau de organ de control“. Deși formularea textului este clară, se impun touși anumite precizări. Astfel, prin interdicția de a se delega celui însărcinat cu efectuarea constatării tehnico-științifice atribuții de organ de urmărire sau de organ de control, se înțelege interdicția atât pentru organul de urmărire penală ierarhic superior cît și pentru cel pe lîngă care funcționează specialistul sau tehnicianul, de a împuñări pe aceștia cu atribuții de organ de urmărire penală sau de organ de control. Legea interzice, de asemenea, ca aceste organe chemate să efectueze constatari să-și însușească astfel de atribuții; cu alte cuvinte se interzice manifestarea lor unilaterală în acest sens, atribuirea cu de la sine putere, din proprie inițiativă a unor astfel de prerogative. Această limitare nu trebuie înțeleasă în sensul unei interdicții a participării specialistului sau tehnicienului alături de organul de urmărire

penală la efectuarea unor activități operative cum ar fi cercetarea la fața locului, reconstituirea, perchezitia, ridicări de obiecte și acte etc. Rolul specialistului sau tehnicienului nu se rezumă numai la efectuarea constatării tehnico-științifice, la activitatea propriu-zisă de laborator, ci aceștia să cheme să participe și la efectuarea unor astfel de activități, participare dictată de necesitatea acordării asistenței tehnice de speciațitate calificate organelor de urmărire penală și de nevoie de a veni în contact direct cu locul faptei, de a sugera organelor de urmărire penală care anume aspecte legate de infracțiune sau de infractor, datorită prilejdiei disparației unor mijloace de probă sau de schimbare a situației de fapt, pot și trebui să fie soluționate neîntârziat pe calea unei constatări.

În înțelesul legii, a delega sau însuși atribuții de organ de urmărire penală, înseamnă a efectua acte prin care se realizează urmărire penală, cu alte cuvinte, a efectua ca atare acte de urmărire penală cum ar fi, de pildă, ascultarea învinuitului sau inculpatului, ascultarea martorilor, efectuarea unei perchezitii etc.

Interdicția este justificată de împrejurarea că specialistul sau tehnicienul care a efectuat totodată acte propriu-zise de urmărire penală ar putea fi influențat de concluziile trase ca organ de urmărire penală. Or, constatarea tehnico-științifică are valoarea unui mijloc de probă care alături de celelalte probe va sta la baza convingerii organelor de urmărire penală, chemate să strângă și să aprecieze probele și nu să le creeze. Așa fiind, cel chemat să efectueze constatarea tehnico-științifică participă la efectuarea unor asemenea activități într-o calitate proprie, aceea de specialist sau tehnician, de auxiliar al organului de urmărire penală și în aceeași calitate va semna actele procesuale constatatoare a modului lor de efectuare.

8. Potrivit art. 115 c.pr.pen., operațiile efectuate cu prilejul constatării tehnico-științifice, precum și concluziile la care ajung specialiștii sau tehnicienii în urma examinărilor făcute sănt materializate într-un raport. Deși legea nu prevede condițiile de fond și formă pe care trebuie să le indeplinească un astfel de raport, practica efectuării constatarilor tehnico-științifice merge pe linia asimilării acestuia cu raportul de expertiză. De aceea părțile introductivă, expozitivă și concluziile vor cuprinde, în general, elementele pe care le cuprinde raportul de expertiză.

Alineatul al doilea al art. 115 c.pr.pen. se referă la completarea și refacerea raportului de constatare tehnico-științifică precum și la efectuarea unei expertize. Oricare din aceste măsuri poate fi dispusă din oficiu atât de organul de urmărire penală cât și de instanța de judecată sau la cererea părților interesate.

Prin analogie cu textele care reglementează efectuarea expertizelor completarea raportului de constatare tehnico-științifică se va dispune atunci cînd în afara obiectelor supuse examinării, apare necesitatea examinării și a altora sau atunci cînd se constată că specialistul sau

tehnicienul nu a răspuns la toate intrebările ori cind apare necesitatea ca acesta să răspundă și la intrebări care n-au făcut obiectul constatării initiale. Constatarea tehnico-științifică va fi completată de același specialist sau tehnician din cadrul sau de pe lîngă organul de urmărire penală care a dispus-o, după cum, credem, nimic nu se opune ca aceasta să fie completată de un alt specialist sau tehnician din cadrul sau de pe lîngă același organ de urmărire penală.

Refacerea constatării tehnico-științifice se dispune potrivit art. 115 alin. 2, cind concluziile raportului nu sunt precise, existând îndoiecli asupra exactității concluziilor fie datorită imprejurării că acestea sunt contrazise de celelalte probe, că specialistul sau tehnicianul nu a făcut aplicarea celor mai adecvate procedee științifice sau concluziile nu sunt motivate convingător.

Acestea fiind în general imprejurările care justifică refacerea constatării tehnico-științifice, aceasta nu va putea fi efectuată decât de un alt specialist sau tehnician din cadrul sau de pe lîngă organul de urmărire penală care a dispus-o, altul decât cel care a efectuat constatarea inițială.

În sfîrșit, legea lasă la aprecierea atât a organului de urmărire penală și a instanței de judecată facultatea de a aprecia dacă asupra chestiunii rezolvate nesatisfăcător printr-un raport de constatare tehnico-științifică urmează a se pronunța de data aceasta un expert, cu alte cuvinte să dispună nu completarea sau refacerea raportului ci efectuarea unei expertize. În aprecierea situației dacă într-o cauză dată urmează a se dispune completarea raportului de constatare, refacerea acestuia ori efectuarea unei expertize, organele de urmărire penală și instanțele de judecată vor ține seama în primul rînd de complexitatea problemei a cărei soluționare reclamă cunoștințe de specialitate, de posibilitățile tehnice aflate la indemina pe de o parte a specialistului, pe de alta a expertului, de gradul de calificare al unuia și al celuilalt etc.

Efectuarea unei expertize se va putea dispune atât pentru motive care ar justifica completarea cât și pentru motive care ar justifica refacerea unui raport de constatare tehnico-științifică.

Faptul că în astfel de imprejurări legea a lăsat la aprecierea organului de urmărire penală și a instanței de judecată de a dispune efectuarea unei expertize și nu a unei noi constatări tehnico-științifice care să fie efectuată, prin analogie cu normele care reglementează expertiza, de specialiști sau tehnicieni din cadrul sau de pe lîngă organul de urmărire penală ierarhic superior, ar putea crea aparență că expertiza prevalează asupra constatării tehnico-științifice, că legiuitorul i-a atribuit o forță probantă superioară.

În realitate, prevederea potrivit căreia organul de urmărire penală sau instanța de judecată în anumite condiții pot dispune efectuarea unei expertize, este rațională. Într-adevăr, rațiunea care justifică efectuarca unei constatări tehnico-științifice este pericolul de dispariție a unor mij-

loace de probă sau de schimbare a unor situații de fapt, unită cu necesitatea lămuririi urgente a unor fapte sau împrejurări ale cauzei. Or, din moment ce rațiunea care a justificat efectuarea unei constatări nu mai subzistă, din moment ce, la efectuarea expertizei, părților li se recunosc largi drepturi procesuale iar experții sunt recruitați pe baza unor criterii riguroase, expertiza prezintă, ori ce s-ar spune, mai multe garanții de obiectivitate.

Cum dreptul nostru probator este subordonat principiului liberei aprecieri a probelor, rezultă că și în situația în care organele judiciare au dispus nu completarea sau refacerea constatării tehnico-științifice ci efectuarea unei expertize, acestea, pe baza analizei lor critice și obiective, pot pune la baza convingerii lor raportul de constatare și înlătura expertiza, sau invers.

În sfîrșit, din considerente de operativitate, alineatul 3 al art. 115, vizează situația cind refacerea sau completarea raportului de constatare este dispusă de instanță, caz în care raportul se trimită nu direct organului care l-a efectuat, ci procurorului pentru ca acesta să ia măsuri în vederea completării sau refacerii lui. Deci, în asemenea situații instanța nu se dezinvestește, nu restituie procurorului întregul dosar, ci numai raportul de constatare⁴.

9. Din trecerea în revistă a normelor care reglementează acest mijloc de probă rezultă că constatarea tehnico-științifică nu se suprapune unui alt mijloc de probă — expertiza criminalistică — cu care prezintă unele elemente de apropiere, deoarece fiecare din aceste mijloace de probă este chemat să servească unei finalități proprii.

Socotim, de aceea, că un examen comparativ, fie el și sumar al dispozițiilor legale care le reglementează, sub raportul celor mai semnificative elemente de apropiere și de diferențiere, în interesul unei exacte delimitări a naturii și cîmpului lor de aplicare, nu poate fi decît util.

Astfel, dintre elementele comune acestor două mijloace de probă, semnalăm următoarele :

- sub raportul obiectului, atât constatarea tehnico-științifică cît și expertiza constau în aplicarea unor procedee și metode științifice ce poartă asupra mijloacelor materiale de probă;

- atât constatarea tehnico-științifică cît și expertiza criminalistică se dispun pe baza acelorași forme procesuale — rezoluția motivată a organului de urmărire penală și încheierea instanței de judecată. (Pentru motive lesne de înțeles, constatarea tehnico-științifică poate fi dispusă numai de către organul de urmărire penală, instanței recunoscându-i-se dreptul de a cere completarea sau refacerea acestuia);

- sunt efectuate de persoane cu pregătire de specialitate într-un anumit domeniu al științei sau tehnicii ;

⁴ Vintilă Dangoroz s.a., op. cit., p. 76.

— atât operațiile și concluziile la care ajung specialistul sau tehnicianul cît și expertul săt materializate într-un raport de expertiză, respectiv de constatare tehnico-științifică, pentru care, chiar dacă legea nu prevede condițiile de fond și formă, practica judiciară merge pe linia asimilării acestuia cu raportul de expertiză;

— atât constatarea tehnico-științifică cît și expertiza criminalistică constituie mijloace de probă cu valoare de sine stătătoare.

Dar, pe fondul acestor elemente comune celor două mijloace de probă, examenul comparativ al dispozițiilor legale care le reglementează pune în evidență, totodată, suficiente elemente de diferențiere care le conferă individualitate și finalitate proprii.

Astfel, sub raportul rațiunii care le justifică, dacă pentru efectuarea expertizei este suficient ca organul judiciar, în interesul aflării adevărului, să constate necesitatea lămuririi unor fapte sau împrejurări de fapt de către o persoană cu cunoștințe de specialitate într-un domeniu dat, pentru a se dispune efectuarea unei constatări, pe lîngă realizarea acestei condiții organul judiciar trebuie să constate, potrivit art. 112 c.pr.pen., fie pericolul de dispariție a unor mijloace de probă, fie primejdia schimbării situației de fapt, oricare dintre aceste condiții asociate unei altele — necesitatea lămuririi urgente a unor fapte sau împrejurări ale cauzei.

Există de asemenea, importante deosebiri între constatarea tehnico-științifică și expertiza criminalistică sub raportul momentului din care pot fi dispuse. Astfel, de vreme ce constatarea tehnico-științifică este chemată să răspundă unor nevoi urgente, să valorifice fapte și împrejurări ce nu îngăduie amînare, ea poate fi dispusă în momentul imediat următor începerii urmăririi penale, în tot cursul urmăririi penale, pînă la terminerea acestuia. Considerăm că momentul începînd din care se poate dispune efectuarea unei constatări tehnico-științifice poate fi și anterior începerii urmăririi penale cînd aceasta va prezenta în totul caracterul actelor premergătoare prevăzute de art. 224 c.pr.pen.*.

Potrivit art. 120 c.pr.pen., organul de urmărire penală sau instanța de judecată, cînd dispune efectuarea unei expertize fixează un termen la care sunt chemate părțile pentru a li se aduce la cunoștință obiectul expertizei, întrebările la care expertul trebuie să răspundă etc. Din formularea acestui text rezultă că momentul începînd din care se poate dispune efectuarea unei expertize în cursul urmăririi penale coincide

* Confirmarea dacă faptele despre săvîrsirea cărora au luat cunoștință „pe orice cale” justifică sesizarea din oficiu și începerea urmăririi penale poate fi obținută, de pildă, prin efectuarea unei constatări tehnico-științifice asupra înscrisului găsit asupra presupusului sinucigaș pentru a se constata dacă în realitate nu este vorba de un omor disimulat în sinucidere, verificarea autenticității scrisului și semnaturii unui testament poate fi obținută în același mod etc.

Constatarea tehnico-științifică efectuată în condițiile actelor premergătoare dobîndește valoare probantă nu prin ea însăși, ci prin consemnarea concluziilor acesteia în procesul-verbal care se încheie cu acest prilej.

cu punerea în mișcare a acțiunii penale deoarece „Situația de parte implică existența unui raport juridic procesual care nu ia naștere decât după punerea în mișcare a acțiunii penale”⁵.

După cum urmărirea penală se desfășoară fără punerea în mișcare a acțiunii penale sau cu acțiunea penală pusă în mișcare, se va dispune, în raport de necesități și cu respectarea dispozițiilor legale, efectuarea unei constatari tehnico-științifice sau a unei expertize.

De această deosebire se leagă o alta, aceea a poziției procesuale a subiectelor activității procesuale la efectuarea constatarii tehnico-științifice și a expertizei. Dacă efectuarea expertizei presupune cunoașterea și chemarea părților, aducerea la cunoștința acestora a obiectului expertizei, a întrebărilor la care urmează să răspundă expertul, la efectuarea constatarii, părțile nu sunt chemate să participe. Faptul își găsește o indoită explicație. Astfel, cind constatarea tehnico-științifică s-a dispus înainte de punerea în mișcare a acțiunii penale în cauză, din moment ce raportul juridic procesual penal fundamental nu s-a constituit, nu există nici părți. Cind constatarea tehnico-științifică se dispune după punerea în mișcare a acțiunii penale, chemarea părților la efectuarea acesteia ar contraveni însăși naturii, destinației ei. Într-adevăr, din moment ce constatarea tehnico-științifică este dictată tocmai de necesitatea înlăturării primejdierii dispariției unor mijloace de probă sau de schimbare a unor situații de fapt și este necesară lămurirea urgentă a unor fapte sau împrejurări ale cauzei, fixarea unui termen, chemarea părților ar zădărni finalitatea urmărită.

LA CONSTATATION TECHNIQUE-SCIENTIFIQUE — NOUVEAU MOYEN DE PREUVE DANS LE PROCÈS PÉNAL

Résumé

L'auteur justifie tout d'abord les raisons pour lesquelles le législateur a inscrit parmi les moyens de preuves la constatation technique-scientifique en précisant à la fois sa nature juridique.

On y fait aussi un examen comparé des textes qui réglementent la constatation technique-scientifique d'une part, l'expertise d'autre part, afin de mettre en évidence leurs traits caractéristiques.

⁵ Ibidem, p. 30 și 75. În același sens, prof. dr. Grigore Theodoru, *Dreptul procesual penal român*, Partea generală, vol. I, Litografia Univ. Iași, 1971, p. 252.

CONVENTIILE BILATERALE ÎNCHEIATE DE ROMÂNIA
CU UNELE STATE SOCIALISTE EUROPENE PRIVIND
COLABORAREA ÎN DOMENIUL OCROTIRII SOCIALE

DE

IOAN IAVORSCHI

1. Dezvoltarea colaborării internaționale în domeniul ocrotirii sociale. 2. Convențiile bilaterale încheiate de România. 3. Prevederi și principii comune. 4. Convențiile bilaterale — izvoare ale dreptului muncii. 5. Precizări referitoare la domeniul colaborării. 6. Clauzele privind raporturile de muncă. 7. Pensia suplimentară.

1. Colaborarea statelor în domeniul ocrotirii sociale constituie o formă a colaborării internaționale care a apărut și s-a dezvoltat deosebit de intens în cursul actualului secol. Inițial, această formă de colaborare s-a înfăptuit pe baza unor tratate bilaterale, al căror obiect era limitat la asigurarea împotriva unui singur risc social; de exemplu, convențiile încheiate de Franța cu Belgia și cu Anglia, în primul deceniu al secolului, priveau numai asigurarea împotriva accidentelor de muncă.

Ulterior s-a ajuns la încheierea unor tratate multilaterale în domeniul ocrotirii sociale. Astfel, între cele două războaie mondiale au fost încheiate, în cadrul Organizației Internaționale a Muncii, numeroase convenții în acest domeniu. Încheierea acestor convenții a însemnat, pe de o parte, lărgirea cercului statelor participante la rezolvarea unor astfel de probleme, iar pe de altă parte, consacrarea pe plan internațional a unor principii noi de organizare a ocrotirii sociale, care apropiau treptat asigurarea împotriva riscurilor sociale de revendicările maselor muncitoare.

În aceeași perioadă a sporit simțitor numărul convențiilor bilaterale privind colaborarea în domeniul ocrotirii sociale, conținutul acestora devinând tot mai cuprinzător, sub raportul riscurilor sociale și al categoriilor de persoane care beneficiau de prestațiile reglementate.

După cel de-al doilea război mondial, colaborarea internațională în domeniul de care ne ocupăm a primit un nou impuls, la dezvoltarea acesteia contribuind numeroși factori — de ordin economic, social, politic și juridic — dintre care menționăm : victoria și consolidarea orînduirii socialiste pe o importantă parte a globului ; adîncirea contradicțiilor în țările capitaliste ; modificarea hărții politice a lumii ; migrația forței de muncă ; dezvoltarea conceptului de securitate socială etc. Alături de vechile forme ale colaborării apar și altele noi, tendința generală fiind de perfecționare a tuturor formelor practicate în această perioadă.

Continuînd activitatea de elaborare a convențiilor în domeniul ocrotirii sociale, O.I.M. a îmbogățit conținutul acestora prin cuprinderea unor noi riscuri sociale și categorii de beneficiari, precum și prin consacrarea unor noi principii de organizare a ocrotirii. În dezvoltarea acestei activități trebuie subliniată, în primul rînd, importanța convenției nr. 102 din 1952 privind securitatea socială, care în art. 68 instituie o normă minimă în acest domeniu. De asemenea, menționăm codul european al securității sociale din 1957, elaborat de Biroul Internațional al Muncii, în realitate destinat folosinței statelor membre ale O.I.M. care sunt și membre ale Comunității europene a cărbunelui și oțelului.

După cel de-al doilea război mondial, în Europa apuseană s-au încheiat noi convenții bilaterale în domeniul ocrotirii sociale, precum și acorduri între unele state și anumite organizații internaționale ; de exemplu, acordul dintre Franța și UNESCO privind regimul stabilit pe teritoriul francez pentru personalul acestei organizații. De asemenea, au fost încheiate și unele convenții cu caracter regional, cum sunt acordurile stabilite la Paris în 1949, între statele semnatare ale Tratatului de la Bruxelles, și acordurile numite „interimare“ ale Consiliului European, elaborate în 1953, în scopul de a armoniza sistemele de securitate socială ale statelor respective.

Convențiile bilaterale privind colaborarea în domeniul ocrotirii sociale încheiate după cel de al doilea război mondial au consacrat treptat principii care astăzi reprezintă un fond comun al reglementării internaționale în acest domeniu, cum sunt : principiul teritorialității în aplicarea legii, egalitatea de tratament pentru străini și cetățeni, totalizarea perioadelor de muncă prestată, păstrarea drepturilor ciștigate etc. Dar aceste convenții păstrează încă unele discriminări și rezerve în aplicarea principiilor enunțate.

În linii generale, acesta era nivelul de dezvoltare a colaborării statelor în domeniul ocrotirii sociale în perioada cînd România a încheiat astfel de convenții cu majoritatea statelor socialiste europene.

2. Între anii 1957 și 1962, România a încheiat convenții de colaborare în domeniul ocrotirii sociale cu următoarele state socialiste europene : Republica Socialistă Cehoslovacia (1957), Republica Democrată Germană (1958), Republica Populară Bulgaria (1960), Republica Popu-

lară Ungară (1961). U.R.S.S. (1961) și Republica Populară Albania (1962)¹. Încheierea acestor convenții a fost determinată, în primul rînd, de faptul că părțile contractante au aceeași orînduire, pe baza căreia s-a dezvoltat o colaborare multilaterală, precum și de vecinătatea sau apropierea teritoriilor lor, care a înlesnit stabilirea legăturilor între cetățenii respectivi și deplasarea în ambele sensuri a unor elemente ale populației.

Conținutul acestor acte internaționale este, în general, asemănător și privește colaborarea în domeniul ocrotirii sociale, dar 5 dintre ele poartă denumirea de convenții și numai acel încheiat cu R. D. Germană este intitulat acord. De altfel, între titlurile acestor convenții există și o altă deosebire, pe care o vom examina ulterior.

Exceptind convenția cu R. P. Ungară, care a fost încheiată pe o durată de 10 ani, toate celelalte convenții au un termen de valabilitate de 5 ani, cu prelungirea automată pe o durată egală dacă nu intervene de-nunțarea cu cel puțin 6 luni înainte de expirarea termenului respectiv.

Confirmarea convențiilor în statul nostru s-a făcut pentru două dintre acestea în forma ratificării prin decret, iar pentru 4, în forma aprobării prin hotărâre a Consiliului de Miniștri.

Convențiile bilaterale de care ne ocupăm interesează mai multe discipline, cum sint dreptul internațional, dreptul internațional privat, dreptul muncii, dar în literatura noastră juridică problemele respective n-au format obiectul unor preocupări speciale.

3. Având ca obiect colaborarea părților contractante în toate problemele privind înfăptuirea ocrotirii sociale, convențiile indicate stabilesc variate mijloace pentru atingerea acestui scop, cum sint: schimbul de experiență, realizat prin schimb de publicații și de informații asupra problemelor respective, precum și vizite ale specialiștilor; informări reciproce asupra legislației în vigoare; contacte directe și colaborarea organelor competente în problemele privind executarea convenției; asis-

¹ Convenția între R. P. Română și R. Cehoslovacă privind colaborarea în domeniul problemelor sociale, ratificată prin decretul nr. 430/1957, publicat în Buletinul oficial nr. 30 din 6 noiembrie 1957; Acord între Guvernul R. P. Române și Guvernul R.D. Germanie privind colaborarea în domeniul politiciei de prevederi sociale, aprobat prin H.C.M. nr. 57/1958, publicat în Colecția de hotărâri și dispoziții ale Consiliului de Miniștri nr. 4 din 4 februarie 1958; Convenția între Guvernul R. P. Române și Guvernul R. P. Bulgaria privind colaborarea în domeniul problemelor sociale, aprobată prin H.C.M. nr. 548/1960, publicată în C.H.D. nr. 17 din 18 mai 1960; Convenție între Guvernul R. P. Române și Guvernul R. P. Ungarie privind colaborarea în domeniul prevederilor sociale, aprobată prin H.C.M. nr. 732/1961, publicată în C.H.D. nr. 31 din 22 noiembrie 1961; Convenție între R. P. Română și Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste privind colaborarea în domeniul prevederilor sociale, ratificată prin decretul nr. 165/1961, publicată în B.O. nr. 17 din 1 iulie 1961; Convenție între Guvernul R. P. Române și Guvernul R. P. Albania privind colaborarea în domeniul problemelor sociale, aprobată prin H.C.M. nr. 865/1962, publicată în C.H.D. nr. 1 din 18 ianuarie 1965.

În cuprinsul următoarelor note aceste convenții sint indicate prin inițialele statelor cu care România le-a încheiat.

tență juridică gratuită acordată acestor organe ; comunicarea reciprocă a actelor și materialelor de arhivă necesare stabilirii drepturilor etc.²

În principal, convențiile reglementează relațiile reciproce dintre părțile contractante privind acordarea formelor de ocrotire socială cetățenilor unui stat domiciliați³ pe teritoriul celuilalt stat. Unele convenții indică numai domeniul colaborării⁴, iar altele precizează că au în vedere toate formele de prevederi sociale acordate cetățenilor pe baza legislației actuale și viitoare a părții contractante⁵.

Formele de ocrotire socială reglementate de toate convențiile sunt ajutoarele temporare în bani și în natură, pensiile, ocrotirea socială a persoanelor neasigurate, asistența și îngrijirea medicală. Prevederile convențiilor precizează că stabilirea cuantumului și efectuarea diferitelor prestații se execută de către organul competent al părții contractante pe teritoriul căreia domiciliază îndreptățitul, în conformitate cu dispozițiile legale ale acestui stat. Convențiile reglementează stabilirea și plata ajutoarelor și a pensiilor în cazul mutării îndreptățitului de pe teritoriul unui stat pe teritoriul celuilalt stat.

Toate convențiile bilaterale de care ne ocupăm prevăd unele excepții privind anumite categorii de persoane și forme de ocrotire socială. Astfel, regimul stabilit prin aceste convenții nu se aplică personalului reprezentanțelor diplomatice, consulare și comerciale, precum și altor categorii de salariați, care fiind cetăteni ai unui stat își desfășoară activitatea profesională pe teritoriul celuilalt stat. Acestor categorii li se acordă ocrotirea socială de către organele competente și potrivit legislației statului trimițător, cu excepția asistenței medicale, de care beneficiază în statul locului de muncă⁶. De asemenea, convenția nu se aplică în cazul unor forme speciale de ocrotire socială, cum sunt pensiile onorifice, pensiile pentru merite deosebite și altele⁷. Excepțiile se justifică prin

² R.S.C., art. 1, 10, precum și protocolul final pct. I, IV ; R.D.G., idem ; R.P.B., art. 11 și protocolul ; R.P.U., art. 12, 13 ; U.R.S.S., art. 12, 13 ; R.P.A., art. 13.

³ În convențiile examineate sunt folosiți diferenți termeni pentru a formula condiția domiciliului, a cărei îndeplinire este necesară pentru efectuarea prestației. Condiția domiciliului permanent este stabilită de convenția încheiată cu R.P.U. pentru ajutoare materiale, pensii și ocrotirea socială a persoanelor neasigurate, iar de convenția cu U.R.S.S. numai pentru prima dintre aceste forme. În alte cazuri se folosesc termenul de domiciliu sau expresia „statul de reședință”. Numai pentru asistența și îngrijirea medicală este suficient ca beneficiarul să se afle pe teritoriul statului care le acordă, condiție care este satisfăcută și printr-o simplă prezență întimplătoare a străinului pe acest teritoriu.

Referitor la domiciliul străinilor în raport cu dispozițiile legii nr. 25/1969, a se vedea M. J a c o t ă, *Observații asupra legii nr. 25 din 17 decembrie 1969 privind regimul juridic al străinilor în România*, în Buletin de studii și referate nr. 3 (21), 1970, Asociația de drept internațional și relații internaționale.

⁴ R.C., art. 1, § 6 ; R.D.G., art. 1, § 5, cu formulări asemănătoare.

⁵ U.R.S.S. și R.P.U., art. 1, § 1, cu formulări identice.

⁶ R.C. și R.D.G., art. 6 ; R.P.B., art. 8 ; U.R.S.S. și R.P.U., art. 10.

⁷ R.C., protocol final, V ; R.D.G., protocol final, VI ; U.R.S.S., art. 10 § 3.

folosirea de către fiecare stat a unor criterii proprii la accordarea acestor prestații.

Statele semnătare ale convențiilor examineate au sisteme de ocrotiri sociale organizate pe baza acelorași principii socialiste. Marea asemănare a acestor sisteme se reflectă în convențiile bilaterale, care sunt întemeiate pe principii comune și au un conținut asemănător, în parte chiar identic.

Unele dintre principiile convențiilor au fost consacrate anterior prin reglementarea internațională în acest domeniu ori s-au manifestat numai ca tendințe în literatura juridică și practica instanțelor. În convențiile examineate aceste principii sunt afirmate categoric și fără restricții care să le micșoreze domeniul de aplicare.

Principiile care stau la baza acestor convenții pot fi formulate succint astfel: reciprocitatea, teritorialitatea, respectarea drepturilor ciștiște și a celor în curs de dobândire, suportarea sarcinilor exclusiv de partea contractantă care execută prestațiile.

Potrivit principiului reciprocitatii, cetățenii unuia dintre statele contractante domiciliați pe teritoriul celuilalt stat se bucură de același regim de ocrotire socială ca și cetățenii primului stat. Convențiile consacră acest principiu ca o reciprocitate globală⁸ sub raportul drepturilor în domeniul ocrotirii sociale.

Principiul teritorialitatii este consacrat de către convenții prin clauze cu formulări diferite⁹, dar care exprimă aceeași regulă: ocrotirea socială se realizează pe baza legislației părții contractante pe al cărei teritoriu domiciliază îndreptățitul.

Toate convențiile respectă drepturile ciștigate sau în curs de dobândire. Astfel, la accordarea ocrotirii sociale organele competente sunt obligate să ia în considerare vechimea în muncă, inclusiv perioadele de activitate asimilată, care a fost realizată de către îndreptățiti în ambele state, pînă la intrarea în vigoare a convenției respective¹⁰ și după această dată. Clauze speciale fac aplicarea acestui principiu la accordarea ajutoarilor materiale și a pensiilor.

Dreptul la pensie care a fost recunoscut înaintea intrării în vigoare a convenției respective se păstrează, urmînd ca în cazul mutării titula-

⁸ U.R.S.S. și R.P.U., art. 2, cu texte identice; R.C. și R.D.G., art. 2, § 1, cu texte identice; R.P.B., art. 2.

⁹ De exemplu: „la realizarea prevederilor sociale se aplică legislația Părții Contractante pe teritoriul căreia domiciliază cetățeanul, în măsura în care în prezența convenție nu se prevede altfel“ (U.R.S.S., art. 3, § 1); „obligația de asigurare și de contribuție la asigurări sociale se reglementează potrivit dispozițiilor legale ale statului pe teritoriul căruia cetățeanul îndreptățit la asigurări sociale a prestat munca“ (R.P.B., art. 3, § 1).

¹⁰ U.R.S.S., R.C., R.D.G., art. 17, § 1; R.P.U., art. 4; R.P.B., art. 13, § 1; R.P.A., art. 4, § 2.

În literatura de specialitate se folosește și denumirea de principiul totalizării perioadelor; de exemplu, Jean-Jaques Dupeyroux, *Sécurité sociale*, Dalloz, 1967, p. 672.

rului pensia să fie plătită de organele competente și potrivit dispozițiilor legale din statul domiciliului¹¹.

În ceea ce privește pensiile a căror plată a început după intrarea în vigoare a convențiilor, dacă pensionarul se mută pe teritoriul celuilalt stat organul de ocrotire socială va înceta plata pensiei, urmând ca suma să fie determinată și plata reluată de către organul competent și potrivit legislației din statul domiciliului¹². Dreptul la pensie nu este revizuit dacă această legislație prevede o pensie de același fel.

Convențiile examineate stabilesc că toate cheltuielile legate de înfăptuirea ocrotirii sociale sunt suportate de către partea care o acordă, acesta nefiind aşadar decontat între statele contractante¹³. Înscrierea acestui principiu în toate convențiile a fost înlesnită de sistemul de finanțare a ocrotirii sociale existent în statele respective, în care fondurile necesare provin din contribuțiile organizațiilor socialiste și bugetul de stat.

Unele convenții fac precizarea că principiul enunțat își găsește aplicarea și în cazul cheltuielilor privind ocrotirea socială acordată persoanelor neasigurate, prevăzind însă posibilitatea de a pretinde compensația, după caz, direct acestor persoane sau celor care au obligația de a le întreține¹⁴.

Așadar, convențiile bilaterale încheiate de statele socialiste exclud repartizarea cheltuielilor privind ocrotirea socială între părțile contractante, conform principiului repartiției *prorata temporis* sau în alt mod, aceste sarcini fiind suportate numai de către statul pe al cărui teritoriu domiciliază îndreptățitul.

Între alte prevederi, convențiile de care ne ocupăm precizează că acestea sunt executate de către organele centrale competente în problemele de ocrotire socială, care trebuie să acționeze în strînsă colaborare cu organizațiile sindicale respective.

Pentru valorificarea drepturilor în acest domeniu, străinii pot depune și folosi acte scrise în limba oficială a oricărei dintre părțile contractante, avind posibilitatea de a fi ajutați sau reprezentați de către consulii statului lor în fața organelor celuilalt stat. Actele depuse în termenul prevăzut de lege la organele competente ale uneia dintre părțile contractante se consideră depuse în timp util la organele corespunzătoare ale celeilalte părți contractante.

¹¹ U.R.S.S., art. 17, § 3; R.P.B., art. 17 § 2; R.D.G., art. 17, § 2.

¹² U.R.S.S. și R.P.U., art. 5, § 2; R.C. și R.D.G., art. 4, § 2, 3; R.P.B., art. 4, § 2; R.P.A., art. 5, § 1. Sunt și prevederi speciale referitoare la determinarea cantumului pensiei în statul pe teritoriul căruia domiciliază beneficiarul; de exemplu, U.R.S.S., art. 5, § 4.

¹³ R.P.B., art. 6; R.C. și R.D.G., art. 7; U.R.S.S., R.P.U. și R.P.A., art. 9.

¹⁴ R.P.B., art. 7, § 1, 3; R.C., art. 9, § 1, 3; R.D.G., art. 9, § 1; R.P.A., art. 9, § 2.

Eventualele divergențe privind interpretarea și aplicarea unei convenții sunt soluționate de către organele centrale competente¹⁵, iar în caz de nereușită, pe cale diplomatică¹⁶.

4. Convențiile bilaterale în domeniul ocrotirii sociale pot fi considerate izvoare ale dreptului muncii din statul nostru? În literatura juridică¹⁷ s-a admis că astfel de acte dobândesc această calitate numai prin ratificare sau aprobare de către organul de stat competent și numai dacă prevederile lor sunt susceptibile de a fi aplicate, în mod direct, raporturilor de muncă interne. Ambele condiții sunt îndeplinite de către toate convențiile examineate, deoarece ele au fost aprobate (ratificate) și cuprind clauze care nu necesită legi speciale pentru aplicarea lor în ordinea juridică internă¹⁸; de exemplu, clauzele privind prestațiile acordate cetățenilor străini, organele care aplică convențiile, soluționarea divergențelor referitoare la interpretarea textelor etc.

Totuși, aplicarea acestor convenții a necesitat emiterea, de către organele centrale competente, a unor circulări și instrucțiuni. Circulările au fost emise de fostul Minister al Sănătății și Prevederilor Sociale, în scopul de a informa organele locale de specialitate ale administrației de stat cu privire la încheierea și intrarea în vigoare a convențiilor. Instrucțiunile, emise de același minister împreună cu Consiliul Central al Uniunii Generale a Sindicatelor din România, cuprind precizări referitoare la modalitatea aplicării prevederilor din convenții, cu exemplificări care înlesnesc înțelegerea textelor de către organele de ocrotiri sociale¹⁹.

5. Convențiile pe care le examinăm folosesc termeni diferenți pentru a indica domeniul în care colaborează părțile contractante, deși conținutul lor privește, în general, aceleași probleme.

Astfel, titlurile convențiilor încheiate cu R. S. Cehoslovacia, R. P. Bulgaria și R. P. Albania indică colaborarea în domeniul problemelor sociale, iar titlurile celorlalte trei convenții — colaborarea în domeniul prevederilor sociale. S-ar părea că prima formulare a titlului indică un

^{15—16} R.P.B., art. 12; U.R.S.S., art. 15; R.C., R.D.G. și R.P.A., art. 16.

Referitor la rezolvarea divergențelor privind interpretarea și aplicarea Convențiilor în domeniul ocrotirii sociale a se vedea G. Lyon-Caen, *Conditions des étrangers, în Droit international de la sécurité sociale*, Juris-classeur de droit international, fasc. 575, 50.

¹⁷ L. Miller, *Cu privire la unele izvoare ale dreptului muncii*. Studii și cercetări juridice, nr. 2/1963; V. I. Cămpianu, *Dreptul muncii*, Ed. did. și ped., Buc., 1967, p. 54.

¹⁸ Pentru dezvoltări a se vedea I. Vîntu, *Aplicarea tratatelor în ordinea juridică internă*, Studii și cercetări juridice, nr. 4/1970, p. 505—524.

¹⁹ Instrucțiunile: nr. 11/41 (R.D.G.) și nr. 11/42 (R.C.), ambele din 8 ianuarie 1959; nr. 11/1114 din 20 aprilie 1961 (R.P.B.); nr. 11/2311 din 18 septembrie 1961 (U.R.S.S.); nr. III/61 din 27 februarie 1963 (R.P.U.) și III/17 din 25 ianuarie 1965 (R.P.A.).

De altfel, unele convenții cuprind clauze privind emiterea, în ambele state contractante, a instrucțiunilor pentru îndeplinirea prevederilor lor, îndeosebi pentru calcularea drepturilor; de exemplu, R.C., art. 8, § 1.

cadru mai larg pentru problemele care formează obiectul convențiilor respective, ceea ce este confirmat numai în mică măsură de conținutul lor.

De asemenea, unele convenții precizează că ele privesc toate formele de prevederi sociale care se acordă cetățenilor²⁰. Determinind domeniul colaborării, convenția cu R. S. Cehoslovacia declară că aceasta cuprinde toate problemele sociale și domeniile de securitate socială, punând semnul egalității între asigurările sociale și securitatea socială (art. 1, § 1 și 6). Acordul încheiat cu R. D. Germană limitează colaborarea la domeniul politiciei de prevederi sociale (art. 1, § 1), iar convenția cu R. P. Albania include în domeniul colaborării toate categoriile de asigurări și prevederi sociale (art. 1, § 2).

Așadar, convențiile examineate folosesc termeni diferiți pentru a indica domeniul în care colaborează părțile contractante, cum sunt : prevederi sociale, securitate socială, asigurări sociale, asigurări și prevederi sociale etc. Evident că unii dintre acești termeni nu sunt cei mai indicați pentru a preciza conținutul acestor convenții, ei nefiind, de altfel, în acord cu terminologia juridică folosită în acte normative și lucrări de specialitate.

Din conținutul convențiilor examineate rezultă că acestea nu limitează domeniul colaborării la o singură formă de realizare a dreptului la asigurare materială a cetățenilor — cum ar fi, de exemplu, asigurările sociale de stat — ci cuprind mai multe asemenea forme, dintre care unele sunt stabilite pentru persoane care nu au calitatea de salariat sau pensionar, cum este asistența socială. De aceea, ținând seama de acest conținut, precum și de termenii și expresiile folosite în unele acte normative mai noi²¹, considerăm că cea mai potrivită expresie pentru a indica domeniul colaborării la care se referă convențiile este aceea de ocrotiri sociale. Sfera largă a noțiunii de ocrotiri sociale cuprinde atât asigurările sociale de stat, realizate în forma ajutoarelor materiale temporare și a pensiilor, cit și asistența socială acordată cetățenilor care nu au calitatea de salariați sau pensionari. Având acest conținut, ocrotirile sociale îndeplinesc sarcina de a repara urmările unor evenimente care au fost calificate drept „riscuri sociale”, cum sunt boala, maternitatea, accidentul etc. Cu același înțeles era folosită anterior în țara noastră expresia „prevederi sociale”²², iar în prezent, îndeosebi în statele occidentale, expresia „securitate socială”²³.

²⁰ U.R.S.S. și R.P.U., art. 1, § 1.

²¹ Organele locale de specialitate ale administrației de stat care au atribuții în domeniul de care ne ocupăm sunt direcțiile județene pentru probleme de muncă și ocrotiri sociale. A se vedea : art. 51 din legea nr. 57/1968 de organizare și funcționare a consiliilor populare ; art. 3 din decretul nr. 783/1969 privind organizarea și funcționarea Ministerului Muncii.

²² Până la legea nr. 21/1967 privind înființarea Ministerului Muncii a existat Ministerul Sănătății și Prevederilor Sociale.

²³ De exemplu, în Franța expresia *sécurité sociale* este consacrată de lege, fiind folosită în mod curent în literatura juridică de specialitate.

6. Deși domeniul colaborării părților contractante este determinat prin însuși titlul unor convenții, care se referă la prevederile sociale, totuși convențiile respective cuprind și cîteva clauze privind raporturile de muncă. Astfel, în text identic (art. 2), convențiile încheiate cu U.R.S.S. și cu R. P. Ungară extind aplicarea principiului reciprocității și la această categorie de raporturi sociale. De asemenea, convențiile încheiate cu R. P. Bulgaria (art. 2) și R. D. Germană (art. 2, § 1) prevăd că cetătenii unui stat și membrii lor de familie, domiciliați pe teritoriul celuilalt stat, sunt tratați în ceea ce privește dispozițiile legislației muncii ca și cetătenii proprii, la care convenția încheiată cu R. S. Cehoslovacă adaugă precizarea că această egalitate de tratament se referă „îndeosebi la acordarea dreptului la muncă“.

Consacrat și garantat de Constituția statului nostru (art. 18) ca un drept fundamental al cetătenilor, dreptul la muncă este recunoscut, pe bază de reciprocitate, și străinilor. În această privință, legea nr. 25 din 17 decembrie 1969 privind regimul juridic al străinilor în R. S. România, dispune că aceștia beneficiază de drepturile fundamentale ale cetătenilor români — cu excepția drepturilor politice — *în condițiile legii*.

Pentru ca străinii să-și înfăptuiască dreptul la muncă pe teritoriul statului nostru trebuie îndeplinite, în primul rînd, condițiile stabilite de legea nr. 25/1969, care în capitolul IV precizează categoriile de străini excluse de la angajarea în muncă (art. 25), funcțiile la care nu au acces străinii (art. 23), precum și procedura angajării lor (art. 23, 24). Dispozițiile acestei legi se aplică și „străinilor cetăteni ai statelor cu care România a încheiat acorduri internaționale, în măsura în care prin aceasta nu se dispune altfel“ (art. 37).

Făcind aplicarea principiului reciprocității, Convenția cu R. S. Cehoslovacia se referă numai la *acordarea* dreptului la muncă, iar nu și la condițiile speciale pentru stabilirea raporturilor juridice de muncă. Cu alte cuvinte, cetăeanul unuia dintre cele două state domiciliat pe teritoriul celuilalt stat are dreptul de a cere încadrarea în muncă, iar statul domiciliului este obligat să i-o asigure. Dar înfăptuirea acestui drept prin stabilirea raportului juridic concret implică îndeplinirea condițiilor legale din statul pe teritoriul căruia domiciliază. Astfel, în cazul cetăeanului străin care își exercită dreptul la muncă pe teritoriul statului nostru cerind încadrarea într-o anumită muncă, trebuie respectate atît dispozițiile legii nr. 25/1969, cît și acele cuprinse în actele normative care stabilesc celealte condiții pentru ocuparea funcției respective (pregătirea profesională, stagiu etc.). Așadar, condiția cetățeniei stabilită de legea română nu înseamnă negarea dreptului la muncă pentru străin, ci numai una dintre condițiile speciale pentru ocuparea anumitor funcții.

7. În clauzele care stabilesc domeniul colaborării părților contractante, precum și în acelea care fac aplicarea principiului reciprocității, convențiile examineate se referă, de regulă, la toate formele de prevederi sociale. Unele dintre aceste convenții precizează chiar că ele cuprind

toate astfel de forme „care sunt stabilite sau vor fi stabilite prin legislația părților contractante”²⁴. În legătură cu aceste clauze se pune problema dacă prevederile convențiilor se aplică și în cazul pensiei suplimentare, care a fost reglementată ulterior, prin legea nr. 27/1966.

Pe baza dispozițiilor legii indicate (art. 70 și urm.) s-a instituit, cu începere de la 1 ianuarie 1967, pensia suplimentară care, spre deosebire de pensia în cadrul asigurărilor sociale de stat, se intemeiază pe principiul mutualității. Fondul necesar pentru plata acestei pensii se constituie din contribuția tuturor salariaților, reprezentând 2% din salariul tarifar, care se varsă într-un cont special al Ministerului Muncii, la Banca Națională a R. S. România. Au dreptul la pensie suplimentară pensionarii și beneficiarii de ajutor social din cadrul asigurărilor sociale de stat, care au contribuit cel puțin 12 luni, în timpul activității salariale, la fondul constituit pentru plata acestei pensii, precum și pensionarii urmași ai acestora.

Față de aceste dispoziții legale, rezultă că cetățenii străini domiciliati pe teritoriul statului nostru pot beneficia de pensia suplimentară dacă au avut o activitate salariață în România, au contribuit la fondul respectiv cel puțin 12 luni și dacă indeplinind condițiile stabilită de legea română au obținut o pensie sau ajutorul social în cadrul asigurărilor sociale de stat. De asemenea, au dreptul la această pensie și pensionarii urmași ai străinului decedat, dacă susținătorul lor a contribuit la fondul de pensie respectiv.

În ceea ce privește străinii care și-au incetat activitatea salariață din cauza limitei de vîrstă sau a invalidității, dar nu au putut fi înscrisi la pensie sau ajutor social, deoarece nu îndeplinesc celealte condiții prevăzute de lege, credem că acestora le sunt aplicabile dispozițiile art. 73, al. 6, din legea nr. 27/1966, republicată la 1 februarie 1969, și, în consecință, au dreptul la pensia suplimentară dacă au contribuit cel puțin 12 luni.

În ipoteza în care un cetățean străin a contribuit în România la fondul pentru pensia suplimentară, dar revenind pe teritoriul statului de origine a obținut dreptul la pensie potrivit legii respective, are dreptul la restituirea sumelor plătite cu titlul de contribuție, potrivit dispozițiilor art. 73, al. 4, din legea nr. 27/1966.

Conținutul convențiilor bilaterale pe care le-am examinat poate pune în discuție și alte probleme de dreptul muncii privind drepturile străinilor la prestații în domeniul ocrotirii sociale și procedura de stabilire a acestor drepturi, cum sunt, de exemplu, echivalarea funcțiilor îndeplinite de către îndreptățiti în ambele state, stabilirea salariului tarifar ca element necesar pentru calculul pensiilor etc.

²⁴ U.R.S.S. și R.P.U., art. 1, § 1.

**LES CONVENTIONS BILATÉRALES CONCLUES PAR LA ROUMANIE
AVEC CERTAINS ÉTATS SOCIALISTES EUROPÉENS CONCERNANT
LA COLLABORATION EN MATIÈRE DE SÉCURITÉ SOCIALE**

Résumé

La Roumanie a conclu des conventions bilatérales de sécurité sociale avec les États socialistes suivants de l'Europe : la Tchécoslovaquie (1957), la République Démocratique Allemande (1958), la Bulgarie (1960), la Hongrie (1961), l'U.R.S.S. (1961) et l'Albanie (1962).

Toutes ces conventions ont des principes communs, leurs contenus se ressemblent, quelques règles étant même identiques.

Les principes relatifs à la protection contre les risques sociaux appliqués par les conventions examinées sont : la territorialité des lois de sécurité sociale ; la réciprocité globale en ce qui concerne les prestations ; la conservation des droits acquis et en cours d'acquisition (ou la totalisation des périodes d'assurance) ; la répartition des charges financières de la sécurité sociale à l'État qui a servi les prestations.

L'auteur ajoute quelques observations concernant le domaine de la collaboration fondée sur ces conventions, les clauses relatives aux rapports de travail et la pension supplémentaire, créée par la loi No. 27/1966.

CRIMINALITATEA ÎN LITERATURA UNIVERSALĂ. II *)
FISE CLINICE CRIMINALE

DE

NICOLAE TATOMIR

Le Rouge et le Noir

Roman (cronică a sec. XIX) de Stendhal

Julien Sorel, autorul tentativei de asasinat, are un facies răutăcios în momen-tele lui de mînie. Structura lui morfologică este deosebită de a tipului picnic, brevi-linear sau macrovisceral, iar din punct de vedere psihic găsim trăsături impor-tante din constituția hipersuprarenală (energie, activitate, impetuositate, voință, agresivitate).

Sentimentul dominant este ambiția. Întreaga desfășurare a acțiunii nu face decît să marcheze etapele succesive ale evoluției ambiției, lupta pe care o dă cu celealte tendințe ale caracterului sorelian.

Se poate vorbi de un moment maxim, în care ambiția lui Julien, cu ajutorul voinței de fier a acestuia, a reușit să înfrângă orice rezistență sau slabiciune care î-l ar putea împiedica succesul. În Sorel, dragostea, onestitatea, sinceritatea etc., toate componentele pozitive ale caracterului său sunt acum resuflare. Sorel, ca ființă activă, este o cvasi-mașină perfecționată, care execută mișcări dinainte calculate în vederea satisfacerii violente a ambiției, a dorinței de a parveni. Sorel este ipocritul ideal; pentru el este un păcat de a exprima un sentiment; ar însemna să livreze dușma-nilor o slabiciune a sa.

Cum se explică, atunci, faptul că acest „homo mathematicus” pînă în cele mai aparent banale atitudini ale sale a putut săvîrși acel gest absurd, care e încercarea de a o asasina pe doamna de Rénal? Acest gest a năruit într-o clipă tot ce clitorise în decurs de ani de zile prin eforturi răbdătoare și minuțioase.

Sorel este un impulsiv. Dacă el nu ar fi intuit în sine o imensă cantitate de forță brutală care amenință să explodeze în fiecare moment — depășindu-l, el nu ar fi avut nevoie de un atât de extraordinar efort voluntar pentru a se domina. Tensi-unea nervoasă e la el cu atât mai mare cu cât nu se putuse încă manifesta nicio-dată. Se poate vorbi de un dezechilibru nervos, explicabil la acest individ, care și exasperează impulsurile, împiedicîndu-le să ia calea naturală. Pentru confectiona-re și întrebuițarea meșteșugită a măștii sale psihice, el își concentrează supra-

* Addenda la studiul publicat în „Anale“, tom. XVI, secțiunea III, 1971, pp. 1—20.

menește voința și atenția, epuizindu-și toată energia vitală. Încordarea aceasta paroxistică avea să se spargă atunci, pentru a permite ținerea nestăvilită a impulsurilor atât timp refulate.

Intr-adevăr, atunci cînd Sorel își atinge scopul (se va căsători cu o fată nobilă, va fi înoblat, va fi bogat, etc.), el își permite să se odihnească. Pentru prima dată, Julien nu-si mai calculează acțiunile: el e îmbătat de fericire și de orgoliul succesorului. Cînd necesitatea efortului de voință dispără, personajul Sorel pe care l-am cunoscut dispără și el fără urmă.

Aceasta se vede mai bine din felul cum reacționează Sorel cînd primește vestea trădării doamnei de Rénal. Dacă într-adevăr Sorel ar fi fost o ființă calculată, el ar fi căutat soluția pentru a recăști pozițiile pe care le pierduse. Dar Sorel nu calculează, pentru că cele calcule nu-i este propriu, pentru că el a reușit să și-l impună printr-un uriaș efort pe care nu-l poate repeta, fiindcă:

a) este obosit și incapabil acum de eforturi de voință.

b) i se cere un răspuns spontan, ori ceea ce caracterizează personajul său este lipsa de spontaneitate, artificiu.

Am spus că tendința dominantă a caracterului sorelian este ambiția. Concluzie de aceasta, el putea reacționa în două feluri:

1) să caute să și-o satisfacă printr-un efort voluntar și printr-o tactică rațională susținută. Aceasta este soluția „problemei” soreliene. În momentul în care problema este rezolvată, soluția devine inutilă. Sorel ipocritul, calculatul, voluntarul, dispără, poate numai pentru un moment. Important este însă că Sorel primește *soul* care declanșează *crima tocmai în acest moment*; 2) reacția elementară *impulsivă*. Atunci cînd Julien este primit ca preceptor la familia Rénal și capătă o haină nouă, frații săi își arată invidia *bătindu-l* pînă ce-l lasă leșinat. Nu trebuie să se uite că, în ciuda aparențelor sale distinse, fine, intelectuale, Sorel este capabil de reacții instinctive violente, necontrolate. Cînd Mathilde îi scrie că totul e pierdut, Sorel reacționează *întocmai* ca frații săi. Instinctul îi comandă să distrugă ființa care a încercat să-l distrugă pe el; în consecință o împușcă pe doamna de Rénal. Julien arată totuși dragostea față de persoana pe care a încercat să-o asasineză și aruncă adesea înconjurători incomode unor oameni pe care ar trebui să-i fleteze pentru că viața lui depinde de ei.

Sorel știa că este învins și că nimic nu-l mai poate ridica la nivelul situației sociale pe care o visase și pentru care luptase atîtă. Ambițiosul Sorel nu poate admite compromisuri. Ciclul ambiției (și deci al acțiunii reci, calculate) este închis. Acum ieșe la iveală fondul său pasional-primitiv, pe care și-l compărimase cu atită cruzime. Sorel o iubise pe doamna de Rénal și o *tubește încă*. Dacă pînă acum avuise motive să ascundă dragostea aceasta (chiar față de el însuși), *acum* nu mai are de ce să o facă. Dineolo de aceasta, orgoliosul Sorel, rănit de inferioritatea sa socială, nu mai simte *acum* nevoie de a ascunde disprețul său profund pe care-l are pentru niște oameni mai proști, mai slabî și mai urîți decît el: iată de ce Julien își permite să „ofuscheze” pe burghezii de pe banca juraților.

De o sensibilitate excesivă, de o iritabilitate extremă și o impulsivitate exacerbată, anomalii suficiente pentru a declanșa crima, Julien Sorel, cu voința sa puternică și ambiția de a parveni extraordinară, este un criminal care acționează în recrudescența unei lumini cerebrale specifice, conștient de tragicul conflict dintre complexul său de inferioritate socială și orgoliul său alimentat de conștiința unei nete superiorități intelectuale.

O fâclie de Paști Nuvelă de I. L. Caragiale

Această nuvelă relevă preferința lui Caragiale pentru patologie, prin analiza unui caz singular urmărit perseverent cu rutina unui clinician, obligat să întocmească foaia de observație cu datele ei necesare.

Eroul nuvelei este Leiba Zibal. Toată analiza este concentrată asupra unui moment din viața acestui hangiu, căreia aparatula naturalistă i-a adăugat succint date ereditare, elemente de constituție somatică, antecedente etc.

Ființa lui Zibal este supra-sensibilizată, cu nervii într-o permanentă excitabilitate și imaginația populată de cortegele de persecuții fără sfîrșit. Această hipersensibilitate este permanent alimentată, aşadar de anxietate și de circumstânciile paroxistică din actualitatea mediului înconjurător.

Leiba Zibal a suferit în joasa copilărie un șoc nervos puternic, cînd asista la o bătaie:

„Doi hamali coboriseră în beciu un boloboc sub privigherea băiatului Zibal. O neînțelgere se ivi între dînsii la împărțeala ciștișigului. Unul din ei luă un orfimpei de lemn ce-l găsi la îndemnă și lovi în frunte pe tovarășul său, care căzu amețit și plin de sînge la pămînt.

Băiatul, văzind sălbăticia, dețea un tipăt de alarmă, dar mizerabilul se repezi să iasă din ograda și, trecînd pe lingă băiat, ridică mâna asupră-i ... *Zibal pieșă leșinat de spaimă*. După o zăcere de cîteva luni, cînd se întoarse la stăpîn, locul lui era ocupat“.

Prin urmare Leiba Zibal „suferă de teroare atavică și de teroare cronică de origine traumatică. Scriitorului îi mai trebuie pentru eroul său imaginație și factorul delirant îl găsește în paludism“¹. Fișa patologică este întocmită de nuvelist:

„... De sărăcie a scăpat Leiba Zibal, dar sunt toți bolnavi, și el și femeia și copilul — frigurile de baltă“.

Fapta lui Leiba Zibal, prin atrocitatea ei,iese din comun. Hangiul din Podeni, amenințat cu moartea de Gheorghe, sluga alungată, este firește un individ în mod particular predispus, la care emoțiile vii se manifestă cu accentuată intensitate. Frica spre exemplu, această frică pustiitoare care în nuvelă este explicația de ordin psihologic, variază de la bănuială pînă la teroare. Ea „nu se arată de loc în gradele ei extreme decît la subiectele a căror slăbiciune fizică s-a trădat din copilărie printr-o susceptibilitate specială; și se poate zice același lucru despre alte emoții violente. În legătură cu activitățile care constituie condițiile fiziologice ale emoțiilor stenice, ele devin — de fiecare dată în care se reproduc — o nouă cauză de epuizare care accentuează degenerescența organică și predispoziția emoțională. În considerarea acestor condiții fiziologice, emoțiile cele mai tonice sunt mai puțin durabile și următoare de depresiuni proporționale, care corespund stăriilor emoționale astenice, cu atît mai accentuate și mai prelungite cu cît sunt mai adesea reproduce și necesitând excitații din ce în ce mai energice“².

Febrilitatea paludismului dă lui Leiba Zibal „o acuitate excesivă a simțurilor, halucinații auditive uneori. Sunetele se propagă în urechile bolnavului haotic și dureros“³:

„Ceasornicul țăcănea în perete. Zgomotul acesta monoton supăra pe Zibal. Omul nostru puse mîna pe limba ce se legăna și-i stinse mișcarea.

Gura lui era uscată. Îi era sete. Spălă un păhăruț în cada cu trei picioare de lingă tarabă și voi să-si toarne rachiu bun dintr-un sip; dar gîștul sîpului începu să clănțească tare pe buzele paharului. Aceste sunete erau și mai supăroare. A doua încercare, cu toată voința lui de a-și birui slăbiciunea, nu avu mai mult succes.

¹ G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*, Editura Fundațiilor, București, 1941, p. 436.

² Ch. Fégré: *Dégénérescence et criminalité*, Ed. F. Alcan, Paris, 1888, pp. 36—38.

³ G. Călinescu: *op. cit.*, pag. 437.

Atunci renunță la pahar, lăsându-l să cază domol, în apă, și înghiți de căteva ori din șip⁴. Puse după aceasta la loc șipul, care atingând scindura produse o ciocnitură de speriat.

Caragiale l-a situat pe Leiba Zibal într-un „mediu sumbru, care devine terorist... Mlaștina e nu numai o realitate, ci și un simbol oniric. Visele deprimatilor sunt pline de smârcuri, iar vegheea de febricitant a lui Zibal ia astfel caracterul unei reverii neurastenice”⁵.

„Valea Podeniilor este o văgăună închisă din patru părți de dealuri păduroase. În partea despre miază-ză, mai cufundată, se adună, din șipotele ce izvorăsc de sub dealuri, niște bâltaie adințci, deasupra cărora se ridică ca niște perii stufoșiuri dese de rogoz”...

O serie de întîmplări extraordinare motivează frica lui Leiba și creează atmosferă din preajma dezlănțuirii actului. În Podeni oamenii sunt „răi și pricinași”, prezente care „amenință” mereu pe Sura și pe copiii. Leiba stă închis — un solitarism excesiv — într-o vale, lipsit de coreligionarii săi și înconjurat numai de *goi* primitivi și amenințători. Gheorghe, sluga rea și brutală, aruncă ultima picătură în cupa emoțiilor lui penibile:

„Să mă aștepți în noaptea Paștelui, să ciocnim ouă roșii, jupfine... Să ști că ți-am făcut și eu socoteala”.

Leiba se plângă la autorități. Subprefectul primește ploconul, dar îl ironizează pe Leiba și-l sfătuiește să n-ai băi nici o teamă. Eroul nostru se simte din ce în ce mai izolat. În visul în care vede pe nebunul scăpat venind prin mulțimea pietrificată și izbind capul Surei de al copilului său, exclamația sa este quintesența întregii lui tragedii, această părăsire fiind „un pendant al realității”⁶:

„O lume întreagă mă lasă cu *dinadinsul* pradă unui nebun”.

Trage la han diligența și Leiba Zibal ascultă cu spaimă povestirea unei crime. Similitudinea de situații îi exacerbează psihicul până la predomenință panică și î-l populează cu umbrele pericolului iminent. Pasagerii diligenței, doi studenți, susțin în fața lui Zibal o dezbatere lombrosiană despre crimă și cauzele ei:

„Atavismul... Alcoolismul cu urmăriile patologice... Vițiu de concepție... Deformare... Paludismul... Apoi nevroza... Darwin... Haeckel... Lombroso... De aceea, criminalul propriu-zis, luat ca tip, are brațele peste măsură de lungi și picioarele prea scurte, fruntea îngustă și turtită, occiputul tare dezvoltat; chipul lui de o caracteristică asprime și bestialitate, bătătoare la ochii deprinși; e un rudiment de om; e, cum am zice, fiara care de abia de curind a reușit să stea numai pe labele dinapoi și să-și ridice capul în sus, spre cer, către lumină”.

Leiba nu pricepe nimic din „luminoasa” teorie. Dar frica îl determină să suprapună perfect portretul delinquentului descris de studenți cu înfățișarea lui Gheorghe. Neliniștea ancestrală îi stimulează memoria și redeșteaptă astfel chipul slugii bestiale „cu o perfectă palpabilitate până în cele mai nefinsemante amănunte”.

După plecarea diligenței, Leiba Zibal rămîne și mai singur. Printr-un ciudat fenomen psihic, se complacă în această solitudine, pe care parcă o dorește totală. Poruncește Surei să se culce, pentru a rămîne într-un nestingherit soliloc. Gheorghe se ține de vorbă. Cînd sfredelul începe să pătrundă în blana scîndurii, eroul nostru e pe pragul epuizării psihice totale. Se reazimă cu palma stîngă pe porță și cu dreapta își acoperă ochii. Învăluirea onirică îl alină, dar înțepătura sfred-

⁴ Se știe că emoțiile plăcute sunt întovărășite de o exagerare a secrețiiei salivare, în timp ce uscăciunea gurii se observă în emoțiile penibile. Scena redată este imediat ulterioră trecerii unor călăreți prin fața porții gangului, în noaptea invierii, noapte în care Gheorghe își anunțase sosirea pentru a se răzbuna pe Leiba.

⁵ G. Călinescu, *Op. cit.*, p. 437.

⁶ I. L. Caragiale, ediție comentată de Paulian și Măruță.

lului în palmă îl aruncă în plină realitate, cutremur psihic ce-i aduce o nouă și mare oboseală, de astă dată întovărășită de manifestări tipic fizice. Se știe că diminuarea tensiunii musculare se manifestă mai întâi în membrele inferioare, sub influența excitațiilor bruste și penibile, ceea ce concordă cu faptul că, în emoțiile violente, unul din simptomele cele mai frecvent observate este înmuirea mușchilor acestor membre. Caragiale întocmește fidel fișa:

„O sudoare de moarte scaldă tot trupul lui Zibal; omul se înmuiă din incheieturi și înceț se lăsă să cadă în genunchi, ca o vită ce-și pleacă sub lovitura din urmă grumazul, pătrunsă că de-acuma ea însăși trebuie să se părăsească pe ea însăși”.

Sfredelul la un moment dat se oprește. Urmează în Zibal o aparentă și scurtă relaxare nervoasă, după care, o dată cu reînceperea efectuării planului criminal, tensiunea sufletească ajunge la maximum. Încordarea aceasta paroxistică face să se prăbușească forțele lui sufletești. Dinecolo de această clipă, tot ce face Zibal aparține inițiativei patologice. O dată cu încolțirea, în mintea lui bîntuită de teroare, a planului infernal — ca o urmare firească a celui mai elementar instinct de conservare, faza melancolică este depășită, intrindu-se în faza frenziei organice și a ieșirilor violente. Leiba Zibal, care pînă aici ar fi vrut ca execuția slugii criminale să intîrzie, dorește acum o efectuare rapidă:

„*Mai iute!* gîndi Leiba *cu nerăbdare...* mai iute!”

În această clipă se aud clopotele în deal... „Noaptea produce anxietate prin sunetul de clopote, veghe, luminări migrante”⁷. Cînd mîna amenințătoare a „goiului” pătrunde prin patratul ușii pentru a ridica zăvorul, Leiba își pune în aplicare planul sinistru:

„O mînă mare și vinjoasă intră... La momentul cerut, Zibal dete drumul ochiului și, apucînd repede cu amîndouă mîinile căpătîful liber, cu o smucitură supremă, trase înăuntru brațul întreg... Două răcnete o însotiseră, unul de pierzare, *altul de triumf*: mîna era *„fîntuită pe loc”*... Mîna era umflată și degetele incovioate... părea că vrea să apuce”...

Planul inițial este imobilizarea mîinii vinjoase și vrăjmașe. Leiba aproape de ea lampă, pentru a se convinge parcă — în această clipă dilatătă de spaimă — că concretizarea tuturor groaznicelor amenințări este la discreția sa, în puterea sa. Urmează un fîor vechi și cunoscut: frigurile se reîntorc cu și mai mare intensitate. Zibal apelează lumina prea aproape și, tremurînd, atinge mîna tilharului cu sticla fierbințe. Crisparea violentă a degetelor tumefiate îi sugerează ideea criminală. Hohotul demențial zguduje bolta gangului. Leiba Zibal începe să ardă mîna tilharului cu flacăra lămpii. Privind, fără să clipească, procesul de descompunere a mîinii ce nu l-ar fi crutat pe dînsul, el nu mai aude urletele de afară ale ne-norocitelui. Toată ființa lui e concentrată asupra sinistrului spectacol. Leiba Zibal cade într-o apatie definitiv demențială:

„Zibal, care stătuse pînă aici nemîșcat, se ridică *grav* în picioare. El își făcu loc să treacă dină cu liniște lumea la o parte”.

Finalul nuvelei stabilește precis diagnoza, descriind tulburarea iremediabilă a facultăților mentale:

„Leiba Zibal este *goi...* pentru că Leiba Zibal a aprins o făclie lui Cristos”.

Manifestarea demențială capătă în justificarea ei forma mimetică a timpului și locului în care paroxismul tensiunii se preschimbă în relaxare.

Gheorghe, sluga bestială, era hotărît să comite crima de omor. Această hotărîre a fost manifestată prin începerea unui act de executare. Mobilul crimei ar fi fost răzbunarea. Actul incipient a fost însă întrerupt de însăși viitoarea victimă în stare de veghe permanentă. Toate indicilele duc la această concluzie. Cu probe testimoniale, Gheorghe surprins asupra faptului ar fi fost condamnat pentru tentativă de crimă. Intenția lui criminală este evidentă. Dacă se dozează pe-

⁷ G. Călinescu: op. cit., p. 437.

deapsa — după periculozitatea infractorului și schema personalității sale, tentativa de crimă a lui Gheorghe este tot atât de simptomatică și gravă ca și infracțiunea consumată și ca atare este pedepsibilă „in concreto” ca și crima tentată și izbutită.

Leiba Zibal comite delictul de vătămare foarte gravă a integrității corporale — fiind în legitimă apărare. Actul său sinistru de mutilare și de producere a unei infirmități permanente ar putea fi calificat ca o tentativă de crimă de omor, fapt incriminat și pedepsit — și infracțiune ca formă atipică. Ceea ce a făcut infructuoasă execuția arderii totale a corpului tilharului a fost obstacolul portii care a limitat mutilarea numai la brațul imobilizat prin frângăie. Leiba Zibal scapă de responsabilitatea penală, intrucât în genere nu se socotește infracțiune faptul aceluia care comite un act necesar pentru a apăra viața, integritatea corporală, sănătatea, libertatea, onoarea sau averea, fie ale sale, fie ale altora, în contra unui atac material direct, imediat și injust. Dar actul flambării brațului, după ce acesta a fost perfect imobilizat, iar complicitii tilharului au fugit — deci iminența pericolului înlăturată — nu mai poate fi socotit ca un act necesar. S-ar putea considera legitimă apărare și cazul cînd agentul (în spate Leiba Zibal), sub imperiul tulburării, temerii sau teroarei, a trecut peste marginile apărării. Deçi faptul grav comis de Zibal ar fi fost absolvit, chiar dacă nu ar fi aparținut inițiativiei patologice.

Or am văzut că Leiba Zibal cade în apatie dementială după prăbușirea tuturor resurselor lui sufletești. Firește că „păcatele părintilor și magma ereditării nu se mai recunosc ca determinante în analiza voinței infracționale⁸. Impresionabilitatea maximă, teroarea atavistică îngemănată cu teroarea de origină traumatică, ne duce însă la concluzia că în Leiba Zibal „pactum sceleris” și „animus necandi” îl zac — dincolo de influența factorilor externi — în conformația caracterologică. Si aceasta, pentru cea mai mică amenințare adusă persoanei sale sau Sorei și copilului său.

Caz excepțional. Leiba Zibal, în lumina celor mai susexpuse și după fixarea temporală a luării rezoluției criminale ulterior desaxării lui psihice, este un criminal nebun sui-generis, interesând pe criminolog pînă la limita de unde inițiativa patologică îl transformă pe erou într-un interesant caz clinic demential.

⁸ Petre Pandrea: *Criminologie dialectică*, Ed. Fundațiilor, București, 1945, p. 233.

PROBLEME PRIVIND ÎMBUNÂTÂTIREA PREGÂTIRII
SI SELECTIONARII FUNCȚIONARILOR ADMINISTRATIVI ÎN
REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

DE

S. CIUREA

În etapa făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate în țara noastră, în știința administrației de stat, cît și în dreptul administrativ, se impune rezolvarea unor importante probleme cu privire la organizarea superioară a aparatului administrativ de stat, pregătirea politică, ideologică și profesională la un înalt nivel a funcționarilor administrativi, descoperirea de noi metode și îmbunătățirea celor vechi, în vederea organizării în cît mai bune condiții a procesului administrativ.

În studiul de față ne propunem ca, în lumina recentelor documente de partid cu privire la îmbunătățirea activității politico-ideologice de educare marxist-leninistă a tuturor oamenilor muncii¹ și a legislației în vigoare care reglementează, din punct de vedere juridic, pregătirea și încadrarea organizată a funcționarilor administrativi², să analizăm cîteva probleme mai importante privind pregătirea superioară a acestor lucrători care constituie elementul activ al fiecărui organ administrativ de stat.

În perioada construcției socialești în țara noastră, realizînd concret politica Partidului Comunist Român cu privire la importanța și rolul cadrelor în aparatul de stat, s-a format un mare număr de cadre în toate domeniile de activitate ale statului, reerutat din rîndurile clasei muncitoare, țărănimii și intelectualității, din rîndul oamenilor muncii de toate naționalitățile.

Dar, studiind lucrările Conferinței Naționale din decembrie 1967, ale Congreselor al IX-lea și al X-lea ale Partidului Comunist Român, ieșe în evidență, din aceste documente, că grija conducerii de partid și de stat privind realizarea concretă a unei temeinice pregătiri politice, ideologice și profesionale a tuturor lucrătorilor din aparatul de stat a crescut în mod deosebit.

¹ Nicolae Ceaușescu, *Expunere la consfătuirea de lucru a activului de partid din domeniul ideologiei și al activității politice și culturale educative*, 9 VI 1971, Ed. politică, București.

² A se vedea, Legea nr. 2/1971 privind perfectionarea pregătirii profesionale a lucrătorilor din unitățile socialești; Legea din octombrie 1971 privind încadrarea și promovarea în muncă a personalului din unitățile socialești.

De asemenea, legislația în vigoare, lucrările de specialitate din domeniul științei administrației de stat și a dreptului administrativ³, presa subliniază în mod deosebit necesitatea unei organizări superioare a aparatului administrativ de stat, legat de activitatea practică productivă și a unei temeinice pregătiri politice, ideologice și profesionale a funcționarilor administrativi, în vederea realizării cu rezultate pozitive a importantelor atribuții pe care le au în etapa făuririi societății socialești multilaterale dezvoltate în țara noastră.

Organele administrative centrale și locale desfășoară o vastă și multilaterală activitate în toate domeniile și ramurile administrației de stat, pe baza unor principii fundamentale specifice numai statului socialist. Ele sunt create și organizate, prin diferite acte juridice, de către organele competente, în vedere realizării concrete a obiectivelor politice ale partidului și organizărilor executării legilor adoptate de organele de putere care reprezintă voința clasei muncitoare și a întregului popor muncitor.

Organizarea executării importantelor și multiplelor atribuții care revin organelor administrative, practic, este asigurată de funcționarii administrativi, elementul activ al fiecărui organ al administrației de stat.

Este adevărat că funcționarii administrativi nu participă direct la procesul de producție, nu creează bunuri materiale, dar au un rol hotăritor în conducerea și organizarea întregului proces economic și social-cultural. De activitatea desfășurată de acești lucrători, în toate domeniile și ramurile administrației de stat, depinde într-o foarte mare măsură calitatea organizării executării, precum și a controlului executării planului economic și finanțiar, care reprezintă politica justă a partidului și statului nostru.

Realizarea cu rezultate pozitive a importantelor atribuții care revin organelor administrative din toate domeniile și ramurile administrației de stat, depinde de o bună pregătire politică, ideologică și profesională a tuturor funcționarilor administrativi. Recrutarea, selecționarea și pregătirea permanentă, politică, ideologică și profesională a lucrătorilor din aparatul administrativ creează o mare răspundere pentru conducerea colectivă a tuturor organelor administrative, indiferent de locul pe care îl ocupă în sistemul organelor administrației de stat. Temeinica pregătire politică, ideologică și profesională a funcționarilor administrativi îi ajută de a fi receptivi la nouățile științei și tehnicii avansate și la înlăturarea unor mentalități burgheze din activitatea administrativă a statului socialist.

Măsurile stabilite de Comitetul Executiv al C.C. al P.C.R., pentru îmbunătățirea activității politice și ideologice a tuturor oamenilor muncii din țara noastră, prezintă o mare importanță și pentru pregătirea și orientarea funcționarilor administrativi care au un rol deosebit în realizarea politicii partidului, în organizarea executării legilor statului și asigurarea și întărirea legalității socialești. În lumina acestui document politic de o mare importanță adoptat în concordanță cu Directivele Congreselor al IX-lea și al X-lea ale Partidului Comunist Român, funcționarii administrativi de toate gradele sunt obligați să-și îmbunătățească permanent, la locul de muncă, pregătirea politică, ideologică și profesională pentru a putea lua toate măsurile preventive, de a impiedica încălcarea dispozițiilor

³ A se vedea, I. Ceterchi, *L'organisation de l'état et la formation des cadres dans la République Socialiste de Roumanie*, „An. șt. Univ. București”, Științe juridice, anul XIX, nr. 2, 1970, p. 23—33; Romulus Ionescu, *Drept administrativ*, Ed. did. și ped., Buc., 1970, p. 174—204; Mircea Anghene, *Probleme actuale ale științei administrației în R.S.R.*, „Studii și cercetări juridice”, nr. 4/1970; Dumitru Holt, Gh. Bobocea, Emil Georgeșcu, Nicolae Anghel, Vladimir Rusu, *Administrația de stat în R.S.R.*, Ed. Acad. R.S.R., Buc., 1968, p. 143—180.

legale și de a face educația oamenilor muncii în vederea îndeplinirii obligațiilor pe care le au față de stat.

Calitatea de funcționar administrativ este legată de noțiunea funcției sau serviciului de stat. Funcția încredințată fiecărui funcționar administrativ reprezintă o parte din activitatea organului respectiv, un volum de drepturi și obligații care trebuie să fie îndeplinite în conformitate cu legile în vigoare în vederea realizării sarcinilor care revin organului administrativ.

Asigurarea și întărirea legalității socialiste constituie principalul obiectiv al organelor administrative fiind subliniată de către în documentele de partid și de stat. Trebuie să înțelegem — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — că respectarea și aplicarea neabătută a legilor este una din cerințele elementare ale muncii noastre, a obligației tuturor organelor de partid și de stat⁴.

În funcție de atribuția principală a organelor administrative de a asigura într-o formă superioară organizarea executării legilor și a tuturor actelor normative adoptate de organele de putere, toți funcționarii administrativi și în special acei de conducere, de decizie, trebuie să aibă o amplă și temeinică pregătire atât din punct de vedere politic și ideologic, cît și din punct de vedere juridic și economic, pentru a putea stabili cele mai bune măsuri în executarea obligațiilor și exercitarea drepturilor de putere, de funcțiune, pe care le au. În aceeași problemă tovarășul Nicolae Ceaușescu subliniază: „Aș spune că, în momentul de față, latura esențială este ca cei promovați în munca de conducere să aibă un înalt nivel de cunoștințe profesionale, tehnice, științifice, o bună pregătire ideologică și calități deosebite pentru munca de conducere”⁵.

Organizarea executării legilor în cadrul activității administrative necesită o mare răspundere și o largă inițiativă creatoare a tuturor funcționarilor administrativi și în special a celor de conducere care, în numele organului din care fac parte, participă la stabilirea a numeroase și variate raporturi juridice administrative, civile, de muncă, financiare etc.

Funcționarii administrativi trebuie să fie înmormâți cu temeinice cunoștințe juridice, economice, politice pentru a putea studia cu competență, în cadrul analizei juridice preventive, scopul legii și toate condițiile care să asigure îndeplinirea rațională a dispozițiilor cuprinse în legi, la termenele stabilite și cu rezultate pozitive.

Funcționarii administrativi, în organizarea executării legilor și a tuturor actelor normative adoptate de organele de putere, pornind de la caracterele specifice ale administrației de stat, nu trebuie să se mărginească la o executare formală, birocratică a legilor. El să intre în legile cu dreptul legal de apreciere asupra tuturor situațiilor care se ivesc în activitatea administrativă și să găsească cele mai corespunzătoare soluții pentru a asigura în practică o cît mai justă și oportună aplicare a legii. În societatea noastră socialistă aplicarea sau executarea formală a legii neînțînd seama de necesitate, de oportunitate nu este admisă. În documentele de partid se subliniază în mod deosebit că executarea politicii partidului și a legilor statului trebuie făcută ținând seama de faptele concrete care se nasc în activitatea economică și culturală a organelor de stat și obștești.

De aceea, în organizarea executării legilor și a tuturor actelor normative adoptate de organele de putere și administrative, funcționarii administrativi sunt obligați ca, în procesul administrativ, să asigure prin măsuri și metode superi-

⁴ Nicolae Ceaușescu, *Expunere la consfătuirea de la C.C. al P.C.R. cu conducețorii organelor de partid și a consiliilor populare județene*, martie, 1968, Ed. polit., Buc., p. 24.

⁵ Idei, *Rolul conducețor al partidului în etapa desăvirsirii construcției socialismului*, Ed. polit., Buc., 1967, p. 25.

oare realizarea cu rezultate pozitive a atribuțiilor pe care le au. Această obligație este consacrată și de Constituția țării noastre din august 1965 (art. 13) care stabilește ca o îndatorire fundamentală a organelor de stat și obștești, precum și a tuturor cetățenilor, respectarea cu strictețe a legilor, decretelor și a tuturor acțiilor normative adoptate de organele de putere.

Una din atribuțiile principale ale funcționarilor administrativi se referă la păstrarea, apărarea, dezvoltarea și buna organizare a gospodăririi mijloacelor de bază și a fondurilor de rulment repartizate unităților socialești din fondul unic al proprietății socialiste de stat cu dreptul de folosință.

Proprietatea socialistă constituie izvorul principal de mijloace materiale și banenști necesare îmbunătățirii condițiilor de viață ale oamenilor muncii.

In documentele Congresului al X-lea al P.C.R. se subliniază în mod deosebit necesitatea asigurării unei ordini desăvârșite în administrarea avutului statului, în folosirea fondurilor fixe și circulante, în gospodărirea întreprinderilor economice. Folosirea cu maximum de randament a fondurilor fixe și circulante în procesul de producție, în etapa actuală, impune tuturor lucrătorilor din aparatul de stat sporirea răspunderii și dezvoltarea inițiativei lor creative⁶.

Funcționarii administrativi de conducere și de specialitate sunt obligați, atât ca funcționari cât și ca cetățeni, să utilizeze toate metodele tehnice ale evidenței contabile și statistice pentru a putea urmări în toate fazele procesului de producție circuitul acestor bunuri în conformitate cu dispozițiile legale asigurând permanent integritatea proprietății socialești de stat.

Inventarierea și ținerea ulterioară a unei evidențe riguroase a mijloacelor de bază și a fondurilor de rulment, în cadrul fiecărei unități socialești prezintă o mare importanță nu numai pentru organele administrative, dar și pentru rezolvarea litigiilor care se nasc în procesul administrativ și care sunt soluționate de instanțele judecătoarești.

Nerespectarea dispozițiilor legale cu privire la inventarierea, păstrarea și folosirea rațională a mijloacelor fixe și circulante, creează o serie de situații nefavorabile în gospodărirea acestor bunuri și care nu pot fi înălțurate decit prin organizarea unor forme superioare și eficiente de control preventiv, în timpul și după executarea sarcinilor.

Analizînd documentele de partid, diferențele acte administrative financiare-contabile, activitatea instanțelor judecătoarești și organelor procuraturii, precum și prețioasele informații publicate în presa noastră zilnică, la radio și televiziune se poate constata că mai sunt în aparatul administrativ de stat funcționari care se abat grav de la realizarea obligației fundamentale, apărarea și buna organizare a gospodăririi bunurilor care formează proprietatea socialistă de stat.

Mai există funcționari în aparatul administrativ care, din cauza unui nivel scăzut politic, ideologic și profesional nu acordă atenția cuvenită rezolvării la timp a cererilor legale ale oamenilor muncii, nu depun suficient interes pentru realizarea unei superioare organizări a procesului administrativ, sau încearcă — prin mijloace ilegale — să sustragă bunuri din patrimoniul statului în calitate de gestionari, urmărind realizarea unor venituri fără muncă, nepuțind justifica ulterior concordanța între venituri, comportare și cheltuieli făcute în viață particulară.

Apariția Legii nr. 18/1968 și a Decretului nr. 311 din sept. 1971 privind controlul averilor este justificată într-o foarte mare măsură, în primul rînd de nivelul scăzut profesional, politic și ideologic al unor funcționari căror conduce-

⁶ A se vedea, Legea nr. 22 din 18 noiembrie 1969 privind angajarea gestiunilor, constituirea de garanții și răspunderea în legătură cu gestionarea bunurilor organizațiilor socialești; Legea din octombrie 1971 cu privire la gospodărirea fondurilor fixe, resurselor materiale și aprovizionării tehnico-materiale.

rea unităților socialiste le încrezătoriează cu ușurință gestionarea mijloacelor de bază și a fondurilor de rulment.

De asemenea, aceste rezultate negative se datorează și faptului că, în unitățile sociale, unele direcții, servicii, secții, birouri de planificare, contabilitate, statistică, financiare nu respectă cu strictețe dispozițiile legale și nu asigură o bună organizare a activității lor.

Conducerea colectivă a unităților sociale, conducătorii acestora subdiviziuni nu exercită un control organizat, la timp și eficient, asupra angajării lucrătorilor gestionari și a activității pe care o desfășoară ulterior în gospodărirea bunurilor încredințate.

Funcționarii administrativi de toate gradele, în buna gospodărire a mijloacelor fixe și de rulment, au un rol hotărâtor și o mare răspundere în fața conducerii de partid și de stat. De aceea, conducerea colectivă a organelor administrative este obligată, în conformitate cu directivelor partidului și legislația în vigoare, să desfășoare o muncă organizată de educație politică, ideologică și profesională în cadrul reciclării, în rîndul tuturor lucrătorilor, precum și exercitarea unui control eficient asupra modului cum se execută obligațiile de serviciu.

O condiție esențială pentru bunul mers al administrației noastre de stat o constituie participarea largă, activă și organizată a maselor de oameni ai muncii la rezolvarea importanțelor probleme gospodărești.

Constituția R.S. România, ca și alte acte juridice normative, reglementează că organele administrative, în realizarea sarcinilor care le revin, sunt obligate să păstreze permanent și în mod organizat o strânsă legătură cu masele largi populare prin diferite și variate forme organizatorice.

Cu privire la această problemă, tovarășul Nicolae Ceaușescu arată: „Nu putem să nu atragem atenția asupra pericolului pe care-l prezintă pentru buna funcționare a aparatului de stat, a conducerii economiei, culturii, a întregii vieți obștești tendințele de birocratism care pot duce la ruperea de masele largi populare, la apariția unor contradicții sociale”⁷.

Păstrând o strânsă legătură cu masele largi populare, funcționarii administrativi au posibilitatea de a culege informații, păreri și sugestii care pot constitui temeiul unor măsuri corespunzătoare actuale și de perspectivă în activitatea administrativă.

Administrația de stat socialistă are un rol profund educator și de aceea în realizarea atribuțiilor care îi revin se utilizează într-o foarte mare măsură metoda convingerii.

Funcționarii administrativi sunt obligați să ducă o muncă susținută de educare a maselor populare pentru a le convinge de necesitatea participării lor la buna gospodărire a treburilor obștești și să le stimuleze spiritul creator.

De asemenea, funcționarii administrativi, prin specificul activității lor, se găsesc permanent în legătură cu masele de oameni ai muncii având numeroase posibilități de a-i educa în spiritul devotamentului față de patrie, să respecte din convingere dispozițiile cuprinse în legi, regulile de conviețuire socială, să apere proprietatea socialistă și să aibă o atitudine corectă față de îndatoririle cetățenești.

Dar funcționarii administrativi care au un rol deosebit de important în educația politico-ideologică a maselor populare sunt obligați ca ei însăși să aibă o temeinică pregătire politică, ideologică și profesională, o conștiință socialistă ridicată.

Trebue să subliniem că funcționarii administrativi, prin popularizarea directivelor partidului, a legilor și a tuturor actelor normative, prin mijloace educative, au adus și aduc o importantă contribuție la asigurarea ordinii sociale, întărirea legalității sociale și la dezvoltarea conștiinței sociale a maselor populare.

⁷ Congresul al X-lea al P.C.R., Ed. polit., Buc., 1969, p. 54.

În statul socialist român funcționarii administrativi sunt considerați slujitorii ai poporului și de aceea ei sunt obligați să-și îndeplinească atribuțiile care izvorăsc din funcțiile pe care le dețin în mod conștincios și la termenele fixate, dind dovdă de un accentuat spirit gospodăresc și multă inițiativă creatoare în acțiunile pe care le întreprind.

Fiecare organ administrativ este obligat să ia toate măsurile necesare în vederea unei organizări superioare a muncii asigurând toate condițiile ca fiecare funcționar din administrația de stat să-și poată desfășura activitatea într-o formă activă și eficientă, înălăturând târăgăneala, formalismul, birocratismul, centralismul excesiv, care sunt aspecte negative ale activității administrative.

„Trebuie înțeles o dată — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — că nu cetățenii sunt la dispoziția aparatului de partid și de stat, a funcționarilor, ci invers, aparatul de partid, de stat, funcționarii sunt la dispoziția cetățenilor”⁸.

Organele administrative apar ca subiecte de drept în numeroase și variate raporturi juridice în care, de regulă, pe baza și în vederea organizării executării legilor acționează din proprie inițiativă.

În raporturile de serviciu cu alte organe de stat și obștești, precum și cu cetățenii, funcționarii administrativi de stat trebuie să analizeze cu multă competență rezolvarea sarcinilor care le revin, neavând dreptul să refuze cu ușurință serviciile legale solicitate și nici dreptul de a face exces de drepturile de funcțiune cu care au fost investiți de către stat la incadrarea în funcție.

Am analizat cîteva din cele mai importante atribuții care revin funcționarilor administrativi pentru a sublinia necesitatea îmbunătățirii permanente a pregăririi lor politice, ideologice și profesionale în vederea îndeplinirii în cele mai bune condiții a sarcinilor care le revin.

Tinind seama de faptul că funcționarii administrativi constituie o forță puternică care asigură realizarea politiciei partidului și guvernului în toate domeniile și ramurile administrației, statul socialist, în vederea pregăririi de cadre administrative care să corespundă exigențelor actuale, a creat condiții deosebite prin înființarea de școli, institute universitare, învățămîntul fără frecvență și alte forme de învățămînt.

A fost creată o rețea de școli tehnice financiare cu scopul de a crește cadre care să organizeze realizarea activității administrativ-financiare a statului, institute economice și de planificare cu rolul de a pregăti cadre în domeniul administrației economiei și planificării. În centrele importante ale țării funcționează școli administrative care au atribuția de a pregăti cadre administrative pentru comitetele executive comunale. Pe lîngă Facultatea de drept din București funcționează o secție administrativă, iar în cadrul tuturor facultăților de drept din țară este organizat învățămîntul fără frecvență.

În cadrul învățămîntului fără frecvență un mare număr de lucrători care activează deja în cadrul organelor administrative centrale și locale se perfecționează și își fac o temeinică pregătire în acest domeniu juridic administrativ. În orașul Sibiu a fost recent înființată o facultate economico-administrativă.

În urma organizării Academiei „Ștefan Gheorghiu” de pe lîngă C.C. al P.C.R. s-a înființat, în cadrul acestei instituții superioare, Institutul central de pregătire a cadrelor de conducere din economie și administrația de stat.

O formă nouă de învățămînt prin care se asigură împrospătarea cunoștințelor tuturor lucrătorilor din aparatul de stat la locul de muncă, denumită reciclarea profesională este reglementată din punct de vedere juridic prin Legea nr. 2/1971.

Scopul acestei legi se referă la stabilirea obligațiilor pentru toate organele de stat de a asigura la locul de muncă pentru toți lucrătorii din aparatul de stat.

⁸ Nicolae Ceaușescu, *Expunere la consfătuirea de la C.C. al P.C.R. cu conducătorii organelor de partid și consiliilor populare județene*. Ed. polit., Buc., p. 19.

condițiiile necesare să-și completeze permanent cunoștințele profesionale, politice și ideologice în mod obligatoriu.

Necesitatea împrospătării cunoștințelor profesionale, politice și ideologice este justificată de dezvoltarea forțelor de producție în condițiile revoluției tehnico-științifice contemporane.

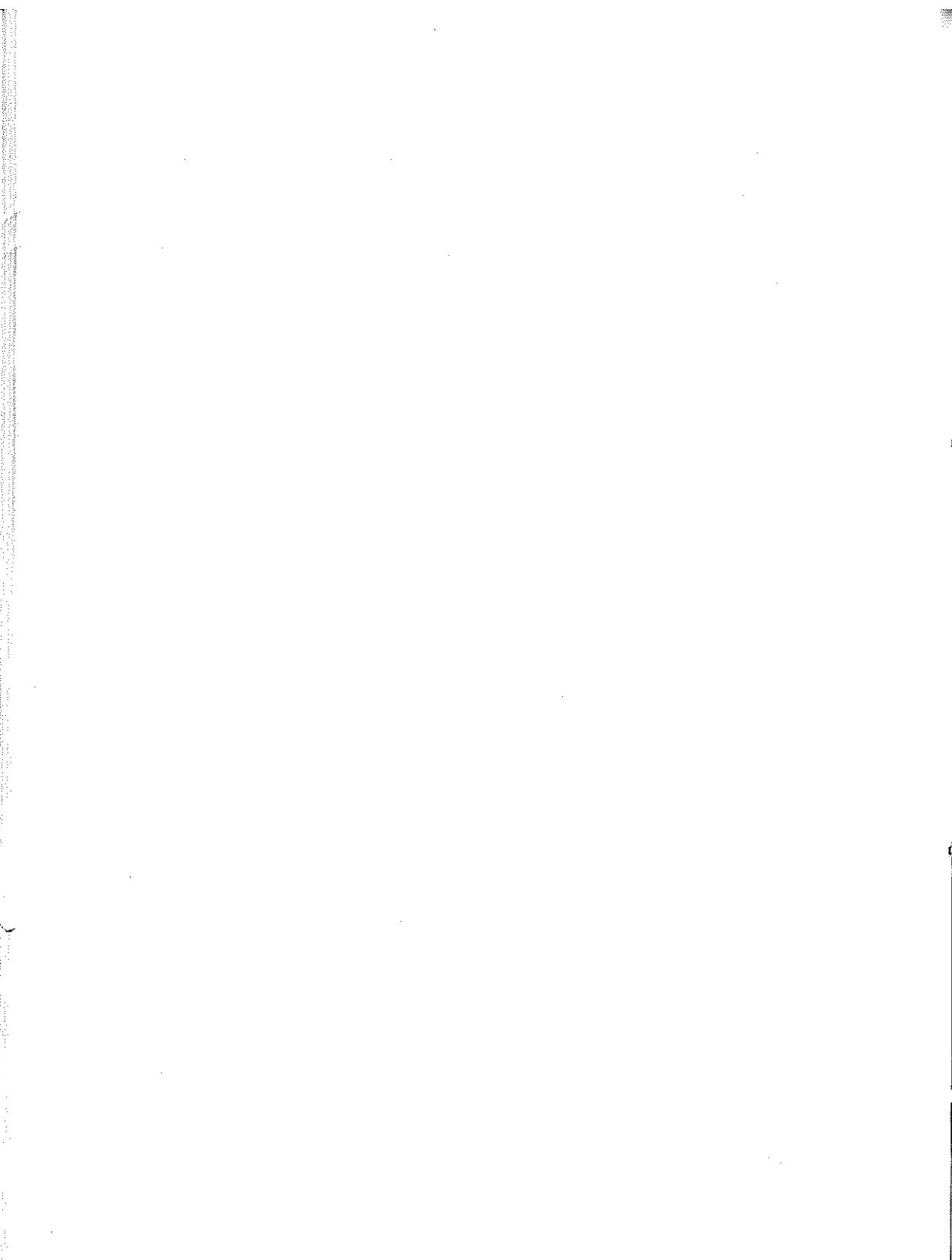
Răspunderea pentru organizarea și buna desfășurare a activității de perfecționare a pregătirii tuturor salariaților revine ministerelor și tuturor organizațiilor sociale de stat.

Reciclarea profesională este o acțiune nouă, întreprinsă de conducerea partidului și statului nostru și reglementată pentru prima dată în țara noastră din punct de vedere juridic, în mod special, în Legea nr. 2/1971.

De asemenea, menționăm legea din octombrie 1971 privind încadrarea și promovarea în muncă a personalului din unitățile socialiste care stabilește pe baze științifice condițiile pe care trebuie să le îndeplinească cadrele din aparatul de stat privind pregătirea profesională politică și ideologică în vederea unei repartizări juste în procesul de producție.

Aceste importante acte juridice normative cuprind reglementarea juridică a politiciei de cadre a P.C.R. în actuala etapă de dezvoltare a statului nostru.

Toate măsurile și condițiile materiale create de conducerea partidului și statului nostru, au rolul de a asigura o temeinică pregătire politică, ideologică și profesională a cadrelor care se specializează în administrația de stat, informarea lor cu temeinice cunoștințe teoretice și practice necesare la rezolvarea importanțelor atribuții care revin administrației în etapa actuală.

COMISIA DREPTURILOR OMULUI ÎN SISTEMUL O.N.U.

DE

C. ZOTTA

Istoricul creării acestei comisii este poate cel mai bogat în raport cu celelalte organe subsidiare ale Consiliului Economic și Social, organ principal al O.N.U. Încă în octombrie 1944 la Dumbarton-Oaks, în timpul „con vorbirilor de explorare“ între experții Angliei, Chinei, S.U.A. și U.R.S.S., referitoare la crearea O.N.U., s-a ajuns în propunerile prealabile (cap. IX, Titlul A, pct. 1), la formularea scopurilor urmărite de un asemenea organism în vederea „promovării drepturilor omului și libertăților fundamentale“. Discuția a avut de fapt un caracter mai larg vizând sensurile, natura și menirea ECOSOC în general¹.

Acest principiu este reluat în mai multe dispoziții ale actului constitutiv al O.N.U., dar spre deosebire de propunerile prealabile, conform art. 68, Consiliul își creează un organ propriu, destinat nemijlocit realizării unei activități permanente de resort².

Constituirea comisiei a fost dispusă prin rezoluția E/5/I din 16.II.1946 pentru îndeplinirea funcțiilor prevăzute în § 2, art. 62 și în spiritul art. 1 pct. 3, 13 lit. b 68, 76 lit. c din Cartă³.

Era pentru prima oară în istorie cînd într-un document de drept internațional se menționa într-o formă expresă obligația statelor de a promova drepturile omului.

Hotărîrea a fost însă urmată în continuare de discuții de pe poziții diferite. Astfel, la 9 mai 1946, în dezbatările ce au avut loc la Hunter-College cu privire la progresul activității Comisiei, o parte din reprezentanții statelor membre, capi-

¹ În documentul general se stipula necesitatea „creării condițiilor de stabilitate și felicire pentru menținerea păcii, relațiilor amicale și pașnice între națiuni. Organizația trebuie să faciliteze soluționarea problemelor umanitare internaționale de ordin economic, social și altele și să promoveze respectarea drepturilor omului și libertăților fundamentale. Adunarea Generală și, sub controlul ei, un Consiliu economic și social — vor trebui să fie însărcinate cu îndeplinirea acestei misiuni“.

² Hotărîrea creării Comisiei drepturilor omului a fost în principiu adoptată la data de 4 mai 1945 la Conferința Națiunilor Unite la San-Francisco, în ultimul minut înainte de expirarea termenului pentru depunerea amendamentelor la Propunerile prealabile de la Dumbarton Oaks, după o ședință furtunoasă la care au mai fost invitate să participe 42 diferite organizații internaționale.

³ „...pentru a facilita tuturor, fără descriminare de rasă, sex, limbă sau religie, accesul la drepturile omului și libertățile fundamentale“.

taliste, au formulat opinia potrivit căreia membrii acestui organ ar trebui să fie personalități independente și nu reprezentanți desemnați de guverne. Se tindea deci la crearea unui organ specializat privilegiat față de celelalte organe subsidiare, aflat mai mult în legătură cu Adunarea Generală decât cu ECOSOC.

Literatura juridică burgheză a sustinut această idee în mod consecvent, exagerind cu intenție sensurile noțiunilor „drepturilor omului” și „apărării intereselor minorităților naționale” cu scopul sădăt de negare a suveranității statelor și respectiv recunoașterii dreptului de intervenție din afară, a amestecului străin „legal” în afacerile interne ale statelor pe considerentul „apărării” unor drepturi ale omului care ar putea fi încălcate prin politica națională. Orientarea era evident îndreptată împotriva statelor socialiste ale căror măsuri economice și sociale au avut ca obiect lichidarea claselor exploatatoare și crearea societății fără clase⁴.

Opoziția categorică a majorității statelor și îndeosebi a celor socialiste a dus la triumful unui mod realist de abordare a problemei, dându-se principiului un conținut efectiv⁵ la nivelul în care el poate și trebuie să fie deopotrivă materializat în toate statele, indiferent de sistemul lor social-economic, fără vreun amestec extern care ar aduce o atingere a suveranității și independenței naționale a statelor⁶.

Fără îndoială că în procesul interpretării și aplicării unor dispoziții ale Cartei la situațiile concrete, de fapt, pot exista unele puncte de vedere deosebite, dar interesele apărate sunt în ultimă instanță aceleași, fiind deopotrivă recunoscute de statele ambelor sisteme economice. Ele reprezintă un volum necesar de drepturi și libertăți care în esență trebuie să fie proprii societății moderne și în consecință necesare și acceptabile pentru sistemul relațiilor internaționale contemporane.

Rezistența unor state capitaliste, opusă uneori îndeplinirii unor recomandări ale Comisiei și respectiv ale O.N.U. în acest domeniu, nu-și au originea într-o inconsecvență determinată de factori de ordin semantic, ci de interese care în realitate se găsesc în conflict cu spiritul și litera Cartei O.N.U..

Așa, de exemplu, desi dreptul la intrunire și organizare este strins legat de libertatea conștiinței este înscris în constituțiile statelor burgheze și răspunde unor principii corespunzătoare ale Cartei O.N.U., nu puține sunt statele capitaliste care îngrădesc sau interzic în fapt existența partidelor comuniste și muncitorești, acți-

⁴ Vezi ex.: Cassin, René, *La technique et les principes du droit international public*, Paris, 1950, p. 72—73.

⁵ Conceptul sociologic burghez al drepturilor omului și libertăților sale fundamentale se află undeavă în sfera generală a unor „bune intenții” în afara claselor și intereselor de clasă. Primele „idei ale drepturilor omului și libertăților cetățenești” au apărut în acceptiunea modernă mai întâi ca o manifestare reținută a iluminiştilor francezi împotriva rînduierilor feudale justificate prin principiile dreptului natural, apoi ca o lozincă revoluționară burgheză pentru mobilizarea maselor în vederea cuceririi puterii. Odată creat, statul burghez restringe tot mai mult sfera acestor drepturi în măsura în care ele ar putea afecta în vreun fel interesele vitale ale proprietății private, mergind în imperialism pînă la o accentuată îngrădire practică și negare teoretică indirectă.

⁶ Vezi Doc. O.N.U.: A/C.S/SR. 1724, Cuvîntarea reprezentantului României înținută în fața Comisiei a III-a a Adunării Generale la data de 28.XI.1963 în legătură cu „Problema măsurilor de punere în aplicare a „Pactelor drepturilor omului”. În: România la O.N.U.; Sesiunea XVIII a Adunării Generale, M.A.E., Buc. 1963; Cernicenko, S. V. *Prava celoveka i printip nevmešatelnstvo v Ustava OON*. În: Sovetskoe ejegodnik Mejdunarodnogo prava, 1964—1965, Moskva, Izdvo Nauka, p. 176—182; Vašak, Karel, *L'application des droits de l'homme et des libertés fondamentales par les jurisdictions nationales*, Cahier de Bruges N. S. 14 Sémaine de Bruges, 1965, p. 335—350; Juvinny, Pierre, *La protection juridique des droits de l'homme sur le plan international*. R. I. Sc. Soc. 1966, No. 1, p. 61—76.

vitatea sindicală, asocierea și organizarea liberă a oamenilor muncii din aceste state.

In același timp statele socialiste nu puteau accepta ca sub pretextul apărării drepturilor omului prin mijloace de drept internațional, să se facă presiuni asupra politiciei lor interne, de lichidare a exploatařii și a oricăror canale prin care ea ar tinde să regenereze. În pericol nu se aflau drepturile omului, ci drepturile foștilor exploataitori contestate de toate categoriile sociale productive, care n-ar mai putea dispune de reale drepturi și libertăți dacă ar trebui să le aștepte de la o clasă care a dominat prin întreținerea unor regimuri bazate pe teroare și exploatare.

Datorită acestei cauze, apărarea drepturilor omului și libertăților cetățenești de către O.N.U. este destul de dificilă, invocându-se adeseori conflictul dintre prevederile art. 62 § 2 și art. 2 § 7 din Carta O.N.U.

Realitățile demonstrează că în spătă „credința în drepturile fundamentale ale omului, în demnitatea și valoarea persoanei umane, în egalitatea în drepturi a bărbătașilor și femeilor, precum și a națiunilor mari și mici” consacrată în alin. 2 al Preambulului Cartei O.N.U., vizează de fapt nu eventualele situații sporadice și izolate, ci încălcări ale drepturilor omului care nu pot fi lăsate exclusiv la latitudinea competenței interne a statelor, deoarece ar crea un pericol pentru pacea și securitatea internațională, ca de exemplu în Africa de Sud, Rhodesia, etc.

Nu se presupune însă că drepturile omului ar putea deveni un izvor de drept internațional⁷, ci constituie doar un factor care poate determina crearea unor norme juridice⁸. Individul sau minoritățile naționale nu pot pretinde calitatea de subiect al dreptului internațional, aşa cum încearcă să demonstreze literatura juridică burgheză de specialitate⁹ decât cu titlu de excepție și în orice caz, nu de proporția și natura celui rezervat statelor.

Ceea ce este acceptat și stimulat în sistemul relațiilor internaționale este instituția drepturilor omului care are profunde implicații într-o întreagă gamă de alte fenomene sociale ce prezintă un interes vital pentru securitatea internațională: crimile contraumanității, crima de genocid, pedepsirea criminalilor de război, încălcarea convențiilor internaționale în această materie, sclavajul, comerțul cu oameni, etc.¹⁰.

⁷ Vezi: Sibert, Marcel, *Traité de droit international public*, Paris, 1951, vol. I, p. 427—446; *Résolutions de l'institut de droit international* (1873—1956) Bâle, 1957, p. 1—2; V. „L'institut voit dans la présente déclaration „les droits fondamentaux de l'homme, base d'une restauration du droit international“ de 9. VIII. 1947 Lausanne) une condition essentielle de l'observation du droit international et de son développement technique.

⁸ Vezi: G. eamănu Grigore, op. cit., p. 22.

⁹ Bourquin, Maurice, *L'humanisation du droit des gens*. (Din „La technique et les principes du droit public“) Paris, 1950, p. 51—53.

¹⁰ Glaser, Edwin, *Les droits de l'homme à la lumière du droit international positif*. In *Mélanges offerts à Henri Rolin. Problèmes du droit des gens*. Paris, Editions Pedone, 1964 p. 104—124. Slopecenako, N., XXIV-a sessia Gheneralnoi Assamblei OON. In: Mej. Jizni, No. 1, 1969, p. 29—28. Ostrovskii, Sa. A. OON i prava celoveka. Moskva, Izd. vo. Mejdi, otнош 1969, p. 191. Voevodin, L. D., *Svoboda licnosti i osnovnie prava grajdjan v sozialisticeskikh stran Evrope*. Izd-vo, Nauka, Moskva, 1963, 293 p. Trainin, A. N., *Zascita mira i borba s prestupleniami protiv celovecestra*. Moskva 1956. Tran, Fam., *La protection pénale des droits fondamentaux de l'homme* R.D.I. Sc. dipl. nr. 3, 1965, p. 219—227; Nations Unies, Questions humanitaires et sociales. Ch. m. vol. 2, nr. 10, p. 47—54; No. 11, p. 111—117; vol. 3, Nr. 1, p. 91—97; Nr. 3, p. 25—29; Nr. 4, p. 27—33; Nr. 5, p. 46—49; Nr. 6, p. 48; Nr. 7, p. 44. Convenția privind preîntimpinarea crimi de genocid și pedepsirea ei. In „Mejdunarodnoe pravo v izbrannih dokumentah Moskva, 1957, p. 213—217; Convenția de la Geneva privind regimul răniților, prizonierilor, naufragiaților și populației civile în timpul războiului (12. VIII. 1949) Ratificată de România prin Decretul nr. 183, Bul. Of. nr. 25 din 21. V. 1954.

Prin aceeași rezoluție prin care s-a hotărât crearea Comisiei pentru drepturile omului s-a creat și subcomisia pentru condiția femeii care mai tîrziu a devenit un organ de sine stătător.

Mandatul încredințat comisiei drepturilor omului exprimă formele de activitate pe care aceasta este chemată să le realizeze în îndeplinirea dispozițiilor cuprinse în conținutul Cartei. Ea este împăternicită să prezinte Consiliului rapoarte și recomandări referitoare la Carta internațională a drepturilor omului, declarația internațională despre libertățile cetățenești, libertatea informațiilor și altor probleme având un asemenea caracter, apărarea minorităților naționale, preîmpinarea discriminărilor rasiale pe considerente de rasă, sex, limbă și religie, efectuarea de studii pe alte teme ce pot fi stabilite de Consiliu. Comisia poate face propuneri privind eventualele modificări ale sferei preocupărilor ei, poate crea subcomisiile ce pot deveni oportune.

Comisia a fost inițial compusă din 21 de reprezentanți ai guvernelor aleși de ECOSOC pe un termen de 3 ani, dispune de un birou condus de un președinte, doi vicepreședinți și un raportor. Ea are sediul permanent la Geneva. În prezent comisia este formată din 32 de membri.

Activitatea Comisiei drepturilor omului îmbrățișează o largă arie de probleme specifice individului în societate¹¹. În activitatea O.N.U., în acest cadru, s-a invocat necesitatea unui instrument internațional nemijlocit, elaborat sub egida O.N.U. în care să se consacre acele drepturi și libertăți ale omului și cetățeanului care sunt unanim recunoscute de statele membre ale O.N.U. Ele trebuie să se angajeze a include normele corespunzătoare în dreptul lor constituțional și în restul legislației interne. Acest proces a început a fi realizat în mod formal prin adoptarea la Geneva către sfîrșitul anului 1947 a unui proiect intitulat „Declarația universală a drepturilor omului“ elaborat de către Comisia socială pe baza însărcinării primite de Consiliu de la Adunarea Generală prin rezoluția 4/43/I din 11.XII. 1946¹².

„Declarația universală a drepturilor omului“¹³ a constituit obiectul unor încordate discuții în Adunarea Generală chiar din momentul depunerii „proiectului Cassin“ datorită tendinței unor state capitaliste de a introduce în conținutul ei, elemente destinate a permite imixtiunea externă în afacerile interne ale statelor. A fost de asemenea respinsă propunerea introducerii textului Declarației în cadrul Cartei O.N.U. prin adoptarea unui amendament conform art. 108 din Cartă¹⁴.

¹¹ Exprimind : drepturile civile și politice, recunoașterea persoanei juridice și protecția legii, dreptul privind acuzarea în materie publică, onoarea și reputația, libera circulație și domiciliul, căsătoria și familia, proprietate, muncă, securitatea socială, maternitate și copii, educație, protecția, producția științifică, literară, artistică, dreptul de petiționare, apărarea minorităților, libertatea gîndirii, conștiinței religioase, opiniei și expresiei, reununi și asociații pașnice etc.

¹² Vezi Doc. O.N.U. : A/64/Add. 1.

¹³ Cassin, René. *L'élaboration de la Déclaration (Quelques souvenirs sur la Déclaration universelle de 1948)*. In : Rev. Droit contemp. nr. 1, 1968, p. 11—24.

¹⁴ În final „Declarația Universală a drepturilor omului“ a fost adoptată la 10.XII.1948, după 87 de ședințe ale Comisiei sociale și trei ședințe plenare ale Adunării Generale cu 48 de voturi, 8 abțineri și nici un vot contra. Ea a fost expusă de Eleanor Roosevelt în sala Palatului Chaillot. Universalitatea ei rezultă din împrejurarea că drepturile și libertățile proclamate nu țin seama de deosebere dintre sistemele economice ale statelor, de factori naționali sau sociali, de stadiul de independență a oricărora regiuni ale lumii.

Ea se compune dintr-un preambul și 30 de articole prin care se consacra drepturile politice, civile, sociale, economice și culturale ale omului. Dintre drepturile noi, neîntâlnite în constituțiile burgheze, dar caracteristice celor socialiste sunt dreptul la învățătură, la odihnă, organizarea socială, egalitatea deplină a tuturor națiunilor, garantarea libertății cuvîntului, întrunirii, demonstrațiilor, dreptul la asociere în organizații obștești.

De altfel multe din aceste drepturi figurează în Declarație într-o formă vagă și imprecisă datorită rezervelor manifestate de unele state capitaliste. Chiar șiind lucrurile, Declarația are o anumită valoare declarativ normativă internațională, fiind primul act de asemenea proporții, care ilustrează contribuția ECOSOC la dezvoltarea dreptului internațional contemporan¹⁵.

Pe tot parcursul dezbatărilor, problemele drepturilor omului au fost strâns legate de cea a dreptului națiunilor la autodeterminare¹⁶.

În ce privește apărarea drepturilor omului în teritoriile neautonome, în afara prevederii art. 76, lit. c din Cartă, s-a atras atenția asupra sarcinilor ce revin statelor mandatare pentru respectarea acestor drepturi și obligativitatea prezentării către Organizație a informațiilor periodice corespunzătoare.

Rezultă astfel din istoricul acestei instituții de drept internațional că, condițiile și mijloacele de promovare a drepturilor omului, originea și sfera lor de aplicare, au evoluat în funcție de modificările ce s-au produs în raporturile dintre individ și stat, ridicându-se prin statul liberal burghez pe ruinile absolutismului feudal și tinzând spre conceptul socialist, spre guvernarea prin și pentru popor. Deși are o valoare deosebită, „dată fiind lipsa unor mijloace de ordin juridic pentru aducerea sa la îndeplinire, pe lîngă o prea mare generalitate a dispozițiilor sale, dar mai cu seamă datorită rezistenței forțelor politice legate de marele capital monopolist interesat în menținerea subjugării coloniale sub formele sale moderne. Declarația universală a drepturilor omului, nu și-a găsit traducerea sa în viață în modul dorit de popoare“¹⁷.

Ca valoare umană fundamentală, noțiunea „drepturilor omului“ este indisolubil legată de cea a „securității internaționale“ reprezentând justificarea și sensurile

¹⁵ Vezi : Ghelmegeanu, M., *Declarația Universală a drepturilor omului și perspectivele dezvoltării progresiste a dreptului internațional contemporan*. În : Justiția Nouă nr. 11, 1963, p. 15 și urm. Verdovdt, Albert ; *Signification actuelle de la Déclaration universelle des droits de l'homme*. Just. Monde nr. 2, tom. VII, déc. 1965, p. 159—170 ; Milojevic, M., *La Déclaration Universelle des droit de l'homme et sa portée juridique*. J.R.M.P. 1965 nr. 2—3 p. 44—64 ; Cassin, René, *Originea Cartei drepturilor omului. Două părți noi completează Declarația*. În „Le Courrier UNESCO“, I. 1968, p. 4—6 ; Declarația Universală și convenții privitoare la drepturile omului, În : Mejdunarodnoe pravo v izbrannih dokumentah. Moskva, 1957, vol. I, p. 213—230.

¹⁶ Așa de ex. : rezoluția A/837/IX a Adunării Generale din 14. XII. 1954, prin care se reamintesc recomandările făcute Consiliului prin rezoluția A/637/VII. A/648/VII și a A/738/VIII, cum și prin rezoluția E/545 G/XVIII se propunea Comisiei pentru drepturile omului să elaboreze recomandările necesare referitoare la supravegherea pe plan internațional a dreptului națiunilor la autodeterminare și drepturile lor suverane inalienabile asupra bogățiilor și resurselor naturale.

¹⁷ Popescu R. Tudor, *Semnificația „Declarație universale a drepturilor omului“ la două decenii după adoptarea sa*. În : Rev. rom. dr. internat. nr. 3—4, 1968, p. 105—118.

sistemului relațiilor internaționale contemporane. De la domeniile izolate ale protecției drepturilor omului în parametri excesiv naționali, sub influența cooperării internaționale în cadrul O.N.U., se tinde spre o doctrină nouă, potrivit căreia omul devine beneficiarul unei protecții internaționale.

Din acest punct de vedere se apreciază că dispozițiile Cartei O.N.U. ar constitui de fapt o reacție de echitate îndreptată împotriva doctrinei și practicilor fasciste.

Numerose alte convenții au menirea de a suplini și completa reglementarea existentă în materie de apatrizi, refugiați, libertatea de asociere în sindicate, interzicerea sclavajului, libertatea de informare, condamnarea descriminării rasiale, etc.

Așa cum s-a arătat însă, atât teoria cât și practica unor state nesocialiste continuă să ceară recunoașterea calității de subiecte de drept internațional pentru indivizi și admiterea controlului internațional în această materie. În special în legătură cu a doua chestiune se motivează că din moment ce statele semnatare ale declarației s-au obligat să reglementeze prin legislația internă situația drepturilor omului, existând posibilitatea violării legislației în spătă, trebuie să se recunoască și posibilitatea controlului internațional asupra angajamentelor asumate.

Asemenea tendințe rămân însă obiectul unor discuții controversate, deoarece Organizația nu poate apela la utilizarea unor mijloace de drept internațional pentru a interveni în politica internă a statelor.

Situația se reflectă de altfel și în numărul impresionant de proiecte și contraproiecte prezentate în cursul dezbatelerilor referitoare la sanctiunea violării drepturilor omului, proiecte care oferă soluții deosebit de nuanțate, dar neadoptate de Consiliu.

O soluție extremă propusă, a fost de a se adopta o procedură judecătoarească, prin înființarea unei Curți internaționale speciale, pentru drepturile omului, care să fie competentă atât pentru plingerile formulate de state, cât și de indivizi.

Criticii acestei propunerii au revendicat însă folosirea exclusivă a negocierilor diplomatice ca mijloc de soluționare a litigiilor generate de o pretinsă nerespectare a drepturilor omului¹⁸. Proiectele de pacte internaționale privind drepturile omului în variantele finale au oferit soluția bunelor oficii exercitată de un Comitet special al O.N.U. pentru drepturile omului, fără prevederea eventualiei competențe de a primi plingeri de la indivizi.

Orientarea juridică a acestor discuții a fost determinată de modificările substanțiale pe care prevederile proiectelor le implică atât în raporturile dintre statele membre ale O.N.U., cât și în raporturile dintre state și individ. În ultimă instanță însă, discuțiile au căpătat un evident caracter politic¹⁹.

Reflectînd un anumit echilibru al punctelor de vedere atât de deosebite, Adunarea Generală s-a limitat a cere statelor o conduită moderată în trei puncte:

¹⁸ Vezi: Bourquin, Maurice, *L'humanisation des droits des gens*. În *La technique et les principes du droit public*, Paris, 1950, p. 44.

¹⁹ De remarcat poziția României exprimată la sesiunea din octombrie 1966 de tov. Mira Groza pe marginea problemei „Violării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, inclusiv politica de descriminare rasială, segregare și apartheid, cu referire specială la țările coloniale și alte teritorii dependente”; „transformările politice și sociale care s-au produs în întreaga lume, au îmbogățit noțiunea de drept al omului. Libertățile cucerite au devenit un factor mobilizator care antrenăază păturile cele mai largi ale populației la o activitate politică, economică și socială fără precedent”. (Vezi „Scîntea” nr. 7123 din 6.X.1967).

1. obligația statelor membre de a prezenta Comisiei pentru drepturile omului rapoarte trienale asupra progreselor realizate în promovarea acestor drepturi și asupra dificultăților întâmpinate;

2. întocmirea unui program de studii cuprinzătoare referitoare la diferențele drepturi înscrise în Declarația Universală a drepturilor omului.

3. crearea de organisme consultative care să dezbată cele mai oportune mijloace de promovare a drepturilor omului.

O intensă activitate a fost desfășurată în Comisia drepturilor omului, Comisia III-a a Adunării Generale și în Adunarea Generală pentru elaborarea și adoptarea unui Pact al drepturilor omului.

În baza rezoluției A/217 F/II, Comisia pentru drepturile omului a supus Consiliului la sesiunea a VI-a un asemenea proiect, cuprinzând angajamentul statelor membre de a respecta și garanta tuturor cetățenilor aflați pe teritoriul lor, drepturile și libertățile înscrise în Cartă. La sesiunea V-a, ECOSOC a transmis la rîndul său acest proiect Adunării Generale prin rezoluția E/303 I/X. În dezbatările Adunării Generale în jurul acestui proiect de Pact, U.R.S.S. a prezentat o rezoluție cuprinzând o serie de amendamente esențiale, atrăgind în special atenția asupra faptului că, punerea în aplicare a unui asemenea Pact aparține exclusiv guvernelor, cerînd totodată renunțarea la art. 19 și 41 care constituiau o tentativă de amestec în afacerile interne ale statelor suverane.

Discuțiile au continuat fără prea mult succes și la sesiunile următoare, înfruntarea pozițiilor fiind generată mai ales de dispozițiile art. 2 § 7 al Cartei.

Prin rezoluția A/1960/XVIII Secretarul General a comunicat în cele din urmă statelor membre proiectul unui pact relativ la drepturile civile și politice, format din 22 articole și al protocolului relativ la drepturile economice, sociale și culturale, format din 16 articole, care fuseseră adoptate de Comitetul nr. 3, pentru a da statelor posibilitatea să-și formuleze observațiile la sesiunea XIX-a a Adunării Generale. Pactele au fost însă adoptate abia la sesiunea XXI-a Adunării Generale, la 19.XII.1966 (Vezi : Doc. O.N.U. A/RES/1220/XXI²⁰).

Din conținutul acestor proiecte rezultă că prin ele se urmărește cooperarea internațională în scopul favorizării dezvoltării și asigurării progresului, respectului drepturilor omului și organizarea protecției internaționale a acestor drepturi. Din punct de vedere organizatoric, cadrul acestei cooperări este O.N.U. prin Adunarea Generală și, sub egida acesteia, ECOSOC și organele sale subsidiare, potrivit dispozițiunilor art. 69 din Cartă²¹.

Delegațiile Republicii Socialiste România au subliniat în mod consecvent ideea că, deși dreptul internațional nu poate crea direct drepturi și obligații în favoarea persoanelor fizice, deoarece ele nu au calitatea de subiect de drept internațional, reglementarea în acest domeniu fiind un atribut exclusiv al statelor — poate face totuși obiectul unor înțelegeri internaționale prin organizarea unui sistem unic și comun pentru categoria drepturilor omului prevăzută în art. 17—23 din

²⁰ Republica Socialistă România a semnat aceste documente prin reprezentant permanent la O.N.U., Gheorghe Diaconescu, la data de 27.VI.1968

²¹ Glaser, Edwin, *Pactele drepturilor omului în dezbaterea celei de a XXI-a sesiuni a Adunării Generale a O.N.U.* În : Revista română de drept nr. 2, 1967, p. 76—87 ; Arkadiev, Ia. *Borba v OON vokrug paktov pravah celoveka*, În : Sov. Gos. Pr. nr. 11, 1965, p. 116—121 ; Arkadiev, Ia., Igorev, Ia., *Pakti o pravah celoveka*. În : Sov. Gos. Pr. nr. 5, 1967, p. 47—54.

Pactul drepturilor economice, sociale și culturale și în art. 49 din Pactul drepturilor civile și politice, cu sprijinul recomandărilor O.N.U.²².

În activitatea sa Comisia convoacă periodic conferințe internaționale pentru drepturile omului²³, sesiuni speciale ale Consiliului²⁴, redactează anuarul²⁵, stabilește sărbătorirea unei zile internaționale a drepturilor omului și un an internațional²⁶.

²² Vîntu, Ioan, *Rolul reglementării juridice naționale și internaționale în apărarea, garantarea și respectarea drepturilor omului*. În „St. cer. jur.”, 1969, nr. 1, p. 37—55.

²³ Vezi Doc. O.N.U.; E/74/V Conferința Internațională de la Geneva din martie 1948 cu privire la libertatea informațiilor, E/546/XVIII din aprilie 1953 pentru lichidarea prejudecăților rasiale etc. Ultima conferință de proporții de acest gen a avut loc între 22.IV și 13.V.1968 la Teheran, unde după o dezbatere de 3 săptămâni, cei aproape 2000 de delegați reprezentând 81 de state și numeroase organizații internaționale au adoptat Actul final al Conferinței și 25 de rezoluții din cele 30 de proiecte. Declarația de la Teheran aduce, după 20 de ani de experiență internațională, o nouă dezvoltare Declarației Universale a drepturilor omului adoptată în 1948 condamnând apartheid-ul, pe care-l consideră o crimă împotriva umanității și amenințare la adresa păcii și securității internaționale, reafirmă dreptul la libertate a tuturor oamenilor, indiferent de rasa, sex, religie sau convingeri politice. Se remarcă consecințele nefaste ale decalajului existent între nivelul ţărilor în curs de dezvoltare și cele dezvoltate; se fac recomandări pentru asigurarea egalității în drepturi pentru femei, acțiuni urgente pentru lichidarea analfabetismului și pentru realizarea dezarmării generale și totale. România a fost coautoare la numeroase rezoluții. Pentru amănunte vezi: Cihikvadze, V. M., Ostrovskij I. A. În: *Mejdunarodnaia Konferenția po pravam celoveka*. În „Mejdunarodnaia Jizni” nr. 8, 1968, p. 13—21.

²⁴ Vezi Doc. O.N.U.: A/594/VI din 5.II.1952 (Suppl. nr. 21; A/2119) E/630 D/XXII.

²⁵ Vezi: *Annuaire des droits de l'homme*, Nations Unies.

²⁶ Anul 1968 a fost declarat an internațional al drepturilor omului la propunerea Jamaicăi împreună cu 18 state, adoptată prin rezoluția A/1961/XVIII (Vezi A/C.3/SR 1284) în vederea întreprinderii unei serii de măsuri în cinstea aniversării a 20 de ani de la adoptarea Declarației Universale a drepturilor omului. Prin rezoluția E/XXXVI, ECOSOC a însărcinat Comisia drepturilor omului să pregătească pentru sesiunea sa a XX-a sugestiile oportune. Vezi Duculescu V., *Anul internațional al drepturilor omului*. În: Rev. rom. șt. internaț. nr. 3—4 1968, p. 145—148. Arcadiiev, Ia., *Mejdunarodni god prav celaveka*. În: Mejdunarodnaia Jizni nr. 4, 1968, p. 10—15; Cihikvadze, V. M., Ostrovskij, Ia. A., *Mejdunarodni god prav celoveka*. În: Sov. Gos. Pr. nr. 6, 1968, p. 3—12.

DEZARMAREA ȘI DREPTUL INTERNACIONAL

DE

CONST. ANDRONOVICI

Se poate afirma cu certitudine că o adincă și unanimă îngrijorare se manifestă în prezent față de pericolul permanent pe care îl prezintă acumulările uriașe de arme, această cursă a înarmărilor, în care competiția armelor nucleare este omnipreză în mod evident toate celelalte aspecte ale acestui fenomen al secolului în care trăim. Alături de alte tare ale societății secolului XX ca subnutriția, bolile, poluarea, înarmarea contribuie prin consecințele nefaste pe care le generează la crearea unei atmosfere de teamă și nesiguranță, fără a mai numi efectele pe care le are pe plan economic, politic și social.

Acest fenomen, incompatibil cu evoluția normală a societății, consumă sume uriașe care dacă ar fi eliberate ar servi acoperirii unor necesități economice și sociale urgente ale omenirii, în special a statelor în curs de dezvoltare. Dacă în 1961 datele disponibile indicau aproximativ 120 miliarde anual cheltuieli pentru scopuri militare, în prezent ele indică, pentru aceleași scopuri, afectațiuni de aproximativ 200 miliarde dolari anual.

În cuvântarea rostită la Sesiunea jubiliară a Adunării Generale a O.N.U. din octombrie 1970, președintele Ceaușescu spunea: „Cursa înarmărilor a luat proporții uriașe, cheltuielile militare depășesc 200 miliarde dolari anual — ceea ce are efecte negative profunde asupra progresului economic și social și a nivelului de trai al multor popoare”¹.

În afară de aceasta, acumularea armamentelor alimentează în mod inevitabil viața internațională cu temeri și suspiciuni, împiedicînd în ultimă instanță schimbul normal și necesar de valori materiale și spirituale dintre popoare. Ea este în contradicție și afectează evident obiectivele și principiile Cartei O.N.U.

Dar această îngrijorare a determinat și sporirea eforturilor atât în cadrul O.N.U. cât și în afara organizației mondiale, pentru a se găsi mijloace de a stăvili acumulările de armament și a diminua consecințele nocive pe care le generează.

Este cunoscut că ultimul deceniu a fost marcat de numeroase negocieri bilaterale și multilaterale, care s-au concretizat în încheierea unor tratate internaționale ce au contribuit în parte la destinderea internațională, fiind primii pași pe acest drum lung și anevoios spre o lume fără arme, fără suspiciuni și teamă.

¹ N. Ceaușescu, Cuvântare rostită la Sesiunea jubiliară a Adunării Generale a O.N.U., 19 octombrie 1970, Buc., Ed. pol. 1970, p. 17.

Preocupările pentru dezarmare și-au găsit un teren mai fertil în cadrul O.N.U., dar ele sănt în atenția și a diferitelor foruri internaționale cu caracter științific. S-au consacrat reunii pentru discutarea diverselor aspecte ale dezarmării, reunii ce au contribuit și contribuie la evidențierea consecințelor nefaste pe care le atrage permanenta goană după acumulări de armament, îndeosebi cele ce se referă la consecințele pe plan economic și social. De asemenea, în cadrul acestor reunii se discută și se propun diverse forme instituționale de control ale producției de armament, de limitare sau de interzicere a acesteia, a experiențelor militare care sunt atât de nocive pentru mediul uman. Că nu totdeauna se realizează sau se pot realiza acorduri perfecte asupra diverselor aspecte pe care le ridică dezarmarea, acest fapt este o realitate determinată tocmai de gradul mare de dificultate pe care îl prezintă, însă important este că se negociază, că se caută a se găsi soluții sigure și de durată care să stăvilească goana înarmărilor.

Acestei probleme — alături de altele, firește — i-a fost consacrată sesiunea de anul trecut a Academiei de drept internațional de la Haga. Evident, în timpul limitat afectat dezbatelor nu se puteau pune în discuție toate sau aproape toate aspectele juridice, politice, economice, sociale ce le prezintă acest proces al dezarmării. De aceea organizatorii au ales cîteva aspecte pentru a fi discutate în cadrul temei „Dezarmarea și dreptul internațional“, la care s-a asigurat participarea unor personalități proeminente ale dreptului internațional și vieții politice internaționale ca : A. S. Fisher — decanul Centrului de drept al Universității Georgetown din Washington, O. V. Bogdanov — profesor la Institutul de relații internaționale din Moscova, profesor E. Stein de la Școala de drept a Universității din Michigan (S.U.A.), A. Mirdal — ministru dezarmării al Suediei și A. Garcia Robles — subsecretar de stat, reprezentantul permanent al Mexicului la Națiunile Unite.

Problemele discutate s-au referit la raportul dintre caracterul ilicit al războiului ca mijloc de rezolvare a diferențelor dintre state și dezarmare, la unele aspecte ale impactului tehnologiei armelor noi asupra dreptului internațional, la utilizarea pașnică a oceanelor, la măsuri de dezarmare regionale și anume denuclearizarea Americii Latine.

Referitor la problema caracterului ilicit al războiului și al raportului război-dezarmare, deși au existat o diversitate de păreri — unele din ele, cunoscute poziții occidentale în această problemă, criticabile — generate de pozițiile ideologice diferite de pe care se prezintau vorbitorii, totuși s-a putut constata o unanimitate în a considera războiul și în general recurgerea la forță în reglementarea diferențelor ca modalități interzise, contrare principiilor și normelor dreptului internațional. În condițiile în care Carta O.N.U. reglementează mijloacele de rezolvare a diferențelor internaționale, evident interzicerea recurgerii la forță este considerată a fi o trăsătură caracteristică a dreptului internațional contemporan, iar dezarmarea de natură a consolida securitatea internațională și a crea cîmp liber și atmosferă destinsă pentru cooperare dintre toate națiunile.

S-au purtat discuții privind definirea noțiunii de dezarmare în dreptul internațional contemporan pornindu-se de la dispozițiile Cartei O.N.U. (art. 11, 26, 47) referitoare la dezarmare, subliniindu-se distincția ce trebuie făcută — firească de altfel — între dezarmare și reglementarea armamentelor. Profesorul Bogdanov (U.R.S.S.) care se exprima în spiritul opiniei întîlnită în doctrina socialistă, consideră principiul dezarmării ca un principiu nou, caracteristic dreptului internațional contemporan ce are tendința de a-și contura și îmbogăți conținutul în viitorul apropiat.

Făcîndu-se o analiză a echilibrului strategic actual, s-a relevat rolul marilor puteri, al puterilor nucleare în evitarea unui război termocromatic, în împiedicarea propagării armelor nucleare. Deși s-a accentuat importanța pe care o capătă în condițiile actuale dezarmarea nucleară, nu s-a trecut cu vederea faptul că folosirea armelor chimice și bacteriologice este contrară dreptului internațional contemporan, în contextul căruia protocolul de la Geneva din 1925, totuși insuficient mij-

loc juridic în acest domeniu, capătă importanță cuvenită în condițiile unei aplicări universale (A. S. Fisher, O. V. Bogdanov, E. Stein). De asemenea, deși s-a scos în evidență adeverata valoare și semnificație a progreselor realizate prin munca practică a diferitelor organizații internaționale în domeniul dezarmării, a găsirii mijloacelor juridice și politice de diminuare a pericolului nuclear, totuși s-a considerat că e posibilă adoptarea și a altor documente relative la dezarmare, a unor tratate internaționale care să stipuleze obligații precise ale statelor participante în domeniul reducerii și distrugerii armamentelor (E. Stein, O. V. Bogdanov). A. S. Fisher consideră că opoziția ce este invocată în diverse împrejurări între principiul pacta sunt servanda și interesele naționale supreme poate constitui un impediment în asigurarea eficacității tratatelor încheiate în acest domeniu și ca atare nu pot servi ca instrumente eficiente în lupta de a considera războiul totdeauna în afara legii, invocând în acest sens „experiența pactului Briand-Kellog“. Totuși, opinia dominantă cu care ne asociem a fost aceea că în cadrul măsurilor parțiale ce vizează în ultimă instanță dezarmarea generală, acordurile internaționale ocupă un loc primordial, fapt confirmat de altfel de o serie de atari acorduri încheiate în ultimul deceniu (tratatul privind spațiul extraatmosferic, tratatele privind interzicerea experiențelor nucleare în atmosferă, spațiul extraatmosferic, și pe fundul mărilor și oceanelor).

Mai mult, profesorul E. Stein consideră că orice măsură parțială e de natură să contribuie la realizarea cadrului general instituțional pentru dezarmarea generală și totală, fie că este vorba de acte unilaterale următe de atitudini corespunzătoare în comunitatea internațională, și aici se referează la declarațiile de reducere a producției de materiale fisionabile destinate pentru a fi utilizate în scopuri militare, făcute în 1964 de Statele Unite, U.R.S.S. și Marea Britanie, fie de acorduri internaționale în formă simplificată (pe care le numește „acorduri executive“) ca cel pe care îl invocă încheiat în 20 iunie 1963 referitor la stabilirea liniei de comunicații directe între S.U.A. și U.R.S.S., fie de tratate și acorduri bilaterale sau multilaterale cu clauze ce vizează multiple aspecte ale acestui complex proces de dezarmare.

Orice acord încheiat asupra oricărei laturi a dezarmării trebuie considerat ca un succes, ca un pas important în realizarea unui sistem instituțional precis și ferm al dezarmării generale și totale. În acest sens A. Garcia Robles consideră — pe bună dreptate — Tratatul de la Moscova din 1963, Tratatul asupra spațiului extra-atmosferic din 1967, Tratatul de neproliferare din 1968 și Tratatul referitor la fundul mărilor și oceanelor din 1971 ca instrumente juridice care prefigurează acest sistem.

Referindu-se la arsenoul nuclear actual, A. Garcia Robles scoțea în evidență pericolul pe care-l comportă un război nuclear pentru civilizație, pentru existența umanității, invocând în acest sens și raportul prezentat de U Thant în fața Adunării Generale O.N.U. în 1967. Am adăugat că recentul raport al Secretarului general al O.N.U. intocmit de un grup de experți la inițiativa României (inițiatore și a Rezoluției 2667—XXV —) reprezintă un document de o valoare deosebită, ce prezintă un tablou sumbru al represuniilor cursei înarmărilor și a unui război mondial în condițiile contemporane, asupra activității economice și sociale a întregii comunități internaționale. În acest context sintem de părere că într-adevăr aceste măsuri parțiale de limitare a efectelor nocive a acumulărilor de armament, sint de natură să faciliteze eforturile comunității internaționale spre realizarea dezarmării generale și totale. Între aceste măsuri parțiale au fost evocate și tratatele ce au fost încheiate, referitoare la crearea unor zone în care sunt interzise producerea, stocarea și experimentarea armamentului nuclear. Mai întii au fost trecute în revistă inițiativele în acest sens, făcindu-se referire la Planul Rapacki de creare a unei zone denuclearizate în Europa centrală, apoi inițiative similare privind Africa, Balcanii, ca apoi să se evoce Tratatul privind Antarctica precum și Tratatul de la Tlatelolco privind denuclearizarea Americii Latine.

Au fost deosebit de interesante considerațiile făcute de A. Garcia Robles pe marginea ultimului din cele enumerate, Tratatul de la Tlatelolco și a semnificației sale în contextul preocupărilor actuale pentru găsirea unor instrumente juridice pe plan internațional de limitare a înarmării nucleare. El s-a referit pe larg la negocierile preliminare încheierii tratatului în care un loc principal a acordat declarației celor cinci președinți latino-americani din 29 aprilie 1963 precum și reuniiile preliminare asupra denuclearizării Americii Latine (REUPRAL) și comisiei preparatorii pentru denuclearizarea Americii Latine (COPREDAL) care au dus la aprobarea și semnarea tratatului la 12 și 14 februarie 1967. Evident, referirile la principalele dispoziții din tratat ce consemnează principiile, obligațiile părților contractante, definirea zonelor de aplicare și a armelor nucleare, sistemul de control, măsurile în caz de violare a tratatului, a relațiilor cu celelalte organizații internaționale, au fost primite cu viu interes de asistență prin ineditul pe care îl prezenta și prin convingerea pe care o creau că atunci cînd se manifestă interes și bunăvoiță în discutarea unor probleme ale vieții internaționale actuale — desi cu un mai mare grad de dificultate — ele pot fi rezolvate în avantajul părților interesate, dar și al întregii comunități internaționale.

Dificultatea rezolvării acestei probleme a dezarmării s-a accentuat după cel de-al II-lea război mondial, datorită dezvoltării rapide și masive a tehnologiei armelor și a influenței acestui factor asupra întregului sistem politic internațional. În acest context dreptul internațional a devenit din ce în ce mai mult un factor de limitare și de stabilizare al acestui sistem și în acest cadru trebuie văzută influența tehnologiei armelor asupra dreptului internațional.

Deși opinia unanimă relevă — pe bună dreptate — importanța și necesitatea stringentă a dezarmării generale și totale, totuși aceste măsuri parțiale reflectă, pe de o parte preocuparea permanentă a statelor în această direcție, precum și dificultatea reală a realizării ei într-un timp cît mai scurt. Referindu-se la acest aspect Secretarul General al O.N.U. arăta că tratatul de interzicere parțială a experiențelor nucleare, instalarea unei linii directe de comunicații între Moscova și Washington, interzicerea existenței și a folosirii armelor nucleare și a altor arme de distrugere în masă în spațiul extraatmosferic, reducerea unilaterală a bugetelor militare de către S.U.A. și U.R.S.S., reducerea producției de materii fisionabile în scopuri militare de către U.R.S.S., S.U.A., Marea Britanie, acorduri și inițiative pe care le-am mai invocat, demonstrează că se pot aborda cu succes numeroasele și dificile probleme ale dezarmării, că eliminarea progresivă a diverselor obstații va facilita realizarea dezarmării generale și totale².

S-a relevat în același cadru, și ne asociem acestei opinii, că la aceste măsuri vizând dezarmarea trebuie găsite formule care să permită participarea tuturor statelor, fără nici o discriminare și fără crearea unor privilegii pentru unele din părțile participante. În ce privește cadrul în care se pot duce negocierile, el poate fi Comitetul pentru dezarmare (de la Geneva), Adunarea Generală a O.N.U. și organele sale subsidiare, alte organizații internaționale (de exemplu Agenția internațională pentru energia atomică) precum și reuniiile politice internaționale ale oamenilor de știință, diplomaților etc. Aceste negocieri se pot referi la diverse clase de armament, armament convențional, nuclear, chimic și bacteriologic și să vizeze zone limitate ca apele interioare, apele teritoriale, marea liberă, spațiul atmosferic și extraatmosferic.

Evident că asupra eficienței acestor negocieri pot să influențeze o serie de factori, ca politica externă generală a statelor, tehnologia armelor, potențialul militar, doctrina strategică, strategia diplomatică, dar considerăm că față de pericolul pe care-l prezintă acumulările continue de armament, acești factori care nu pot fi

² Dossier pour la paix — Extraits de textes et discours du Secrétaire général des Nations Unies, U Thant, sur les grandes questions d'actualité 1961—1970, Nations Unies, New York, p. 43.

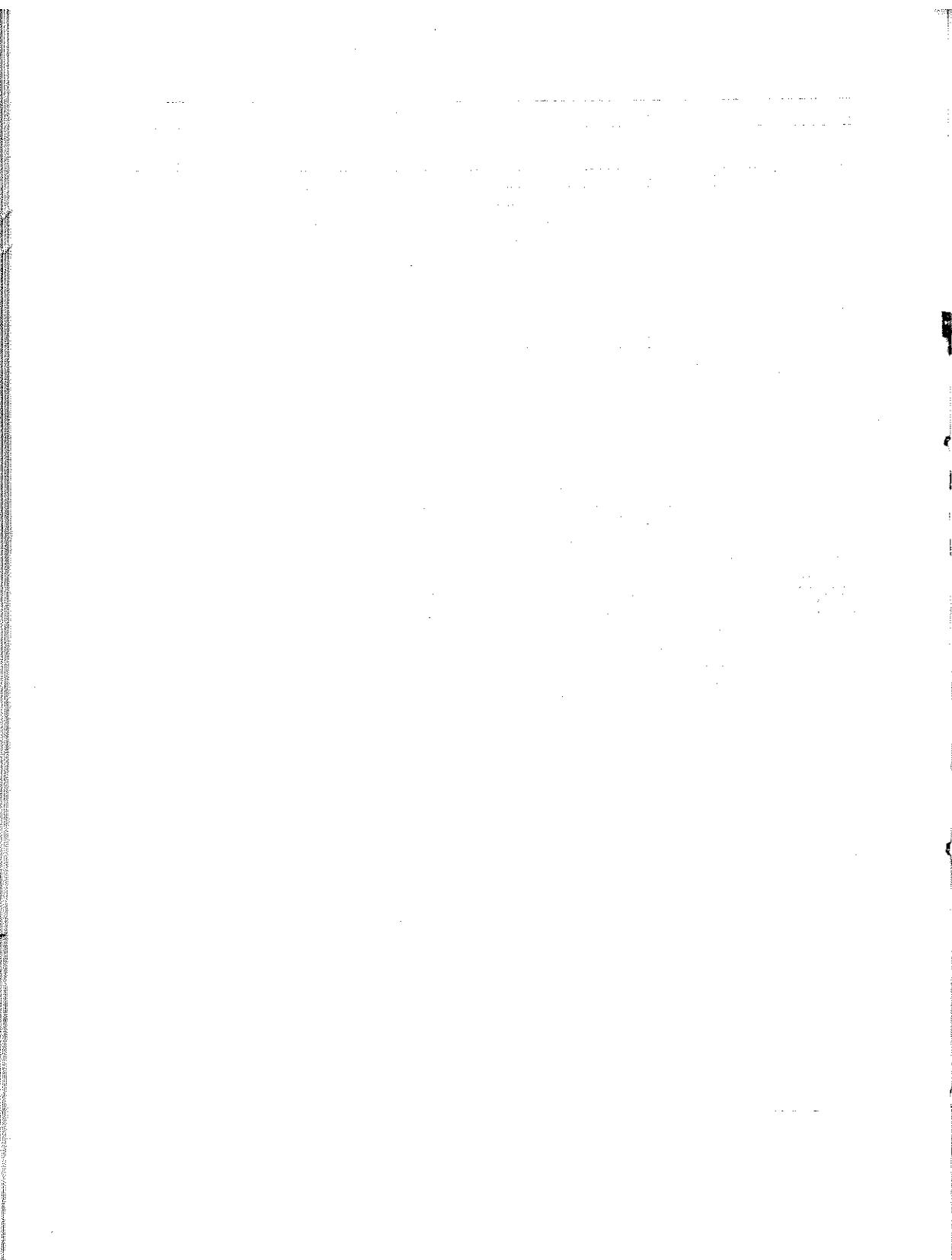
ignorați pentru că țin de realitatea vieții internaționale, nu sînt de natură a descuraja atunci cînd există interes și bunăvoiță, deși în discutarea și rezolvarea acestei probleme e necesar mult mai mult decît bunăvoiță.

O problemă deosebit de importantă în cadrul acestor negocieri o constituie stipularea unor obligații precise și ferme de executat de către părțile participante și mai ales forme de control și verificare a armelor și dezarmării sigure și acceptabile pentru toți, fie în cadrul unor conferințe a părților participante, fie în cadrul consultărilor reciproce, fie prin asistența Consiliului de securitate, a Curții Internaționale de Justiție, sau a altor organizații internaționale (mai ales cele regionale).

Pozitia României în această problemă este consecventă și a fost făcută cunoscută și în fața Națiunilor Unite de către glasul său cel mai autorizat — președintele Nicolae Ceaușescu: „...Este în sfîrșit timpul să se treacă de la vorbe la fapte, de la discuții la măsuri concrete în direcția dezarmării... România apreciază că un efect salutar asupra eforturilor pentru dezarmare, ca și pentru cauza păcii în general, ar avea promovarea de măsuri care să ducă la desființarea blocurilor militare incompatibile cu principiile O.N.U.... Se impune de asemenea, ca o măsură importantă pe calea dezarmării, lichidarea bazelor militare străine pe teritoriul altor state, retragerea trupelor străine în granițele naționale... Considerind că una din sarcinile fundamentale ce revine tuturor statelor este aceea de a întreprinde acțiuni concrete în vederea realizării dezarmării generale și totale, guvernul român este hotărît să militeze cu toată fermitatea pentru înfăptuirea acestuideziderat vital al omenirii”³.

În discutarea și rezolvarea acestei dificile probleme ce preocupa umanitatea, considerăm că un rol nu lipsit de importanță îl au și reunurile cu caracter științific. În acest context apreciem că reuniunea prilejuită de Sesiunea anuală a Academiei de drept internațional de la Haga s-a dovedit a fi utilă pentru schimbul de informații, de contacte necesare totdeauna pentru elucidarea unor probleme ale vieții internaționale cu un grad mai mare de dificultate, aşa cum o constituie problema dezarmării.

³ Nicolae Ceaușescu, op. cit., p. 18.

PLANIFICAREA ECONOMIEI NAȚIONALE — COMPONENTĂ A SUVERANITĂȚII STATULUI SOCIALIST

ELENA PIPERNEA

Dezvoltarea planică proporțională a economiei statului socialist, ca lege obiectivă a socialismului, face ca prin întocmirea unui plan unic și indivizibil al statului, să se realizeze un înalt grad de dezvoltare a industriei socialiste, legături strinse și multiple între diferitele ramuri ale economiei, în scopul unei dezvoltări proporționale, armonioase, ale întregii economii. Conducerea planificată a economiei naționale, fiind o expresie a suveranității statului socialist, face ca economia țării să formeze un singur complex național unitar.

Planul de stat, ca instrument principal de realizare a obiectivelor politice și social-economice ale țării, stabilește direcțiile și ritmul dezvoltării economiei statului, proporțiile ei fundamentale, acumulările, măsurile pentru îmbunătățirea condițiilor de viață materială și spirituală a poporului respectiv.

Element de manifestare plenară a suveranității, conducerea planificată a economiei naționale are o importanță deosebită, pentru că în funcție de modul cum se realizează și de obiectivele prevăzute, depinde dezvoltarea ulterioară a forțelor de producție ale țării, consolidarea relațiilor de producție socialiste, bunăstarea materială și culturală a poporului. Fiind una din problemele cheie ale dezvoltării statului socialist, planificarea economiei naționale este condusă și îndrumată de forța conducătoare în stat, partidul comunist care, înarmat cu cunoașterea legilor societății, este singurul capabil să înțeleagă fenomenele și procesele economice, să aprecieze posibilitățile și necesitățile reale ale economiei. Cunoscând aceste aspecte, partidul comunist stabilește cu competență politică economică corespunzătoare fiecărei etape de dezvoltare a țării, obiectivele concrete și căile de dezvoltare a acestora, în funcție de condițiile specifice proprii. „Exercitindu-și rolul conducător în toate domeniile vieții sociale, partidul privește conducerea și planificarea economiei, drept un domeniu în care se îmbină într-un grad final, economicul cu politicul. Aceasta este adevărat, nu numai în ce privește determinarea liniilor fundamentale — politice, economice, de perspectivă — ci și în ce privește aspectele concrete ale muncii de planificare”¹. Ca atare, trecerea conducerii economice pe

¹ Al. Bîrlădeanu, *Cuvântare rostită la Congresul al IX-lea al P.C.R.*, Ed. politică, București, 1965, p. 9.

seama unor organisme suprastatale ar face din suveranitate o noțiune lipsită literalmente de conținutul ei. Suveranitatea este reală și deplină numai acolo unde poporul este unicul stăpân al bogățiilor statului respectiv, acolo unde relațiile economice pe care țara dată le stabilește cu alte țări se intemeiază pe deplină egalitate în drepturi, pe avantajul reciproc și neamestecul în treburile interne.

Deținător suveran al tuturor pîrghiiilor economiei naționale, statul socialist își exercită prerogativele sale prin intermediul planificării. Referindu-se la această importantă activitate a statului, Lenin spunea că socialismul înseamnă „...organizarea planică a procesului de producție social, pentru asigurarea bunăstării și a dezvoltării din toate punctele de vedere, a tuturor membrilor societății”².

Planificarea este o activitate specifică socialismului, de conducere a economiei naționale de către statul socialist. Ea oglindește cerințele legii dezvoltării planice proporționale a economiei, exprimă influența activă, constructivă, pe care suprastructura politică o exercită asupra bazei economice, asupra dezvoltării forțelor de producție, în condițiile socialismului.

Dată fiind importanța deosebită a planificării economiei naționale, dat fiind faptul că la baza realizării funcției economico-organizatorice se află proprietatea socialistă, a cărei dezvoltare și apărare este sarcina supremă a statului, planurile de dezvoltare ale economiei naționale trebuie să exprime voința întregului popor. În ele se concretizează adevărata suveranitate a poporului, liber și stăpân pe soarta sa.

Experiența istorică a demonstrat că oamenii muncii, stăpînii mijloacelor de producție pot realiza conducerea producției, pot realiza conducerea producției socialiste a economiei naționale, numai prin intermediul statului socialist. Statul poate conduce activitatea economică în scopurile arătate, pentru că în proprietatea socialistă sunt concentrate pîrghii puternice: mareia industrie, transporturile, sistemul finanțiar și bancar, comerțul intern și extern, pregătirea și repartizarea cadrelor necesare economiei etc. Promovînd linia leninistă a partidului comunist, de continuare a industrializării socialiste a țării, statul socialist, prin planificarea economiei, urmărește creșterea armonioasă, echilibrată, pe o linie mereu ascendentă și în ritm rapid, a întregii economii, sporirea continuă a productivității muncii sociale, dezvoltarea intensivă și multilaterală a agriculturii și, în esență, ridicarea nivelului de trai a întregului popor. Creșterea cu precădere a industriei grele, ridicarea neconvențională a nivelului economiei, introducerea în producție a cuceririlor tehnico-stiințifice contemporane, la nivelul celor mai înaintate cuceriri ale științei mondiale, au drept scop apărarea și consolidarea suveranității și independenței statului socialist.

Legătura indisolubilă între economia națională și suveranitate, face ca obiectivul principal al fiecărui stat socialist să fie industrializarea, care duce la creșterea puterii economice și afirmarea pe plan internațional a statului respectiv, ca o forță politică independentă. Asigurînd o puternică dezvoltare a economiei pe calea industrializării, fiecare stat își consolidează baza tehnico-materială a independenței și suveranității lui în relațiile cu alte state.

Planificarea economiei naționale de către statul socialist reprezintă o manifestare elocventă a suveranității sale, în scopul realizării intereselor poporului, a națiunii socialiste respective. Întocmirea și adoptarea planurilor de dezvoltare a economiei naționale sint acte de voință ale întregului popor, concretizînd de fapt și de drept suveranitatea reală a poporului. Renunțarea sau pierderea acestui drept, ar însemna subminarea puterii de stat socialiste, stîrbirea suveranității, pentru că statul socialist este lipsit de principala pîrghie în organizarea și conducerea planificată a economiei naționale. Independența economică fiind deci un aspect deosebit de important al suveranității, apare evident că suveranitatea statului socialist nu poate fi deplină, dacă acesta nu poate hotărî liber în domeniul eco-

² V. I. Lenin, Opere, vol. XXIV, Ed. polit. București, 1959, p. 466.

nomic. Încălcarea dreptului suveran al statului în domeniul economiei sale naționale atrage implicit stîrbirea deplinătății puterii suverane a statului respectiv. De aceea, conducerea planificată este considerată a fi un atribut fundamental și inalienabil al statului suveran, care nu poate fi cedată, nici în totalitatea lui, nici parțial, fără a aduce atingere suveranității statului.

În contextul impetuos, pe care lumea contemporană îl cunoaște în dezvoltarea forțelor de producție moderne, rolul economic activ, jucat de statul socialist, amplifică și mai mult această dezvoltare. Ne referim în special la faptul că se observă din ce în ce mai pregnant că în dezvoltarea sa, producția industrială dintr-o țară se bazează tot mai mult, în ceea ce privește necesitățile diferitelor ramuri, nu numai pe resurse proprii ci și pe importuri de materii prime din alte țări. Un aspect al dezvoltării economice mondiale este acela că sporirea productivității muncii face ca în diferite ramuri să se realizeze cantități de produse care să depășească cerințele pieții interne și, în acest caz, statul respectiv caută să desfacă acest surplus de produse pe piața internațională. Acest proces este prezent atât în viața economică a statelor capitaliste, cît și în cea a statelor socialiste, deosebirea constând doar în modul de rezolvare. În statele capitaliste, lupta acerbă dintre concurenții pentru izvoare de materii prime și piețe de desfacere duce în mod inevitabil la subordonarea unor state de către altele sau, în cel mai fericit caz, la un amestec în treburile lor interne.

În sistemul socialist nu există și nici nu pot exista asemenea raporturi. Formele de cooperare economică, existente între statele socialiste, se sprijină pe progresul tehnico-științific al fiecărui stat, pe relații de colaborare și intr-ajutorare, pe respectarea reciprocă a independenței și suveranității. Fiecare stat socialist, în relațiile lui cu celelalte state, are grija să nu lezeze suveranitatea și independența acestora.

Existența identității de interes se concretizează în relațiile ce se stabilesc între statele socialiste, prin coordonarea planurilor de dezvoltare economică, prin diverse acorduri economice pe termen lung, prin cooperare economică și tehnico-științifică, fără a-i afecta suveranitatea deplină a statului socialist³.

În scopul deplinei folosirii avantajelor acestor relații, a fost constituit Consiliul de Ajutor Economic Reciproc care, potrivit propriului său Statut, contribuie la dezvoltarea economiei naționale, la accelerarea progresului economic și tehnic, la ridicarea neîncetată a bunăstării popoarelor statelor membre. Colaborarea în cadrul C.A.E.R. se desfășoară potrivit principiilor egalității depline în drepturi, respectării suveranității și intereselor naționale, avantajului reciproc, și intr-ajutorării tovărășești. „Adincirea colaborării economice, arată tov. Nicolae Ceaușescu, cooperarea în producție și tehnico-științifică a țărilor C.A.E.R., trebuie să ducă la dezvoltarea tot mai puternică a fiecărei economii naționale, înfăptuindu-se — aşa cum s-a subliniat și la Consfătuirea C.A.E.R. din aprilie 1969 — pe baza respectului independentei și suveranității fiecărui stat socialist. Colaborarea și cooperarea economică se intemeiază pe liberul consumămint și pe interesul fiecărui stat de a participa la o formă sau alta de cooperare”⁴. Pe baza acestor principii, țările socialești membre ale C.A.E.R. au stabilit că mijlocul principal de înfăptuire a diviziunii internaționale socialiste a muncii, forma principală de colaborare între economiile lor naționale, este coordonarea planurilor pe baza înțelegerilor bi- și multilaterale. Coordonarea planurilor economice este rezultatul practicii relațiilor dintre țările membre ale C.A.E.R., practică ce a demonstrat că în etapa actuală, coordonarea este cea mai eficientă formă de colaborare, principalul mijloc de adâncire planificată a diviziunii internaționale

³ I. Rădulescu, *Funcția economică-organizatorică a statului socialist*, Editura Academiei R.S.R. București, 1967, p. 283.

⁴ N. Ceaușescu, *Raport prezentat la Congresul al X-lea al P.C.R.* Ed. polit. București, 1969, p. 42.

a muncii, a specializării și cooperării între aceste state. Prin coordonarea planurilor de dezvoltare economică, statele socialiste reușesc să-și îndrepte eforturile spre asigurarea unui ritm înalt de creștere a producției industriale și agricole în fiecare țară, potrivit cu posibilitățile existente, spre egalizarea treptată a nivelurilor de dezvoltare economică. Perfectiunea cooperării prin coordonarea planurilor de dezvoltare economică... nu se bazează pe crearea de organisme supranaționale, nu trebuie să afecteze în nici un fel planurile economice naționale, independența unităților economice din fiecare țară.⁵

Referindu-se la importanța hotăririi adoptate de Sesiunea C.A.E.R. din aprilie 1969, cu privire la încheierea unor acorduri de lungă durată, tov. Nicolae Ceaușescu a arătat că aceste acorduri... trebuie să conțină obligații ferme pentru fiecare parte, de aceasta depinzând în mare măsură desfășurarea colaborării în concordanță cu planificarea fiecărei economii naționale.⁶

„Programul complex al adincirii și perfectiunii în continuare, a colaborării și dezvoltării integrării economice socialiste, a țărilor membre ale C.A.E.R.”⁷ adoptat la cea de-a XXV-a Sesiune a Consiliului de Ajutor Economic Reciproc, desfășurată între 27—29 iulie 1971, nu afectează cu nimic principiul suveranității și independenței naționale a statelor membre, întrucât noțiunea de integrare are un conținut nou diferit de scopul ce i se atribuie acesteia în relațiile dintre țările capitaliste. Elucidind această problemă, Partidul Comunist Român subliniază că integrarea socialistă nu înseamnă lezarea independenței și suveranității naționale, nu duce la crearea unor organisme de planificare și organizare suprastatală; prin integrare economică socialistă se înțelege o diversificare și lărgire a formelor de colaborare, menite să ducă, nu la încărcarea drepturilor suverane ale statelor membre, ci la dezvoltarea mai rapidă a forțelor de producție, la sporirea continuă a productivității muncii sociale, la ridicarea nivelului de trai al popoarelor.⁸ Integrarea reprezintă astăzi expresia unui proces economic obiectiv, determinat de revoluția tehnico-științifică mondială, care impune dezvoltarea relațiilor internaționale în toate domeniile de activitate, chiar între țări cu sisteme sociale diferite.

Aspectul total diferit pe care-l îmbrăcă integrarea socialistă, ne este relevat chiar de comunicatul adoptat cu prilejul recentei sesiuni, în care se subliniază faptul că: „Consiliul de Ajutor Economic Reciproc este privit ca organizație de colaborare economică de tip nou, care conjugă eforturile unor state socialiste suverane și egale în drepturi”, și faptul că „integrarea socialistă nu este însoțită de crearea de organe supranăționale”, că „dezvoltarea integrării economice sociale reprezintă un proces conștient și planic, reglementat de partidele comuniste și muncitorii și guvernele țărilor membre ale C.A.E.R.”⁹ Cu alte cuvinte, la baza activității C.A.E.R., vor trebui să stea în continuare, principiile generale ale colaborării între state, prevăzute în Statutul C.A.E.R. și în Programul complex. În acest sens este inclusă prevederea expresă că în cadrul C.A.E.R. nu se vor crea organizații internaționale cu caracter suprastatal, a căror activitate ar putea afecta problemele planificării interne a țărilor membre.¹⁰ Programul complex mai precizează că integrarea economică socialistă se realizează pe baza liberului consimțământ, cu respectarea strictă a suveranității și independenței, pe baza egalității în drepturi și avantajului reciproc, excluzindu-se în mod categoric orice încercare de reglementare

⁵ N. Ceaușescu, *op. cit.*, p. 42.

⁶ *Ibidem*.

⁷ „Scînteia” din 30 iulie 1971.

⁸ I. Șerbănescu, *In consens cu interesele dezvoltării fiecărei țări, ale adincirii colaborării dintre statele sociale membre, ale întăririi unității socialismului*, în rev. „Lumea” nr. 32/5 aug. 1971.

⁹ „Scînteia” din 30 iulie 1971.

¹⁰ Radu Constantinescu, *Dezvoltarea colaborării economice a țărilor membre ale C.A.E.R.* în „Probleme economice” nr. 8/aug. 1971, p. 40.

a acestor relații de către organe suprastatale, indiferent sub ce formă s-ar prezenta. Statul singur are dreptul suveran de a-și stabili politica internă și externă și de a dispune liber și conform intereselor sale, de întregul său patrimoniu și de a stabili politica economică cea mai convenabilă.

Conducerea întregii economii de către state reprezintă, în concepția Partidului Comunist Român, o modalitate de exercitare a suveranității poporului asupra unui domeniu deosebit de important, pentru că aceasta reprezintă de fapt garanția materială a suveranității politice, a consolidării orîndurii noastre socialiste. Reafirmind această poziție a țării noastre, tov. N. Ceaușescu, în cuvîntarea rostită în fața activului de partid din județul Constanța, relevă: „Noi considerăm C.A.E.R.-ul ca un organism important în realizarea colaborării dintre țările sociale membre ale acestei organizații. Desigur, forme de cooperare pot fi diverse, dar oricât de diverse ar fi ele, oricât de mult se va dezvolta interdependența în producție între diferențele sectoare de activitate, aceasta nu trebuie să ducă în niciun fel la încălcarea suveranității naționale. Considerăm că această colaborare trebuie să contribuie la dezvoltarea economiei fiecărei țări, la întărirea bazei tehnico-materiale a socialismului din fiecare țară, la crearea în fiecare stat, membru al organizației, a condițiilor pentru făurirea societății comuniste”¹¹. Pornind de la aceste teze, statul nostru, prin dezvoltarea și consolidarea proprietății sociale de stat și cooperatiste, are posibilitatea să asigure, alături de o colaborare fructuoasă cu statele sociale, și întărirea și apărarea suveranității naționale. Îmbinînd în mod dialectic puterea politică cu dreptul de proprietate socialistă asupra mijloacelor de producție, Republica Socialistă România conduce planificat economia națională, acordind în primul rînd importanță majoră industrializării și dezvoltării intensive și multilaterale a agriculturii, garantînd astfel, independența politică, printr-o independentă economică. Dezvoltînd continuu întreaga economie, ca o garanție materială a suveranității statului, România socialistă nu precuperește nici un efort pentru descoperirea și valorificarea de noi resurse naturale, pentru a le integra în circuitul economic, și pentru a le valorifica în scopul dezvoltării unei economii complexe și superioare. Numai această cale „... duce spre progres și civilizație, asigură în fapt independentă și suveranitatea națională, apropierea tot mai mult a țării noastre de nivelul statelor înaintate din punct de vedere economic”¹².

Congresul al X-lea al P.C.R. a trasat sarcini a căror realizare constituie țelul comun al tuturor oamenilor muncii din țara noastră, pentru că de aceste realizări depinde creșterea potențialului economic și al patrimoniului spiritual al României sociale.

Cunoșcătoare a legăturii dialectice dintre politica internă și externă, România, ca membră a comunității sociale, duce o politică de lărgire continuă a colaborării cu celelalte state sociale, căutînd să găsească căile cele mai potrivite care să ducă la adîncînd planificată a diviziunii internaționale sociale a muncii, la promovarea legăturilor economice, științifice și tehnice, între țările sistemului mondial socialist.

Afirmarea României sociale, ca o forță politică independentă pe arena internațională, este posibilă numai printr-o puternică industrializare a țării și printr-o puternică dezvoltare a agriculturii.

Conducerea și organizarea economiei naționale de către statul român constituie o atribuție deosebit de importantă a acesteia pentru că între exercitarea acestei atribuții și întărirea și apărarea suveranității poporului, este o legătură organică, indisolubilă. Exercitînd suveranitatea poporului în plenitudinea ei, statul nostru asigură nu numai prosperitatea poporului, dar în același timp, contribuie și la întărirea sistemului socialist mondial, la creșterea prestigiului și influenței socialismului pe plan internațional, la dezvoltarea relațiilor cu toate statele din

¹¹ „Scînteia” nr. 8856/24 iulie 1971.

¹² Congresul al X-lea al P.C.R., București, Ed. Pol. 1969, p. 483.

lume, indiferent de orînduirea socială. În același timp, deținind în mîinile sale toate pîrghiile politice, economice și sociale, statul nostru realizează suveranitatea poporului în totalitatea conținutului său, elaborind o politică internă și externă, independent și suveran, fără amestecul niciunei alte puteri.

Domeniul economic asupra căruia se exercită suveranitatea poporului, face ca statul socialist să dețină în stăpînirea sa, toate pîrghiile hotărîtoare privind existența sa. În virtutea acestor drepturi suverane, statul român își elaborează planurile de dezvoltare a economiei naționale, potrivit voinței și intereselor sale.

Întreaga economie a României socialiste se prezintă sub forma unui complex economic unitar în cadrul unui teritoriu inalienabil și indivizibil. Caracterul de complex economic unitar este determinat de faptul că mijloacele de producție, întregul potențial economic, formează proprietatea socialistă a patrimoniului național al țării noastre. În consecință, este firesc că toate acțiunile privind folosirea și valorificarea tuturor bogățiilor țării, repartitia teritorială a forțelor de producție, utilizarea forței de muncă, sint atribute exclusive ale statului nostru socialist.¹³

Extinzîndu-și suveranitatea asupra vieții economice, statul nostru planifică proporțiile necesare dezvoltării economiei naționale, stabilind direcțiile și ritmul dezvoltării acesteia, volumul și structura producției, circulația mărfurilor, repartizarea teritorială a forțelor de producție, direcțiile progresului tehnic. Conducerea planificată a economiei naționale, considerăm a fi o trăsătură fundamentală, esențială și inalienabilă a suveranității statului socialist. Planificarea exprimă, în fapt, influența activă, constructivă, pe care suprastructura politică o exercită asupra bazei economice, asupra dezvoltării forțelor de producție, în condițiile societății socialiste. Pentru construirea noii orînduri sociale, planificarea economiei naționale — ca expresie a suveranității statului socialist — este deosebit de importantă și absolut necesară.

Rolul important al statului, ca putere suverană în conducerea planificată a economiei naționale, se observă din rezultatele fructuoase obținute în dezvoltarea armonioasă și continuu ascendentă a economiei naționale a R.S. România.

Conducerea și planificarea economiei naționale de către statul socialist român și răspunderea acestuia pentru păstrarea și folosirea patrimoniului național în interesul poporului, este o condiție fundamentală a socialismului. Planurile de dezvoltare a economiei naționale, ca expresie a voinței întregului popor, a determinat obținerea unor rezultate deosebite în dezvoltarea armonioasă și continuu ascendentă a economiei noastre naționale.

Constituția Republicii Socialiste România, din 21 aug. 1965 — document politic și juridic — concretizează, ca un corolar al principiului suveranității, însăși politica partidului, consacrată în art. 13, Titlul I, sarcinile importante ale statului. Art. 5 al Constituției înscrie economia țării noastre ca fiind o economie socialistă, unitară, stabilind astfel noul cadru juridic de dezvoltare și întărire a statului socialist și de afirmare a suveranității în toate atribuțele ei.

Fundamentul acestor realități politice, economice și sociale, îl constituie victoria definitivă a socialismului în țara noastră, victorie care a dus la lichidarea tuturor formelor de opriș socială și înapoiere economică, creând astăzi toate condițiile necesare înfăptuirii suveranității poporului român.

Practica social-istorică a demonstrat și demonstrează că suveranitatea unui stat este reală numai acolo unde poporul este stăpînul bogățiilor țării, acolo unde relațiile economice pe care respectivul stat le stabilește cu alte state se întemeiază pe deplină egalitate în drepturi, pe avantajul reciproc și neamestecul în treburile interne. „Viața demonstrează — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — că un popor căruia i se răpește o parte din prerogativele sale naționale, încetează de a

¹³ A. Naschitz, *Repubica Socialistă România — stat al oamenilor muncii de la orașe și sate, în Probleme ale construcției de stat în R.S.R.*, Buc. Ed. polit. 1966, p. 28.

mai fi liber și suveran, ceea ce pune în primejdie însăși dezvoltarea sa socială. Nesocotirea acestei realități, intră în conflict cu aspirațiile popoarelor, cu legile obiective ale dezvoltării societății, produce puternice reacții în păturile cele mai largi ale populației, ridică la luptă întreaga națiune. Asigurarea independenței și suveranității, dezvoltarea continuă a fiecărei națiuni, reprezintă un factor de seamă al mersului înainte al societății¹⁴. Pornind de la aceste deziderate, politica economică a statului nostru a fost dusă în scopul dezvoltării continue a industriei, a intensificării producției agricole, în scopul diversificării ramurilor economiei naționale, a dotării întregii economii cu tehnică modernă, în scopul sporirii eficienței întregii activități economice, asigurându-se astfel, întărirea și apărarea suveranității de stat.

¹⁴

¹⁴ Dezbaterile Sesiunii M.A.N. din 24—26 iulie 1967, cu privire la Politica externă a României socialești. Buc. Ed. polit. 1967, p. 13.

UNELE ASPECTE ALE REVIZUIRII PENALE ÎN
TEMEIUI DESCOPERIRII DE FAPTE ȘI ÎMPREJURĂRI NOI
DE
TUDOR PLĂEȘU

Noul Cod de procedură penală prevede că revizuirea poate fi cerută și atunci cînd s-au descoperit fapte sau împrejurări ce nu au fost cunoscute de instanță la soluționarea cauzei și pe baza cărora se dovedește netemeinică hotărîrii de achitare, de încetare a procesului penal ori de condamnare (art. 394 alin. 1 lit. a, alin. 2).

Cum legea procesual-penală se referă la descoperirea de fapte și împrejurări ce nu au fost cunoscute de instanță la soluționarea cauzei, vom căuta să lămurim mai întîi înțelesul expresiei „fapte și împrejurări”, iar după aceea să examinăm condițiile în care aceste fapte și împrejurări pot fi considerate ca noi, adică necunoscute instanței care a soluționat cauza.

1. În legătură cu primul aspect este necesar a se da răspuns la următoarea întrebare: prin „fapte și împrejurări noi” Codul de procedură penală se referă la probe în sensul de elemente de fapt care servesc la constatarea existenței sau inexistenței unei infracțiuni, la identificarea persoanei care a săvîrsit-o și la cunoașterea împrejurărilor necesare pentru justă soluționare a cauzei (art. 63 alin. 1), sau la acele situații de fapt, stări de fapt ce urmează a fi dovedite în cadrul procedurii de revizuire și față de care hotărîrea de achitare, de încetare a procesului penal ori de condamnare apare ca netemeinică?

În literatura juridică, potrivit unei opinii, s-a considerat că termenul de „faptă” este sinonim cu cel de probă, în sensul de elemente de fapt cu caracter informativ cu privire la ceea ce trebuie dovedit în cursul revizuirii¹.

¹ I. Tanoviceanu, *Tratat de drept și procedură penală*, revăzut și completat de Vintilă Dongoroz s.a., ediția a II-a, București, 1927, vol. V, p. 607; Traian Pop, *Drept procesual penal*, Cluj, 1948, vol. IV, p. 521; Oliviu Stoica, *Revizuirea pentru fapte sau probe noi în dreptul procesual penal al R.P.R.* în „Justiția nouă”, nr. 3/1959, p. 403; Virgil Rămureanu, *Revizuirea în reglementarea Codului de procedură penală*, în „Revista română de drept”, nr. 10/1970, p. 29; D. V. Mihăescu și V. Rămureanu, *Caiile extraordinare de atac în procesul penal*, Ed. st., București, 1970, p. 166.

Intr-o altă opinie, prin fapte trebuie să se înțeleagă nu probele, ci acele imprejurări care trebuie stabilite cu ajutorul probelor².

Considerăm că cel de-al doilea punct de vedere constituie interpretarea cea justă ce trebuie dată dispozițiilor art. 394 lit. a și alin. 2, din noul Cod de procedură penală.

Este necontestat faptul că administrarea probelor în procesul penal se face în vederea dovedirii unor anumite situațuni, stări de fapt cu semnificație juridică și față de care urmează a se decide dacă s-a săvîrșit o infracțiune, persoana învinuită este vinovată de săvîrșirea ei, etc.

Și în cadrul procedurii de revizuire administrarea probelor se face în vederea relevării existenței unei anumite situațuni, stări de fapt, dar, ceea ce este de esență revizuirii este faptul că numai în condițiile în care se va ajunge la concluzia existenței unei situațuni de fapt ce nu a fost cunoscută de instanța ce a soluționat fondul cauzei și care atrage după sine netemeinicia hotărârii atacate prin revizuire, se va putea dispune desființarea acesteia. Aprecierea greșită a probelor de către instanță care a soluționat fondul cauzei nu poate constitui motiv de revizuire, încât administrarea de probe chiar necunoscute acesteia și din care s-ar deduce existența sau inexistența acelorași fapte și imprejurări ce ar fi rezultat din aprecierea primelor probe, nu poate avea loc în cadrul procedurii de revizuire deoarece s-ar ajunge, în acest fel, la o completare de probe.

Dacă cu ocazia judecății în recurs sau recurs extraordinar se va verifica dacă faptele și imprejurările reținute prin hotărârea atacată corespund probelor și reprezintă adevărul (art. 378 alin. 2), în schimb în cadrul procedurii de revizuire se caută și se evidențiază că faptele și imprejurările reținute prin hotărârea atacată nu reprezintă adevărul, dar nu în raport cu probele administrate în prima judecăță, ci față de noile fapte și imprejurări reținute cu ocazia revizuirii. Aceste situațuni de fapt invocate ca noi în cadrul procedurii de revizuire pot fi dovedite cu probe administrate pentru prima dată de către instanța de revizuire, fără a fi excludă însă și ipoteza în care instanța de revizuire se va baza și pe probele administrate cu ocazia soluționării fondului cauzei, coroborând astfel noile probe cu celelalte probe avute în vedere de instanță care a soluționat fondul cauzei. De altfel, noul Cod de procedură penală prin art. 405 alin. 2, referindu-se la administrarea probelor cu ocazia rejudicării, precizează că dacă instanța de revizuire găsește necesar, administrează din nou probele care au fost efectuate în cursul primei judecății. Cum aceste probe erau cunoscute instanței care a soluționat fondul cauzei, dacă legiuitorul ar fi înțeles să atribuie expresiei „fapte și imprejurări“ sensul de probe, nu ar fi avut nici o rațiune includerea în art. 405 alin. 2 a dispoziției potrivit căreia instanța de revizuire poate administra și probele ce au fost efectuate în cursul primei judecății.

De aceea, simpla administrare a unor probe, chiar noi, în fața instanței de revizuire nu poate atrage după sine desființarea hotărârii atacate prin revizuire, ci este necesar ca față de noile probe, și eventual din coroborarea acestora cu probele administrate de instanță ce a soluționat fondul cauzei, hotărârea acesteia din urmă să ne apără ca netemeinică în raport cu noile situațuni de fapt pe care nu le-a avut în vedere și care abia în fața instanței de revizuire au fost dovedite.

Un alt considerent ce ne face să opiniem pentru a se da expresiei „fapte și imprejurări“ sensul de stări de fapt, situațuni de fapt cu semnificație juridică, este dedus din analiza ansamblului textelor noului Cod de procedură penală. În acest sens merită și fi luate în considerare dispozițiile art. 378 alin. 2 potrivit căror instanța de recurs examinează, pe lîngă alte aspecte, și dacă faptele și imprejurările reținute prin hotărârea atacată corespund probelor, de unde rezultă că legiuitorul nu a dat expresiei „fapte și imprejurări“ înțelesul de elemente de fapt

² I. B. Sternik, *Unele probleme ale revizuirii sentințelor penale pe baza descoperirii de fapte noi*, în „Statul și dreptul sovietic“ (traducere în limba română), nr. 5/1965, p. 224.

care servesc la constatarea existenței sau inexistenței unei infracțiuni, etc., și cum sunt definite probele prin art. 63 al. 1. De asemenea, art. 356, arătând că sunt mențiunile ce trebuie să le cuprindă hotărîrea primei instanțe, cere ca în caz de condamnare să se specifice fapta sau fiecare faptă reținută de instanță în sarcina inculpatului, precum și analiza probelor pe care se sprijină soluția dată în cauză; iar rechizitorul procurorului trebuie să cuprindă, pe lîngă alte mențiuni, fapta reținută în sarcina inculpatului cît și probele pe care se intermeiază învinuirea (art. 263 alin. 1).

2 Pot constitui fapte și împrejurări de fapt noi o varietate de fapte, situații, descoperiri științifice și tehnice sau orice alte constatări³.

Aceste fapte și împrejurări de fapt pot fi considerate ca necunoscute instanței în raport de apărările formulate de către inculpat sau în raport de concluziile puse de către procuror sau de către orice parte din proces, cu ocazia judecării cauzei în fond, fie atunci cînd sunt invocate pentru prima dată în fața instanței de revizuire, fie atunci cînd, deși au mai fost invocate și cu ocazia soluționării fondului cauzei, nu au putut fi avute în vedere la rezolvarea cauzei.

Hotărîrea atacată prin revizuire poate apărea ca fiind urmarea unei erori judiciare prin aceea că se dovedește existența unor situații, stări de fapt ce sunt aduse pentru prima dată în discuție în fața instanței de revizuire.

Astfel, constituie o situație de fapt nouă ce ar duce la revizuirea unei hotărîri judecătoarești prin care s-a dispus condamnarea unei persoane pentru furt, distrugere, delapidare etc., împrejurarea, invocată pentru prima dată în revizuire, că lucrul considerat furat, distrus, delapidat etc. a fost găsit, se justifică eliberarea sa unei alte persoane în condițiile legii, consumarea în procesul de producție etc.

De asemenea, în caz de condamnare a unei persoane pentru infracțiunea de omor, va fi luat drept fapt nou împrejurarea invocată în revizuire că victimă este în viață, fiind plecată în străinătate, deși în mod greșit s-a crezut că a fost ucisă.

Ca fapte și împrejurări de fapt noi pot fi luate și unele constatări făcute ulterior dării hotărîrii a cărei revizuire se cere și care scot în evidență eroarea comisă în ce privește stabilirea adevăratei situației de fapt. Cităm în acest sens un caz din practica judiciară franceză, mai veche: o familie locuia într-o casă lîngă care era amplasat un cuptor pentru ars var. După un timp soțul și o altă persoană au decedat, moartea datorindu-se intoxicației, iar instanța condamnă pentru moarte celor două persoane pe soție, cu motivarea că aceasta le-ar fi otrăvit. Mai tîrziu casa a fost închiriată de alte persoane, care au simțit aceleasi suferințe ca și primii locatari, ba chiar unul dintre noii locatari a decedat ca urmare a intoxicației. S-a constatat atunci că moartea respectivului locatar s-a datorat gazelor emanate de la cuptorul de ars var ce era alăturat imobilului de locuit. Această constatare a servit de temei revizuirii hotărîrii judecătoarești în ce privește persoana condamnată pentru moartea primilor doi locatari⁴.

Noi descoperiri științifice sau tehnice pot conduce la formularea unor principii, reguli ce au fost necunoscute, ignorante la epoca judecării procesului, însă față de care se impune tragerea unei alte concluzii față de cea la care s-a oprit instanța de judecată în ce privește situația de fapt reținută⁵.

³ I. Tanoviceanu, op. cit., p. 606; Traian Pop, op. cit., p. 523; E. C. Decuseară, Revizuirea în penal, în „Curierul judiciar”, nr. 38/1922, p. 595; V. I. Panturescu, Codul de procedură penală din 19 martie 1936, adnotat, București, 1940, p. 547; Dimitrie I. Cotrutz, Revizuirea civilă și revizuirea penală, București, 1940, p. 163.

⁴ Citat după Emil Le Duc, Faptul nou în materie de revizuire a proceselor criminale sau corecționale, în „Curierul judiciar”, nr. 32/1899, p. 257.

⁵ Cas. crim. franceză (28 dec. 1923), cu notă de I. Rădulescu, în „Pandectele române”, Partea a III-a, 1924, p. 40.

Aceste situații de fapt ce se invocă pentru prima dată în fața instanței de revizuire vor putea fi dovedite prin orice probă, iar în ce privește mijloacele de probă nu are importanță dacă ele au mai fost ori nu folosite cu ocazia primei judecăți.

In condițiile în care s-ar invoca în cadrul revizuirii existența unor anumite situații, stări de fapt ce au fost luate în discuție de către instanță cu ocazia judecării fondului, trebuie avute în vedere mai multe ipoteze:

a) În fața instanței de judecată ce a soluționat cauza în fond s-a adus în discuție de către procuror sau oricare dintre părți existența unei anumite stări de fapt, însă care nu a format obiect de probațiune. În atare caz, Tribunalul Suprem a decis că pot fi dovedite în cadrul revizuirii acele situații de fapt aduse în discuția instanțelor de judecată cu ocazia judecării fondului însă nu au format obiect de probațiune⁶. Atare situațione de fapt poate fi dovedită în fața instanței de revizuire prin orice probă chiar în condițiile în care acestea ar urma și fi obținute prin mijloace de probă ce au mai fost folosite și cu ocazia soluționării fondului cauzei.

Se poate vorbi de existența unei fapte sau împrejurări noi în această ipoteză, însă numai în condițiile în care netemeinicia hotărîrii atacate prin revizuire nu este rezultatul încălcării de către instanță ce a soluționat cauza, a dispozițiilor legale care garantează aflarea adevărului, ceea ce ar constitui motiv pentru introducerea unui recurs extraordinar⁷ (art. 409).

b) În caz că instanța de judecată s-ar pronunța în sensul că situația de fapt invocată de către inculpat, procuror sau oricare dintre celelalte părți, deși esențială, nu a fost dovedită, în cadrul procedurii de revizuire pot fi administrate probe ce ar tinde la dovedirea acestei situații de fapt, ce constituie tocmai un fapt sau împrejurare de fapt nouă în sensul art. 394 alin. 1, lit. a, c. pr. pen.

Trebuie de făcut însă următoarea precizare: din moment ce situația de fapt invocată nu a putut fi dovedită datorită unor impiedicări legale (existența unuia din cazurile prevăzute de art. 79 alin. 1.) fie chiar a unei imposibilități reale de a se administra probele de către instanță, de aici nu se poate trage concluzia că respectiva situație de fapt a și fost cunoscută instanței ce a soluționat cauza. Își aceasta pe considerentul că dacă instanța de judecată nu a avut la indemînă acele elemente de fapt care să-i servească la constatarea existenței sau inexistenței infracțiunii, precum și la identificarea persoanei ce a săvîrșit-o, concluzia logică ce se degajă este că instanța nu a cunoscut respectiva situație de fapt invocată.

Intrucit faptele și împrejurările ce se invocă sunt noi, evident că și probele ce fac dovada existenței sau inexistenței lor sunt necunoscute instanței. În ce privește însă mijloacele de probă prin intermediul căror se vor putea obține acestea, este indiferent dacă au mai fost ori nu folosite cu ocazia soluționării fondului.

Instanțele judecătoarești s-au pronunțat în acest sens. Cîtăm, spre exemplificare, o spătă din practica judiciară anterioară nouului cod de procedură penală: inculpatul Gh. T., casier la revizoratul Roman, este trimis în judecată pentru delapidare. În fața instanței se apără în sensul că nu și-a însușit din bonurile de impozit pe care le avea în administrare, ci acestea au fost însușite de casierul comitetului școlar. Deși în fața instanței el a invocat această apărare, instanța îl condamnă pentru delapidare cu motivarea că nu s-a dovedit cum că bonurile de impozit ar fi fost sustrase de casierul comitetului școlar. După râmînerea definitivă a hotărîrii, inculpatul face cerere de revizuire pentru a dovedi situațiunea de fapt invocată în apărare cu ocazia judecării fondului. Cu această ocazie s-a dovedit că defuncțul casier al comitetului școlar vînduse pe piață din bonurile de impozit pe care el (inculpatul) le administra. În acest scop în cadrul revizuirii au fost audiați mai mulți martori — și ei învățători — care au declarat că defuncțul casier le-a

⁶ Decizia 411/9 octombrie 1952, a Tribunalului Suprem, Col. Pen., în Culegere de decizii pe anii 1952—1954, vol. 2, p. 223.

⁷ În același sens, D. V. Mihăescu și V. Rămureanu, op. cit. p. 173.

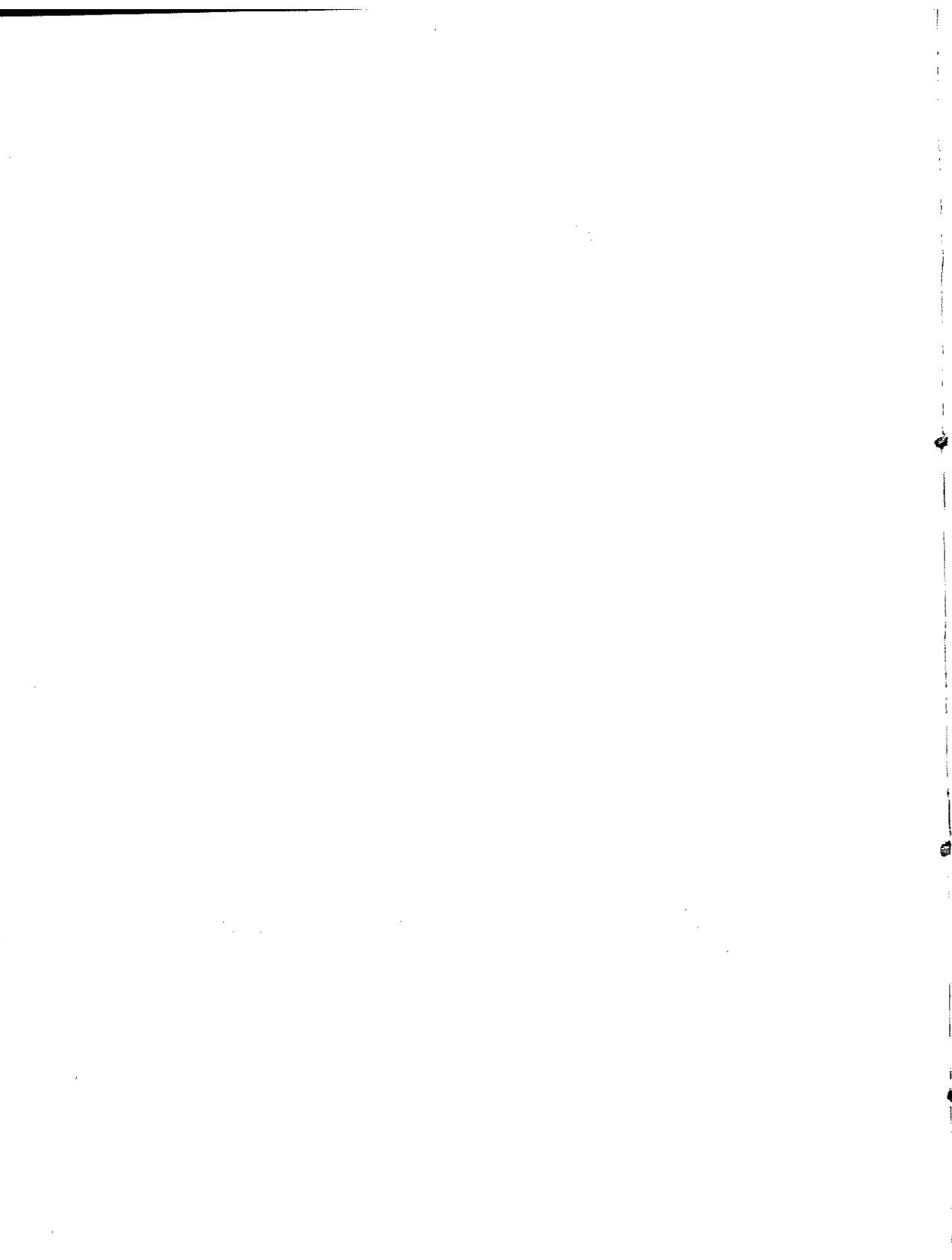
vindut și lor bonuri de impozit în diverse ocazii, în perioade ce coincid cu timpul în care inculpatul administrează aceste bonuri⁸.

c) Când însă instanța ar fi respins apărarea inculpatului privitoare la existența sau inexistența unei anumite situațiuni de fapt cu motivarea că nu este intemeiată, nu mai pot fi administrate în cadrul revizuirii probe, chiar necunoscute instanței ce a rezolvat fondul, deoarece în acest fel — după cum a decis Tribunalul Suprem, — s-ar tinde la „o completare a dovezilor administrate”⁹, ceea ce nu este de esență revizuirii. Legea elimină posibilitatea administrării unor probe care să poată eventual să incline în favoarea condamnatului balanța convingerii judecătorilor, pentru că în acest caz nu ar mai exista condamnație definitivă și revizuirea ar deveni o cale curentă de retractare a hotărârilor¹⁰.

⁸ *Incheiere din 17 aprilie 1940 a Tribunalului Roman*, cu observație de Șt. Tăutu, în „Pandectele săptămînale”, nr. 5/1941, p. 101. În același sens, Tribunalul regional Iași a decis că: „Este adevărat că inculpatul s-a apărat în același sens în fața instanței de fond — susținînd că victimă a lovit cu toporul peste țeava armelor sale, care în acel moment s-a descărcat — dar el nu a putut face dovada acestei susțineri, întrucât nu a cunoscut pe cei doi martori, care în timpul săvîrsirii faptei erau ascunsi în pădure”. (în „Justiția nouă”, nr. 10/1963, p. 155); Decizia penală 1218/12 martie 1956 a Tribunalului regional Iași, în „Legalitatea populară” nr. 2/1957, p. 211; *Incheiere din 11 decembrie 1956 a Tribunalului popular Gura Humorului*, cu notă de B. Diamant, în „Legalitatea populară”, nr. 7/1957, p. 848.

⁹ Decizia 1105/6 iunie 1965 a Tribunalului Suprem, Col. penal. în Culegere de decizii pe anul 1955, vol. III, p. 235.

¹⁰ Incheierea penală 12476/12 august 1946 a Curții de Apel București, cu notă de M. Zeles, în „Pandectele române”, partea a II-a, pe anul 1947, p. 27.

REABILITAREA ÎN MATERIE DISCIPLINARA
DE
GH. FILIP

1. *Importanța reabilitării disciplinare.* În orice orînduire socială, procesul muncii colective impune existența unumitor norme de conduită pe care oamenii, participanți la înfăptuirea lui, sănt dator să le respecte. În orînduirea socialistă, unde munca este eliberată de exploatare, unde oamenii lucrează pentru ei însiși, un important rol în respectarea obligațiilor ce le revin, îl au normele moralei comuniste, potrivit căror, munca este o datorie de onoare a fiecărui cetățean capabil de muncă.

Cu toate acestea, organizarea socialistă a muncii în actuala etapă de construire a societății sociale multilaterale dezvoltate, ar fi de neconceput, fără reglementarea juridică a raporturilor sociale de muncă, în vederea unei cît mai bune organizări a muncii, pentru asigurarea respectării de către toți salariații a obligațiilor ce le revin, pentru asigurarea respectării disciplinei sociale a muncii.

Una din îndatoririle fundamentale ale cetățenilor inscrise în art. 39 al Constituției R.S.R. este acela de a respecta constituția și legile, de a apăra proprietatea socialistă și de a contribui la întărirea și dezvoltarea orînduirii sociale. În acest cadru al îndatoririlor cetățenești este cuprinsă și obligația de a respecta disciplina muncii, care constituie o sinteză a tuturor prevederilor actelor normative ce stabilesc obligațiile salariaților în cadrul raporturilor juridice de muncă¹.

Încălcarea acestor obligații de către salariat, va atrage răspunderea sa, prin măsura de constrințe ce i se va aplica și care constă în sancționarea prevenită de lege, în funcție de natura și gravitatea faptei comise.

Alături de metoda convingerii, metodă principală de înfăptuire a disciplinei sociale a muncii, concretizată într-un complex de măsuri de educare și stimulare morală și materială, pentru acei salariați care încalcă regulile privitoare la disciplina muncii, se folosește metoda constrinței, în scopul lichidării rămășițelor vechii mentalități și pentru formarea unei atitudini corespunzătoare față de muncă. „Munca politică — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu în propunerile de măsuri privind îmbunătățirea activității politico-ideologice, de educare marxist-leninistă a membrilor de partid, a tuturor oamenilor muncii — tre-

¹ C. Flitan, *Răspunderea disciplinară a angajaților*, Editura științifică, București, 1959, p. 29.

buie să acționeze hotărît împotriva oricărora manifestări de îndisciplină, de încălcare a normelor de convițuire socială, în direcția dezvoltării respectului față de avutul obștesc, față de legile țării, pentru întărirea legalității socialiste și a ordinei publice², iar în raportul cu privire la proiectul de constituție că „în țara noastră mai continuă să se manifeste, sub diferite forme, influența mentalității înapoiate, specifice claselor exploatatoare, dispărute pentru totdeauna de pe scena istoriei”³.

Aplicarea sancțiunii disciplinare are scopul de a contribui la îndreptarea acelui care a comis o abatere disciplinară, cît și un scop preventiv față de ceilalți salariați care, văzind la ce consecințe se pot expune în cazul încalcării disciplinei muncii, să manifeste o atitudine mai atentă, să evite săvîrșirea unor astfel de abateri.

Aplicarea pedepsei, precum și influența colectivului de muncă, avînd drept rezultat, de cele mai multe ori, îndreptarea salariatului, ar fi nejust și chiar dăunător ca sancțiunea ce s-a dat, să fie menținută în mod irevocabil. De aceea, după o anumită perioadă de timp de la data executării sancțiunii disciplinare, dacă angajatul sancționat nu mai comis o altă abatere, dind dovedă că s-a îndreptat, este normal ca fapta comisă și sancțiunea aplicată să fie considerate ca inexistentă. În aceste condiții, legiuitorul nostru acordă salariatului sancționat, beneficiul reabilitării, fiind considerat ca nesancționat.

La rolul educativ al pedepsei, se adaugă în acest fel și cel al reabilitării care, pentru a putea fi obținută, obligă angajatul să-și revizuiască atitudinea față de muncă, să se integreze în colectivul din care face parte în aşa fel, încît să-și aducă deplina contribuție la realizarea sarcinilor pe care le are de îndeplinit.

Acordarea reabilitării angajatului sancționat fiind condiționată de buna sa comportare după data aplicării sancțiunii, constituie un important mijloc de îndreptare a celor ce nu-și îndeplinesc în mod conștiincios obligațiile ce le revin, de întărire a disciplinei muncii. Astfel, reabilitarea contribuie la întregirea funcției de constrință și, în mod deosebit, a rolului educativ al pedepsei disciplinare.

Rațiunea de a fi a instituției reabilitării în materie disciplinară își găsește justificarea și totodată importanța, dacă avem în vedere caracterul dialectic al societății în general, precum și schimbarea și transformarea pe care o suferă omul în societatea socialistă, în colectivul din care face parte, în special. Transformările înnoitoare prin care trece societatea noastră, toate binefacerile socialismului, întreaga activitate desfășurată sub conducerea partidului pentru educarea și ridicarea conștiinței sociale a oamenilor muncii, pentru creșterea continuă a nivelului de trai, fac ca oamenii să se schimbe și ei, să participe cu toată capacitatea și efortul lor la înfăptuirea societății sociale multilateral dezvoltate. În aceste condiții, cei care dintr-un motiv sau altul, au încălcăt disciplina muncii, fiind sancționați, nu pot rămâne în mod irevocabil și ireductibil cu sancțiunea aplicată și să suporte consecințele ei atât timp cât vor fi angajați⁴.

Așadar, alături de celelalte instituții ale dreptului muncii, instituția reabilitării, prin conținutul, aplicarea și scopul său constituie o concretizare a umanismului socialist de care este pătrunsă întreaga noastră legislație.

În țările burgheze, reabilitarea a fost o vreme îndelungată o instituție proprie în exclusivitate dreptului penal, nefiind cunoscută și în materia răspunderii disciplinare, decit foarte tîrziu și numai pentru anumite categorii determinate de

² Nicolae Ceausescu, *Propunerî de măsuri pentru îmbunătățirea activității politico-ideologice, de educare marxist-leninistă a membrilor de partid, a tuturor oamenilor muncii*, în: „Scînteia” nr. 8839 din 7 iulie, 1917.

³ Nicolae Ceausescu, *Raport cu privire la proiectul de Constituție al Republicii Sociale România*, București, 1965, Editura politică, p. 26.

⁴ Gh. Elian, *Contribuții la studiul reabilitării în dreptul penal al R.S.R.* în: „Justiția nouă”, nr. 1/1966, p. 47 și urm.

angajați privilegiați. Nu întimplător în tratatele și cursurile de dreptul muncii, chiar cele mai recent apărute în țările Europei Occidentale, reabilitarea disciplinară nici măcar nu este amintită⁵.

Pentru prima dată reabilitarea în materie disciplinară a fost introdusă în țara noastră prin legea pentru statutul funcționarilor din 19 iunie 1923. La caracterul limitat ca sferă de aplicare a reabilitării (ea putând fi aplicată numai funcționarilor publici, care constituiau o minoritate în raport cu numărul mare al salariaților din sectorul particular, unde reabilitarea nefiind reglementată, era lăsată la aprecierea patronului) se mai adăugă și numărul redus al sanctiunilor (trei din totalul sanctiunilor prevăzute de art. 51) pentru care salariaților li se putea acorda reabilitarea, precum și un termen de încercare foarte mare, de 5 ani.

Caracterul de clasă al reabilitării disciplinare, în timpul regimului burghezo-moșieresc este evident. În primul rînd, statul burghezo-moșieresc a reglementat reabilitarea numai pentru funcționari publici, care reprezentau principala sprijin în realizarea politicii sale, urmărind prin aceasta să le creeze o situație mai avantajoasă în raport cu ceilalți angajați. În al doilea rînd, prin legea din 1940, desfășîndu-se reabilitarea de drept, a fost instituită reabilitarea facultativă, care prin felul cum era reglementată, se putea acorda de conducerea organului de stat respectiv, în funcție de interesele acestuia și nu ale salariațului.

Reabilitarea în materie disciplinară, ca instituție a dreptului muncii aplicabilă fără nici o discriminare tuturor categoriilor de salariați este o creație a dreptului nostru socialist.

Fără a prezenta importanța pe care o are în dreptul penal, instituția reabilitării disciplinare își are totuși un loc bine stabilit și o importanță bine definită. Cu toate acestea, în afara succintei reglementări prevăzută de art. 19 din Legea nr. 1/1970 — privind organizarea și disciplina muncii în unitățile socialești de stat și a altor texte asemănătoare din alte legi (de organizare a justiției, statutul personalului didactic etc.) precum și a unor cursuri universitare, literatura de specialitate nu a acordat nici o atenție acestei probleme.

2. Natura juridică, noțiunea și felurile reabilitării disciplinare. Reabilitarea în materie disciplinară este o instituție proprie dreptului muncii, constituind o concretizare a umanismului ce caracterizează întreaga noastră legislație.

Caracterul său de instituție a dreptului muncii rezultă din consacrarea de sine stătătoare pe care o are, așa cum s-a arătat mai sus, din reglementarea sa specifică, natura specifică a cazurilor în care se aplică, procedura de aplicare, condițiile, trăsăturile caracteristice și efectele pe care le produce.

Reabilitarea constituie o cauză cu efecte extințive, ce înălțură ultimele măsuri restrictive la care este supus angajatul sancționat⁶.

Pornind de la felul în care este reglementată în legislația noastră, reabilitarea ar putea fi definită ca o modalitate de stingere a efectelor sanctiunii disciplinare după trecerea unei perioade de timp de la data executării sanctiunii și cu îndeplinirea anumitor condiții prevăzute de lege.

Potrivit art. 19 din Legea nr. 1/1970, „sancțiunea disciplinară aplicată unui angajat — cu excepția desfacerii contractului de muncă — se consideră a nu fi fost luată dacă timp de un an de la executarea ei angajatul nu a mai săvîrșit o altă abatere.

Înainte de expirarea termenului de un an, dar nu mai devreme de 6 luni de la data executării sanctiunii, conducătorul unității poate dispune, dacă angajatul

⁵ Vezi G. H. Camerlynck et G. Lyon-Caen, *Précis de Droit du Travail*, Paris, Librairie Dalloz II, 1967, p. 310 și urm. și G. Camerlynck, *Traité de Droit du travail*, Paris, Dalloz, 1969, p. 34 și urm.

⁶ Vezi V. Dongoroz, *Drept penal*, București, 1939, p. 737 și I. Cozma, *Considerații cu privire la natura juridică, condițiile și efectele reabilitării*, în: „Revista română de drept”, nr. 2/1967, p. 59.

nu a mai săvîrșit în acest interval nici o abatere, avind o bună comportare, ca sancțiunea aplicată să fie considerată a nu fi fost luată".

Din redactarea acestui articol rezultă că reabilitarea disciplinară este de două feluri: *de drept și facultativă*.

Alineatul I al art. 19 din Legea nr. 1/1970 reglementează reabilitarea de drept, în sensul realizării ei în mod automat dacă în cursul unui an de la executarea uneia dintre sancțiunile disciplinare, cu excepția desfacerii contractului de muncă, angajatul nu a mai săvîrșit nici o altă abatere. Reabilitarea de drept operează indiferent de organul care a aplicat respectiva sancțiune, organul de conducere colectivă sau conducătorul unității, șeful, consiliul disciplinar sau organul ierarhic superior.

Pentru a putea opera de drept reabilitarea, trebuie îndeplinite cumulativ anumite condiții și anume:

a. Angajatul să fi fost sancționat cu orice pedeapsă disciplinară, cu excepția desfacerii contractului de muncă.

Considerăm necesar ca examinarea acestei condiții să o începem făcind precizarea că persoana sancționată trebuie să aibă calitatea de angajat. Obligativitatea îndeplinirii acestei calități este necesară pentru că, numai celor ce o posedă se sint aplicabile prevederile regulamentului de ordine interioară, respectiv ale statutelor disciplinare, deci implicit și cele referitoare la reabilitare.

Salariatul poate beneficia de reabilitarea de drept, chiar în situația săvîrșirii mai multor abateri pentru care a fost sancționat separat pentru fiecare din ele, sau i s-a aplicat o singură sancțiune pentru toate abaterile. Singura interdicție prevăzută de lege în această privință, este aceea că, pentru una sau mai multe abateri, să nu i se aplicat sancțiunea cea mai gravă, desfacerea contractului de muncă.

Rațiunea acestei prevederi decurge din necesitatea asigurării bunului mers al unității, care impune ca după aplicarea sancțiunii desfacerii contractului de muncă, în postul râmas liber să se incadreze o altă persoană.

Pedepele disciplinare pentru care se vor putea reabilita de drept angajații cărora li s-au aplicat, sunt cele prevăzute de Codul muncii, Legea nr. 1/1970, regulamentele de ordine interioară, statutele disciplinare precum și alte legi speciale (Legea nr. 58/1968 pentru organizarea judecătorească, Legea nr. 60/1968 pentru organizarea și funcționarea procuraturii; Legea nr. 6/1969 privind statutul personalului didactic etc.).

b. O altă condiție a reabilitării de drept constă în trecerea unei anumite perioade de timp de la executarea sancțiunii disciplinare. Prevederile legii fiind precise „un an de la executarea sancțiunii”, nici o altă interpretare nu mai poate avea loc. Deci termenul va începe să curgă de la data executării sancțiunii și niciodată de la data emiterii ordinului de sancționare, a săvîrșirii abaterii sau ori care alt moment, deoarece în cazul unor sancțiuni executarea lor necesită un timp care, dacă n-ar fi luat în considerație, ar diminua perioada de un an, nemaiputând da posibilitatea unei bune dovezi că salariatul s-a îndreptat în muncă, iar pe de altă parte, numai în felul acesta se pot vedea urmările educative pe care le-a exercitat pedeapsa asupra sa, ceea ce nu-și putea găsi o realizare deplină în reglementarea anterioară, cind termenul începea să curgă din momentul aplicării sancțiunii.

Data executării sancțiunii diferă în funcție de specificul fiecărei sancțiuni și anume, pentru cele ce presupun o executare în timp ca, de pildă, în cazul retrogradării, termenul de un an va începe să curgă din prima zi ce urmează ultimele zile în care expiră perioada retrogradării, iar în cazul înșatrării și a avertismentului, din ziua următoare aceleia în care i s-a făcut comunicarea sancțiunii.

aplicate și care rezultă din datarea pe care o poartă actul respectiv.

O problemă ce se poate ridica în legătură cu această condiție se referă la calculul perioadei de un an cerută de lege în cazul unui salariat căruia i s-a aplicat mai multe sancțiuni, fără a fi reabilitat pentru vreuna din ele. Pornind de la faptul că reabilitarea de drept nu va putea opera decât în cazul intrunirii cumulative a tuturor condițiilor, precum și de la caracterul său indivizibil, reabilitarea referindu-se nu atât la o anumită sanctiune, cit la persoana angajatului sancționat, considerăm că termenul va începe să curgă de la executarea ultimei sancțiuni, la îndeplinirea căruia, reabilitarea operează pentru toate sancțiunile aplicate. Cu alte cuvinte angajatul va fi considerat reabilitat pentru toate sancțiunile ce i s-au aplicat, atunci cînd va îndeplini condițiile reabilitării pentru ultima sanctiune.

c. În fine, angajatul sancționat pentru a beneficia de reabilitarea de drept, trebuie să nu comită o altă abatere în decursul acestei perioade de un an.

În legătură cu această condiție, trebuie să vedem dacă legiuitorul a avut în vedere numai comiterea abaterii sau și sancționarea salariatului pentru comiterea ei. În acest ultim caz (examinat mai sus) reținem numai concluzia că, aflîndu-ne în față a două sanctiuni aplicate pentru abateri deosebite, reabilitarea de drept nu va opera decât numai după trecerea unui an de la data executării ultimei sancțiuni și, bineînțeles, cu condiția de a nu mai primi o nouă sanctiune în această perioadă.

Nu fără importanță apare preciziunea unui anumit punct de vedere în legătură cu primul caz și anume să vedem care va fi situația angajatului ce a comis o abatere în decursul perioadei de un an, fără a fi sancționat pentru aceasta. O primă situație ar fi aceea în care angajatul sancționat comite o nouă abatere, de care conducederea unității are cunoștință, dar pentru care nu este sancționat din orice motiv (a considerat-o lipsită de importanță sau nu a emis ordinul de sancționare în termenul legal) cînd nu există nici un impediment pentru ca reabilitarea de drept să opereze pentru abaterea comisă și sancționată.

Dacă noua abatere comisă în această perioadă a râmas nesanționată, deoarece n-a fost cunoscută de unitate, este și normal ca reabilitarea de drept să opereze, deoarece abaterea nesanționată poate fi considerată ca inexistentă.

În cazul în care abaterea comisă în termenul de un an ar fi descoperită după această perioadă, deci după ce angajatul a fost reabilitat pentru abaterea sancționată, în termen de 30 de zile de la descoperirea ei, dar nu mai tîrziu de 6 luni de la comiterea ultimei abateri, conducederea unității, consiliul disciplinar sau, după caz, organul ierarhic superior, îi vor putea aplica o sanctiune.

Reabilitarea salariatului în acest caz, obținută fără îndeplinirea uneia din condițiile de fond ale ei, apare ca ilegală și, cu toate că legea nu prevede nici o posibilitate de îndreptare, considerăm ca legitim dreptul unității de a anula mențiunea de reabilitare făcută în dosarul personal al angajatului. Adoptarea unui alt punct de vedere ar duce la nesocotirea rolului educativ al reabilitării, la creația pentru angajat a unei situații mai favorabile la care, datorită comportării sale necorespunzătoare, legea nu-i dă dreptul.

Dacă abaterea comisă în interiorul termenului de un an a fost descoperită după 6 luni de la săvîrșirea ei, sau conducederea unității, deși a cunoscut-o în acest termen, n-a luat măsura sancționării în 30 de zile, dreptul de a sancționa pe angajat fiind prescris, reabilitarea obținută pentru abaterea sancționată, rămîne valabilă.

Îndeplinirea cumulativă a celor trei condiții, are drept efect obținerea de către angajatul în cauză a beneficiului reabilitării. Reabilitarea de drept operind din oficiu, la îndeplinirea acestor condiții, face să nu mai fie necesară o cerere în acest sens, din partea angajatului și nici emiterea unei dispoziții din partea organului care a aplicat sancțiunea, procedîndu-se la stergerea mențiunii despre sanctiunea aplicată, din dosar, de către șeful serviciului personal.

Aliniatul al II-lea al art. 19 din Legea nr. 1/1970 reglementează *reabilitarea facultativă*, care poate fi dispusă de către conducerea unității înainte de expirarea termenului de un an, dar nu mai devreme de 6 luni de la data executării pedepsei, dacă angajatul nu a mai săvîrșit în acest interval nici o abatere, având o bună comportare.

Din conținutul acestor prevederi rezultă că, pentru a putea fi acordată reabilitarea facultativă, trebuie îndeplinite cumulativ următoarele condiții:

a. angajatul să fi fost sancționat cu orice pedeapsă disciplinară, cu excepția desfacerii contractului de muncă;

b. de la data executării sancțiunii și pînă la aceea a acordării reabilitării să fi trecut cel puțin 6 luni;

c. în această perioadă angajatul să nu mai fi săvîrșit nici o altă abatere și să fi dovedit o bună comportare.

Pentru a evita repetarea unor aspecte comune ambelor feluri ale reabilitării, în cele ce urmează ne vom referi numai la unele aspecte proprii reabilitării facultative.

Una din cerințele fundamentale ale reabilitării facultative este buna comportare, ea ilustrînd cel mai pregnant preocuparea salariatului sancționat de a se îndrepta și că s-a realizat scopul educativ al pedepsei. Cerința bunei comportări nu trebuie redusă la a nu mai comite o nouă abatere și nici înțeleasă în sensul de a se abține de la tot ceea ce este în contradicție cu normele care reglementează disciplina muncii⁷. O astfel de comportare presupune străduință din partea angajatului de a-și îndeplini conștiincios obligațiile de muncă, preocuparea sa de a deveni un exemplu de disciplină, de a avea o atitudine corectă față de ceilalți membri ai colectivului de muncă din care face parte. Acordarea reabilitării facultative, fără ca în prealabil să se facă o verificare atentă a îndeplinirii de către angajatul sancționat a acestor condiții, ar putea avea un rezultat nefavorabil atât față de angajatul în cauză, cât și față de întregul colectiv din care face parte, ar însemna ca efectul său educativ să nu se mai poată realiza. Aceasta impune ca reabilitarea să fie acordată în aşa fel, încît, să trezească în cel mai înalt grad interesul pentru obținerea ei și, totodată, să determine ca pe viitor să nu se mai săvîrșească alte abateri, să nu lase nici o indoială că cel ce a beneficiat de ea s-a îndreptat în muncă. În caz contrar, acordarea reabilitării ar influența negativ în realizarea scopului educativ al pedepsei și al reabilitării și în prevenirea săvîrșirii de noi abateri⁸.

De asemenea, considerăm că, cu respectarea condițiilor arătate mai sus, se va putea acorda reabilitarea facultativă și în cazul în care angajatul a fost sancționat de mai multe ori. În această situație, termenul minim de 6 luni va trebui să fie calculat începînd cu data executării ultimei sancțiuni, iar conducerea unității să aibă în vedere faptul că angajatului, pentru a se îndrepta în muncă, a fost nevoie să î se aplice mai multe sancțiuni, ceea ce impune o verificare atentă a îndeplinirii tuturor condițiilor cerute pentru acordarea reabilitării facultative și, în primul rînd, a bunei comportări care să fie de natură a face convingerea îndreptării sale definitive⁹.

Acordarea reabilitării facultative poate avea loc pentru orice sancțiune, cu excepția desfacerii contractului de muncă.

Art. 19 din Legea nr. 1/1970 reglementînd reabilitarea sub cele două forme ale ei, nu prevede nimic asupra procedurii pe care trebuie să-o urmeze organul competent să acorde reabilitarea și nici cum trebuie să acționeze în acest caz. Față de această situație, concluzia ce poate fi trasă pe cale de consecință este

⁷ I. Cozma, art. cit. p. 61.

⁸ Ibidem.

⁹ Vezi Fr. Vigder, *Despre oportunitatea admiterii cererii de reabilitare*, în: „Justiția nouă” nr. 8/1965, p. 96 și urm.; I. Cozma, art. cit.; Gh. Elian, art. cit. și Decizia nr. 9/1960 a Colegiului penal al Tribunalului Suprem.

aceea că, cu excepția cazurilor cînd legea prevede altfel, organul competent de a hotărî accordarea reabilitării este acela care a dispus și luat măsura sancționării, iar actul prin care se stabilește această hotărîre va trebui emis în forma și după procedura stabilită de actul normativ care-i reglementează organizarea și funcționarea.

O altă problemă în legătură cu reabilitarea facultativă ar putea fi și aceea dacă este sau nu necesară cererea prealabilă a angajatului pentru a putea fi acordată. Singura opinie exprimată în literatura noastră de specialitate în această privință, este aceea a lui D. Vorfuroreanu potrivit căreia se susține necesitatea unei cereri din partea angajatului, reabilitării facultative atribuindu-i chiar denumirea de reabilitare la cerere¹⁰. Nu putem fi de acord cu acest punct de vedere la care a ajuns autorul făcînd probabil asemănarea reabilitării facultative disciplinare, cu reabilitarea pe cale judiciară, în materie penală. Dacă în cazul reabilitării judiciare pentru a putea fi obținută este necesară investirea instanței prin cererea condamnatului, pentru obținerea reabilitării disciplinare, nu considerăm necesară cererea angajatului sancționat. Acordarea reabilitării facultative așa cum este reglementată, apare ca un atribut al conducerii unității, fiind condiționată numai de îndeplinirea unor condiții, fără a fi prevăzută și necesitatea unei cereri în acest sens. Deci, dacă legea nu prevede această cerință, înseamnă că cererea poate sau nu să fie introdusă, în funcție de aprecierea angajatului. Dacă angajatul a făcut o cerere pentru a i se acorda reabilitarea, ea nu constituie un mijloc de investire ca în cazul reabilitării judiciare, ci numai o simplă sesizare, căreia conducederea unității poate sau nu să-i dea urmare.

De asemenea, considerăm că îndeplinirea de către angajat a condițiilor reabilitării facultative, nu trebuie să ducă întotdeauna în mod obligatoriu la acordarea ei, în caz contrar s-ar ignora însăși rațiunea ei de a fi, s-ar diminua rolul său educativ. Acest punct de vedere este întemeiat pe considerentul că, la acordarea reabilitării facultative, conducederea unității nu poate să nu aibă în vedere gravitatea abaterii disciplinare, caracterul repetat al abaterilor, opinia colectivului de muncă, gradul de pericol social concret al abaterii etc.¹¹, cu alte cuvinte, numai dacă acordarea ei este oportună.

Oportunitatea acordării reabilitării facultative va fi apreciată de către conducederea unității în raport cu persoana angajatului și interesele colectivului de muncă din care face parte, între oportunitate și scopul urmărit de legiuitor trebuind să existe o deplină identitate.

Imprejurarea că angajatul a săvîrșit abaterea în mod accidental, din neglijență sau ușurință, poate constitui un argument în plus în acordarea reabilitării. Așadar, conducederea unității va trebui să facă în prealabil o apreciere atentă a datelor ce caracterizează persoana angajatului sancționat și abaterea săvîrșită, cît și interesele generale ale colectivului de muncă, ale unității.

Considerăm necesar și ne referi cu această ocazie și la un alt aspect al problemei în discuție și anume, dacă este sau nu admisibilă reabilitarea facultativă, în cazul cînd angajatul și-a schimbat locul de muncă în altă unitate și respectiv, care din conducerile celor două unități este competență a o acorda. După părerea noastră, reabilitarea în acest caz este admisibilă, ea putînd fi dispusă numai de conducederea unității la care salariatul și-a mutat locul de muncă, aceasta fiind singura în măsură să poată aprecia dacă s-a îndreptat și dacă săint îndeplinite și celealte condiții cerute de lege.

Legea nr. 59/1968 — legea privind comisiile de judecată — în art. 28 stabileste că aplicarea unei măsuri de influențare pentru abateri săvîrșite la locul de

¹⁰ D. Vorfuroreanu, *Reabilitarea și prescripția în cadrul decretului 320/1958*, în: „Justiția nouă”, nr. 10/1963, p. 64.

¹¹ I. Cozma, *Considerații cu privire la natura juridică, condițiile și efectele reabilitării*, în: „Revista română de drept” nr. 2/1967, p. 61.

muncă nu exclude posibilitatea aplicării de măsuri disciplinare, în urma sesizării de către comisia de judecată, a conducerii unității.

Problema ce se ridică în acest caz al aplicării de către conducerea unității a unei sancțiuni disciplinare angajatului și a unei măsuri de influențare obștească, de către comisia de judecată, este dacă reabilitarea facultativă pentru abaterea disciplinară poate fi acordată, deoarece potrivit art. 47 din sus-menționata lege, reabilitarea pentru măsura de influențare obștească operează de drept numai după treceerea unui an de la data aplicării ei. În acest caz, deși angajatul a comis o singură abatere, aceasta a determinat două feluri de răspundere, fiecare din ele având o reglementare proprie, atât în ce privește aplicarea sancțiunii, cît și în privința reabilitării, de aceea nu poate exista un impediment în acordarea reabilitării facultative pentru sancțiunea disciplinară, chiar mai înainte de a fi obținută reabilitarea pentru măsura de influențare obștească.

În sfîrșit, o ultimă problemă ce poate fi discutată, ar fi aceea a competenței de a acorda reabilitarea facultativă în cazul aplicării sancțiunii de către maștri sau șefii unor compartimente din cadrul unității. În această privință, considerăm că prevederile alin. II al art. 19 din Legea nr. 1/1970 stabilesc competența acordării reabilitării numai conducătorului unității, înțelegind prin aceasta, în mod implicit și pentru cazul cînd sancțiunea a fost aplicată de către maștri sau șefii unor compartimente.

3. Efectele reabilitării. Reabilitarea facultativă și cea de drept, din punct de vedere al efectelor pe care le produc, ne prezintă însă o deosebire, în cele ce urmează ne vom referi la ambele în același timp.

Din definiția reabilității reiese că ea constituie o cauză de înlăturare a consecințelor ce rezultă din pedeapsa aplicată angajatului. De aceea, pentru a avea o imagine clară asupra efectelor reabilitării, va trebui ca, în același timp, să facem unele referiri sumare și la principalele consecințe ale sancțiunii.

Pornind de la principiul că toate consecințele produse de aplicarea sancțiunii prin actul emis de organul competent, pînă la obținerea reabilitării și păstrează întreaga valabilitate pentru trecut, nefiind diminuate, anulate sau înălțurate, putem conchide că efectele reabilitării se vor produce numai pentru viitor¹².

Toate sancțiunile disciplinare aplicate angajaților se notează în dosarul personal al fiecărui, unde se țin în evidență pînă la reabilitare. Deci, unul din efectele reabilitării constă în stergerea sancțiunii din dosarul personal al angajatului care, din acest moment, va fi considerat ca nesanctionat.

Menținerea în dosarul personal al salariatului a mențiunii sancționării sale, îi creează o situație diferită, mai dezavantajoasă, în raport cu a celorlalți salariați nesanctionați sau, deși sancționati, au primit beneficiul reabilitării.

Astfel, una din urmările sancțiunii, cu o importantă consecință juridică, este aceea de a putea constitui un temei pentru conducerie unității, ca, în caz de repetare a abaterii, să poată aplica angajatului în cauză o sancțiune mai gravă. Consemnarea în dosarul personal al angajatului a tuturor sancțiunilor ce i se aplică dă posibilitatea de a se putea constata în ori ce moment, cînd ne aflăm în fața unor abateri repetitive și, cum s-a mai arătat, să se aplice o pedeapsă mai aspiră, deoarece art. 13 lit. e, alin. II din Legea 1/1970, enumerind factorii de care trebuie să se țină seama în stabilirea sancțiunii, evidențiază și faptul „...dacă salariatul a mai avut și alte abateri în trecut...“ Așadar, reabilitarea angajatului pentru abaterea sancționată, în acest caz, va avea ca efect înălțarea caracterului repetat al abaterii, diminuind astfel din gravitatea pedepsei pe care urma să o suporte angajatul în cazul în care nu s-ar fi bucurat de beneficiul reabilitării.

O altă consecință ce rezultă din pedeapsa disciplinară este interdicția de a fi premiat angajatul sancționat și care, o dată cu acordarea reabilitării, încreză că mai există.

¹² Ibidem p. 68.

Noul sistem de salarizare introdus prin H.C.M. nr. 914/1969, pune un accent deosebit în acordarea gradărilor pe comportarea în muncă a angajaților. Astfel, prin punctul 3 al anexei 11 la această hotărîre, se prevede că gradăriile se acordă pe baza caracterizărilor ce vor fi întocmite la finele anului, iar la punctul 4, că gradăriile se vor putea acorda cadrelor ce au obținut calificativul „foarte bun” sau „bun”. Se înțelege că în acordarea calificativului în vederea obținerii unei gradării, șeful ierarhic superior al angajatului va ține seama nu numai de pregătirea și capacitatea sa de muncă, ci și de comportarea pe care o are. Comiterea unei abateri disciplinare va influența în sens negativ calificativul ce urmează a fi acordat angajatului și deci o altă consecință a sancțiunii va fi aceea a neacordării unei noi gradării.

Obținerea reabilitării fiind dovedă îndreptării în muncă a angajatului sancționat, va înlătura consecințele ce rezultă din sancțiunea primită, putindu-i-se acorda un calificativ care să-i permită obținerea unei gradării superioare.

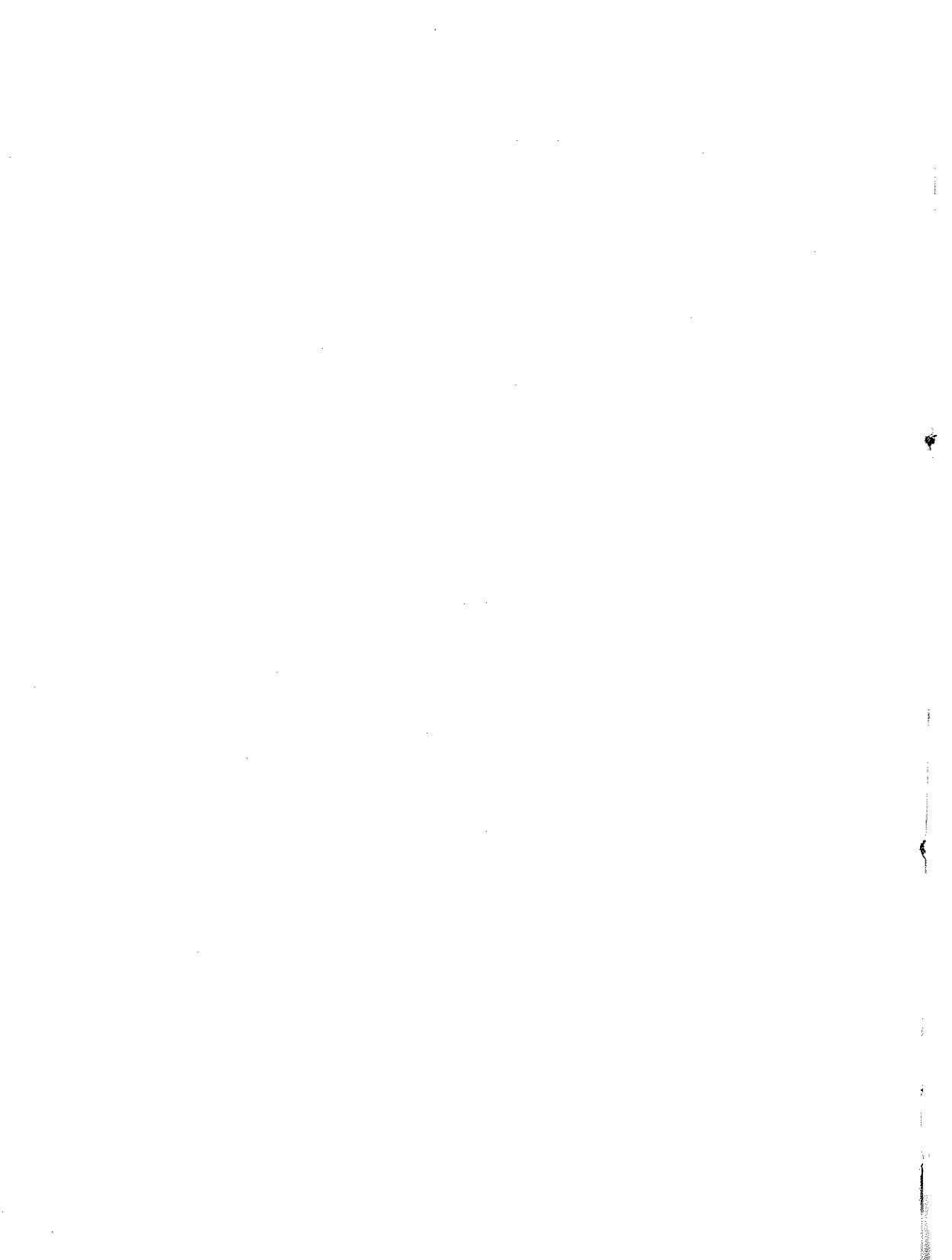
Deoarece în privința desfacerii contractului de muncă există interdicția legală în ceea ce privește reabilitarea, o problemă ce se poate ridica ar fi aceea a efectelor pe care aceasta le produce în cazul retrogradării uneia sau mai multor trepte sau gradării de salarizare, a retrogradării în funcție sau categorie, precum și al transferului disciplinar. Angajaților cărora li s-au aplicat astfel de sancțiuni, deoarece reabilitarea produce efecte numai pentru viitor, nu li se va acorda dreptul la diferența dintre salariul tarifar avut înainte de aplicarea sancțiunii și cel primit pe perioada de timp că a durat sancțiunea respectivă.

În ceea ce privește transferul disciplinar, prevăzut ca sancțiune pentru unele categorii de salariați, ca de pildă procurorilor, trebuie să acceptăm posibilitatea reabilitării și în acest caz, deoarece legea nu o interzice în mod expres ca în cazul desfacerii contractului de muncă. Totuși, reabilitarea în cazul transferului disciplinar nu trebuie înțeleasă în sensul refincadrării angajatului în postul avut anterior aplicării sancțiunii, deoarece aceasta ar însemna o limitare a durei transferului care, prin natura sa, este fără termen. În același timp, trebuie avut în vedere că în postul rămas liber, a fost încadrată o altă persoană căreia nu i poate desface contractul de muncă sau să fie transferată în alt post pentru a fi refincadrat angajatul căruia i s-a aplicat sancțiunea transferului disciplinar și a obținut reabilitarea.

În sfîrșit, dacă aplicarea pedepsei disciplinare produce efecte pe plan social și moral, credem că putem vorbi și de efecte de aceeași natură ale reabilitării. Nu se poate săgădui, că obținând reabilitarea, angajatul nu încearcă și importante satisfacții de ordin moral¹². Faptul că reabilitarea i-a fost acordată de conducerea unității care în prealabil a făcut o apreciere a activității și muncii sale, precum și a comportării ayute în urma aplicării sancțiunii, se va bucura în continuare de o mai mare considerație în fața celorlalți tovarăși de muncă.

Așadar, reabilitarea are drept consecință ștergerea sancțiunii disciplinare din dosarul personal al salariatului, considerindu-se că acesta nici n-a fost sancționat. Constituind o modalitate de ștergere a efectelor unei sancțiuni disciplinare, reabilitarea face ca angajatul să fie repus în situația dinaintea aplicării sancțiunii disciplinare.

¹² Ibidem p. 72.

REGIMUL JURIDIC AL BUNURILOR DIN UNITĂȚILE ANEXE
ALE COOPERATIVELOR AGRICOLE DE PRODUCȚIE ȘI DIN
ASOCIAȚIILE INTERCOOPERATISTE AGRICOLE

DE

ȘTEFAN RÄUSCHI

1. Potrivit art. 15 din Statut, cooperativele agricole de producție — pe lîngă ramurile de bază — pot să organizeze și alte activități anexe cum sunt: confectionarea și repararea inventarului, executarea de construcții și altele. De asemenea, în scopul unei mai bune valorificări a producției, a folosirii mai raționale a forței de muncă și a creșterii producției marfă, cooperativa poate organiza prelucrarea, păstrarea și desfacerea produselor agricole, precum și alte activități cu caracter economic, pentru valorificarea resurselor proprii.

Așa cum se subliniază în expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu din 23 noiembrie 1970, este necesar ca, în vederea folosirii mai raționale a forței de muncă din cooperative și pentru a asigura de lucru în tot timpul anului unui număr cît mai mare de cooperatori, să se dezvolte pe lîngă activitatea de producție cu caracter permanent și diferite activități industriale, valorificindu-se resursele locale de produse și materii prime. În acest sens, este necesar să se dezvolte producția materialelor de construcție, astfel încât nu numai să fie satisfăcute cererile de var, cărămidă și chiar țiglă ale cooperativelor și comunelor respective, dar să se poată vinde asemenea materiale. În același timp — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — se poate organiza producția de țesături, împletituri, covoare, tricotaje, articole de ceramică, artizanat etc.¹.

Potrivit actelor normative în vigoare, activitățile anexe sunt admise cu condiția de a prelucra materia primă agricolă sau materii prime locale. Pe de altă parte, aceste activități anexe trebuie să fie legate de activitatea de profil a cooperativei, să apară ca o prelungire a activității de profil și să nu depășească în importanță activitatea de bază.

De asemenea, unitățile anexe trebuie să folosească munca membrilor cooperatori și numai în cazuri excepționale, munca unui personal angajat (specialiști)².

¹ N. Ceaușescu, *Expunere cu privire la imbunătățirea organizării, planificării și conducerii agriculturii*, din 23 noiembrie 1970, Editura politică, București, 1970, p. 30.

² A se vedea dispozițiile art. 17 din Statut.

Unitățile anexe ale cooperativelor agricole, în majoritatea cazurilor, nu au personalitate juridică deosebită de aceea a cooperativelor agricole în cadrul cărora funcționează, întrucât nu au patrimoniu propriu. Datorită acestui fapt, bunurile afectate desfășurării activității anexe fac parte din diversele grupe de bunuri ce se formează în patrimoniul cooperativei agricole, iar veniturile pe care le realizează aparțin cooperativei și se repartizează în ordinea stabilită de art. 26 din Statut.

Unitățile anexe ale cooperativelor agricole de producție, potrivit art. 26 lit. d din Decretul nr. 31/1954, pot deveni persoane juridice în momentul în care au gospodărire socialistă deplină.

Unități anexe cu gospodărire socialistă deplină au de regulă uniunile de cooperative agricole și eventual, unele cooperative agricole. Aceste unități (cu sau fără gospodărire socialistă deplină) pe care le pot înființa organizațiile cooperatiste agricole poartă denumirea, în practică, de întreprinderi anexe. Întreprinderile anexe sunt dotate — de cooperativa pe lîngă care funcționează — cu mijloace de producție pe care le primesc în administrare directă.

În virtutea dreptului de administrare directă (care este asemănător dar nu identic cu dreptul de administrare directă aparținând unităților socialiste de stat) întreprinderile anexe ale cooperativelor agricole au posibilitatea să posede, să folosească și, în anumite cazuri, chiar să dispună de bunurile ce le-au fost atribuite, nefiind vorba de o dezmembrare a dreptului de proprietate cooperativistă.

Acest drept, acordindu-se în cadrul unor raporturi de drept cooperativist, este opozabil tuturor, cu excepția cooperativei (pe lîngă care funcționează întreprinderea) care îl poate retrage în anumite cazuri. Așa fiind, revendicarea unui bun în temeiul acestui drept nu este posibilă împotriva organizației cooperatiste care a repartizat bunul organizației anexe pe care a creat-o.

Bunurile ce formează obiectul dreptului de administrare directă a întreprinderii anexe vor fi supuse unui regim juridic asemănător celui care ocrotește și apără dreptul de proprietate cooperativistă. Aceasta înseamnă că întreprinderea anexă, intenținând acțiunea pentru apărarea dreptului de administrare directă, acționează, în același timp, și ca organ al organizației pe lîngă care funcționează, exercitând astfel apărarea însăși a dreptului de proprietate a cooperativei.

Din cele expuse rezultă că, în măsura în care dreptul de proprietate cooperativistă este inalienabil, imprescriptibil și insesizabil, și dreptul de administrare directă al întreprinderii anexe corespunzător intrunește aceleiasi caractere juridice.

2. În vederea creșterii producției agricole și a productivității muncii, pe baza profilării și specializării producției, introducerii și generalizării procesului tehnic în agricultura cooperativistă, s-au constituit asociații intercooperatiste prin înțelegerea și participarea mai multor cooperative³.

Asociațiile intercooperatiste asigură cadrul corespunzător utilizării raționale a resurselor financiare și a mijloacelor materiale ale cooperativelor agricole, precum și a ajutorului multilateral acordat de stat, creează posibilitatea concentrării, profilării și specializării producției, introducerea tehnologiilor moderne, organizarea superioară a producției și a muncii.

Asociațiile intercooperatiste au drept obiect creșterea și îngrășarea animalelor, creșterea păsărilor pentru producție de carne și ouă, producerea de legume în sere, solarii și cîmp, producerea și valorificarea producției agricole etc.

³ Pînă la sfîrșitul anului 1970 au fost alcătuite 363 de asociații intercooperatiste, din care: 76 pentru creșterea și îngrășarea porcilor, 53 pentru cultura legumelor în solarii, 33 pentru creșterea păsărilor, 30 pentru îngrășarea mieilor, 26 pentru îngrășarea taurinelor. (A se vedea „Sântea” nr. 8695 din 12 februarie 1971).

Asociația se constituie și își desfășoară activitatea ca persoană juridică anexă a cooperativelor asociate (art. 20 din Decretul nr. 31/1954)⁴.

Pentru realizarea scopului pentru care a fost înființată asociația intercoopera-tistă, cooperativele asociate hotărasc alcătuirea unui fond social inițial. Fondul social inițial se constituie prin contribuția fiecărei cooperative asociate cu mijloace bănești și bunuri materiale, pentru asigurarea mijloacelor fixe și circulante necesare.

Partea socială a fiecărei cooperative la fondul social se va arăta cifric și procentual în actele contabile ale cooperativei și ale asociației. Părțile sociale subscrise se vor depune eșalonat de fiecare cooperativă conform aprobării adunării generale, astfel încit să se asigure punerea în funcțiune la termen a obiectivelor de investiții și realizarea integrală a sarcinilor de producție (art. 8 al. 4 din Regulamentul A.I.A.). Subscrierea la fondul social al asociației se face din fondurile de dezvoltare ale cooperativelor asociate.

În cazul în care asociația intercoopera-tistă își propune să organizeze unități economice de importanță deosebită, care necesită investirea unor fonduri mari, cooperativele asociate, după ce în prealabil și-au mobilizat toate posibilitățile de participare cu mijloace proprii, pot solicita Băncii pentru agricultură și industrie alimentară credite pe termen lung, în mod diferențiat, în funcție de gradul de consolidare economică a fiecărei. Acordarea acestor credite se face nominal pentru fiecare cooperativă asociată, care răspunde de rambursarea lor în termen. În completarea subscrierilor la fondul social, asociația poate utiliza și ea credite bancare pentru asigurarea sumelor necesare activității de investiții și de producție⁵.

Pe parcursul activității, la fondul social inițial al asociației intercoopera-tiste se adaugă :

- cotele părți din beneficii repartizate pentru dezvoltarea asociației ;
- valoarea subscrimerilor ulterioare ale cooperativelor asociate ;
- părțile sociale ale cooperativelor care aderă ulterior la asociație⁶.

⁴ Asociațiile intercoopera-tiste se pot înființa și sub forma unei societăți civile, fără personalitate juridică. Aceasta nefiind subiect de drepturi, nu poate avea bunuri proprii. Ca atare, bunurile ce îi sunt repartizate, desi constituie fondul social al asociației, exclusiv afectate pentru realizarea scopurilor avute în vedere la înființare, continuă să rămînă în patrimoniul fiecărei cooperative agricole de la care provin bunurile în chestiune, care împart între ele și veniturile realizate de asociație. (A se vedea, S. Brădeanu, *Organizații intercolective ca forme de cooperare a mai multor gospodării agricole colective*, în „Justiția Nouă”, nr. 4/1963, p. 27—43). Pentru documentare mai amănunțită cu privire la asociațiile civile, a se vedea și Fr. Deak, *Drept civil. Teoria contractelor speciale*, Editura didactică și pedagogică, București, 1963, p. 271—275.

⁵ Pentru asigurarea mijloacelor financiare necesare realizării producților planificate, potrivit H.C.M. nr. 778/1970, asociațiile intercoopera-tiste pot primi credite pe termen scurt de producție, în completarea fondurilor proprii pentru : stocuri de materii și materiale necesare producției ; procurarea de animale și păsări în vederea creșterii și îngrășării ; cheltuieli de producție prevăzute în planul de producție etc.

Aceasta garantează rambursarea creditelor cu veniturile obținute din vînzarea producției și cu bunurile materiale de care dispun. De asemenea, creditele acordate sunt garantate și cu veniturile bănești și bunurile cooperativelor agricole asociate, proporțional cu părțile sociale. (A se vedea, art. 9 al. 5 din H.C.M. nr. 778 din 15 iunie 1970 și Instrucțiunile nr. 13 din 1970 ale Băncii pentru agricultură și industrie alimentară).

⁶ Pe parcurs, cu aprobarea consiliului de administrație, asociația va putea fi lărgită, prin participarea și a altor cooperative agricole la desfășurarea activității asociației.

— credite de investiții pentru dezvoltare luate direct de asociație, pe măsura rambursării lor.

În situația în care asociația dobindește bunuri care nu corespund scopului ei, consiliul de administrație va hotărî asupra modului și termenului în care se va face transformarea lor în bani, conform normelor legale în vigoare.

Fondul social al asociației servește în exclusivitate pentru înfăptuirea scopului acestia și se gospodărește potrivit normelor legale în vigoare referitoare la organizațiile economice socialiste, care funcționează pe principiul gestiunii economice proprii⁷.

În vederea realizării scopului asociației, cooperativele asociate vor trebui:

— să nu retragă nimic din partea socială, fără consimțământul celorlalte cooperative asociate;

— să contribuie la sporirea fondului social, în proporțiile stabilite de fiecare adunare generală, dacă se hotărăște extinderea activității asociației intercoopera-

tiste.

Beneficiul rezultat ca urmare a activității desfășurate de asociație, se repartizează cooperativelor asociate, proporțional cu partea socială a fiecărei⁸.

De regulă, cooperativele asociate nu pot pretinde avansuri asupra acestui beneficiu, dar sunt în drept să achiziționeze cu prioritate produsele ce se realizează în cadrul activității asociației.

Potrivit art. 29 al. 2 din Regulamentul asociațiilor intercooperațiste, la repartizarea beneficiilor obținute de unitățile economice intercooperațiste se vor asigura, în primul rînd, mijloacele financiare necesare rambursării ratelor scadente din creditele pe termen lung contractate de aceste unități în scopul dezvoltării capacitaților proprii de producție.

Din beneficiile primite sau din venituri proprii, cooperativele asociate vor rambursa mai întîi rata la creditul pe termen lung luat în scopul realizării obiectivului intercooperațist (art. 29 al. 3)⁹.

Dreptul de administrare și de dispoziție asupra bunurilor ce alcătuiesc fondul social al asociației îl are consiliul de administrație al asociației care este organul său deliberativ, în reprezentarea voinei cooperativelor asociate¹⁰.

De asemenea, cu aprobatia adunării generale a cooperativelor asociate, asociația își va putea organiza secții, fără personalitate juridică, dacă ar fi necesară extinderea activității sale. În acest ultim caz, consiliul de administrație va stabili modul de organizare și limitele independenței patrimoniale.

Extinderea volumului activității asociației — cu sau fără organizarea unor secții, pe bază de gestiune internă — hotărîndu-se numai de adunările generale ale cooperativelor asociate, fiecare va fi liberă să decidă dacă și cu cît va contribui, fără ca o eventuală hotărîre negativă să influențeze asupra drepturilor sale, conform actului constitutiv, precum și asupra realizării noilor acumulări prin participarea exclusivă a celorlalte.

⁷ A se vedea dispozițiile Legii nr. 11/1971.

⁸ Beneficiul rezultat din activitatea unităților economice intercooperațiste, după scăderea fondului de premiere se repartizează astfel:

— fondul de dezvoltare cel puțin 20%;

— fondul de rezervă pînă la 5%;

— fondul de întrajutorare intercooperațist plus cotizație pentru U.N.C.A.P. pînă la 5%;

— fond repartizat cooperativelor asociate pînă la 70%.

⁹ A se vedea dispozițiile H.C.M. nr. 778 din 15 iunie 1970. și Instrucțiunea nr. 13 a Băncii pentru agricultură și industrie alimentară.

¹⁰ Pentru a fi valabile, hotărîrile adoptate de consiliu trebuie să întrunească cel puțin două treimi din voturi, fiecare cooperativă având un singur vot, indiferent de mărimea părții sociale.

Executarea hotărîrilor consiliului și — în cadrul lor — îndeplinirea actelor de conducere operativă a asociației revine directorului acesteia, care îndrumă și coordonează întreaga sa activitate. Înăuntrul acestor limite, directorul reprezintă asociația în relațiile cu celelalte persoane fizice și juridice. Directorul împreună cu economistul șef — prin semnătura lor — angajează unitatea intercooperativă în operațiunile cu caracter patrimonial.

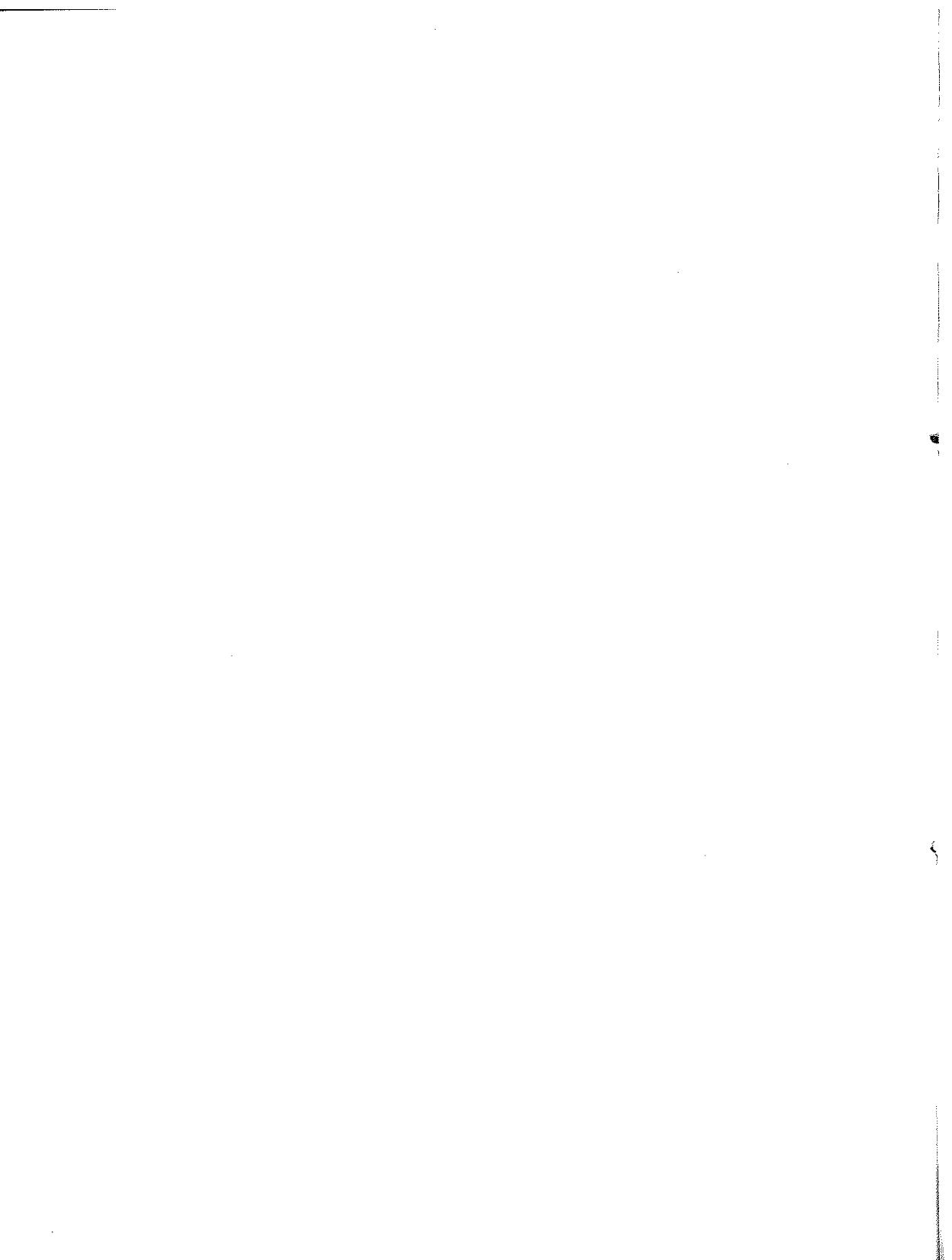
Hotărîrile consiliului de administrație — în limitele arătate mai sus — și actele încheiate de directorul asociației, în cadrul atribuțiilor sale, obligă cooperativele asociate, unele față de altele, precum și — prin asociație — în raporturile cu terțele persoane.

În cazul în care, în aceste condiții, obligațiile asociației nu ar putea fi acoperite în întregime din fondul social, fiecare cooperativă răspunde — pentru diferență — proporțional cu partea socială, răspunderea nefiind solidară.

În ipoteza neîndeplinirii unor obligații, creditorii asociației vor putea urmări disponibilitul în bani al acesteia, în limita soldurilor creditoare la fondurile în legătură cu care s-a născut creața¹¹.

Dacă creața nu poate fi realizată în acest mod, urmărirea produselor asociației este posibilă numai în măsura în care nu sunt necesare acesteia pentru îndeplinirea obligațiilor contractuale existente la începutul urmăririi.

¹¹ A se vedea art. 26 din Decretul nr. 133/1949, republicat la 5 iulie 1951.

RECENZII

A. BOLINTINEANU, M. MALIȚA : *Carta O.N.U., document al erei noastre*, Editura politică, București, 1970, 358 p.

„Se va înființa o organizație internațională cu denumirea de Națiunile Unite și a cărei Cartă va conține dispoziții care să asigure aplicarea propunerilor ce urmează.”¹

Cu această frază debutează „propunerile de la Dumbarton Oaks”, propunerile care au marcat o etapă importantă în procesul de creare a organizației mondiale și care cu toate lacunele lor aşa cum menționează de altfel și autorii lucrării recenzate — „vădesc existența unei coordonări destul de avansate a concepțiilor mariilor puteri cu privire la viitoarea organizație” (p. 36), concepții ce se vor concretiza în semnarea la 26 iunie 1945 a Cartei O.N.U.

Apariția lucrării lui M. Bolintineanu și M. Malița — reputați specialiști în domeniul dreptului internațional și relațiilor internaționale — a coincis cu împlinirea a 25 de ani de la semnarea Cartei și de la intrarea ei în vigoare (24 octombrie 1945), prilej de reflecții asupra evoluției relațiilor din comunitatea internațională. De altfel, autorii, în primele rânduri ale lucrării, subliniază că acest moment „constituie un puternic îndemn spre a medita asupra concepției acestui document al epocii noastre, spre evaluarea rosturilor și semnificației organizației înființate pe baza lui” (p. 5).

Lucrarea se înscrie în eforturile permanente ce se fac simțite în literatura de specialitate spre cercetarea unor instituții ale dreptului internațional contemporan și a unor aspecte ale relațiilor internaționale contemporane în contextul cărora rolul O.N.U. este acela de a facilita destinderea și cooperarea între națiuni.

Cititorul — specialist sau simplu pasionat al evenimentelor din viața internațională — are posibilitatea, parcurgînd lucrarea, să capete o imagine convingătoare a ceea ce a însemnat O.N.U. în acești 25 ani pentru comunitatea internațională, a realizărilor și minusurile din activitatea sa precum și a perspectivelor evoluției cooperării internaționale în spiritul și în realizarea obiectivelor Cartei. Considerațiile deosebit de interesante privitoare la structura și modul de organizare a O.N.U. susținute cu date și fapte din acești 25 ani de activitate, la diversele și stringentele probleme ce preocupă umanitatea în prezent și care își găsesc teren fertil de rezolvare în sistemul O.N.U., considerații făcute într-un cadru în care acuratețea și eleganța stilului nu pot fi trecute cu vederea, fac, nefindoiros, ca valoarea științifică și didactică a lucrării să fie ridicată.

¹ L. Goodrich și E. Hambro, *Charter of the United Nations. Commentary and documents*, Boston, 1949, p. 572.

Cum e și firesc, după reflecțiile de ordin introductiv referitoare la sensurile și semnificațiile Cartei în contemporaneitate, autorii fac referiri — în cadrul general al condițiilor istorice ce au precedat și însoțit elaborarea Cartei — la evoluția ideii de organizație internațională din antichitate și pînă în secolul XIX cînd, datorită dezvoltării forțelor de producție, a consecințelor revoluției industriale ce reclama extinderea cooperării internaționale, iau ființă primele organizații internaționale, acele uniuni administrative ca Uniunea Internațională Telegrafică și Uniunea Poștală Universală.

După prezentarea imprejurărilor în care a luat ființă Societatea Națiunilor, ca prima organizație internațională destinată dezvoltării cooperării internaționale și garantării păcii și securității, autorii referindu-se la activitatea ei, activitate ce a demonstrat incapacitatea acesteia de a influența desfășurarea evenimentelor internaționale, conchid că „esecurile Societății Națiunilor se datorează unor cauze care sunt mai profunde decît imperfecțiunile pactului și slăbiciunile ei funcționale” (p. 25). Pornindu-se de la ideea că incapacitatea Societății Națiunilor nu a compromis ideea unei organizații internaționale cu caracter universal, ni se prezintă condițiile în care a luat ființă O.N.U. în primii ani ai perioadei postbelice, pornindu-se de la rolul pe care l-au avut în acest sens conferințele de la Moscova, Teheran, Dumbarton Oaks și Ialta. Firește, Conferinței de la San Francisco din 25 aprilie 1945 i se acordă locul cuvenit și ni se par interesante aspectele organizatorice pe care le relevă autorii în procesul de discutare și prezentare a Cartei.

Carta, ca document al cooperării internaționale, al protejării valorilor umanității, reflectă — aşa cum de altfel remarcă și autorii — increderea în progresul societății umane, în posibilitatea clădirii unui viitor în care pacea, cooperarea, justiția, relațiile prietenesti dintre națiuni să devină valori permanente și sigure ale comunității internaționale.

Pentru aceasta e necesar să fie promovate și respectate principiile Cartei, principii fundamentale ale dreptului internațional contemporan și întreaga perioadă a celor 25 ani care au trecut de la adoptarea ei demonstrează această necesitate imperioasă. Așa cum este relevat în lucrare, stările de tensiune, conflictele, deteriorarea raporturilor normale de cooperare dintre state ce au fost înflințate în această perioadă, sunt consecințe ale unor încălcări ale acestor principii, ale rămînerii unor dispoziții ale Cartei în stadiul proclaimărilor, deși statele care au semnat Carta s-au obligat să cultive raporturile dintre ele în spiritul acestor dispoziții și principii.

Dintre acestea egalitatea suverană a statelor, egalitatea în drepturi a popoarelor și dreptul lor de a-și hotărî singure soarta sunt principii fără de care este de neconceput o cooperare destinsă, un schimb de valori materiale și spirituale între popoare în spiritul avantajului reciproc, al liberului consimțămînt.

În acest context se reafirmă poziția României fermă și concretă care consideră că în raporturile dintre state trebuie exclusă folosirea forței sau amenințarea cu forța, că dorința de libertate și independență a unui popor, dreptul de a-și decide singur soarta — deși vremelnic pot fi înălțărate — nu pot fi înfrînte.

Consacrarea acestor principii în Cartă — conchid autorii — relievează rolul pe care îl are O.N.U. în apărarea și stabilirea lor în raporturile dintre state, în promovarea permanentă a cooperării internaționale.

Este apoi prezentat sistemul O.N.U., cititorul avînd posibilitatea să facă cunoștință cu principiile și regulile referitoare la membru organizației, structura organizatorică și funcțională, cu modul de compunere, funcțiile și procedura de vot ale Adunării Generale și Consiliului de Securitate, ale Consiliului Economic și Social (ECOSOC), Consiliului de Tutelă, Curții Internaționale de Justiție, precum și cu funcțiile și rolul Secretariatului O.N.U. Se fac cu această ocazie referiri la minuzurile care mai stăruie în organizarea O.N.U. și care diminuează potențele de realizare integrală și universală a scopurilor și obiectivelor Cartei.

Sînt prezentate apoi în cadrul colaborării în domeniul politic din cadrul O.N.U. scopurile pe care le prevede Carta în această direcție, între care menținerea păcii

și securității internaționale ocupă locul principal (cu referiri de amănunt interesante la mijloacele de rezolvare pașnică a diferendelor, la măsuri colective și acțiuni de constrângere, la dezarmare, la raportul dintre securitatea mondială și cea regională).

Referindu-se la cooperarea internațională în cadrul O.N.U., lucrarea reține atenția asupra unor aspecte privind importanța cooperării în realizarea schimbului de valori și a unui climat de încredere și înțelegere între popoare, relevând modul de lucru și realizările dobândite de Adunarea Generală, Consiliul Economic și Social și instituțiile specializate în acest domeniu. Sunt interesante de parcurs concepțiile autorilor referitoare la principiile cooperării economice internaționale — între care independența deține rolul primordial —, la importanța comerțului și industrializării, la formele de asistență tehnică și cercetare în cadrul O.N.U., la cooperarea economică regională. De asemenea, se fac referiri la cooperarea în utilizarea energiei nucleare în scopuri pașnice, a spațiului extraatmosferic, în utilizarea și exploatarea resurselor fundului și subsolului mărilor și oceanelor, în protecția mediului natural.

Interdependenței dintre dezvoltarea socială și cea economică, cadrul în care este tratată cooperarea în domeniul respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, îl sint consacrate considerații de apreciat, însăși de fapte și date din activitatea O.N.U. în această direcție.

Dezvoltarea progresivă și codificarea dreptului internațional este o problemă căreia autorii îl acordă atenția cuvenită dat fiind faptul — care este relevat și în lucrare de altfel — că o cooperare internațională fructuoasă pentru toate națiunile nu se poate realiza decât într-un cadru juridic ce impune statelor un comportament conform spiritului și principiilor Cartei. Ca atare rolul O.N.U. în promovarea principiilor fundamentale și a normelor dreptului internațional e necesar a fi menționat avându-se în vedere mai ales evoluția în perspectivă a societății internaționale.

Este cunoscută și apreciată poziția României în viața internațională, fapt determinat de realismul și consecvența politicilor sale externe îndreptată spre apărarea intereselor și năzuințelor poporului român, spre cooperare cu toate statele în spiritul principiilor Cartei O.N.U., a principiilor dreptului internațional contemporan. Ultimul capitol al lucrării face cunoscut cititorului, în cadrul general al coordonatorilor politicilor noastre externe, rolul și inițiativele României la O.N.U. în discutarea și rezolvarea problemelor majore ale lumii contemporane conchizind că „participarea activă a României la sistemul Națiunilor Unite, expresie autentică a voinței de înțelegere și cooperare a poporului și statului nostru, întărește încrederea în posibilitățile tuturor țărilor mari sau mici de a-și spune, cu greutate și folos, cuvîntul în rezolvarea chestiunilor care preocupați azi întreaga omenire (p. 280).

Adăugînd, în final, faptul că lucrarea este întregită cu un număr de anexe ce dau posibilitatea cititorului să ia cunoștință de textul Cartei O.N.U., de secreteari generali O.N.U. și președinții celor 25 de sesiuni, reafirmăm aprecierile noastre excelente privind cota de interes și utilitate științifică a lucrării.

C. Andronovici

G. SCRIPCARU, M. TERBANCEA : *Medicina legală*, Manual pentru facultățile de drept, Editura didactică și pedagogică, București, 1970.

Rolul tot mai însemnat al datelor medico-biologice în probarea faptelor juridice cu consecință imediată a lărgirii sferei de aplicare a cunoștințelor medicale dincolo de limitele dreptului penal, impune necesitatea cunoașterii procedeelor de investigare oferite de medicina legală nu numai de către cel chemat să le aplice — medicul legist — ci și de jurist, deopotrivă interesat „a cunoaște și aprecia utilitatea și aportul probelor medico-biologice ca probe științifice“ (p. 8).

Dar, orizontul profesional al medicului legist chemat să aplice cunoștințele și metodele de investigare medico-legale în scopul de a pune la îndemnă organului judecător probe cu caracter științific pe de o parte, profilul profesional al juristului chemat să aprecieze valoarea și limitele lor de aplicare în justiție pe de altă parte, reclamă tratarea (în manuale, cursuri, tratate) problematicii ce constituie obiectul medicinii legale, pe baze diferite: examinarea cu precădere sub raport medical a problematicii disciplinei cind lucrarea se adresează medicului, particularizarea datelor de medicină legală la specificul activității judiciare, cind lucrarea se adresează juristului.

În sfîrșit, împrejurarea că pînă aici juristul în devenire ca și practicianul, în absența unor lucrări care să li se adreseze erau nevoiți să apeleze la lucrări ce se lasă mai greu parcurse, explică utilitatea apariției în Editura didactică și pedagogică a lucrării *Medicina legală — Manual pentru facultățile de drept*, de G. Scripcaru și M. Terbancea, apariție ce răspunde unei reale necesități teoretice și practice.

Amintind diviziunea în parte generală și specială a principalelor ramuri de drept cu care medicina legală se află în strînsă raporturi, și lucrarea în discuție cunoaște aceeași grupare a materialului.

Partea generală este menită mai cu seamă să familiarizeze cititorul cu obiectul disciplinei și, tot aici, după o privire de ansamblu asupra evoluției istorice a medicinii legale, precizarea interferențelor medicinei legale cu unele ramuri ale dreptului, se conturează noțiunea de expertiză legală, valoarea și limitele acestui gen de expertiză în justiție. Aici s-ar fi cerut, poate, precizată relația medicină legală-crimalistică, chiar dacă aceasta din urmă — ca de altfel și criminologia ale cărei raporturi cu medicina legală sunt totuși amintite — nu constituie o ramură de drept ci o știință auxiliară celor juridice, iar criminologia o știință socială și nu o ramură de drept. Aceasta cu atît mai mult cu cît între aceste două discipline există incontestabile elemente de apropiere care au făcut pe unii juristi¹, chiar în vremea din urmă, într-o considerare mai largă a obiectului criminalisticii, să integreze acesteia, între altele, medicina legală.

Lăudând drept criteriu frecvența raporturilor juridice susceptibile a fi dovedite, alături de alte mijloace de probă, prin intermediul celor medico-biologice, la care se adaugă și împrejurarea că lucrarea de față se adresează juristului în devenire și în aceeași măsură practicianului, materialul părții speciale este riguros raportat la acele ramuri ale dreptului aflate în apropriate raporturi cu medicina legală: dreptul penal, dreptul familiei, dreptul civil. Si cum activitatea medicului legist îmbracă mai cu seamă forma expertizei materializată în raportul de expertiză medico-legală, partea specială este destinată a preciza obiectul și cimpul de aplicare a expertizei medico-legale în dreptul penal, dreptul familiei și dreptul civil.

Expertiza medico-legală în dreptul penal, căreia autorii i-au dat, în mod firesc, cea mai mare extensie, este tratată pe baza criteriului elaborat de partea specială a științei dreptului penal de grupare a infracțiunilor în raport cu obiectul acestora. Cum medicina legală își aduce aportul mai cu seamă la dovedirea elementelor infracțiunilor al căror obiect îl constituie persoana omului sub oricare din atritivele sale, expertizei medico-legale în dreptul penal î s-a dat următoarea succesiune: „Expertiza medico-legală în infracțiunile împotriva vieții“, examinată în raport cu diversele categorii de agenți prin mijlocirea căror se poate realiza latura obiectivă a infracțiunii (mecanici, fizici, chimici, biologici, psihici). Tot aici este examinată expertiza în infracțiunile de pruncucidere și avort. Capitole de sine stătătoare sunt consacrate expertizei medico-legale în infracțiunile ce primejdiesc sănătatea persoanei, expertizei medico-legale în infracțiunile sexuale, expertiza medico-legală psihiatrică și identificarea cu ajutorul mijloacelor medico-legale încheiind amplele considerații pe marginea expertizei în dreptul penal.

¹ Pierre Bouzat, J. Pinatel, *Traité de droit pénal et de criminologie*, Paris, Librairie Dalloz, 1963, vol. I, p. 11.

Pentru a facilita parcurgerea și înțelegerea celor mai semnificative aspecte medico-biologice cu implicații în plan juridic, problemele expertizei medico-legale în dreptul penal, fie că aceasta privește infracțiunile împotriva vieții sau cele ce primejdiesc sănătatea persoanei, sunt tratate prin referire la elementele consecutive ale infracțiunii. În felul acesta, juristului li sînt învederat posibilitățile medico-legale de probare a obiectului infracțiunii, a laturii obiective, a condițiilor necesare de a fi subiect al infracțiunii, a laturii subiective pe de o parte, de calificare exactă a unor fapte cu semnificație penală, pe de altă parte.

Dreptul penal nu epuizează domeniul de aplicare a expertizei medico-legale deoarece „medicina legală oferă probe cu caracter științific oricarei ramuri a dreptului care are de soluționat cauze în care este incriminată activitatea umană“ (p. 21). Aceasta explică tratarea în ultimele două capitole ale lucrării a expertizei medico-legale în alte două ramuri ale dreptului — dreptul familiei și dreptul civil.

Sînt susceptibile a fi probate cu ajutorul mijloacelor medico-biologice și fac de aceea obiectul expertizei medico-legale în dreptul familiei, condițiile medicale cerute la încheierea căsătoriei sau cele a căror nerespectare justifică desfacerea ei, probleme legate de determinarea sexului, maturității și capacitatii sexuale, determinarea, pe baza unor mijloace moderne de investigație, a dificilelor probleme legate de stabilirea filiației față de tată.

În sfîrșit, în capitolul „Expertiza medico-legală în dreptul civil“, sînt examineate cele mai frecvente situații care reclamă o expertiză de acest gen: interdicția de exercitare a drepturilor civile și stabilirea prejudiciilor civile rezultate din fapte penale.

Lucrarea vizează „particularizarea problemelor de medicină legală la specificul activității practice a juristului“ (p. 7), urmărind în primul rînd „punerea la îndemâna juristului a noțiunilor medico-legale generale și actuale în scopul de a le aplica în activitatea sa practică“ și în al doilea rînd „cunoașterea posibilităților de probă științifică prin fapte medicale“ (p. 8).

Încercarea pe deplin iżbutită a autorilor de a prezenta într-o lucrare armenoasă noțiunile fundamentale ale acestei discipline i-a obligat la considerabile eforturi impuse de nevoia de a face accesibile celui de o altă formăție și orientare profesională — juristului —, noțiuni ale unei științe ce implică cunoștințe din multe domenii medicale, afițată la limita dintre biologic și social pe de o parte, de împrejurarea că literatura noastră se află la prima întreprindere de acest fel, pe de altă parte.

Dacă intitularea de manual — sumă de noțiuni esențiale, fundamentale menite să inițieze într-un domeniu dat — este susținută de prezentarea și tratarea într-o manieră didactică și accesibilă a problemelor, această condiție este însă depeșită dacă raportăm titulatura la conținutul lucrării. Într-adevăr, cel puțin unele din capitoile lucrării, și avem în vedere mai cu seamă pe cel intitulat „Expertiza medico-legală în dreptul penal“, prin dimensiunile, multitudinea și adîncimea aspectelor cercetate, se constituie ca un adevărat studiu monografic de medicină legală pentru juriști.

De remarcat, de asemenea, permanenta preocupare a autorilor de a corela faptul, actul medical cu cel juridic, concluziile, constatarilor de ordin medical cu cele juridice, de a preciza raporturile medie legist-organ judiciar, de a evidenția acele probleme a căror soluționare împun o colaborare a acestora.

La valoarea științifică și didactică incontestabilă a lucrării contribuie, neîndoios, stilul de o rară acuratețe. Cu excepția unor termeni inadecvați legislației penale și procesual penale în vigoare (crimă de omor, tentativă de crimă, organe de anchetă, anchetă, contraexpertiza și.a.), autorii operează exact cu noțiunile și terminologia juridică.

Pe tot întinsul ei, lucrarea este ilustrată cu ajutorul reproducărilor alb-negru care sporesc caracterul său demonstrativ, iar la sfîrșitul acesteia este indicată bibliografia majoră consultată.

Punind la îndemîna juristului noțiunile medico-legale esențiale, de utilitate imediat practică, Manualul de medicină legală pentru studenții facultăților de drept de G. Scripcaru și M. Terbancea, constituie un îndreptar indispensabil juristului, reprezentind, aşa cum de altfel s-a și afirmat, o adevărată introducere în medicina legală pentru juriști.

Aurel Ciopraga

STANCIU D. CARPENARU: *Drept civil — Drepturile de creație intelectuală, Succesiunile.* Editura didactică și pedagogică, București, 1971, 373 p.

Lucrarea ce formează obiectul prezentei recenzii este structurată în două părți, în care autorul abordează principalele aspecte ale problemelor cercetate și anume, dreptul de autor, dreptul de inventator (drepturile de creație intelectuală) și succesiunile.

După o scurtă introducere, titlul I este consacrat aprofundării dreptului de autor¹ ca instituție juridică distinctă a dreptului civil.

În privința naturii juridice a dreptului de autor în dreptul socialist — problemă controversată în literatura de specialitate² — este de reținut concluzia judicioasă la care ajunge autorul că „...dreptul de autor este un drept subiectiv complex în al căruia conținut intră deopotrivă, drepturi personale nepatrimoniale și drepturile patrimoniale, fără ca unele dintre ele să aibă primatul asupra celorlalte”. (p. 22)³.

În continuare, autorul, făcând o analiză cuprinzătoare, se ocupă de subiectul, obiectul și conținutul dreptului de autor, transmisiunea pe cale succesorală precum și apărarea acestui drept. În capitolul final (p. 63—84) al acestui titlu, se face o expunere sintetică a contractelor de valorificare a dreptului de autor.

În titlul II al părții întâia din lucrare, consacrat dreptului de inventator⁴, autorul analizează o serie de probleme de interes teoretic și practic deosebit.

Pornind de la importanța creației tehnice pentru economia națională, se arată că una din sarcinile trasate de Congresul al X-lea al P.C.R. este intensificarea continuă a activității de cercetare științifică; din acest motiv creația tehnică, în lumina noii reglementări, se bucură de o atenție deosebită din partea statului⁵. După ce se arată că subiectul dreptului de inventator este autorul creației, persoana fizică, iar în anumite situații și persoana juridică⁶, autorul cercetează separat cele trei forme ale creației tehnice: invenția, inovația și rationalizarea.

Titlurile de protecție a creației tehnice, brevetul de invenție și certificatul de inventator, sunt analizate amănunțit în capitolul V al acestui titlu, autorul aducînd multe precizări utile în ceea ce privește drepturile (patrimoniale și nepatrimoniale) și obligațiile ce decurg, pentru subiectele dreptului de inventator, din aceste titluri.

În continuare, este examinată problema transmisiunii drepturilor de inventator prin acte între vii (transmisiunea de drept comun și cea specială în favoarea

¹ Reglementat prin Decretul nr. 321/1956.

² C. Stătescu, *Drept civil*, Buc. Ed. did. și ped. 1967, p. 52 și urm.; A. Ionascu, N. Comșa, M. Mureșan, *Dreptul de autor în R.S.R.*, Buc. Ed. Acad. R.S.R., 1969 p. 37 și urm.; P. Demetrescu, *Dreptul de autor*, în An. șt. Univ. Iași, secț. III (șt. sociale) tom. II, 1956, fasc. 1—2, p. 383.

³ La aceeași concluzie se ajunge și în ceea ce privește natura juridică a dreptului de inventator.

⁴ Reglementat prin Decretul nr. 884/1967 privind inventiile, inovațiile și rationalizările; H.C.M. nr. 2250/1967 pentru aplicarea decretului.

⁵ Art. 1 din Decretul nr. 884/1967 prevede: „Activitatea de invenții, inovații și rationalizări este sprijinită, îndrumată și stimulată de stat”.

⁶ A se vedea art. 9 din Decretul nr. 884/1967.

unei organizații socialiste); în această problemă trebuie subliniat faptul că, în mod just, autorul ajunge la concluzia existenței și a unei transmisiuni succesorale: „...socotim că drepturile de inventator se pot transmite pe calea succesiunii legale, cît și a celei testamentare în condițiile prevăzute de Codul civil”. (p. 144).

Diferitele mijloace de apărare (de drept civil, administrativ și penal) a dreptului de inventator fac obiectul ultimului capitol din acest titlu, care în ansamblul său este deosebit de util, în special pentru studenți.

Partea a doua a lucrării este consacrată studierii diferitelor probleme legate de instituția juridică a succesiunii în dreptul socialist. Pornind de la poziția clasilor marxism-leninismului față de instituția juridică a moștenirii, în orînduirea burgheră și cea socialistă, se arată că în concepția acestora, dreptul de moștenire este perfect compatibil cu proprietatea personală bazată pe muncă; Constituția R.S.R. din 21 august 1965 cuprinde dispoziții precise referitoare la ocrotirea legală a proprietății personale și a dreptului de moștenire (art. 36 și 37 din Constituția R.S.R.).

Spațiul restrâns al unei recenzii, ne obligă să renunțăm a însăși conținutul integral al acestei părți a lucrării, limitîndu-ne doar să subliniem contribuția personală a autorului în tratarea diferitelor probleme. Astfel în privința vocației succesorale a înfierului (din înfierarea cu efecte restrînse), problemă controversată în literatura de specialitate, autorul susține și se raliază argumentat opinie⁷ recunoașterii chemării la succesiune a înfierilor, indiferent de felul înfierii, la moștenirea înfiatului.

Referitor la natura juridică a dreptului statului asupra moștenirii, autorul imbrățișează opinia⁸ conform căreia „... statul culege bunurile moștenirii în baza unui drept de moștenire; statul are calitatea de moștenitor” (p. 216).

În ceea ce privește natura juridică a dreptului special al soțului supraviețuitor asupra mobilelor și obiectelor aparținând gospodăriei casnice și darurilor de nuntă⁹, autorul ținând seamă de decizia de îndrumare nr 12/1968 a Plenului Tribunalului Suprem, care consideră acest drept nu ca un legat presupus, ci ca „un drept de moștenire legală cu o destinație specială” este de părere, în urma argumentării aduse, că „desi această concepție nu este la adăpost de orice obiecții de ordin teoretic, socotim că ea se justifică din punct de vedere practic” (p. 212).

Examînînd cuprinsul testamentului, autorul ajunge la aceeași concluzie exprimată în literatura de specialitate din ultimii ani¹⁰ că „...testamentul nu este un act juridic omogen, ci o formă în care sunt imbrăcate actele de ultimă voîntă ale testatorului” și că „...definiția dată de art. 892 Cod civil și caracterele juridice care se desprind din această definiție sunt ale legatului și nu ale testamentului”. (p. 224).

În legătură cu instituția repunerii în termen¹¹, autorul demonstrează că admiterea acțiunii nu trebuie să constituie o constatare doar, a acceptării pur și simplu a succesiunii de către succesorabil (nemaiînd necesară acordarea unui nou termen pentru exercitarea opțiunii), ci instanța va putea să acorde succesibilului un nou termen de șase luni de zile, soluție care oferă succesiabilului și posibilitatea acceptării sub beneficiu de inventar, precum și „...nu ar fi exclusă nici posibilitatea renunțării, dacă ulterior admiterii repunerii în termen, succesorabil ar găsi de curînd că este mai bine să renunțe la succesiunea la care ar avea dreptul”. (p.296).

⁷ Opinie susținută de M. Eliescu, *Moștenirea și devoluțiunea ei în dreptul socialist*, Buc. Ed. Acad. R.S.R., 1966 p. 113; C. Stătescu, *Drept civil*. Ed. did. și ped. București, 1967, p. 134 și urm.

⁸ C. Stătescu, *Op. cit.*, p. 150—152.

⁹ Drept prevăzut de art. 5 din legea nr. 319/1944 cu privire la drepturile succesorale ale soțului supraviețuitor.

¹⁰ M. Eliescu, *Op. cit.* p. 156—157; C. Stătescu, *Op. cit.* p. 199—205.

¹¹ Art. 19 din Decretul nr. 167/1958

Partea finală a acestui titlu este rezervată indiviziunii și împărțelii moștenirii.

Autorul se ocupă în primul rînd de indiviziune în general oprindu-se asupra indiviziunii rezultată din succesiune; împărțeala judecătorească este examinată mai pe larg, autorul delimitindu-i cîmpul de aplicare, cazurile cînd ea este obligatorie precum și modul de desfășurare. Ar fi fost util poate să se trateze aici ieșirea din indiviziunea statului¹², precum și instituția împărțelii de ascendent.

Lucrarea, în ansamblu, reprezintă o valoroasă contribuție și un deosebit de util îndreptar, motiv pentru care o recomandăm în special studenților.

J. Manoliu

D. V. MIHĂESCU și V. RÂMUREANU: *Căile extraordinare de atac în procesul penal*, Editura științifică, București, 1970, 397 p.

De la intrarea în vigoare — la 1 ianuarie 1969 — a noului Cod de procedură penală al Republicii Socialiste România, în literatura juridică au fost examineate, sub variate aspecte, diferitele instituții procesual-penale. Pe linia acestor preocupări semnalăm apariția monografiei intitulată „Căile extraordinare de atac în procesul penal” sub semnatûra lui D. V. Mihăescu și V. Râmureanu.

După cum chiar autorii o arată, prezenta lucrare răspunde necesității de a se face o tratare unitară a tuturor căilor extraordinare de atac în materie penală în reglementarea noului Cod de procedură penală, constituind în acest fel, prima cercetare cu caracter monografic consacrată examinării acestei materii.

Autorii au reușit să elaboreze o lucrare amplă, bine sistematizată, în care se ajunge la o generalizare teoretică a principiilor ce stau la baza reglementării căilor extraordinare de atac în procesul penal, folosind din plin în argumentarea punctelor de vedere ce le susțin soluțiile practicii judiciare, criticînd, totodată, unele interpretări sau soluții ce s-au propus și pe care le consideră că nu corespund reglementării noului cod de procedură penală.

De asemenea, trebuie de remarcat faptul că, în tratarea fiecărei căi extraordinare de atac, autorii fac ample referiri la reglementările din alte legislații procesual-penale.

Aprecind că, în tratarea căilor extraordinare de atac, autorii fac o minuțioasă și atentă examinare a dispozițiilor Codului de procedură penală în materie, cit și a altor chestiuni adiacente, în cele ce urmează vom încerca să ne oprim doar asupra unora dintre aspectele care mai rămîn încă discutabile.

Lucrarea este împărțită în patru părți, în prima parte făcîndu-se unele considerații generale asupra căilor extraordinare de atac, în procesul penal, iar în celelalte părți sunt tratate contestația în anulare, revizuirea, respectiv recursul extraordinar.

În considerațiile generale¹ asupra căilor extraordinare de atac în procesul penal, se pornește de la obiectul și finalitatea căilor de atac în general, ca după aceea să fie evidențiate caracteristicile căilor extraordinare de atac comparativ cu căile ordinare. În sfîrșit, se fac referiri la reglementarea căilor extraordinare de atac în codul de procedură penală din 1936, în redactarea sa inițială și, ca urmare, a modificărilor ulterioare, precum și la sistemul adoptat de legea în vigoare.

¹² Decretul nr. 841/1956 pentru ieșirea din indiviziunea statului.

¹ Partea întâi — privind considerații generale asupra căilor extraordinare de atac în procesul penal — este elaborată de Virgil Râmureanu.

Cu toate că lucrarea se adresează, în principal, juriștilor practicieni, nu ar fi fost lipsită de interes o examinare mai dezvoltată a noțiunilor generale privind căile extraordinare de atac, luate în ansamblu, cît și situarea locului legislației noastre procesual-penale, din acest punct de vedere, între celelalte legislații socialiste sau din alte țări.

În partea a doua a lucrării² se tratează despre contestația în anulare — ca o cale extraordinară de atac împotriva hotărîrii —, făcîndu-se de la bun început delimitarea de contestația la executare care, în mod justificat, în sistemul nou-lui Cod de procedură penală, constituie o cale procedurală cu caracter jurisdicțional, prin care se poate ajunge la desființarea formelor de punere în executare a hotărîrii penale efectuate cu încalcarea legii, precum și a oricăror alte incidente ivite în cursul executării.

Autorii subliniază faptul că, privind comparativ cu alte sisteme procedurale, contestația în anulare este o cale de atac proprie procesului nostru penal.

În ce privește natura sa juridică, se conchide că aceasta este o cale de atac de retractare, care pună instanța în situația de a verifica ea însăși condițiile legale în care a dat hotărîrea și, eventual, de a o infirma prin anularea ei, disponindu-se astfel rejudecarea cauzei în fața instanței de recurs; în acest mod, instanța de contestație nu-și extinde controlul și asupra temeiniciei sau legalității soluției pronunțate.

Totodată, autorii arată că, în literatura juridică de specialitate, s-au exprimat păreri după care contestația în anulare apare ca o cale de atac mixtă, de retractare și de anulare; de retractare, deoarece se adresează aceleiași instanțe care a pronunțat hotărîrea viciată, dar are efect de anulare a acestei hotărîri pe motive procedurale și nu ca urmare a verificării ei în raport de realitatea faptelor stabilite și de aplicarea corectă a legii penale ori civile.

Definind calea de atac de retractare ca acea cale care declanșează activitatea unei instanțe de judecată pentru verificarea legalității și temeiniciei proprii ei soluții, credem că acestei căi de atac nu i se poate atribui caracterul de cale de atac de retractare ci de anulare³.

Contestația în anulare este o cale de atac de anulare deoarece — în afară de denumirea care i s-a dat — are de scop repunerea în drepturile și prerogativele lor a celor ce le-au pierdut, din cauza încalcării, în cursul judecății, a unor anume dispoziții ale legii de procedură, încalcări ce atrag nulitatea actelor efectuate și implicit a hotărîrii pronunțate pe baza acestor nule.

În acest fel, contestația în anulare constituie mijlocul procesual pentru înlăturarea unor anumite vicii de procedură, pentru declararea ca nule a unor acte de procedură, în vederea asigurării pentru părți a posibilității de a uza de drepturile lor procesuale, drepturi de care au fost lipsite tocmai datorită efectuării actului procesual nul. Chiar și atunci cînd se invocă ca motiv faptul că instanța de recurs nu s-a pronunțat asupra uneia din cauzele de încetare a procesului penal prevăzute de art. 10 lit. f—i din Codul de procedură penală și cu privire la care există probe în dosar (art. 386 lit. c.), instanța nu va dispune încetarea procesului penal — ca urmare a judecării contestației în anulare, retractorind în acest fel hotărîrea anterioară — ci va desființa doar hotărîrea cărei anulare se cere și numai după aceea se va proceda la rejudecarea recursului sau la rejudecarea cauzei după casare de către instanța de recurs, cu care ocazie se va face sau nu aplicarea dispozițiilor art. 10 lit. f—i, Cod-proced. penală. Cu atît mai mult atunci cînd se cere anularea unei hotărîri pentru moti-

² Partea a doua — privind contestația în anulare — este elaborată de D. V. Mihăescu.

³ Caracterele unei căi de atac de retractare le prezintă vizionea care, deși ia sfîrșit prin anularea de către instanță a proprietății ei hotărîri, în fond instanța poate să revină asupra proprietății sale soluții, înlocuind-o cu alta.

vul că împotriva unei persoane s-au pronunțat două hotărîri definitive pentru aceeași faptă, este evidentiat caracterul de cale de atac de anulare și nu de retractare, deoarece instanța de contestație va desființa doar ultima hotărîre sau acea parte din ultima hotărîre cu privire la care există autoritate de lucru judecat.

În sfîrșit, caracterul de cale de atac de anulare este relevat și de faptul necontestat că în cadrul acestei căi de atac nu se poate pune în discuție problema existenței faptei sau a vinovăției făptuitorului ori a răspunderii acestuia.

Intr-un capitol separat sunt examineate în mod amănuntit dispozițiile codului de procedură penală privind cazurile de contestație în anulare.

În ce privește cazul prevăzut de art. 386 lit. a (când procedura de citare a părții pentru termenul la care s-a judecat cauza de către instanța de recurs nu a fost îndeplinită conform legii) se conchide că în cazul unei contestații în anulare pe temeiul că dovada de primire a citației, aflată la dosar, nu este semnată de parte, simpla nerecunoaștere a semnatului nu va putea fundamenta admiterea contestației, ci este necesar ca mai întii persoana interesată să reclame organului de urmărire penală falsul săvîrșit și, dacă în cadrul procesului penal se va stabili că semnatura de pe dovada de primire a fost falsificată, contestația în anulare va fi admisibilă.

Față de modul cum noul cod de procedură penală reglementează sistemul protector, se impune totuși adoptarea punctului de vedere potrivit căruia instanța va fi liberă să-și formeze convingerea cu privire la existența sau inexistența falsului săvîrșit, din administrarea oricăror probe care le găsește necesare, cu ocazia judecării și însăși contestației în anulare, ca o chestiune prealabilă. Astfel s-ar ajunge la acceptarea puterii probante a unor procese-verbale pînă la înscriserea în fals, ceea ce nu mai este compatibil cu reglementarea probelor în noul cod de procedură penală.

Capitolele următoare sint consacrate analizei dispozițiilor legale privitoare la persoanele ce pot face contestație în anulare, termenul de introducere a cererii, instanța competență a soluționa cererea și modul de formare a completului de judecată.

Cum codul de procedură penală anterior nu a reglementat în materia contestației contra hotărîrii o verificare prealabilă a cererii de contestație, autorii — relevă faptul că în noua reglementare în cazurile prevăzute la art. 386 lit. a—c, s-a instituit o fază de admitere în principiu pentru a se evita de a se trece pe rolul instanței cererile care nu intrunesc condițiile legale, și a nu se dispune citarea și prezintarea inutilă a părților la instanță.

Deși codul de procedură penală nu prevede că instanța după ce efectuează verificarea în principiu, va putea dispune și respingerea cererii, autorii, pe drept cuvînt, arată că o atare soluție poate fi adoptată, instanța pronunțind prin decizie respingerea contestației, iar atunci cînd va găsi că sunt îndeplinite condițiile legii, va dispune printr-o încheiere, admiterea în principiu a contestației în anulare.

În ce privește procedura de judecare a contestației în anulare, după ce s-a dispus admiterea în principiu, sunt expuse regulile aplicabile, precum și orice alte chestiuni ce se ridică cu această ocazie, pe de o parte, în cazurile prevăzute de art. 386 lit. a—c, iar pe de altă parte, în cazul prevăzut de art. 386 lit. d.

Partea a treia a lucrării este rezervată revizuirii⁴.

În primul capitol se fac unele considerații generale privind fundamentalul și finalitatea revizuirii, ca o cale extraordinară de atac, sisteme de reglementare a revizuirii, cît și unele referințe de drept comparat.

În acest prim capitol ar fi prezentat un interes deosebit examinarea problemei naturii juridice a revizuirii ca o cale de atac extraordinară, privită comparativ cu celelalte căi de atac, contestația în anulare și recursul extraordinar.

⁴ Partea a patra privind revizuirea a fost elaborată de Virgil Rămureanu.

În ce privește hotărîrile supuse revizuirii, autorii fac o analiză a caracteristicilor hotărîrilor supuse revizuirii și anume: hotărîrea să aparțină unei instanțe judecătorești române, să fie de natură penală, să conțină o rezolvare a fondului, adică să fie o hotărîre de condamnare, de achitare ori de încetare a procesului penal, indiferent de gradul ierarhic al instanței care a pronunțat-o sau de ciclul procesual — ordinar sau extraordinar —, hotărîrea să fie definitivă și să nu mai fie în același timp atacată printr-o altă cale ordinară sau extraordinară.

Referitor la această ultimă caracteristică autorii relevă faptul că noul cod de procedură penală nu cere ca hotărîrea să nu mai fie susceptibilă de a fi atacată pe vreo altă cale ordinară sau extraordinară (așa cum cerea art. 417 cod procedură penală anterior), ceea ce dă posibilitatea părților de a uza direct de această cale de atac chiar în condițiile în care ar putea obține o repunere în termenul de recurs sau face chiar un recurs peste termen ori o cerere de contestație în anulare.

Pe de altă parte, autorii evidențiază faptul că potrivit dispozițiilor noului cod de procedură penală revizuirea laturii civile a hotărîrii penale nu mai constituie un simplu corolar al admiterii cererii de revizuire privind latura penală a aceleiași hotărîri, ci constituie o revizuire de sine stătătoare, care poate fi obținută în mod direct și separat în fața instanței penale.

Studiului cazurilor de revizuire ii este rezervată o bună parte din lucrare, autorii atrăgând de la început atenția asupra faptului că noul cod de procedură penală a părăsit sistemul legii anterioare cind erau prevăzute cazuri distincte de revizuire în favoarea inculpărilui de cele în defavoarea acestuia, încât pentru ori care din situațiile prevăzute de art. 394 se poate cere revizuirea atât în favoarea cit și în defavoarea inculpărilui.

Examinind primul caz de revizuire (s-au descoperit fapte sau împrejurări ce nu au fost cunoscute de instanță la soluționarea cauzei) autorii dau expresiei „fapte și împrejurări” înțelesul de elemente de fapt (probe) pe baza căror se poate stabili eroarea judiciară săvârșită cu ocazia primei judecăți.

Cum în literatura juridică a fost exprimat și punctul de vedere potrivit căruia prin „fapte și împrejurări” se va înțelege nu probe noi ci acele stări de fapt, situațiuni de fapt noi care trebuie stabilite cu ajutorul probelor⁵, considerăm că aceasta trebuie să fie interpretarea ce trebuie dată dispoziției art. 394 alin. 1 lit. a, cod procedură penală⁶.

Pe de altă parte, autorii ajung la concluzia că pentru cazul prevăzut de art. 394 alin. 1, lit. a, a fost adoptat sistemul revizuirii totale fără a fi posibilă o revizuire parțială pentru stabilirea unui grad mai accentuat sau mai atenuat de vinovătie, în sensul că dacă se cere revizuirea unei hotărîri de achitare se poate pronunța doar condamnarea sau încetarea procesului penal, iar în cazul unei hotărîri de condamnare se va putea dispune doar achitarea sau încetarea procesului penal; în sfîrșit, cind se cere revizuirea unei hotărîri de încetare a procesului penal se va putea pronunța doar condamnarea sau achitarea.

Sub acest aspect găsim că este mai corespunzător scopului procesului nostru penal (art. 1, alin. 1, cod procedură penală) adoptarea și în acest caz (art. 394, alin. 1, lit. a), ca de altfel și în situațiile prevăzute la literele b, c, d și e, a sistemului revizuirii totale și parțiale. Cum art. 394 alin. 2, cod procedură penală, se referă la netemeinicicia hotărîri și nu a soluției adoptate de instanță, iar prin art. 378 alin. 2 fiind menționate aspectele sub care o hotărîre apare ca netemeinică, se poate desprinde ideea că o hotărîre de condamnare apare ca netemeinică și atunci cind instanța de revizuire, ca urmare a reținerii unor fapte sau împrejurări

⁵ I. B. Sternik, *Unele probleme ale revizuirii sentințelor penale pe baza descoperirii de fapte noi, în statul și dreptul sovietic* (traducere în limba română) nr. 5/1965, p. 224.

⁶ Argumentarea acestui punct de vedere o facem în materialul intitulat *Unele aspecte ale revizuirii penale în temeiul descoperirii de fapte și împrejurări noi* publicat în acest număr al revistei.

noi, pe care legea le consideră circumstanțe atenuante sau agravante, urmează a menține soluția de condamnare, dar trebuie să facă o altă individualizare a pedepsei, în raport de noul minim sau maxim special.

În ce privește procedura revizuirii autorii arată că noul cod de procedură penală menține, în principiu, sistemul codului anterior: mai întâi se desfășoară faza procedurii prealabile în fața procurorului, faza judecării în principiu de către instanță și apoi judecarea în fond.

Cit privește faza procedurii prealabile este evidențiat faptul că noul cod, spre deosebire de codul anterior, consacră și în materia revizuirii principiul că asupra unei căi de atac trebuie să se pronunțe totdeauna instanța judecătoarească, de unde prevederea expresă că, după efectuarea cercetărilor, procurorul înaintează întregul material împreună cu concluziile sale instanței competente, chiar dacă concluziile sale ar fi pentru respingerea cererii.

Evident acesta este sistemul adoptat de legiuitorul nostru, dar poate ar fi mai rațional, și ar fi fost poate bine ca autorii să-și expună părerea în această chestiune, sistemul procedurii nemijlocite, adică cererea de revizuire să fie adresată direct instanței de judecătă, fără o verificare prealabilă a acesteia de către procuror, rămînd ca instanța să aprecieze dacă, în anumite cauze, este necesară trimiterea cauzei la procuror în vederea efectuării unor acte de cercetare, deoarece nu în toate cazurile (ne-am putea referi doar la situațiile prevăzute de art. 394 alin. 1, lit. b, c, d, cind există hotărîri definitive) se impune efectuarea unor acte de cercetare de către procuror.

Intr-un ultim capitol sunt examineate principalele aspecte ale revizuirii hotărîrîi penale cu privire la latura civilă, bineînteleas fără a se mai face o dezvoltare a tuturor chestiunilor ce au fost puse în ce privește latura penală.

În partea a patra a lucrării⁷ este examinată reglementarea recursului extraordinar.

În considerațiile generale privind recursul extraordinar, ca o cale extraordinară de atac împotriva hotărîrîilor penale definitive, după referirile privind necesitatea respectării legii de către instanțele judecătoarești, se subliniază rolul Tribunalului Suprem, ca instanță care exercită controlul general asupra activității de judecătă a tuturor tribunalelor și judecătoriilor de a realiza o aplicare uniformă a legislației penale și procesual penale.

În continuare sunt arătate caracterele proprii ale recursului extraordinar.

Și de data aceasta, date fiind proporțiile lucrării, se impunea abordarea unor aspecte teoretice a căror importanță nu poate fi tăgăduită. Astfel, ar fi fost util ca autorii să precizeze care este natura juridică a recursului extraordinar, cunoscut ca în literatura juridică este considerat ca o cale de atac de reformare. De asemenea, faptul dacă denumirea de recurs extraordinar reprezintă o simplă schimbare de termeni sau exprimă chiar un alt conținut⁸, cît și alte aspecte ce ar evidenția superioritatea noii reglementări și în această materie.

Cit privește titularii dreptului de recurs, autorii subliniază faptul că spre deosebire de reglementarea anterioară cînd numai procurorul general, iar într-o anumită perioadă și președintele Tribunalului Suprem, avea dreptul de a face recurs extraordinar, noua lege dă acest drept și ministrului justiției. Ar fi apărut ca utilă examinarea, cu acest prilej, a o serie de aspecte ce decurg din faptul că legea dă dreptul de a uza de această cale de atac la doi titulari, cum ar fi: dacă exercițiul dreptului acordat procurorului general sau ministerului justiției pentru introducerea recursului extraordinar este condiționat sau autonom, cît și efectele

⁷ Partea a patra, privind recursul extraordinar, este elaborată de D. V. Mihăescu.

⁸ Asupra acestei chestiuni vezi Grigore Gr. Theodoru. Considerații asupra noii reglementări a recursului extraordinar în procedura penală, în Analele științifice ale Universității „Al. I. Cuza” Jăși, științe juridice. 1970, p. 10.

unor aprecieri diferite a considerentelor pentru care o hotărîre definitivă poate fi urmarea unei încălcări esențiale a alegii sau ar fi vădit netemeinică⁹.

Unei examinări detaliate sănt supuse dispozițiile privind termenul de declarare a recursului extraordinar cît și aspectele teoretice și practice ce s-ar ivi în legătură cu aceasta.

Cit privește temeiurile pentru care se poate exercita recursul extraordinar, autorii subliniază faptul că legea nouă procesual penală (art. 409 Cod proced. penală) impune ca prin hotărîrile definitive susceptibile de a forma obiectul acestei căi de atac să se fi adus o încălcare esențială legii sau să fie vădit netemeinică, fără a preciza în termeni expliciti și în raport de examinare și a altor dispoziții ale codului de procedură (de pildă, art. 197, 378) care au fost considerente pentru care legea impune atare condiții cît și sensul exact al acestor expresii¹⁰.

In continuare, autorii indică care sunt hotărîrile ce pot fi atacate pe calea recursului extraordinar și, cu această ocazie, se exprimă opinia, întemeiată credem, cum că deciziile de spătă ale Plenului Tribunalului Suprem nu pot fi atacate pe calea de atac a recursului extraordinar, spre deosebire de deciziile de îndrumare care nu sunt rezultatul unei activități de judecată ci o prerogativă distinctă de aceea de control general asupra activității de judecată, încât plenul poate reveni oricând asupra ei.

În partea finală sunt examineate problemele ce privesc limitele investirii instanței cu judecarea recursului extraordinar, soluționarea acestuia de către Tribunalul Suprem.

Deși am considerat că în unele chestiuni aduse în discuție în paginile lucrării recenzate ar putea fi exprimate și punctele de vedere diferite de ale autorilor, sau luate în discuție și alte aspecte, totuși dată fiind valoarea științifică deosebită a acestei monografii, juriștii de toate categoriile pot avea la îndemnă un material de mare folos în activitatea de cercetare sau de aplicare a normelor în materie.

Tudor Plăeșu

IOAN ZINVELIU: *Legislația forestieră în R.S.R.* Editura „Ceres”, București, 1971, 264.

Între bunurile enumerate de art. 7 din Constituția R.S. România, care formează obiectul dreptului de proprietate socialistă de stat, figurează și pădurile. Dată fiind importanța pe care o au pădurile în dezvoltarea societății omeniști, regimul nostru socialist a luat măsuri necesare de apărare, gospodărire și dezvoltare a fondului forestier. Pe plan legislativ, încă din prima etapă a revoluției democrat-populare, prin Legea nr. 204 din 23 iunie 1947, pentru apărarea patrimoniului forestier, au fost luate măsuri importante în vederea apărării resurselor forestiere ale țării.

Constituția din 13 aprilie 1948 a declarat pădurile proprietate exclusivă a statului. Cum însă în domeniul economiei silvice se aplicau diferite acte normative, se impunea o reglementare unitară care să corespundă transformărilor politice, economice și sociale care au avut loc în țara noastră. În acest scop a fost elaborat Codul silvic din 1962 (Legea nr. 3 din 29 decembrie 1962) care stabilește pentru pădurile și terenurile afectate economiei forestiere un regim juridic cu particularități specifice față de cel al altor mijloace de producție proprietate de stat, cît și față de alte terenuri acoperite cu vegetație forestieră (p. 253 din lucrare).

⁹ Grigore Gr. Theodoru, *Op. cit.* p. 16.

¹⁰ Grigore Gr. Theodoru, *Op. cit.*, p. 3 și urm.

Abordînd un domeniu prea puțin cercetat în literatura noastră juridică, autorul monografiei pe care o recenzăm a reușit să elaboreze o lucrare de o necontestantă valoare științifică și de o deosebită utilitate practică.

Expunerea este sistematizată în zece capitole în care se parcurge nu numai esențialul dispozițiilor legale care reglementează regimul juridic al fondului forestier, ci se scoate în evidență gospodărirea fondului forestier, administrarea și apărarea lui.

Capitolul I cuprinde două secțiuni dintre care prima face o scurtă privire asupra istoricului proprietății forestiere în România, iar secțiunea a doua se ocupă de proprietatea forestieră din țara noastră în perioada de la 23 August 1944 pînă la adoptarea Codului silvic din 1962.

In orînduirile bazate pe exploatare, în modul de folosință a pădurilor se disting două forme fundamentale cărora le corespund două mari perioade de dezvoltare a economiei forestiere. Prima formă de folosire a pădurilor se caracterizează printr-o exploatare liberă și intensă, fiind proprie orînduirilor sociale precapitaliste. Gospodărirea rațională a pădurilor începe odată cu apariția și dezvoltarea orînduirii capitaliste. În această orînduire mareea majoritate a pădurilor rămîn proprietate privată.

În continuare, autorul înfățează regimul juridic al pădurilor în perioada de la 23 August 1944 pînă la intrarea în vigoare a codului silvic socialist, referindu-se la dispozițiile Legii nr. 204/1947, privind apărarea patrimoniului forestier, și la prevederile Constituției din 1948 care au trecut pădurile în proprietatea statului.

In capitolul II se face o analiză judicioasă a structurii fondului forestier arătîndu-se criteriile potrivit cărora o anumită suprafață cu vegetație forestieră se consideră a fi pădure atât în concepția legiuitorului din 1947 cît și în cea a codului silvic. La pagina 29 din lucrare, autorul citează următoarea definiție: pădurea este o „asociație de arbori care cresc în strînsă dependență pe o suprafață mare de teren, unde se creează o biocenoză specifică”. Deși definiția nu este a autorului, acesta făcînd referire la Dictionarul Enciclopedic Român, vol III, K—P, Editura politică, București, 1965, p. 691, nu sîntem de acord cu definiția dată, anume aceea de „asociație de arbori”. Considerăm că pădurea este o suprafață de teren acoperită cu vegetație forestieră. Este adevărat că nu toate terenurile acoperite de vegetație forestieră — cum sunt parcurile — fac parte din fondul forestier; ceea ce deosebește pădurea de alte terenuri cu vegetație forestieră este destinația pe care o au pădurile, aceea de a satisface cerințele de material lemnos și de alte produse necesare economiei naționale.

Distincția făcută mai sus se vădește în capitolul III în care este analizată gospodărirea fondului forestier. Pentru înțelegerea mai temeinică a noțiunii de gospodărire a fondului forestier, autorul explică mai întîi noțiunea de amenajament silvic și rolul pe care acesta îl are în cadrul activității complexe de gospodărire a fondului forestier. Complexul de norme tehnice silvice, economice și juridice, care reglementează gospodărirea rațională a fondului silvic, poartă denumirea de regim silvic. Acest regim este definit pentru prima dată de art. 3 din codul silvic (p. 55). În lucrare este analizată această definiție sub un triplu aspect: al conținutului ei normativ, al obiectivului și al sferei de aplicabilitate.

Partea finală a capitolului III cuprinde determinarea sferei bunurilor supuse regimului silvic. În cadrul secțiunii a 3-a sînt precizate noțiunea de bun forestier și categoria bunurilor supuse regimului silvic.

In capitolul IV, autorul trece la analiza problemelor referitoare la evidența fondului forestier și a vegetației forestiere. Aici sînt trecute în revistă cele două sisteme de evidență funciară și anume: cadastrul funciar și apoi evidența funciară instituită prin Decretul nr. 281 din 15 iulie 1955 și H.C.M. nr. 1240 din 21 iulie 1955. După intrarea în vigoare a Legii nr. 12 din 14 mai 1968, la baza evidenței funciare din țara noastră a rămas un singur sistem: cadastrul funciar. Formele de evidență funciară instituite de către codul silvic nu repre-

zintă un sistem deosebit de evidență funciară, ci numai o aplicație particulară a sistemului de evidență a cadastrului funciar (p. 65).

Dreptul de proprietate socialistă de stat asupra fondului forestier formează obiectul capitolului V din lucrare. Aici este amplu dezvoltată problema exercitării dreptului de proprietate socialistă de stat asupra pădurilor și terenurilor care fac parte din fondul funciar. În analiza acestei probleme se pleacă de la categoriile de organizații sociale chemate să indeplinească sarcinile economico-organizatorice din ramura economiei forestiere, în funcție de obiectul principal al activităților pentru îndeplinirea cărora au fost înființate. Tot aici sunt înfățișate atribuțiile prin care exercitare aceste organizații înfăptuiesc politica partidului și statului nostru în această ramură.

Dreptul de administrare directă a pădurilor și terenurilor care fac parte din fondul forestier este analizat în capitolul VI al lucrării. După o prezentare generală a caracterelor acestui drept, este precizată categoria bunurilor forestiere care fac obiectul dreptului de administrare directă, arătându-se că acest drept revine exclusiv inspectoratelor silvice, potrivit art. 10, alin. 1 din Codul silvic. Inspectoratele silvice au obligația de a exercita anumite prestații cu privire la pădurile și terenurile pe care le au în administrare directă. Analizind această categorie de obligații, autorul este de părere „că această categorie de obligații au natură juridică de obligații reale — accesori — ce se grefează pe dreptul de administrare directă sau de folosință, după caz”. Părerea aceasta nu se pare discutabilă.

O parte interesantă a acestui capitol o constituie problema circulației juridice a pădurilor și terenurilor cuprinse în fondul forestier. Pentru a determina regimul juridic al circulației bunurilor care alcătuiesc fondul forestier, analiza acestei probleme este făcută în felul următor: 1) circulația pădurilor și terenurilor cuprinse în fondul forestier în cadrul fondului funciar de stat și 2) circulația lor în limitele fondului forestier.

În capitolul VII intitulat: „Regimul juridic al administrației și valorificării produselor pădurii de către inspectoratele silvice”, se dezvoltă această temă în 9 secțiuni. Se porneste de la dispozițiile art. 6 din Codul silvic potrivit cărora masa lemnosă, ca produs al pădurii destinață exploatarii, se poate înfățișa sub mai multe aspecte.

Se trece apoi (secț. II-a) la operațiunile de amplasare și de punere în valoare a masei lemnosă destinață vînzării de către unitățile de exploatare, operațiuni prin care se individualizează obiectul contractului de vînzare-cumpărare (p. 258).

Analiza principalelor aspecte ale contractului de vînzare-cumpărare îi dă autorului ocazia de a clarifica natura juridică a acestui contract. Astfel, se precizează că, ceea ce face obiectul actului juridic civil de transmitere este numai masa lemnosă pe picior nu și terenul pe care s-a dezvoltat aceasta. În continuare, sunt precizate: raportul dintre contract și autorizația de exploatare, momentul încheierii contractului, condițiile predării suprafetei de exploatață și executarea contractului.

In partea a doua a capitolului VII este analizat specificul regimului juridic al administrației altor produse lemnosă ale pădurii, al pădurii de pe pășunile netransformate, al produselor accesoriile ale pădurii, al vînatului și pescuitului din apele de munte, al pășunatului în fondul forestier, precum și regimul folosinței fondului forestier în scop turistic (secțiile 4—9).

Unele păduri și terenuri cuprinse în fondul forestier se află în administrația directă a unor organizații sociale de stat, altfel decât cele silvice, în vederea satisfacerii unor nevoi locale de interes obștesc cu materiale lemnosă sau pentru îndeplinirea unor funcții speciale de protecție. De această problemă se ocupă autorul în capitolul VIII. Într-o primă secțiune este analizată administrația unor păduri de către comune, iar în secțiunea următoare, administrația unor păduri de către întreprinderile agricole de stat.

In capitolul IX este analizat dreptul de folosință privitor la pădurile și terenurile care fac parte din fondul forestier. Cele trei secțiuni ale acestui capitol tratează actele normative care reglementează atribuirea în folosință a pădurilor și terenurilor cuprinse în fondul forestier (secț. I-a), apoi problema naturală juridică a dreptului de folosință, condițiile în care se atribuie și data de la care ia naștere acest drept (secț. II-a). În ultima secțiune a acestui capitol este analizat dreptul de folosință privitor la unele terenuri care fac parte din fondul forestier. Acest drept se naște în temeiul unui act administrativ prin care organizații silvice competente dau în folosință unor salariați din cadrul ocoalelor silvice unele terenuri cuprinse în fondul forestier în baza H.C.M. nr. 3708/1953 și a prevederilor pct. 5 din Regulamentul de pază a pădurilor, vînatului și peștilor din apele de munte.

Ultimul capitol al lucrării se ocupă de apărarea fondului forestier prin mijloace juridice. După unele considerații generale privind apărarea proprietății socialiste de stat (secț. I-a), autorul trece la apărarea juridică a pădurilor și terenurilor cuprinse în fondul forestier în sistemul Codului silvic (secț. II-a).

In secțiunea a III-a este tratată apărarea drepturilor reale asupra pădurilor și terenurilor cuprinse în fondul forestier prin mijloace de drept civil. Aici sunt analizate mai întâi mijloacele civile directe de apărare a pădurilor, a dreptului de folosință a terenurilor care fac parte din fondul forestier, iar apoi apărarea dreptului de administrare directă a acestor terenuri. În continuare se trece la apărarea bunurilor care fac parte din fondul forestier prin mijloace de drept civil indirecte. În partea finală a acestui capitol este tratată apărarea fondului forestier prin mijloace de drept al muncii și prin mijloace de drept administrativ.

V. Negru

TUDOR DRĂGANU: *Actele administrative și faptele asimilate lor, supuse controlului judecătoresc; potrivit Legii nr. 1/1967.* Editura Dacia, Cluj, 1970.

Lucrarea care face obiectul prezentării de față a fost elaborată de autor pe baza unei competențe interpretări a actelor normative în vigoare, la data de 1 martie 1970 și se evidențiază ca o contribuție reusită la dezvoltarea științei dreptului în general și a științei dreptului administrativ, în special.

Pentru cercetarea problemei care formează obiectul lucrării, prof. dr. Tudor Drăgan — membru al Academiei de Științe Sociale și Politice — pornește de la dispoziția cuprinsă în art. 93 alin. 3 din Constituția din 21 august 1965, care a așezat pe baze noi, instituția controlului jurisdicțional al actelor administrative, emise de organele de stat din țara noastră. Spre deosebire de art. 120¹ cod. proc. civilă — potrivit căruia instanțele judecătorescă aveau numai în mod excepțional competență de a verifica legalitatea actelor administrative individuale, noua reglementare constituțională, precum și Legea nr. 1/1967 — recunoaște instanțelor judecătorescă o competență generală și obișnuită de a verifica, în condițiile prevăzute de lege, legalitatea actelor administrative care au adus o vătămare unor drepturi subiective. Prezentând comparativ cele două reglementări cu privire la controlul jurisdicțional, exercitat de instanțele judecătorescă asupra actelor administrative, autorul evidențiază în paragraf 1 al primului capitol superioritatea și eficiența practică a noii reglementări. Pe baza unei minuțioase analize a sensului dispozițiunilor constituționale, este relevat faptul că, spre deosebire de vechea reglementare, principiul stabilit de noul text este destul de suplu formulat, pentru a permite legiuitorului ordinar să adopte fie una, fie alta, dintre soluțiile arătate cu privire la situațiile ivite mai ales în practică.

Paragraful 2 al capitolului I este consacrat examenului teoretic și practic al căilor procedurale prin care pot fi sesizate instanțele judecătorescă potrivit Legii nr. 1/1967, în vederea verificării legalității actelor administrative. Constitu-

tuția din anul 1965 stabilind, cum era și firesc, principiile generale ale contro-lului judecătoresc al legalității actelor administrative, Legii nr. 1/1967 fi revenea sarcina ca pe cale ordinată să găsească că mai multe mijloace procedurale desti-nate să asigure acest control. Autorul lucrării analizează minuțios mijloacele pro-cedurale, folosind totodată și exemplificări practice.

Capitolul II al lucrării este consacrat noțiunii de act administrativ, în lumina Legii nr. 1/1967. În primul paragraf, pornind de la definirea noțiunii de „act administrativ”, autorul subliniază că literatura noastră juridică este una-nimă în a considera că actele administrative sunt o categorie a actelor juridice, că ele se caracterizează deci ca o manifestare de voință făcută în scopul de a produce anumite efecte juridice, a căror realizare este garantată prin forța de constringere a statului, în condițiile prevăzute în normele juridice în vigoare. (pp. 72, 73). Însușindu-și această noțiune a actului administrativ autorul eviden-țiază importanța cunoașterii conținutului acestei noțiuni, prezintând totodată elementele componente care caracterizează actul juridic. Din cele expuse în lucrare, reiese că pentru a ne găsi în prezență unui act juridic, este necesar, nu numai ca subiectele sau subiectul de drept să urmărească crearea, modificarea sau stingerea unui raport juridic prin declarația lor de voință, ci și legea să atribuie acestora un asemenea efect. În cazul în care legea nu atribuie nici un efect juridic declarației de voință, nu ne vom găsi în prezență unui act juridic, ci, cel mult, a unui fapt material juridic. În lumina conținutului dat noțiunii de act juridic în general, nu vor fi acte administrative, în primul rînd, acele acți-vități ale organelor administrației de stat care nu iau forma unor manifestări de voință. În al doilea rînd, vor fi excluse din cadrul actelor administrative și acele manifestări de voință, care nu sunt făcute de organele administrației de stat în scopul de a produce anumite efecte juridice, pe care legea le garantează prin diferite sancțiuni.

În cel de-al doilea paragraf al cap. II sunt prezentate condițiile care trebuie indeplinite pentru a ne găsi în prezență unei manifestări de voință și cind nu. Autorul își îndreaptă atenția spre o altă categorie de activități umane, care trebuie opusă actelor juridice și anume spre operațiunile materiale tehnice. Acestea sunt activități îndeplinite de organele statului în vederea realizării sarcinilor ce le-au fost conferite de lege, care se caracterizează prin faptul că nu produc prin ele înșile efecte juridice. Clasificarea diferitelor activități desfășurate de organele admi-nistrației de stat prezintă importanță pentru justa interpretare și aplicare a dis-pozițiunilor Legii nr. 1/1967. Ori de câte ori ne vom găsi în prezență unei simple operații materiale tehnice, dispozițiunile legii nu sunt aplicabile.

În paragraful 3 al cap. II autorul tratează o altă problemă deosebit de importanță și anume: „Trăsăturile caracteristice ale actelor administrative față de alte acte de putere, ale organelor de stat” (p. 112). În acest paragraf, după ce sunt prezentate opiniiile care s-au conturat în literatura juridică în legătură cu problema delimitării actelor administrative de alte acte de putere făcute de organele statului, autorul se asociază părerii că în definirea noțiunii de act admi-nistrativ trebuie să se pornească de la forma fundamentală de activitate ce se înfăptuiește prin intermediul ei. În argumentarea acestei opinii — pe care o consideră a fi cea mai justă — sunt folosite atât dispozițiunile constituției că și cele ale Legii nr. 1/ 1967. În cadrul aceluiași paragraf, sunt prezentate și anali-zate prin trimiteri la literatura de specialitate și la legislația în vigoare, prin-calele opinii referitoare la sfera noțiunii de „organ al administrației de stat”, știut fiind faptul că în această problemă literatura juridică socialistă nu este unitară. Opinia pe care și-o însușește autorul — care în literatura noastră juri-dică este dominantă — este aceea că sfera noțiunii de „organ al administrației de stat” se extinde și la organizațiile și întreprinderile economice de stat, precum și la instituțiile social-culturale. Acest punct de vedere are în sprijinul său atât textul Constituției din anul 1965, care cuprinde o enumerare limitativă a orga-nelor statului, că și puternice argumente de text din legislația în vigoare (pp. 119—126).

O extindere apreciabilă o au în lucrare cap. III și IV referitoare la condițiile pe care trebuie să le îndeplinească actele administrative pentru a fi atacabile în justiție, în condițiile Legii nr. 1/1967 și faptele assimilate prin lege actelor administrative (pp. 159—276). În aceste două capitole sunt prezentate cititorului aspecte tehnice și juridice, deosebit de interesante, legate de clasificarea actelor administrative după caracterul lor juridic și importanța pe care o prezintă această clasificare în lumina Legii nr. 1/1967.

O importanță deosebită prezintă și distincția între actele administrative normative și cele individuale, pentru că, potrivit dispozițiunilor Legii nr. 1/1967, numai actele administrative individuale pot forma temeiul unei acțiuni în justiție.

Lucrarea se încheie cu un capitol consacrat faptelor assimilate prin lege actelor administrative, în care autorul prezintă la fel de documentat conținutul și natura juridică a art. 1 alin. 2 din Legea nr. 1/1967, care asimilează cu actele administrative ilegale, refuzul nejustificat de a satisface o cerere privitoare la un drept și nerezolvarea unei astfel de cereri în termenul prevăzut de lege.

Privită în ansamblu, lucrarea, din care am prezentat doar cîteva aspecte, este de o necontestată utilitate teoretică și practică.

Elena Pipernea

J. MACQUERON : *Le travail des hommes libres dans l'Antiquité romaine*, Centre régional de documentation pédagogique, Service des éditions, Aix-en-Provence, 1964, 238 p.

Fiecare epocă istorică și am spune, referindu-ne la experiența noastră de azi, fiecare secol, fiecare generație aproape, privește dreptul roman din punctul de vedere al concepțiilor proprii și caută în el oglindirea problemelor care în acel moment o frâmăntă. În ultimele decenii, în contextul pe care-l semnalăm, problemele muncii libere în antichitatea romană preocupă în mod deosebit pe istoricii dreptului (vezi bibliografia citată p. 3). Reluarea studiului izvoarelor mai vechi, împreună cu cercetarea descoperirilor mai noi, ne ducă la concluzia rolului important al muncii libere, dacă nu la Roma, cel puțin în miciile cetăți din Italia, ca Pompei (vezi Robert Etienne, *Viața cotidiană la Pompei*, Ed. Științifică, București, 1970) sau în provincii (Dacia, Egipt, Africa s.a.). Operațiile juridice prin care se utilizează munca liberă sunt diferite după specificul provinciei.

Lucrarea pe care o recenzăm este un curs de doctorat care studiază aspectele problemei numai pînă la finele principatului. Cele trei părți ale cursului sunt consacrate originilor (partea I), ultimelor secole ale republicii (partea a II-a), principatului (partea a III-a). În prima parte, se insistă mai ales asupra notiunilor de *operae* și *opus*. Urme ale muncii oamenilor liberi sunt căutate în referirile istoricilor romani la lucrările publice și la asociațiile profesionale. Partea a II-a cercetează munca liberă în lucrările lui Cato, Varro și Columella. Interesantă este analiza unei *locatio operis faciendi* în tablile de la Puzzoles. În cadrul aceleiași diviziuni, munca libertăților formează obiectul unei analize separate. În ultima parte, se studiază *locatio operarum* în teoria și în actele practicii romane (tablile cerate din Transilvania și contractele egiptene din epoca principatului) și apoi *locatio operis faciendi* (exemplificată cu contractele egiptene de lucrări agricole).

Cursul pune în lumină o idee pe care noi o sublimiem de asemenea, neconținut și anume că într-o societate sclavagistă, în care munca fizică este prestată mai ales de sclav, activitatea aceasta devine disprețuită și lucrătorul are o condiție juridică inferioară. Desigur, trebuie să distingem, împreună cu autorul, între persoana care lucrează propriul său cîmp și muncitorul, cel mai adesea, lipsit de proprietate, care și închiriază munca, indiferent în ce formă are loc aceasta (*locatio operarum* sau *operis faciendi*).

Situatia economică și socială de la Roma nu era identică cu cea din provincii. Fără să posedăm date precise, putem totuși deduce, după unele indicii, că în raport cu Roma, în orașele Italiei și în provinciile ca Dacia, Egipt, munca liberă joacă în sec. I-II e.n., un rol mai important decât se credea în general. Este semnificativ, de asemenea, pentru concepția pe care și-o făceau romani despre munca salariată, că pînă în epoca lui Cato (sec. II i.e.n.), persistă ideea că muncitorul nu închiria munca sa (*locare operas*), ci se închiria pe sine (se *locare*). Concepția este primitivă: ea se înțelege într-un stadiu incipient de elaborare al dreptului locației, dar, de asemenea, este atrăgător de pus în legătură cu concepția dominantă despre poziția inferioară a celui ce lucra pentru bani (*mercennarius*). Închirierea persoanei și nu a serviciilor traducea o mentalitate tipic sclavagistă, o ambianță socială și ideologică în care muncitorul plătit se scobora într-o situație vecină cu sclavia. Evident, mai tîrziu se clarifică poziția după care cetățeanul nu-și poate înstrăina libertatea.

În sec. I și, mai ales, în sec. II e.n., se accentuează declinul sclavagismului în lumea romană. În provincii, munca liberă pare a fi fost mai bine văzută. Numeroase inscripții, cum este aceea a secerătorului din Maktar (sec. II?), ne arată că într-o ambianță socială diferită muncitorul liber se putea ridică într-o oarecare măsură pe scara socială, dacă se transforma în proprietar. Am mai putea observa, împreună cu autorul, că statutul muncitorului liber nu este identic în toate provinciile imperiului. Iată, în ce privește Egiptul, inscripțiile ne arată cazuri curioase de angajamente pe viață și în condiții care indică transformarea de fapt a subiectului într-un evasi-sclav (P.S.I. V, 549, la p. 211). Or, după dreptul roman, asemenea angajamente erau nule. De asemenea, subliniem și faptul că, spre deosebire de romani, care cuprindeau contractul de muncă în categoria locațunilor, contractul de muncă egiptean era o figură de sine stătătoare (p. 210). Contractele egiptene „au de obiect persoana însăși a muncitorului, care se pune într-o stare de quasi servitute“ (p. 210). Muncitorul face parte în baza contractului din familia stăpînlui de care își ia obligația să nu se separe.

Am schițat numai cîteva din rezultatele interesante la care ajunge lucrarea. În afară de ideile generale degajate, cartea mai este interesantă și prin analiza aprofundată din punctul de vedere care ne interesează a diferențelor izvoare ca lucrările agronomilor, tablele cerate din Transilvania, contractele din Egipt, inscripțiile din Africa și Italia. Pentru toți cei care se ocupă de problemele sociale și economice în antichitatea romană, cartea profesorului Jean Macqueron este un obiect indispensabil, izvor de mari satisfacții intelectuale.

Mihai Jacotă

Etudes offertes à Jean Macqueron, Faculté de droit et des sciences économiques d'Aix-en-Provence, 1970, 700 p.

Volumul oferit eminentului profesor onorar al Facultății de drept și de științe economice din Aix-en-Provence, ca un omagiu pentru munca depusă ca profesor și om de știință timp de 48 de ani, înmănușchează studii ale specialiștilor din numeroase țări, printre care și România. Rândurile de față intenționează numai să semnaleze interesul pe care-l prezintă aceste „Studii“, atât prin numele autorilor lor, cât și prin natura problemelor ridicate. În numărul următor al „Analelor“ vom insera o recenzie amplă a volumului și un medalion consacrat activității științifice a lui Jean Macqueron într-un domeniu care interesează atât de mult aici, cum ar fi domeniul relațiilor de muncă ale oamenilor liberi. Cititorii vor găsi în „Studiile“ prezentate de noi un număr de 68 de articole privind chestiuni de drept roman, de drept feudal francez, român, indian, musulman și.a. În cele ce urmează,

ne vom mărgini a reda tabla de materie a volumului, deoarece ea însăși spune foarte mult în privința varietății și interesului problemelor cercetate.

Andrieu-Guitrancourt P., Notes, remarques, et réflexions sur la vie ecclésiastique et religieuse à Rouen sous le pontificat de Saint-Vitrice ; Ankum H., Une nouvelle hypothèse sur l'origine de la règle *Alteri dari stipulari nemo potest* ; Ayter K., Paul Koschaker und der Unterricht des römischen Rechts an der Universität Ankara ; Bartoscheck M., Le classi sociali nella Roma antica ; Besnier R., Problèmes économiques et juridiques posés par la croissance des villes ; Bialet A. Diaz, Acerca de la propiedad adquirida, mendianta estipulación o por el contrato de compra y venta ; Blanc F. P., L'admission des mendiants à l'assistance d'un hôpital général. La charité de Marseille, 1641—1800 ; Bongert Y., Vers la formation d'un pouvoir législatif royal (fin XI-e — début XIII-e siècle) ; Bonneau D., Le préfet d'Egypte et le Nil ; Boulvert G., La procuratèle de lyonnaise et aquitaine dans la carrière des affranchis impériaux ; Cerati A., Pour la datation classique du „*De rebus bellicis*“ ; Chevailler L., Note sur un juriste sarde au service de la France : Domenico-Alberto Azuni (1749—1827) ; Chevallier P., Statut politique et organisation administrative de la ville de Die à l'époque gallo-romaine ; Chevrier G., Sur quelques textes provençaux du XI-e siècle relatifs à l'acte à cause de mort ; Ciulei G., Éléments de la philosophie grecque dans la conception cicéronienne de l'équité ; Crifo G., Lo schema dialettico uti frui ed una congettura sul fructus sine usu ; Duncan J., Derett M., D.C.L., „Quid possit antiquitas nostris legibus adrogare“, the rôle of the jurist in ancient Indian law ; Diöösi M. C., Priviléges et contrefaçon ; De Dominicis M., Innovations byzantines au régime postclassique des „agri deserti“ ; Dupont C., Constantin et la Préfecture d'Italic ; Durand Ch., Les décrets-lois napoléoniens devant la jurisprudence de la Restauration ; Elsener F., Die Exkommunikation als prozessuale Vollstreckungsmittel, auf Grund der Rechtsquellen von Stadt und Bistum Genf, zugleich ein Hinweis zur Frühgeschichte des Summarischen Verfahrens ; Fakhri Abou Seif Mabrouk, Étude sur la notion de „Bay à“ dans l'Islam de 632 à 661 ; Kalk Z. W., On condition in Hebrew law ; Feenstra R., Le caractère accessoire des différents types de cautionnements verbis en droit romain classique ; Filhol R., Procès en Parlement de Paris sur la coutume de la Rochelle (20 mai 1566) ; Frezza P., Due testi di Aristotele interessanti per lo studio delle istituzioni giuridiche romane ; Furkiotis C., Über einen Draufgabenvertrag im alten Testament ; Gage J., Megales ou Attius Navius ? ; Gaudemet J., Droits individuels et toute puissance impériale aux derniers jours de l'Empire en Occident. La nouvelle III de bonis vacantibus, d'Anthemius ; Georgescu V., Contribution à l'étude de la réception du droit romano-byzantin en Moldavie ; le manuel juridique d'Andronaki Donici ; Gouron A., D. 50, 17, 202 : „Interpretatio simplex“ ; Jacotă M., Les transformations de l'économie romaine pendant les premiers siècles de notre ère et la condition de l'esclave agriculteur ; Kalifa S., Usages insolites dans les coutumes ecclésiastiques et les premiers „droits chétiens“ d'Islande et de Norvège ; Kaser M., Zum „*pignus nominis*“ ; Kayser P., Remarques sur l'indemnisation du dommage moral dans le droit contemporain ; Le Bras G., Observations sur le mariage dans le corpus Justinien et dans le droit classique de l'Eglise ; Lemosse M., Gaius, Inst. III, 94 : Anachronisme ou actualité ; Levy J. Ph., Nouvelles observations sur les „*Professiones liberorum*“ ; Longo G., Jus singulare ; Maillet J., Droit romain et codifications ; Mayer-Maly Th., Topik der Necessitas ; Meira S.A.B., Sobrevivencia del direito romano no Brasil ; Meylan P., Origine de la formule „*in potestate manu mancipioque*“ ; Michel J. H., Quelques observations sur l'évolution du procurator en droit romain ; Modrzejewski J. et Zawadzki T., Inscription latine d'un triéarque d'Egypte trouvée à Akâris ; Morel H., La place de la Lex regia dans l'histoire des idées politiques ; Nardi E., La celebre citazione di una sentenza che pone tanti problemi ; d'Orgeval B., Clementia Augusti ; Ourliac P., Un arbitrage de Raymond de Sabanac (Notes sur les coutumes successoriales de Toulouse) ; de la Pradelles P., La décennie de

Clément VI et le droit international Prévost J., *Suggestions pour un „aggiornamento“ des enseignements historiques de la licence de droit*; Reulos M., *Une institution romaine vue par un auteur du XVIIe siècle: la censure dans Jean Bodin*; Robertis F.M., *Autonomia statutaria e personificazione giuridica nel regime associativo romano*; Scheltema J. H., *L'auteur de la méditation de „Nudis pactis“*; Seidl, *Nachträge zu „La preuve dans l'Antiquité“*; Sergene A., *Tertullien de praesc.* haer. XXXVII, 4 et la longi temporis praescriptio; Szlechter E., *L'autorité de la chose jugée en droit babylonien*; Tafamanca M., Giuliano L., 53 „Digestorum“, D. 46, 1.16, I, ed il „locus solutionis“ nella stipulatio; Thomas J. A. C., *Lex Julia de adulteriis coercendis*; Vandembosse A., *La chambre de commerce de Dunkerque et l'engagement des gens de mer en 1700*; Vidal H., *Verba ligant homines dans les coutumes malgaches*; Villers R., *Les tribus de la plèbe sous le Principat*; Van Warmelo, *Crimen termini moti*; Volterra E., *Quelques observations sur un édit du préfet d'Egypte Servius Sulpicius Similis*; Wieacker F., *Ist Justinien klassizist?*

Mihai Jacotă

I. N. UMANSKI: *Sovetskoe gosudarstvennoe pravo* (Drept de stat sovietic), Izdatelstvo „Višaia škola“, Moscova, 1970, 444 p.

Ultima ediție a manualului de drept de stat sovietic a profesorului Iakov Naumovici Umanski se deosebește de edițiile anterioare, apărute în 1959 și 1960¹. Elaborat în concordanță cu noua programă aprobată de Ministerul învățământului superior și tehnic de specialitate al U.R.S.S., manualul apărut în 1970 vădește o concepție evoluată cu privire la structura, obiectul și conținutul cursului de drept de stat sovietic.

Pornind de la necesitatea sistematizării normelor dreptului de stat în instituții juridice într-o anumită ordine, în concordanță cu conținutul și cu importanța lor, pe baza unor criterii obiectiv-științifice, I. N. Umanski — ca și alți autori sovietici — părăsește concepția dominantă în trecut, conform căreia, în abordarea și tratarea instituțiilor de drept de stat nu se admitea nici o abatere de al modul și ordinea în care acestea erau expuse în Constituția sovietică din 1936. Luând în considerație faptul că știința dreptului de stat are un sistem al ei propriu, determinat de structura și legătura logică internă dintre diferențele instituției juridice pe care le studiază, autorul și-a structurat cursul pe șase mari titluri în care, în ordine, sunt tratate: obiectul dreptului de stat sovietic; izvoarele dreptului de stat sovietic; orînduirea socială a U.R.S.S.; bazele statutului juridic al cetățenilor sovietici; orînduirea națională-statală a U.R.S.S.; organele de stat ale U.R.S.S.

Cu privire la noua concepție despre structura și conținutul cursului de drept de stat sovietic este edificatoare explicația dată de autor în legătură cu sediul instituției cetățeniei în ansamblul instituțiilor constituționale studiate de știința dreptului de stat sovietic. „De-a lungul unor ani — scrie I. N. Umanski — specialiștii în drept de stat sovietic, printre care și autorul prezentei lucrări, examinau problema cetățeniei, în conformitate cu Constituția U.R.S.S. din 1936, în titlul despre orînduirea de stat. O astfel de reunire a unor instituții care diferă prin natura lor juridică într-un singur titlu este astăzi revizuită de mulți autori și problema drepturilor și îndatoririlor fundamentale ale cetățenilor sănătăți studiate în strînsă unitate cu instituția cetățeniei“. (p. 134 nota 1). Într-adevăr, în noua ediție a manualului profesorului Umanski, instituția cetățeniei este examinată în capitolul al XI-lea, în cadrul titlului IV, intitulat: Bazele statutului juridic al cetățenilor sovietici, titlu care este consacrat, în cea mai mare parte, drepturilor și îndatoririlor

¹ A se vedea: I. N. Umanski, *Sovetskoe gosudarstvennoe pravo* (Drept de stat sovietic), Gosizdat, Moscova, 1960.

fundamentale ale cetățenilor. În edițiile anterioare cetățenia era tratată în cadrul titlului despre orinduirea de stat.

Relevant, în același sens, este și faptul că, spre deosebire de edițiile anterioare în care sistemul electoral i-a fost consacrat un titlu distinct pe considerentul că și în Constituția U.R.S.S. problemele referitoare la sistemul electoral sunt grupate într-un capitol separat, în recenta ediție sistemul electoral nu mai este examinat într-un capitol aparte. Luând în considerație faptul că normele dreptului electoral privesc direct modul de formare a principalelor organe ale statului, problemele sistemului electoral sunt studiate în cadrul titlului VI care este consacrat organelor statului socialist sovietic, în capitolul intitulat: Principiile și procedura formării organelor reprezentative ale statului sovietic.

Modificări în comparație cu edițiile anterioare, pot fi constatate și în alte titluri și capitole ale manualului. Spre exemplu, Constituția (notiune, istoric și alte probleme ale teoriei constituției) este examinată, în noua ediție, împreună cu celelalte izvoare ale dreptului constitutional, în titlul II al manualului, intitulat: Izvoarele dreptului de stat sovietic. În edițiile precedente, Constituția era studiată în cadrul primului titlu: „Obiectul, izvoarele și sistemul dreptului de stat sovietic”.

Asemenea majorității manualelor și cursurilor de drept de stat sovietic apărute în ultimii ani, manualul prof. Umanski este construit pe ideea de bază că suveranitatea, „înțeleasă ca deplinătatea puterii poporului sovietic în viața economică și politică a țării, este principiu director și determinant al dreptului de stat sovietic”. Urmărind să demonstreze că principiul suveranității se manifestă pe deplin, sub toate aspectele pe care le îmbracă în întreaga organizare constituțională a statului sovietic, autorul afirmă totodată că „suveranitatea poporului sovietic își găsește întruchiparea în orinduirea socială a U.R.S.S.; suveranitatea națională în orinduirea național-statală; suveranitatea de stat în organizarea și activitatea organelor statului sovietic”. (p. 6). O atit de categorică delimitare a sectoarelor în care s-ar manifesta fiecare din cele trei aspecte mai importante ale suveranității, pe care autorul o susține și în alte locuri ale lucrării, produce oarecare nedumeriri. Este adevărat că suveranitatea națională se poate manifesta cu mai multă pregnanță în orinduirea național-statală. Înseamnă oare aceasta că organizarea național-statală ar constitui sfera exclusivă de manifestare a suveranității naționale, aşa cum ar reieși din afirmațiile autorului? Nu s-ar putea oare afirma, cu același temei, că în sfera organizării național-statale ca, de pildă, în raporturile dintre diferitele formațiuni național-statale în cadrul federației socialeiste sovietice nu se manifestă, concomitent și în egală măsură, o dată cu suveranitatea națională și celelalte aspecte ale suveranității, cum sănt suveranitatea de stat și suveranitatea poporului? În societatea și statul socialist suveranitatea poporului, suveranitatea națională și suveranitatea de stat coincid, izvorul suveranității fiind poporul, titular unic și suveran al puterii. „Poporul — scrie autorul manualului — este sursa originară a puterii, în raport cu toate celelalte organe ale statului — legiuitorale, executive, judecătoarești care își trag de la el împuternicirile și care acionează sub controlul său. (p. 82). Nu vine în contradicție cu această constatare justă afirmația că ar fi posibilă o compartimentare a sectoarelor de manifestare exclusivă a uneia sau alteia din aspectele suveranității? Problema merită a fi studiată în vederea găsirii unei soluții lipsită de echivoc.

Actuala ediție a cărții profesorului Umanski se impune prin grija manifestată de autor pentru definirea celor mai importante instituții ale dreptului de stat sovietic în conformitate cu cele mai noi rezultate ale cercetării științifice. Relevant este și faptul că autorul nu ezită să revină asupra unor concluzii și formulări exprimate în lucrările sale anterioare și care — după opinia sa actuală — nu mai corespunde noului stadiu de dezvoltare a științei. Astfel, autorul revine asupra conținutului notiunii de sistem electoral pe care o definește într-o nouă concepție. „În manualul de Drept de stat sovietic editat anterior (1959, 1960) — scrie I. N. Umanski — autorul prezentei lucrări a limitat caracterizarea dreptului electoral sovietic la ansamblul normelor care stabilesc principiile votului universal, egal

direct și secret iar sistemul electoral era privit ca totalitatea normelor care fixează drepturile electorale ale cetățenilor, organizarea și ordinea alegerilor în organele reprezentative ale statului precum și raporturile reciproce dintre alegători și deputați. O astfel de caracterizare a fost inexactă, ceea ce a fost subliniat în literatura juridică" (p. 320 nota 1). Într-adevăr, în actuala ediție a manualului este susținută opinia, potrivit căreia, sistemul electoral reprezintă „nu o totalitate de norme juridice, ci rezultatul reglementării juridice a unor relații sociale concrete, care își găsește expresia în modul în care sunt stabilite organizarea și înfăptuirea alegerilor în organele puterii de stat" (p. 319). În ceea ce privește noțiunea de drept electoral, se afirmă că prin dreptul electoral subiectiv se înțelege „dreptul cetățeanului de a participa la alegerile în organele reprezentative" iar prin dreptul electoral obiectiv „totalitatea normelor care reglementează modul de alegere a organelor puterii de stat". Este un punct de vedere nou, diferit de cel exprimat în edițiile anterioare.

În actuala ediție a manualului se pune un mai mare accent asupra reglementărilor în vigoare, dându-se o dezvoltare mai mare aspectelor mai importante ale organizării și funcționării instituțiilor de drept constituționale pe baza actualei legislații sovietice. Partea de istorie privind apariția și dezvoltarea respectivelor instituții este considerabil redusă, în comparație cu edițiile anterioare.

Elaborat într-un spirit de înaltă exigență și probitate științifică, manualul profesorului I. N. Umanski — ediția recentă — se impune mai ales prin tendință evidentă de a depăși unele greutăți ale trecutului, prin receptivitate față de aspectele noi ale științei juridice socialiste. Manualul prezintă un interes deosebit pentru cei ce se ocupă de studiul instituțiilor dreptului de stat al țărilor socialiste.

I. Benditer